

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för stad och land

Landskapsarkitektens yrkesroll i Sverige och Spanien

-En jämförelsestudie av svensk och spansk landskapsarkitektur
med platsexempel från Stockholm och Barcelona

The professional role of the landscape architect in Sweden and Spain

- A study of Swedish and Spanish landscape architecture through
a case study in Stockholm and Barcelona

Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet, Uppsala 2015

Linda Kulläng

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0123 Examensarbete, landskapsplanering D, 30 hp

Nivå: Avancerad A1E

© 2015 Linda Kullänger, e-post: lejonsommar@yahoo.es

Titel på svenska: Landskapsarkitektens yrkesroll i Sverige och Spanien

- En jämförelsestudie mellan svensk och spansk landskapsarkitektur med platsexempel från Stockholm och Barcelona

Title in English: The professional role of the landscape architect in Sweden and Spain

- A study of Swedish and Spanish landscape architecture through a case study in Stockholm and Barcelona

Handledare: Johanna Jarméus, Lovely Landskap AB

Handledare: Sofia Sandqvist, institutionen för stad och land

Handledare: Viveka Hoff, institutionen för stad och land

Examinator: Tomas Eriksson, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Thorbjörn Andersson, institutionen för stad och land

Omslagsbild: Linda Kullänger

Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman

Originalformat: Stående A4

Nyckelord: Jämförelsestudie, landskapsarkitektur, paisajista, Stockholm, Barcelona

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Innehåll

Sammanfattning.....	4	en.....	26
Abstract.....	5		
1. Inledning.....	6	3. Två städer.....	28
1.1 Bakgrund.....	6	3.1 Stockholm.....	28
1.2 Syfte.....	6	3.2 Barcelona.....	32
1.3 Metod.....	7	3.3 Idag.....	35
1.4 Mål.....	7	3.4 Framtid.....	36
1.5 Disposition.....	7	3.5 Jämförelse mellan städerna.....	37
1.6 Avgränsningar.....	7		
1.7 Målgrupp.....	7	4. Platsexempel från Stockholm	
1.8 Redovisning.....	7	och Barcelona.....	40
		4.1 Platsvalskriterier.....	40
2. Ett yrke.....	8	4.2 Kategorier.....	40
2.1 Definition av landskapsarkitekt..	8	4.3 Analysmetoder.....	41
2.2 Yrkets bakgrund.....	10	4.4 Bedömning.....	42
2.3 Landskapsarkitekturens utveck-		4.5 Parc Central de Nou Barris.....	46
ling i Sverige.....	10	4.6 Kristinebergs strandpark.....	78
2.4 Landskapsarkitekturens utveck-		4.7 Plaça de la Universitat.....	100
ling i Spanien.....	14	4.8 Odenplan.....	128
2.5 Jämförelse Sverige/ Spanien.....	15	4.9 Parc de les Auditoris.....	154
2.6 Landskapsarkitektutbildningen.	17	4.10 Vassparken.....	178
2.7 Jämförelse av landskapsarkitekt-			
och arkitektutbildningen i Sverige		5. Avslutande diskussion.....	202
och Spanien.....	19	5.1 De olika yrkesrollerna.....	202
2.8 Yrkessidentitet.....	20	5.2 Likheter och skillnader i gestalt-	
2.9 Landskapsarkitekten idag.....	24	ningen.....	207
2.10 Landskapsarkitekten i framtid-		5.3 Orsaker.....	211
		6. Reflektion.....	213
		7. Referenser.....	214

Sammanfattning

I mitt examensarbete för jag ett resonemang kring likheter och skillnader vad gäller spansk och svensk landskapsarkitektur. Landskapsarkitektyrket är ett yrke med varierande arbetsuppgifter inom och mellan olika länder. I många länder existerar inte landskapsarkitektyrket. I Spanien är landskapsarkitekt inte ett erkänt yrke och de som arbetar med landskapsarkitektur är arkitekter, ingenjörer, biologer och agronomer. Sverige är ett av de länder som har flest landskapsarkitekter i förhållande till befolkningens mängden och här har yrket hunnit bli etablerat. Men även i Sverige är de många som inte har en klar bild över vad en landskapsarkitekt egentligen gör och det är inte alltid som landskapsarkitektens kunskaper utnyttjas till fullo.

Jag har undersökt likheter och skillnader mellan offentliga platser utformade i Barcelona av arkitekter och "paisajistas", respektive platser utformade i Stockholm av landskapsarkitekter. Platserna har delats in i kategorierna; park, torg och stråk. Som bakgrund har jag studerat och jämfört Sveriges och Spaniens landskapsarkitekturhistoria och Stockholms och Barcelonas stadsplaneringshistoria. Både Sverige och Spanien har en lång tradition av landskaps- och trädgårdshistoria, men stora skillnader i synen på landskapsarkitektyrket. I Stockholm och Barcelona har politiken haft ett stark inflytande på stadsplaneringen under 1900-talet. Den funktionalistiska samhällsplaneringen utgjorde en stor del i byggandet av Sveriges välfärdssamhälle.

"Parkskolan" gjorde Stockholm internationellt känt och påverkar landskapsarkitekturen än idag. Genom litteraturstudier, platsbesök och intervjuer med arkitekterna bakom mina sex platsexempel har jag fått fram material för analyser och slutsatser.

En slutsats är att det till viss del går att se att en landskapsarkitekt har haft huvudansvaret för gestaltningen av en plats och att det går att se i vilka projekt som de spanska arkitekterna haft hjälp av experter på växtmaterial.

Platsernas gestaltning påverkas också av många andra saker som inte har att göra med om en arkitekt eller en landskapsarkitekt har ansvarat för gestaltningen. Urbaniseringsgrad, vetenskap och religion har på olika sätt påverkat Sveriges och Spaniens natur- och människosyn. Dessa saker har i sin tur påverkat förutsättningarna för landskapsarkitektyrkets utveckling i de båda länderna.

Abstract

In my final thesis I follow a reason about similarities and differences in the matter of spanish and swedish landscape architecture. Landscape architect is a profession that withholds varying tasks inside countries and between countries. In many countries the landscape architect profession does not exist.

Spain is a country where the landscape architect profession is not recognized, and the professions that work with landscape architecture are architects, engineers, biologists and agronomists. Sweden is one of the countries with most landscape architects due to its population and the profession is well established. But also in Sweden, there are many people who do not have a clear picture about the profession and several times the knowledge of landscape architects goes to waste.

I have investigated similarities and differences between public places in Barcelona shaped by architects and "paisajistas", and in Stockholm shaped by landscape architects. The public places have been categorised in; parks, squares och promenades. As background material, I have studied and made a comparasion between the history of landscape architecture and town planning in Stockholms och Barcelona. Both Sweden and Spain have a long tradition of landscape architecture and gardening, but have big differences in the view of the landscape architect profession. Politics have had a strong influence on townplanning in Stockholm and Barcelona during the 20th century. In Sweden functionalism ruled the social planning and helped to shape the welfare state. The

"Stockholm school of Landscape design" became famous international, and still influence the landscape architecture.

Through reading, visiting my selected places and making interviews with the responsible architects, I recieved material for my analyses and conclusions.

One conclusion is that it is possible to see if a landscape has had the responsible role of the shaping and also in which spanish projects the architects recieved help from plant experts. But other conclusions are that a number of things influences the shaping. Extension of urbanization, science and religion have in different ways influenced the social outlook and view of nature in Sweden and Spain. That in turn have influenced the possibilities for the development of the landscape architect profession in both countries.

1. Inledning

Landskapsarkitekturyrket har funnits i cirka hundra år och är ett förhållandevis ungt yrke. På senare tid har landskapsarkitekturyrket vuxit sig starkare och fått mer uppmärksamhet. I en allt mer globaliserad värld där utvecklingen går fort, är det många som söker efter en egen skyddad oas i form av en trädgård. Samtidigt har världen kommit till en punkt där människor på allvar börjar förstå och ta itu med miljöproblemen som hotar jorden. Landskapsarkitekter har kunskaper som kan spela en viktig roll i den utvecklingen. Men fortfarande är det många som inte vet vad en landskapsarkitekt gör eller som tror att landskapsarkitekten bara sysslar med växter. De första åren på utbildningen var jag själv och andra osäkra på vilken roll vi skulle få i det framtida arbetslivet. Lärarna använde beskrivningar som ”projektledare” och ”spindeln i nätet” och gav en mycket positiv syn på yrket.

Läsåret 2004/2005 studerade jag som utbytesstudent inom Erasmusprogrammet vid Universitat Politècnica de Valencia. Där var synen på landskapsarkitekturyrket mycket annorlunda den vi har i Sverige. I Spanien existerar inte yrket landskapsarkitekt och landskapsfrågor begränsas till ett specialiserat masterprogram som finns vid några universitet i landet. I Valencia läste jag därför kurser tillsammans med ”husarkitekter”. Det var en upplevelse som både inspirerade och förvirrade mig. Med en del av studenterna fungerade samarbetet bra, medan andra studenter hade uppfattningen att landskapsarkitektens uppgift är att artbestämma och placera växter och att yrket inte har något med arkitektur att göra.

De erfarenheter och intryck jag fick under mitt utbytesår fick mig återigen att fundera över mitt blivande yrke. Är yrket så viktigt som jag har trott? Kan en arkitekt göra landskapsarkitektens arbete lika bra? Är det farligt med för mycket specialisering? Kan landskapsarkitekten spela en viktig roll för att bygga ett uthålligt samhälle och förhindra vidare klimatförändringar? I samtycke med lärare på Ultuna bestämde jag mig för att mitt examensarbete skulle bli en studie av landskapsarkitekturyrket. Det föll sig naturligt att göra en jämförelsestudie av Sverige och Spanien eftersom länderna har olika syn på yrket och eftersom jag har egen erfarenhet från båda ländernas undervisningssystem. Examensarbetet har utförts på deltid mellan november 2006 och mars 2008.

1.1 Bakgrund

Hur ser landskapsarkitektens roll ut i olika länder? Påverkar det utformningen av parker och urbana platser? Efter att ha studerat ett år i Spanien, ett land där inte landskapsarkitektyrket existerar, ville jag utforska ämnet djupare. Är det möjligt att bedöma vilken status landskapsarkitekturyrket har genom att titta på utformningen av platser?

1.2 Syfte

Att utifrån platsstudier föra ett resonemang kring likheter och skillnader vad gäller spansk och svensk landskapsarkitektur. Reflektioner kring landskapsarkitekturyrket i de båda länderna.

1.3 Metod

Examensarbetet bygger på litteraturstudier, intervjuer samt platsstudier i Stockholm och Barcelona. I mina kontakter med arkitekter och landskapsarkitekter i Sverige och Spanien har jag haft ett öppet förhållningssätt där jag genom allmänna och platsspecifika frågor har försökt få fram så mycket information som möjligt om åsikter och kultur.

1.4 Mål

Jag vill genom examensarbetet väcka tankar om landskapsarkitektyrket och klargöra för mig själv vad det innebär.

1.5 Disposition

Examensarbetet delas in i tre delar, där den första delen är en bakgrund av landskapsarkitektyrket, yrkets historia i Sverige och Spanien och hur utbildningen ser ut i Sverige och Spanien, Stockholms och Barcelonas 1900-tals historia, nutid, framtid och en jämförelse av städernas landskapsarkitektur och stadsplanering. Varje ämnesdel avslutas med en jämförande mellan länderna. I del två studerar jag tre platsexempel från Stockholm och tre platsexempel från Barcelona. Platserna och deras arkitekter presenteras kort medan intervjuer med arkitekterna om platserna och arbetet som landskapsarkitekt/arkitekt i respektive stad, tillsammans med analys och jämförelser utgör den största delen. Platserna analyseras genom

samma analysmetoder för att ge en rättvis grund för jämförelse. Den tredje delen är den avslutande diskussionen där jag utifrån intervjuer, litteraturstudier, egna platsbesök och erfarenheter diskuterar på vilket sätt landskapsarkitektens roll ger avtryck i gestaltningen av parker och urbana platser i staden.

1.6 Avgränsningar

Eftersom frågan om landskapsarkitektyrkets roll och dess påverkan på utformningen av parker och urbana platser är komplex och påverkas av politik, religion, kultur, tradition och klimat kommer min undersökning inte att bli fullständig. För att avgränsa arbetet har jag valt att arbeta med tre platsexempel från varje stad. Min slutreflektion kan därför bara ses som ett urvalsexempel och inte som en helhetsbedömning av städernas landskapsarkitektur.

1.7 Målgrupp

Målgruppen är studenter och yrkesverksamma inom områdena landskapsarkitektur, fysisk planering, arkitektur, samhällsvetenskap, biologi samt naturvetenskapligt orienterade ingenjörer.

1.8 Redovisning

Examensarbetet redovisas digitalt och genom en muntlig presentation i ett slutseminarium.

2. Ett yrke

2.1 Definition av landskapsarkitekt

”En landskapsarkitekt kan plantera tulpanlökar eller planera återuppbyggnaden av New Orleans. Och allt däremellan. Faktum är att landskapsarkitekten inte har ett helt lättdefinierat yrke. I flera länder är landskapsarkitekt inte ens ett särskilt yrke” (Thibaud, 2005).

Ovanstående citat tycker jag är en bra sammanfattning av landskapsarkitekt-yrket. Med några få ord visar citatet också varför det kan vara svårt att förklara vad en landskapsarkitekt gör. Yrkets bredd gör att en landskapsarkitekt kan arbeta med samhällsplanering, design av parker och urbana miljöer, infrastruktur, naturresurser, trädgård med mera.

Att landskapsarkitekt räknas till arkitektyrkena beror troligen mycket på gemensamma arbetsmetoder, där skisser, bilder och modeller som uttrycksmedel utgör en viktig arbetsmetod, och som skiljer arkitektyrkena från många andra yrkesgrupper som vanligen presenterar sitt arbete i skriftlig form. Bilden som uttrycksmedel delar arkitekturen också med konsten. Det som skiljer arkitekturen från konsten är att arkitekten måste ta hänsyn till användaren och skapa miljöer och byggnader som är funktionella. Inom konsten finns inte samma krav på funktion och användning.

2.1.1 Dynamik

En viktig skillnad mellan arkitektur och landskapsarkitektur är biofysiken. Det brukar sägas att nya trender inom arkitekturen kommer femton år efter konsten och nya trender inom landskapsarkitekturen femton år efter arkitekturen (Treib, 1992).

Ett landskapsprojekt blir aldrig helt färdigt eftersom växtprocessen är i ständig förändring och det tar flera år innan växterna når sin fulla storlek. Därför är det naturligt att trenderna förskjuts i tiden. Att landskapsarkitektens produkter är föränderliga påverkar synsätt och arbetsmetoder.

”De största skillnaderna mellan arkitekter och landskapsarkitekter är dynamiken”, säger Clas Florgård, landskapsarkitekt och professor vid SLU. Arkitekternas synsätt är ofta ganska statiskt. ”Bottenplattan är gjuten och man kan skapa byggnaden som man vill och snabbt få ett färdigt resultat”. Landskapsarkitekter har ett mer dynamiskt förhållningssätt. De är vana vid att inte kunna kontrollera allt eftersom naturen inte låter sig kontrolleras. De biologiska förutsättningarna är bara en del av landskapsarkitekturen. Lika mycket påverkar tekniska och kulturella förutsättningar (Florgård, 2007).

2.1.2 Namnförvirring?

Översiktligt är det ganska lätt att beskriva landskapsarkitektyrket. Men går man in i detalj är det svårt att förirra sig. Min uppfattning är att det inom yrket finns de som tycker att det är svårt att ge en enkel beskrivning av vad yrket innebär. Ett tecken på det är de olika kombinationerna med ordet landskap; landskapsplanering, landskapsdesign,

landskapsvetenskap, landscape management som alla kan associeras till landskapsarkitektens arbete. Även landskapsarkitekturprogrammets institution i Uppsala verkar osäker på vad man ska heta. Institutionens namn har inte varit helt självklart. Tidigare var namnet ”Institutionen för landskapsplanering”, men bytte år 2006 namn till ”Institutionen för Stad och Land” när man slogs samman med ”Institutionen för landsbygdsutveckling och agroekologi”. Landskapsarkitektutbildningens institution i Alnarp har bytt namn från ”Institutionen för landskapsplanering” till ”Institutionen för landskapsplanering, trädgård- och jordbruksvetenskap” (Sveriges Lantbruksuniversitet, 2006).

Ofta ligger landskapsarkitektens arbete nära arkitekters, konstnärers, ingenjörers och fysiska planerarens arbete och det kan förklara varför landskapsarkitekturtyrket kan beskrivas på flera olika sätt.

2.1.3 Avundsjuke

I boken ”The New European Landscape” skriver författaren Michael Lancaster att det är vanligt med definitionssvårigheter mellan miljörelaterade discipliner i europeiska länder. Det finns en avundsjuke i första hand mellan ingenjörer, biologer och andra naturvetenskapliga yrkesgrupper där alla bevakar sin plats. Traditionella arkitekter brukar klara sig utanför eftersom de för det mesta arbetar med den byggda miljön och därför inte konkurrerar med de andra disciplinerna på samma sätt. Landskapsarkitekter hamnar ofta emellan eftersom de arbetar med både den byggda och

den naturliga miljön (Lancaster, 1994).

2.1.4 Finns det några strikta gränser?

Vad är en miljö? Ordet beskriver inte bara den natur som det vanligtvis förknippas med, utan kan även användas för att beskriva en stadsmiljö eller ett konstverk. Ett förhållandevis nytt begrepp som uppkom i slutet av 1970-talet och som ligger på gränsen mellan natur, landskapsarkitektur och konst är ”Land Art”. Land Art blev en ny konstnärlig gren som med sin naturliga förgänglighet ville bryta mot skulpturens dekorativa funktion och dess materialism (Asensio Cerver, 2000).

Att gränserna mellan landskapsarkitektur och land art är diffus visades under en tävling i landskapsarkitektur i Barcelona. Juryn var oense om ett av de vinnande tävlingsförslagen skulle betraktas som landskapsarkitektur eller land art (Forumarea, 2001).

Var gränsen går mellan olika discipliner och om det går att sätta några strikta gränser är ett ämne som jag inte tror har ett klart svar. Och är det nödvändigt att sätta någon gräns för för vem som får kalla sig landskapsarkitekt?

2.2 Yrkets bakgrund

Den första personen som använde uttrycket ”landscapsarkitektur” kan ha varit Gilbert Laing Meason i sin bok ”Landscape Architecture of the Great Paintings in Italy” utgiven 1828, i en beskrivning av italienska landskapsmålningar. Meason ansåg att arkitekter kunde lära sig mycket av byggnaderna i de italienska landskapsmålningarna vilka han benämnde landskapsarkitektur (Meason, 1828).

Landskapsarkitekt som begrepp infördes av Frederick Law Olmsted, USAs ledande designer av parker och offentliga platser, år 1858. Han lär senare ha ångrat termen landskapsarkitekt eftersom han inte tyckte om kombinationen av orden. Namngivningen är viktig för yrkets historia eftersom det uppkom vid en tid då uppmärksamheten för design var mer riktad mot den urbana omgivningen än mot själva byggnaderna (Thompson, 2000).

Människan har i alla tider påverkat landskapet men det är bara drygt hundra år sedan som landskapsarkitekturen började betraktas som ett eget område. Under historiens gång har människor med varierande yrken och bakgrunder varit med om att forma landskapet. Nunnornas och munkarnas klosterträdgårdar, böndernas torparträdgårdar, arkitekters slottsparker bland andra. De arbetsuppgifter som numera tillhör landskapsarkitektyrket har hunnit förändrats till både innehåll och status under århundradenas gång (Andersson, Jonstoj och Lundquist, 2000).

2.3 Landskapsarkitekturens utveckling i Sverige

För att få en bakgrundsbild över landskapsarkitektyrkets utveckling har jag valt att ge en kort historisk beskrivning över förändringar i natur- och människosyn under de senaste århundradena, eftersom det har påverkat yrkets framväxt. I Sverige finns en lång tradition av trädgårds- och parkhistoria. I boken ”Svensk trädgårdskonst under fyrahundra år” skriver författarna ”Visserligen är landskapsarkitektur världen över betingad av platsen och av de produktionsvillkor som råder där. Men i få länder kan man se ett lands kultur ta så djupa intryck från sin natur, och i få andra länder kan man se en så tydlig samstämmighet mellan skapad trädgårdskonst och naturgivet landskap” (Andersson, Jonstoj och Lundquist, 2000).

2.3.1 Har svenskar en speciell natursyn?

I Sverige är det många människor som har ett nära förhållande till naturen och det är en vanlig uppfattning att svenskarna har en speciell natursyn som skiljer sig från andra länders syn på naturen. En låg urbaniseringsgrad och allemansrätten gör att tillgången till naturen är god. Ibland får jag intrycket att svenskarnas kärlek till naturen nästan kan jämföras med andra kulturers religiösa tro, men det har inte alltid varit så. Synen på naturen (och på människan) har genom historien varit stark förbunden med religiös tro och människors olika levnadssätt. Naturen har under nästan hela den historiska tideräkningen setts som motsatsen till civilisationen och som något för människan att tukta och kontrollera. Ideallandskapet var

länge det mänskligt formade odlingslandskapet med plana slätter och fruktodlingar. Det var bilden av paradiset som Adam och Eva fördrevs ifrån. Den vilda naturen ansågs vara ful och osymmetrisk, speciellt illa omtyckta var bergen. Det dröjde ända till 1700-talets upplysningstid då de vetenskapliga framstegen minskade religionens inflytande, som den europeiska natur- och människosynen började att förändras (Johannisson, 1984).

2.3.2 1600-talet

För majoriteten svenskar, de flesta bönder, var skogen och den vilda naturen något skrämmande. Livet handlade om överlevnad i det svenska karga klimatet med långa avstånd mellan gårdar och byar. I skogen fanns rövare och fredslösa, och trodde man, olika väsen. De få vägar som fanns var i dåligt skick. Den svenska adeln hade större möjligheter att utveckla ett känslomässigt förhållande till naturen. Deras estetiska ideal var ett tillrättat pastoralt kulturlandskap, en slags idealiserad bild av verkligheten och det var det sydeuropeiska odlingslandskapet som var förebilden, motsatsen till det nordiska landskapet. Adelns trädgårdar från den här tiden, var starkt inspirerade av trädgårdskonsten på kontinenten. Under 1600-talet, svenska stormaktstid fanns det många utländska personer inom den svenska makteliten. Flera av Sveriges kända slottsträdgårdar och parker ritades av utländska arkitekter. De internationella intrycken var tvungna att anpassas till Sveriges klimat och på så sätt fick parkerna en svensk karaktär. Exempelvis byttes vissa växter ut mot hårdigare inhemska växter som gran och lingon. Under 1600-talet och i början av 1700-talet inspirerade Frankrikes

geometriska barockträdgårdar. (Andersson, Jonstoj och Lundquist, 2000).

Det fanns även landskapsbeskrivande litteratur som ville försköna och upphöja det svenska landskapet i någon slags patriotisk propaganda. Men de flesta landskapsbeskrivningar från den här tiden handlade mest om hur hemskt det svenska landskapet var (Johannisson, 1984).

2.3.3 1700-talet

Ända fram till 1780-talet, härskade den gamla natursynen i Sverige, där odlingslandskapet representerade det goda och vildmarken det hotfulla och fula. I Europa började synen på, och relationen mellan natur och människa, att förändras under 1700-talets upplysningstid. Religionen började att tappa sitt starka fäste och vetenskapliga upptäckter gjorde att naturen började ses på ett mer materialistiskt sätt än tidigare. Som motpunkt till den vetenskapliga rationalismen växte inom litteraturen en romantiserad bild av naturen fram och som vände sig till människans sentimentala sida. I tidigare landskapsmålningar hade människan alltid varit det centrala och naturen en tillrättatlagd bakgrund. I de förromantiska landskapsmålningarna är naturen storslagen och dramatisk, medan människans roll är marginaliserad om hon ens finns med i bild. I Sverige var det främst borgerskapets framväxande och den ökande urbaniseringen med dåliga socialhygieniska förhållanden i staden som följd, som påverkade och förändrade natursynen. Civilisationens dåliga sidor blev framträdande och stadens människor började söka efter det rena i det ofördärvade naturlandskapet. Men det var fortfarande inte den

riktiga vildmarken som var idealet, utan mer en stiliserad bild av den vilda naturen. Den engelska landskapsstilen blev populär och var den rådande stilen i borgerskapets villaträdgårdar. Senare anammades den engelska landskapsstilen även i adelns och kungahusets trädgårdar och parker. Hagaparken är en variant på 1700-talets engelska landskapsparksideal (Johannisson, 1984).

2.3.4 Linné

Det går inte att beskriva 1700-talet, utan att nämna Carl von Linné. Hans klassificering och kategorisering av naturen bottnade till stor del i en vilja att kartlägga vilka resurser som fanns för människan att använda. Hans förhållande till den rena vildmarken är mer oklart. Linnés reseskildringar om det svenska landskapet innehåller både beskrivningar av det hemska och ogästvänliga fjälllandskapet, liksom fascination över naturens andliga och materiella rikedomar (Uppsala universitet, 2015).

2.3.5 1800-tal

I Europa hade vildmarken blivit borgerskapets ideal i början av seklet. Beroende på geografiska förutsättningar och funktion, var det olika typer av landskap som föll under vildmarksbegreppet, men mest i fokus var de alpina bergen. I Sverige fortsatte borgerskapet att växa och adelns privilegier att minska, vilket påverkade synen på naturen och människan. Utbyggnad av väg och järnvägsnät ökade möjligheterna för resor och turism inom landet. Många tidigare kungliga parker och trädgårdar öppnades för allmänheten. Sverige var ett av de första länderna i världen med att demokratisera parkerna, vilka tidigare endast varit till för överklassen. De demokratiska

parkerna var till en början endast öppna för borgerskapet och parkbesökarna var tvungna att följa strikta regler. Först i slutet av 1800-talet när Sverige industrialiserades och många människor flyttade till städer, uppmärksammades det att ren luft och gröna miljöer var viktiga för alla människors välmående. Som reaktion mot samhällets industrialisering kom slutet av 1800-talet och början på 1900-talet att präglas av nationalromantiska ideal i Sverige och stora delar av Europa. Nationalromantiken i Sverige sökte efterlikna äldre svensk arkitektur, t.ex. allmogestil och vasatidens slott. Material som trä, tegel och natursten var vanliga (Nolin, 1999).

2.3.6 1900-tal

I början av 1900-talet betraktades trädgården i första hand som en förlängning av huset. Det viktigaste var formen och att följa de arkitektoniska trenderna. Landskapsarkitekt var ännu inte ett yrke men det fanns arkitekter och trädgårdsmästare som arbetade med trädgårdsarkitektur och trädgårdskonst. Många utbildade sig i Tyskland där trädgårdsarkitektyrket var mer utbrett. (Nolin, 1999).

2.3.7 Funktionalismen

När funktionalismen slog igenom i Sverige på 1930-talet påverkades även trädgårdsarkitekturen. Istället för att som tidigare anpassa naturen efter en bestämd form, skulle formen anpassas efter naturen och funktionen. Tidigare hade trädgård och parker varit "finrum" för överklassen, men nu skulle trädgården och parken vara tillgängliga för alla (Nolin, 1999).

2.3.8 Parkskolan

På 1940-talet blev Sverige världskänt för sin landskapsarkitektur genom "Parkskolan" eller "Stockholmskolan" som den kom att kallas internationellt. Idén var att återskapa och stilisera de agrara landskapet i staden. Många av innerstadens parker kom till under den här tiden. Rålambshovsparken och Norr Mälarstrand är två tidstypiska exempel, som fortfarande är mycket populära (Andersson, 1993).

2.3.9 1950- och 1960-talen

Framgången till trots var majoriteten av landskapsarkitekterna fortfarande under 1950-talet begränsade till utformning av privata trädgårdar och deras arbete berörde i första hand kultivering av växter och inte så mycket design. Först på 60-talet tog landskapsarkitekterna steget från trädgården och började arbeta mer storskaligt och då i första hand med utvecklingen av industrier och infrastruktur. Ledordet var samhället och att med landskapets hjälp skapa resurser som samhället kunde utnyttja (Andersson, 2004).

2.3.10 1970-tal

Som kontrast till det storskaliga och resursutnyttjande 60-talet uppmärksammades på 70-talet ekologi- och naturfrågor. Nu skulle landskapet i stället användas upplevelsemässigt och socialt. Det var på 70-talet som den första rena utbildningen till landskapsarkitekt startade i Sverige och landskapsarkitektyrket kämpade för att hitta sin roll i yrkeslivet. Landskapsarkitekterna var vana att arbeta med det agrara landskapet och var osäkra på sin roll när arbetsuppgifterna allt mer förflyttades från det storskaliga landskapet

till samhällen och städer. I sin ovana att designa urbana och ekologiska miljöer försökte de återskapa naturbiotoper och agrara landskap i städerna. Det medförde att den gestaltande delen inom landskapsarkitekturen nästan försvann helt (Andersson, 2004).

2.3.11 1980-tal

Under 80-talet blev det trendigt med det urbana stadslivet. De gestaltungsotränade landskapsarkitekterna manövrerades ut av arkitekterna som tog över gestaltungsrollen i städerna (Andersson, 2004).

2.3.12 1990-tal tidigt 2000-tal

I och med 1990-talets uppmärksammande av miljöfrågor tog landskapsarkitekterna plats i den urbana gestaltningen. Arkitekter utbildade på tekniska skolor, saknade ofta kunskaper om ekologisk uthållighet, till skillnad mot landskapsarkitekter. Idag är det självklart att arbeta för städernas miljömässiga uthållighet och landskapsarkitekterna har tagit plats i den urbana gestaltningen (Andersson, 2004).

2.4 Landskapsarkitekturens utveckling i Spanien

I Spanien räknas landskapsarkitekturen som en modern disciplin inom arkitekturen och började uppmärksammas när demokratin återinfördes efter den fascistiske diktatorn Francisco Francos död, i slutet av 1970-talet. Landet har trots allt en rik (trädgårds)arkitektur-historia, som har formats av flera olika kulturer och folkslag (Wikipedia, 2006).

2.4.1 Historisk bakgrund

Under den nästan 800 år långa muslimska tiden blomstrade den intellektuella kulturen i Spanien. Tidvis levde kristna, judar och muslimer i en slags symbios och än idag syns spåren i arkitekturen med judiska kvarter och moriska moskéer och kristna katedraler sida vid sida. Under den muslimska tiden gjordes stora reformer inom jordbruket. Kanaler, konstbevattnings, akvedukter och kvarnar byggdes. Den traditionella spanska staden, med vita hus, trånga gränder, torg och apelsinträd har sitt ursprung i Sydspaniens arabiska tid. Muromgärdade trädgårdar med vattenkonst är ett arv från de arabiska paradisträdgårdarna med fina bevarade exempel som Alhambra i Granada, la mezquita i Córdoba och el Alcázar i Sevilla (Pfistermeister, 1987).

Spåren från de muromgärdade historiska trädgårdarna syns i dagens spanska parker och trädgårdar. Många spanska privatträdgårdar är små insynsskyddade oaser som omgärdas av murar. Även många stads- och kvartersparker omgärdas av murar eller staket och de är ofta stängda nattetid.

När jag studerade i Spanien fick jag lära mig att båda begreppen trädgård och park användas för att beskriva offentliga miljöer. I Sverige räknar man oftast, oavsett storlek, en trädgård som en privat miljö, medan parken är offentlig. Min erfarenhet är att definitionen ”park” i Spanien bara används om de större ”parkerna”.

2.4.2 Varierande landskap och massturism

Spanien är ett land som i förhållande till sin yta, har ett stort antal landskapstyper. Landet innehåller både dramatiska bergslandskap med snötäckta toppar och gröna bergsområden som liknar landskapet i Irland. Det finns palmoaser och öknar som påminner om Nordafrika och på andra ställen breder slättlandskap ut sig med apelsinträd och risodlingar. En annan vanlig syn är olivträd, mandelträd och vindruva i terrasserade odlingar. De spanska kusterna innehåller både sandstränder och klippor och med sitt soliga och varma klimat är Spanien ett av Europas viktigaste turistländer. Redan på femtiotalet blev Spanien känt som turistmål. Massturismen har varit bra för landets ekonomi men har även medfört överexploatering och förstörelse av landskapet, främst längs Medelhavskusten. Under Francos regim var både miljöfrågor och offentliga platser eftersatta områden och Spaniens utveckling som turistdestination under 1960-talet i kombination med ett lågt eller obefintligt miljötänkande medförde att landet kom att drabbas extra hårt av miljöproblemen (Pfistermeister, 1987).

2.4.3 Intresset ökar för landskapsfrågor

Efter Francos död var det i första hand arkitekter som kom att engagera sig i upprustningen och förnyelsen av offentliga platser, då det inte fanns någon tradition av landskapsarkitektur och inte heller några landskapsarkitekter. Först under 1990-talet infördes landskapsarkitektur som ämne på universitetet. Tidigare studerades "jardineria" (trädgårdskunskap), som inte kopplades ihop med landskapet. De senaste decennierna har intresset för landskapsfrågor vuxit i Spanien och det finns en ung kår av "paisajistas" (Spaniens motsvarighet till landskapsarkitekt), som består av medlemmar från landskapsrelaterade yrken som arkitekt, ingenjör, agronom och biolog (Universidad de Alicante, 2005).

Genom mina intervjuer har jag fått veta att yrkestiteln landskapsarkitekt inte är en godkänd titel och att det bara är arkitekter som får ansvara för och skriva under projekt.

2.4.4 Organisation för Paisajistas

Det finns en organisation för paisajistas; "Asociación Española de Paisajistas" som tidigare hette "Instituto de Estudios de Jardinería y Arte Paisajista" (Institutet för studier av trädgård- och landskapskonst). Medlemmarna måste följa normer uppställda av EFLA (European Foundation for Landscape Architecture) som är landskapsarkitekternas europeiska intresseorganisation. Den spanska organisationen drivs utan vinstintresse och representerar IFLA (International Federation of Landscape Architects) och EFLA i Spanien. Ett av organisationens viktigaste mål är att få landskapsarkitektyrket erkänt i Spanien. I

övrigt arbetar organisationen för att sprida trädgårdskonsten och landskapsarkitekturen i Spanien, marknadsföra landskapsarkitektutbildningen och landskapsarkitektyrket samt att representera och försvara medlemmarnas intressen inför nationella och internationella myndigheter (Asociación Española de Paisajistas, 2006).

2.5 Jämförelse Sverige/ Spanien

Jag har tyvärr inte lyckats hitta lika mycket fakta om landskapsarkitekturens utveckling i Spanien som i Sverige. Det är kanske inte så konstigt eftersom det först under de senaste decennierna har börjat talas om landskapsarkitektur i Spanien och yrket, medan det i Sverige har talats om landskapsarkitektur i drygt hundra år. Det har också varit svårt att hitta dokumentation om natur- och människosyn i Spanien, vilket försvårar min jämförelse. Jag har ändå valt att skriva om dessa ämnen, eftersom jag tror att den historiska- och kulturella bakgrunden spelar en stor roll för synen på natur och människor, och att den i sin tur påverkar synen på och utvecklingen av arkitektur och landskapsarkitektur. Ämnet är komplext och jag har inte tillräcklig kunskap för att ge några bestämda åsikter och svar, men jag vill ge en kortfattad beskrivning över utvecklingen till dagens natur- och människosyn i Sverige och Spanien.

2.5.1 Vad påverkar natur- och människosynen?

I Europa skedde den största förändringen i natur- och människosyn i samband med upplysningstiden då vetenskapliga framsteg och ökad allmänbildning gjorde att många började ifrågasätta religionens inflytande. Upplysningstidens viktigaste idéer var tron på människans förnuft och att det bästa samhället formades av jämlika människor i samverkan. Dessa idéer var början på demokratiseringen av de europeiska länderna och förändrade människosynen. Natursynen påverkades också på olika sätt. Människor började se naturen ur nyttyosynpunkt istället för något att motarbeta och tukta. Romantiken blev senare en motreaktion mot den känsloladdade nyttyosynen på naturen. Naturen fick ett eget värde och romantiserades i litteratur och konst. I Sverige fick upplysningssidéerna en stor genomslagskraft vilket bidrog till landets demokratisering och en utjämning av samhällsklasserna (Johannisson, 1984).

Spanien var under samma tidsperiod en stormakt, där kyrkan hade ett stort inflytande. Den franska revolutionen för frihet och jämlikhet i slutet av 1700-talet, kom att påverka många europeiska länder till att utveckla friare och mer jämlika samhällen. Spanien låg under 1700-talet i konflikt med Frankrike, varför frihets- och jämlikhetstankarna inte fick samma genomslag i Spanien som i andra europeiska länder. Den spanska stormaktens sönderfall och senare det spanska inbördeskriget som efterföljdes av den 36-åriga diktaturen försenade Spaniens utveckling mot jämlikhet och demokrati.

Fortfarande har kyrkan ett starkt ställning i det spanska samhället, även om det håller på att förändras (Wikipedia, 2006).

Jag tror att religionens starka inflytande i Spanien har bevarat mycket av den historiska synen på naturen som motsats till civilisationen, även om levnadsvillkoren förändrats och det spanska samhället moderniserats. Den svenska natursynen har förändrats under en längre tid med början i samband med upplysningstiden. I Sverige blev det viktigt att alla människor skulle ha tillgång till natur under 1900-talet. I Spanien gick utvecklingen åt andra hållet under diktaturåren, då det blev svårare för medborgarna att umgås på offentliga platser och städerna förföll. Men jag tror inte att den svenska natursynen bara kan förklaras med upplysningens idéer och demokratins utveckling eftersom den utvecklingen också skedde i andra länder, där synen på naturen skiljer sig mot den i Sverige. Jag tror att det låga befolkningsantalet, med mycket glesbygd och goda tillgången till natur har haft en stor påverkan på den svenska natursynen. I Spanien har landskapet varit mänskligt påverkat under en längre tid och det inte finns lika mycket bevarad naturmark där som i Sverige. Synen på naturen tycker jag speglas i begreppen landskapsarkitektur och trädgårdskonst. I Sverige används begreppet landskapsarkitektur då man ofta utgår från landskapet och förstärker dess egenskaper. I Spanien är min uppfattning att begreppet trädgårdskonst är mycket vanligare. Det grundar sig förmodligen både på den gamla synen på naturen som motsatsen till civilisationen och på arvet av paradisträdgården från morernas tid (som också är motsatsen till den ogästvänliga omgivningen- naturen).

2.5.2 Hur påverkar det landskapsarkitekturen?

Jag tror att alla tidigare nämnda saker har påverkat landskapsarkitekturen i Sverige och Spanien. I Sverige verkar synen vara att staden och landskapet hänger ihop mer än i Spanien där gränserna mellan stad och natur är skarpare. Detta tror jag är en orsak till att landskapsarkitekturket är mer etablerat i Sverige än i Spanien.

2.6 Landskapsarkitektutbildningen

För att godkännas måste landskapsarkitektutbildningar följa en regelmall från den internationella världsorganisationen för landskapsarkitekter, IFLA och den europeiska intresseorganisationen EFLA. Trots det är skillnaderna i landskapsarkitektutbildningen stora mellan olika länder och även mellan olika orter och skolor i samma land (International Federation of landscape architects, 2006). Mer om IFLA och EFLA återkommer jag till under 2.8.4.

2.6.1 Utbildningen i Sverige

I Sverige är landskapsarkitektutbildningen en femårig yrkesutbildning knuten till Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Utbildningen är bred och innehåller ämnen i naturvetenskap, samhälle, teknik, form, natur, gestaltning, projektering och förvaltning. Ämnena delas in under två grundutbildningsprogram; landskapsarkitektur och landskapsplanering, i vilka det är möjligt specialisera sig i under utbildningens sista två år.

Anledningen till att landskapsarkitektutbildningen ges vid lantbruksuniversitetet är att utbildningen en gång i tiden var en del av hortonomutbildningen. Längre var titeln "trädgårdsarkitekt" och utbildningen fokuserade på växter. På 1960-talet döptes yrket om till landskapsarkitekt och efter det har utbildningen genomgått många förändringar (Sveriges Lantbruksuniversitet, 2006).

Enligt professor Clas Florgård vid institutionen för Stad och Land, Ultuna, "är vi landskapsarkitekter udda fåglar var vi än befinner oss". Han berättar att den finska landskapsarkitektutbildningens flytt till det tekniska universitetet för några år sedan, medförde problem för yrkesrollen. I Sverige är yrkesrollen stabilare även om utbildningen förändras, nu senast i och med införandet av Bologna-modellen (Florgård, 2007).

Jag tror att det finns både för- och nackdelar med att landskapsarkitekterna utbildar sig på lantbruksuniversitetet och inte på de tekniska högskolorna där "husarkitekter" utbildas. På SLU finns det forskning som är relevant för landskapsarkitekter om bland annat växtmaterial och ekologi. På ett tekniskt universitet kan det bli för inriktat mot teknik. En nackdel är att de olika professionerna (landskapsarkitekt, arkitekt och fysiska planerare) inte lär känna varandra under utbildningstiden och inte vet vad de andra gör. Enligt Clas Florgård har skolorna tidigare försökt motverka problemet genom att arrangera gemensamma kurser för studenter från KTH, Konstfack och SLU, men intresset och deltagarantalet har varit lågt vilket medför att det inte läggs ned tid och pengar på nya

gemensamma projekt (Florgård, 2007).

2.6.2 Utbildningen i Spanien

I Spanien existerar än så länge (2007) ingen landskapsarkitektutbildning. Istället finns det på några universitet en frivillig masterutbildning i landskapsarkitektur som i första hand är till för arkitektstudenter och studenter med anknytning till landskap som ingenjörer, agronomer, miljövetare och biologer. Det finns även kurser och masterprogram i "Jardineria y Paisaje" (trädgård och landskap) vid några olika universitet och högskolor i landet. Totalt finns det tio utbildningar registrerade på organisationen Asociación Española de Paisajistas hemsida (Asociación Española de Paisajistas, 2006).

Barcelona har två utbildningar som är godkända av EFLA; Titulación de Graduado Superior en Paisajismo och Máster en Arquitectura del Paisaje. Båda ges på Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Barcelona (ETSAB).

Inför starten av masterutbildningen i landskapsarkitektur i Barcelona studerades de olika landskapsarkitektskolorna i Europa. Den första kursen innehöll 300 föreläsningstimmar per år, som senare kom att utvecklas till två akademiska kurser som enbart riktade sig till yrkesverksamma inom arkitektur. Sedan kursen 1989/1990 har det blivit en masterutbildning öppen för olika yrkesinriktningar.

Arkitekten och paisajista Rosa Barbà Casanovas ledde studierna från det akademiska året 1994/1995 till sin död i februari 2000.

Hon var drivkraften bakom införande av ett masterprogram i landskapsarkitektur och arbetade också hårt för införandet av landskapsarkitekt som ett eget yrke. Under

hennes tid intensifierades de internationella relationerna och tack vare det fick utbildningen "la homologacion europea" av EFLA som den enda erkända utbildningen i landskapsarkitektur i Spanien. Av 250 examinerade studenter på masterprogrammet hade 75% arkitektbakgrund. Övriga var studenter med annan anknytning till landskap som agronomer, biologer, miljövetare, utländska landskapsarkitekter och ingenjörer (Bellmunt Chiva, 2002).

Arkitekten Victor Tenez I Ybern, som har undervisat på masterprogrammet under tio års tid, berättar för mig om masterprogrammen i Barcelona. Dagens (2007) två masterprogram i landskapsarkitektur är tvååriga men olika till innehåll. Det ena är mer akademiskt inriktat medan det andra innehåller mer undervisning och projektering. Ett stort problem är att det kan vara svårt för studenter utan arkitektbakgrund och som saknar projekteringsvana att komma ut i verkligheten efter att ha läst en mastern i

landskapsarkitektur. Det är absurt att lära sig att lära sig projektera på bara två år och det leder till en ojämn nivå eftersom en del av studenterna redan vet hur man projekterar medan andra saknar erfarenhet när det inte är obligatoriskt för att antas till kursen.

Det finns två problem; arkitektur är inte en kandidat utan en master på tre plus två år, sedan en master på ett år till.

Följden blir att studenterna lär sig om landskap men inte om projektering. Det är risker med det nya studiesystemet enligt Bolognamodellen och ett problem i Frankrike. Där är det vanligt att arkitekter kan sälja en idé men att de inte kan hela processen med konstruktion och projektledning.

I Barcelona finns det struktur och vi vill förbättra projekten, men det är omöjligt på så kort tid som två år om studenterna inte har tillräckliga förkunskaper säger Victor (Tenez I Ybern, 2007).

2.7 Jämförelse av landskapsarkitekt- och arkitektutbildningarna i Sverige och Spanien

Jag tror att den största skillnaden mellan utbildningarna i Sverige och Spanien är att det inte finns någon ren landskapsarkitektutbildning i Spanien. Att det inte är obligatoriskt att ha en arkitektbakgrund för att läsa den spanska masterutbildningen i landskapsarkitektur medför att det blir svårt att skapa en yrkesidentitet som landskapsarkitekt i Spanien. Avsaknaden av en arkitektbakgrund ifrågasätter namnkombinationen landskapsarkitekt och gör det svårare att jämföra utbildningarna internationellt. Det finns spanska arkitekter som läser mastern och som kallar sig för landskapsarkitekter, men deras kunskaper kan skilja sig mycket från de svenska landskapsarkitekternas.

Clas Florgård beräknar att en arkitekt behöver ungefär tre år för att läsa in landskapsarkitekturämnen, ett år längre än vad masterprogrammen i Barcelona är (Florgård, 2007).

En annan skillnad som jag tror har betydelse är att den svenska utbildningen i Sverige ges vid lantbruksuniversitetet medan utbildningen i Spanien huvudsakligen ges vid tekniska universitet. Detta påverkar förmodligen del

inriktningen mot ekologi eller teknikfrågor. Ekologi och växtmateriallära var inte obligatoriska kurser för arkitektstudenter vid det tekniska universitetet i Valencia, där jag läste mitt utbytesår. I en egen jämförelse av den svenska landskapsarkitektutbildningen i Uppsala och den spanska arkitektutbildningen i Valencia var det några skillnader som utmärkte sig. De spanska arkitektstudenterna hade större kunskap om samtida arkitektur genom att de alltid var tvungna att redovisa referenser vid alla projekt. De spanska studenterna var också mer erfarna i datorhantering genom lärarledda kurser från första året att jämföra med de svenska landskapsarkitektstudenternas självstudiekurser. Antal kursdeltagare var större i Spanien men antalet handledare färre, vilket gjorde att konkurrensen om handledningstid var större i Spanien. I Spanien tillbringade studenterna mindre tid på universitetet och arbetade mer hemifrån än i Sverige. På Ultuna tillbringades mycket mer tid på ritsal och vid varje projektkurs fanns handledning av både lärare och gästhandledare från olika företag att tillgå.

I både Spanien och Sverige tillhör arkitektutbildningarna (husarkitekt) de tekniska universiteten. Enligt Jaume Torres, arkitekt från Barcelona som har studerat arkitektur i både Spanien och Sverige är det stora skillnader mellan ländernas arkitektutbildningar. I Spanien är de första åren styrda och studenten får tydligt lära sig hur saker och ting fungerar men inte tänka så mycket själv. Först mot slutet av utbildningen får studenten frihet att experimentera själv, något som ofta resulterar i att de nyutexaminerade arkitekterna har god kunskap om hur projekt

genomförs i verkligheten, men kan ha svårt att komma med nya idéer. Jaime Torres erfarenhet är att den svenska arkitektutbildningen är snårigare. Studenterna uppmuntras från utbildningens början att tänka fritt och experimentera mycket, vilket bidrar till att studenterna blir mindre låsta men kan få svårt att ställa om sig till verkligheten när de har blivit vana att rita ibland orealistiska projekt under utbildningen. Den spanska arkitektutbildningen är generellt mer teknisk än andra arkitektutbildningar i Europa. De höga kraven på detaljkunskaper inom konstruktion påverkar förmodligen till viss del att de spanska arkitektstudenterna studerar längre än andra europeiska arkitektstudenter. I Spanien är arkitektutbildningen sexårig att jämföra med de flesta arkitektutbildningar i Europa som är mellan fyra och fem år långa (Torres, 2007).

Många utbildningar i Europa är under förändring för att anpassas efter Bologna-modellen och därför kanske min jämförelse redan är inaktuell. Eftersom utbildningarna format landskaps- och arkitektstudenter som idag arbetar eller är i början av sina yrkesliv tror jag att en jämförelse av utbildningarna ändå kan vara relevant.

2.7.8 Bologna-modellen

Bologna-modellen är ett steg för att likrikta utbildningen i Europa för att man lättare ska kunna översätta sin examen i olika länder och på så sätt få en mer flexibel arbetsmarknad. Modellen innebär att landskapsarkitektutbildningen delas upp i två steg; kandidat- och magisterexamen där det ska gå att få en kandidatexamen redan efter tre år och att vem som helst med en relaterad

kandidatexamen ska kunna läsa en tvåårig magisterutbildning till landskapsarkitekt. Det finns farhågor om att färre studenter kommer examineras när det blir möjligt att ta en kandidatexamen efter bara tre års studier. Nya betyg med fler steg kan öka motivationen men också medföra en ökad konkurrens och sämre samarbete mellan studenter. En stor fördel är att det blir lättare att översätta betyg mellan europeiska länder om alla följer samma system vilket i slutändan också gör det lättare att arbeta i olika länder i Europa (Sveriges Lantbruksuniversitet, 2006).

2.8 Yrkesidentitet

Landskapsarkitektyrket och vilken roll landskapsarkitekter spelar i samhället verkar inte bara skilja sig åt mellan olika länder utan också inom samma land. En landskapsarkitekt kan inrikta sig mot design, arbeta med miljö- och ekologifrågor, med sociala frågor eller kombinera alla delarna. Jag uppfattar det som att landskapsarkitekt som yrkesgrupp inte har en identitet. Det finns förmodligen flera orsaker till det och några av dem tänkte jag försöka att identifiera här. En viktig informationskälla har boken "Ecology, community and delight -sources of values in Landscape Architecture" av Ian H. Thompson varit, eftersom den är skriven i syfte att utvärdera landskapsarkitektens roller, motiv och värderingar. Genom att intervjua ett tjugotal landskapsarkitekter med varierande yrkesroller och uppfattningar har författaren sammanställt några punkter som han anser vara karaktäristiska för yrket. Thompson utgår från att landskapsarkitekturen i grunden kan delas

in i tre delar; ekologi, samhälle och estetik och att landskapsarkitekter kan var mer eller mindre inriktade mot någon av delarna. Författaren drar slutsatsen att det bästa är en samverkan mellan alla tre delarna (Thompson, 2000).

Varför kan det vara svårt för landskapsarkitekter att enas kring en samlad identitet? Jag tror att en anledning sannolikt är att landskapsarkitektyrkets bredd lockar människor från olika bakgrunder. En del lockas av den estetiska och konstnärliga delen av yrket, medan andra kommer från en mer vetenskaplig bakgrund eller hamnar i yrket av en slump, ofta till följd av ett naturintresse. Ovanstående tror jag bidrar till att landskapsarkitektens yrkesroll och egen syn på yrket kan variera mycket.

Thompson skriver att många landskapsarkitekter har åsikten att det bästa berömmet de kan få är om ingen lägger märke till vad som gjorts på en plats. Den synen grundar sig ofta i en kärlek för naturen och en vilja att bevara eller återställa så naturligt som möjligt. En annan vanlig uppfattning som skiljer sig mot den föregående är att människorna och den sociala biten är viktigast, följt av den estetiska aspekten. Först på tredje plats hamnar de naturliga och ekologiska aspekterna. De olika uppfattningarna behöver inte stå emot varandra. En av punkterna som de flesta landskapsarkitekter verkar vara ense om är att yrkesrollen ser olika ut beroende på om arbetet handlar om urbana eller agrara miljöer. I de urbana miljöerna finns det ofta mer frihet för nytänkande och design, medan landsbygden i första hand bör bevaras så "naturlig" som möjligt (Thompson 2000).

2.8.1 Rensa upp för att synliggöra platsens kvaliteter

Jag har fått intrycket av att för många landskapsarkitekter har en stor uppgift blivit att rensa upp för att synliggöra en plats dolda kvaliteter. "Upprensningen" verkar utgöra en stor del av landskapsarkitekters arbete, både i urbana och lantliga miljöer. Arbetet går till stor del ut på att försöka foga samman byggnader och infrastruktur med omgivningen och att rensa miljöer från sådant som stör den estetiska intrycket. "Ibland känner man sig som en städgumma" säger landskapsarkitekten Sture Koinberg i en intervju i Arkitekten i december 2003. "Jobbet handlar mycket om att rensa upp, öppna upp vyer. Och ändå kommer en postlåda, en skylt, en ful papperskorg" (Koinberg, 2003).

2.8.2 Inte ärelystna

För landskapsarkitektyrkets status kan det vara problematiskt att det landskapsarkitekter arbetar med anses som bäst när det märks som minst. Här står byggnadsarkitekturen i kontrast där det ofta produceras väl synliga "statements" (Thompson, 2000).

En som jag uppfattat det trend inom landskapsarkitekturen att designa dramatiska landskap och urbana platser i början av 2000-talet, kan kanske till viss del bero på en avundsjuka gentemot arkitekterna och den status deras yrke åtnjuter? Intervjuer med verksamma landskapsarkitekter, främst från England visar att de flesta landskapsarkitekter inte ser sig själva som uppåtsträvande och ärelystna artister. De strävar hellre efter att bli goda designers och det finns en samstämmighet om vad god design är;

En känsla för platsen och dess kvaliteter kommer högt på listan, liksom förståelsen för den rumsliga skalan samt skicklighet i detaljutformning. Att det som skapas är funktionellt och ekologiskt hållbart är också mycket viktigt för de flesta landskapsarkitekter. (Thompson, 2000).

2.8.3 Politiskt engagemang

Thompson tar även upp landskapsarkitekters politiska åsikter och engagemang. Resultatet visar att många landskapsarkitekter skulle vilja påverka mer än vad de gör. Några uttrycker frustration över att de har känt sig tvingade att arbeta med projekt som de inte har trott på, och försvarar sig med att projektet ändå kommer att genomföras och att det då är bättre att en landskapsarkitekt medverkar än ingen alls. De flesta landskapsarkitekter är miljömedvetna, men har inte alltid möjlighet att påverka sitt arbete som de vill (Thompson, 2000).

Jag tror att det skulle behövas mer kritisk granskning av arkitektur och landskapsarkitektur. I Sverige börjar landskapsarkitekterna synas mer i medier men det är än så länge bara ett fåtal landskapsarkitekter som skriver.

2.8.4 Organisatoriskt; IFLA och EFLA

Den världsomspännande organisationen för landskapsarkitekter, IFLA (International Federation of Landscape Architects), har som roll att utveckla landskapsarkitektrollen i hela världen genom utökad utbildning, bättre kontakt mellan medlemmarna, samt marknadsföring av yket. IFLA grundades år 1948 (International Federation of Landscape Architects, 2006).

År 1989 bildades den europeiska underorganisationen EFLA (European Foundation for Landscape Architecture). EFLA fungerar som en påtryckargrupp inom EU för att genom lagar och regler underlätta för landskapsarkitekter i hela europa. Två av organisationens viktigaste uppgifter är att få landskapsarkitektyrket erkänt inom hela EU och att utbildningen ska få samma status. I norra europa arbetar EFLA för att skydda yrkestiteln medan de i några länder i södra europa kämpar för att överhuvudtaget få kalla sig för landskapsarkitekter. I Italien kan man utbilda sig till landskapsarkitekt, men inte på högskolan, vilket medför att yrket har en låg status. I England där man har en stark trädgårdstradition är landskapsarkitekturen ofta inriktad mot trädgårdar och parker. Island är det land i Europa som har flest landskapsarkitekter i förhållande till sin befolkningsmängd. (Thibaud, 2005).

2.8.5 Profession eller yrke

Landskapsarkitekterna tillhör sedan år 2001 den fackliga organisationen Sveriges Arkitekter där även husarkitekter, inredningsarkitekter, designers och fysiska planerare ingår (Sveriges Arkitekter, 2006). I Sverige räknas inte landskapsarkitektyrket som en profession utan vem som helst kan kalla sig för landskapsarkitekt. Yrken som räknas som professioner har yrkestiteln skyddad, vilket innebär att bara personer med godkänd utbildning har rätt att använda sig av yrkestiteln. Exempel på professioner är läkare och advokat (Wikipedia, 2006).

För att bli medlem i Sveriges Arkitekter och för att få använda sig av föreningens förkortning

(LAR för landskapsarkitekter) krävs en utbildning eller motsvarande kvalifikation (Sveriges Arkitekter, 2006).

I Spanien finns som tidigare nämnts inte landskapsarkitekt som yrke eller profession och de som arbetar med landskapsarkitekturfrågor är en blandad grupp av arkitekter, ingenjörer, agronomer och paisajistas.

2.8.6 Paisajistans roll i Spanien

I Spanien beror paisajistans roll i processen på vilket yrkesbakgrund denne har. Eftersom bara arkitekter får underteckna projekt har paisajistan ofta svårt att påverka projektets helhetskoncept. Det blir allt vanligare med samarbete mellan arkitekter och paisajistas, men det är arkitekterna som har makten att ta in en paisajista i projektet (Fiol, 2007). Om paisajistan har arkitektbakgrund tror jag att inflytandet däremot kan vara större än för en landskapsarkitekt i Sverige, då det är vanligare att arkitekten leder projekten i Spanien än det är i Sverige.

2.8.7 Arkitektens ansvarsroll

Som jag ser det skiljer sig arkitektens ansvarsroll mellan Sverige och Spanien. I Spanien har en arkitekt generellt sett högre status och mer att säga till om än en arkitekt i Sverige. I Spanien är det vanligt att det är arkitekten som är projektledaren, vilket förmodligen bidrar till en närmare kontakt mellan arkitekten och de som anlägger platsen. En fördel med det är att det kan vara lättare att genomföra ett koncept som projektledare då chansen är större att man får vara med under hela processen.

I Sverige uppfattar jag att det är mindre vanligt att arkitekten har en projektledarroll och följer ett projekt genom hela processen. Nackdelar med det är att arkitektoniskt värdefulla bitar kan falla bort under processens gång och att konceptet urvattnas. Det kan bli för många kompromisser. Landskapsarkitekten/ arkitekten är utbildad för att se helheten och väga samman estetik, funktion och teknik. Dessa kunskaper tycker jag skulle kunna utnyttjas bättre i Sverige.

2.9 Landskapsarkitekten idag

2.9.1 I Sverige

Sverige är med över 700 organiserade landskapsarkitekter, EUs tredje största land vad gäller antalet organiserade landskapsarkitekter. Bara i Tyskland och England finns det fler. I Frankrike är endast 80 landskapsarkitekter organiserade (Persson, 2004).

De flesta landskapsarkitekter är anställda på privata konsult- och landskapsarkitektkontor. Många arbetar också på kommunernas stadsbyggnadskontor, tekniska förvaltningar och parkavdelningar. En del har sin arbetsplats på länsstyrelsernas naturvårdsenheter och planenheter (Arbetsförmedlingen, 2006).

Inom byggbranschen blir det allt vanligare att landskapsarkitekter är med under hela processen, till skillnad mot tidigare då de i regel anlätades först när byggnaden var klar och utemiljön skulle snyggas till, om landskapsarkitekter ens anlätades. Men fortfarande finns det flera byggföretag som genomför projekt utan landskapsarkitekter eller som tar in dem sent i processen då budgeten ofta är låg och valmöjligheterna få. Ett av de större svenska byggbolagen brukar anlita landskapsarkitekter till omkring hälften av sina projekt. Den långsamma förändringen i yrkets status beror till viss del på att många byggherrar tycker att arkitekter och landskapsarkitekter gör projekten krångligare och dyrare. En vanlig konflikt handlar om materialval. Eftersom byggnaderna traditionellt har ansetts vara viktigare än utemiljön är det landskapsarkitekterna som brukar dra det kortaste

strået och det sänker landskapsarkitektens status. Många beställare och byggherrar förstår inte vilka kunskaper landskapsarkitekter har och tror att det bara handlar om att placera ut lite växter. Det har lett till att nästan ingen landskapsarkitekt vill framhålla att de arbetar med växter om någon frågar vad de gör. Landskapsarkitekterna har lagt ned mycket tid på att komma in i byggbranschen och man arbetar fortfarande hårt för att landskapsarkitektens arbete ska bli en självklar del vid varje bygge. (Thibaud, 2005).

2.9.1.1 Utemiljön blir viktigare

Byggbranschens inställning håller långsamt på att förändras och det har blivit vanligare att utemiljön nämns som en viktig prishöjande faktor i mäklarannonser. Tidigare räckte det ofta om bostaden låg nära orörd natur och friluftsområden, men idag värdesätter allt fler en god utemiljö i vardagen. I behandlingen av stressrelaterade sjukdomar har trädgårdsvistelse blivit en del i behandlingen. Det har bidragit till att vardagsmiljön värdesätts på ett helt annat sätt än förut. Idag finns det exempel på byggnadsprojekt där omgivningen har projekterats före byggnaderna (Thibaud 2005).

2.9.1.2 Svag roll i byggprocessen

Ett gemensamt problem som arkitekter och landskapsarkitekter delar är den svaga rollen i byggprocessen. I boken "Acceptera inte" tar författarna upp byggbolagens makt och arkitekternas rädsla för att ta sitt ansvar. I Sverige har fyra stora byggbolag nästan monopol över allt byggande. Resultatet har blivit ett omfattande byggfusk med kartellverksamhet och dålig samordning av vad som byggs. Efter politikernas överlämnande av makten för samhällsbyggandet

på 1980-talet styrs det mesta byggandet av ekonomiska intressen. Kommuner säljer ut mark till byggbolagen som sätter sina vinstintressen framför socialt samhällsansvar. I boken går författarna till angrepp mot dagens syn på arkitekturketen. Enligt författarna inriktar sig för många arkitekter på upplevelsearkitektur som tjänar privata intressen och de har tappat sin roll som samhällsplanerare. Främst menar författarna att problemen finns på KTH som lagt ner både forskning och samhällsbyggnadsavdelningar för arkitektstudenter (Klarqvist och Thiberg, 2003).

Även om landskapsarkitekturutbildningarna inte nämns i kritiken tycker jag att är det viktigt att följa med i debatten om arkitektutbildningen eftersom yrkena tillhör samma bransch och samma fackliga organisation.

2.9.2 I Spanien

I Spanien ökar intresset för landskapsfrågor och det finns flera arkitekter som specialiserar sig på landskapsarkitektur och fysisk planering. Den katalanska landskapsarkitekturen är en av de mest innovativa områdena inom arkitekturen idag (2005). Det är de ökade kunskaperna om ekologi- och uthållighetsfrågor som har bidragit till landskapsarkitekturens utbredning och de katalanska arkitekternas goda kontakter och erfarenheter från studier och arbete med franska, holländska, nordamerikanska och argentinska arkitekter. Andra orter och städer i Spanien inspireras av Barcelona och startar kurser och Masterprogram i landskapsarkitektur (Montaner, 2005).

2.9.2.1 La Biennial de Paisatge

Sedan år 1998 hålls vartannat år "La Biennial de Paisatge", som är en tävling och utställning i europeisk landskapsarkitektur, i Barcelona. Samma år började en annan organisation att dela ut pris för Europas bästa offentliga plats. De olika organisationerna samarbetar inte och flera av deltagarna känner inte till den andres existens. En del beskriver "Biennalen" som tecken på ett epokskifte; som en markör för slutet på den starka perioden av offentliga platser och som en start för den katalanska landskapsarkitekturen. De sydeuropeiska länderna har traditionellt ett större intresse för offentliga platser än de nordligare länderna mycket beroende av det varmare klimatet. Biennalen fyller ändå en viktig funktion som forum för europeisk landskapsarkitektur och som stöd för de spanska landskapsarkitekterna i sin kamp för ett erkännande av sitt yrke (Collegi d'Arquitectes de Catalunya, 2006).

Trots Barcelonas starka tradition av hårdgjorda platser blir torgen allt grönnare. "Vi har också lärt oss mycket och fortsätter fortfarande att förändra oss" säger Barcelonaarkitekten Enric Batlle i en intervju i den spanska nyhetstidningen El País i mars 2003. Spanien ligger långt efter till exempel England som har en mycket stark trädgårdstradition, men utvecklas hela tiden och idag är det självklart att ta hänsyn till landskaps- och miljöfrågor vid byggprojekt. Tidigare har de tomma utrymmena mellan husen setts som platser utan eget värde och som lediga för bebyggelse. Landskapsinriktade arkitekter som Enric Batlle och Joan Roig betonar att landskapet är grunden för all arkitektur och aldrig kan kallas för mellanrum (Batlle och Roig, 2003).

2.9.2.2 Landskapsarkitektkontor i Barcelona

Det finns landskapsarkitektkontor i Barcelona. Ett av dem drivs av landskapsarkitekten Bet Figueras sedan början på 1980-talet. Bet Figueras började sin karriär med arkitektstudier i Barcelona, men lockades till USA och senare Skottland där hon övergick till att studera landskapsarkitektur. Hon har examen i landskapsarkitektur från universitetet i Berkely och räknas av många som Barcelonas första landskapsarkitekt. I Spanien får hon inte använda sig av arkitekt i sin yrkestitel utan definieras som paisajista. År 2006 arbetade åtta arkitekter och paisajistas med intresse för landskapsarkitektur och samhällsfrågor, på Bet Figueras kontor. Det finns inga planer på att bli fler eftersom det skulle vara svårt att driva ett stort landskapsarkitektkontor när yrket formellt inte finns i Spanien. Vid stora projekt samarbetar kontoret istället med arkitektkontor. Genom att anställa folk från olika länder och ta in två praktikanter varje år både från Spanien och genom Europas utbytesprogram uppnås en bra balans när det gäller kunskap och trender inom arkitektur, landskapsarkitektur och samhällsplanering (Figueras, 2006).

2.10 Landskapsarkitekten i framtiden

2.10.1 I Sverige

I Sverige ser marknaden nu (2006) bra ut för landskapsarkitekter. De närmaste åren planeras flera större byggnadsprojekt som troligtvis kommer att sysselsätta landskapsarkitekter under en lång tid framöver. Landskapsarkitektbranschen kan räknas som konjunkturskänslig, men är i och med sin ämnesbredd inte lika beroende av byggmarknaden som husarkitektbranschen (Arbetsförmedlingen, 2006).

Utbildningsplatserna har ökat och bland en del verkar det finnas en farhåga att det kommer att utbildas fler landskapsarkitekter än vad det finns arbetstillfällen för i framtiden. Bolognamodellen tror jag kan påverka så att det blir lättare för landskapsarkitekter att arbeta utomlands inom Europa, men fortfarande ser utbildningarna och reglerna olika ut inom de europeiska länderna. En viktig fråga för landskapsarkitekter tror jag, är vilken roll de ska ha i utvecklingen av ett miljömässigt hållbart samhälle.

Landskapsarkitekten Bengt Isling säger i en intervju i Arkitekten, 11/2005, att han tror att jordbrukspolitik och massturism kommer att skapa nya uppgifter för landskapsarkitekter i framtiden. Landskapet som det ser ut idag kommer att förändras, både på grund av klimat- och ekonomiska förändringar. Förändringar är något som landskapsarkitekter genom utbildningen är bra tränade för att möta. Om landskapsarkitekterna följer med i utvecklingen och börjar ta mer plats, bör det finnas nästintill obegränsat med arbete i framtiden (Isling, 2005).

2.10.2 I Spanien

I Spanien verkar landskapsarkitekturen ha kommit för att stanna men framtiden för yrkets erkännande är oviss. Flera arkitekter väljer att kalla sig för landskapsarkitekter, men flera är emot ett erkännande av yrket som de anser skulle försvaga och urholka arkitektyrket.

Arkitekten Victor Tenez I Ybern, som jag träffade under min resa till Barcelona, tror på en förändring för landskapsarkitektyrket inom en snar framtid. Han tror inte att det behövs en arkitekt för att göra allt. Det är en diskussion som mest handlar om administration och det är inte rättvist att Paisajistas inte får skriva under projekt eftersom ansvaret är en viktig fråga för yrkets ställning. Det här kommer att förändras mycket i Spanien. Just nu (2007) är situationen absurd. Det konstrueras mycket i Spanien och alla har jobb. Alla arbetar med allt. Det är när det blir mindre jobb som folk specialiserar sig. Kunderna väljer kompetent folk och bryr sig inte så mycket om titlar. Idag börjar landskapsarkitektkontoren bli allt större. Det konstrueras mycket i Barcelona, men majoriteten är inga större stadsplaneringsprojekt, som på 1980-talet och slutet av 1990-talet. Ett större landskapsprojekt som omfattar flera samhällen, är upprustningen av miljön omkring floden Bésos som löper genom Barcelona och flera samhällen i regionen. Det är ett omfattande arbete som både är miljövänligt och socialt. Samhällen längs floden ska få en tydligare koppling till floden. Projektet ska öka kontakten mellan samhällena och mellan samhällena och floden (Tenez I Ybern, 2007).

3. Två städer

För att underlätta en jämförelse av Sveriges och Spaniens landskapsarkitektur har jag valt att begränsa mina platsstudier till två städer; Stockholm och Barcelona. Mitt val grundar sig i flera orsaker. Till att börja med är städerna av likvärdig geografisk storlek och karaktäriseras båda av sina naturförutsättningar om än på olika sätt. Stockholm är belägen på topografiskt varierade öar omgivna av vatten. Barcelona är omgivet av både berg och hav. Naturförutsättningarna är både tillgångar och begränsningar för städerna och har starkt påverkat deras utbredning och karaktär. I både Stockholm och Barcelona har mark nära vattnet börjat användas för utvecklingen av nya stadsdelar och offentliga platser. Tidigare har de vattennära platserna främst används för industri- och hamnverksamhet och trafikleder och därför är det intressant att studera respektive stads tillvägagångssätt i användning och utformning av de nya platserna. Städernas utveckling tror jag också kan sammankopplas med politiken. I Sverige hade Socialdemokraterna den politiska makten under stora delar av 1900-talet. Partiets arbete för att höja statusen för alla människor har påverkat arkitektur, landskapsarkitektur och stadsplanering. Funktionalismen fick i Sverige en stor påverkan på samhällets uppbyggnad (Wikipedia, 2006).

Spanien var mellan 1939- 1975 en fascistisk diktatur som lät Barcelona förfalla och dagens stad har påverkats mycket av stadsbyggandet åren efter demokratis återinförande på 1970-talet (Wikipedia, 2006).

3.1 Stockholm

3.1.1 Fakta

Stockholm är Sveriges huvudstad och den folkrikaste kommunen i Sverige med omkring 1,2 miljoner invånare (Wikipedia, 2006).

3.1.2 Historia

Stockholm har varit landets politiska och ekonomiska centrum sedan 1600-talet. Staden grundades av Birger Jarl och omnämndes skriftligt för första gången år 1252. I början av 1600-talet var Stockholm en fattig stad och bebyggelsen bestod mest av trähus. Efter en omfattande brand år 1625, där stora delar av staden ödelades, antogs en ny stadsplan med gator i rutnätsmönster som skiljde sig från de vindlande medeltidsgränderna som fortfarande finns kvar i dagens "Gamla stan". Fortfarande i början av 1800-talet var staden trångbodd och fattig vilket gjorde att sjukdomar härjade. Det var också vid den här tiden som det växande borgerskapet banade väg för de första offentliga parkerna i staden. Parkerna var liksom i andra europeiska länder ursprungliga kungsträdgårdar som använts för jakt, odling och nöjen. För borgerskapet blev parkerna som kulturella utomhussalonger där människor kunde umgås, gå på teater, dricka kaffe, lyssna på musik och promenera. Kungsträdgården, Djurgården och Humlegården var äldre parker som i slutet av 1700-talet öppnades för borgerskapet. De nya parker som anlades utformades med slingrande gångar, blomsterarrangemang, exotiska växter och skulpturer av kända personer (Stockholms stad, 2006).

3.1.3 Lindhagens stadsregleringsplan

Den stora majoriteten stockholmare bodde fortfarande under andra halvan av 1800-talet i trånga och mörka bostäder utan tillgång till borgerskapets parker.

I och med industrialiseringen, som var sen internationellt sett, fick fler arbete och ekonomin blev bättre. 1866 lade en kommitté ledd av borgmästaren, stadsplaneraren och juristen Albert Lindhagen fram en stadsregleringsplan, där målen var att ordna trafiken och föra in ljus och luft till bostäderna. Lindhagens plan byggde på stenstad i rutnätsmönster och inspirerades av Paris rätlinjiga gator och trädkantade esplanader.

En viktig del i Lindhagens plan var att alla människor skulle ha närhet till naturliga miljöer och ren luft. Parker förlades till stadens bergigare partier, där det var svårt att bygga bostäder och där luften ansågs vara renare.

På 1880- och 90-talen växte stadsdelen Östermalm fram, där lyxiga stenhus för stadens överklass ersatte gamla ruckel och militärbyggnader. Stenstaden spred sig även i övriga stadsdelar och ökade levnadstandarden för alla samhällsklasser (Stockholms stad, 2006).

3.1.4 Sent 1800-tal, tidigt 1900-tal

Tiden runt sekelskiftet kännetecknas av flera olika arkitekturstilar. I slutet av 1800-talet blev jugendstilen populär, som en reaktion mot industrialiseringen av samhället. Byggnader pryddes med ornamentik inspirerade av växt- och djurriket. I början av 1900-talet hade Stockholm växt så mycket att staden började expandera utanför stadstullarna. Trädgårdsstäder som Enskede och Bromma tillkom vid den här tiden. Vid samma tid kom koloniträdgårdsrörelsen som

skulle ge mindre välbeställda möjlighet att odla sin egen frukt och vistas i friskluft.

En ny natursyn växte fram. I kontrast mot 1800-talets promenadparker med exotiska växter skulle parkerna nu vara så naturlika som möjligt och med ett inhemskt växtmaterial. Det blev tillåtet att beträda parkernas alla ytor och diskussionen om parkerna också skulle innehålla lekplatser för barn uppkom.

Runt 1920 slog den nyklassicistiska stilen igenom med representanter som Gunnar Asplund. I kontrast mot jugendstilen var nyklassicismen stramare och mer geometrisk. Älstenparken blev symbol för en ny inriktning på parkplanering som tog avstamp i det naturliga målarlandskapet och förenade det med klassicistiska former. Skogskyrkogården av arkitekterna Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz, som anlades mellan 1919 och 1940, är ett världskennt exempel på svensk natursyn i förening med klassicism och som finns med på Unescos världsarvslista (Stockholms stad, 2006).

3.1.5 Funktionalismen

Under 1920-talet började arkitekter världen över använda ett nytt formspråk med enkla volymer, som bröt mot den rådande nyklassicistiska stilen, med utsmyckade byggnader. Funktionalismen som stilen kallas, var enligt utövarna inte en stil utan en arbetsmetod som skulle förbättra världen inom alla områden, inte bara inom arkitekturen. Funktionen sattes framför estetiken, som ansågs vara en naturlig följd av funktionen (Wikipedia, 2006).

Svenska arkitekter inspirerades av internationella modernistiska förebilder som Bauhaus, Le Corbusier och de Stijl (Sommar, 2006).

I Sverige fick funktionalismen sitt genombrott vid Stockholmsutställningen 1930 och kom senare att bli mallen för det svenska välfärdssamhällets uppbyggnad. De socialdemokratiska politikerna som ville avskaffa klassamhället och bryta med det gamla traditionella använde sig av funktionalismen i uppbyggnaden av "folkhemmet" som skulle ge alla människor en hälsosam bostad. I kontrast mot 1800-talets stenstad med mörka gårdar ville politikerna skapa ljusare och hälsosammare miljöer nära naturen och långt från trafiken. "Hus i park" blev ett begrepp som innebar att byggnaderna placerades i uppväxt naturmark. I Stockholm byggdes bostadsområdet Gärdet med punkthus omgivna av grönska på 1930-talet. På Kungsholmen tillkom bostadsområdena Fredhäll och Kristineberg (Stockholms stad, 2006).

3.1.6 Parkskolan

I samband med funktionalismens genombrott kom tre personer att spela en viktig roll för Stockholms parkutveckling. Oswald Almqvist, Erik Glemme och Holger Blom var männen bakom "Parkskolan", internationellt känd som "Stockholmsskolan". Arkitekten Oswald Almqvist, som var Stockholms stadsträdgårdsmästare åren 1932- 1938 lade grunden för ett parkprogram som knöt ihop stadens parker med naturområden utanför staden. 1938 tog arkitekten Holger Blom över Almqvists roll som stadsträdgårdsmästare. Tillsammans med Erik Glemme, Stockholms parkavdelnings chefsdesigner 1936-1956, utvecklade Holger Blom Almqvists idéer. Holger Bloms parkprogram från 1946, inledde en storhetstid för Stockholms parkplanering,

som kom att vara ända till 1971. Den nya stilen var informell och utgick mycket från platsens landskap vilket resulterade i landsbygdsliknande parker mitt i staden. Vid en första anblick syns likheter mellan parkskolan och den engelska landskapsparken från 1700-talet, men i själva verket delar de endast några få karaktärer. Den engelska landskapsparken tog sitt avstamp i landskapsmåleriet och försökte skapa en vacker tredimensionell bild av målarnas tvådimensionella tavlor med regler som "den böljande skönhetslinjen" och följde tydliga designregler. Parkskolan utgick från varje plats lokala landskap och förstärkte dess karaktär. Vad som också skiljer de båda stilarna åt är för vem parkerna skapades. Medan den engelska landskapsparken var förunnad makteliten utgick "Parkskolan" från en politisk ideologi och parkerna de skapade var offentliga platser. Parkprogrammet innehöll parker för lek, kultur, spel, picknick och natur. Parkerna blev mötes- och samlingsplatser och det infördes bemannade parklekar för barn. Parkteatern och parkordningsvakter infördes. Skulpturer placerades ut och enhetliga blomsterarrangemang planterades. Det ursprungliga målarlandskapet lyftes fram. Strandpromenader byggdes ut och anläggningar som Norr Mälarstrand, Rålambshovsparken, Fredhällsparken, Glasbrukstäppan, Vasaparkens terrasser och många andra parker och torg anlades (Andersson, 1993).

3.1.7 ABC-förorter

På 1950-talet fick Stockholm tunnelbana, vilket ökade förutsättningarna för bygga ut förorter. Så kallade ABC-förorter med arbetsplatser, bostad och centrum utvecklades. Förortsmodellen blev

känd och uppmärksammades även internationellt. Exempel på kända ABC-förorter i Stockholm är Vällingby och Farsta (Stockholms stad, 2006).

3.1.8 Miljonprogrammet

Trots den storslagna satsningen på bostäder under funktionalismens tidiga år, blev det åter bostadsbrist på 1960-talet. Mellan 1965 och 1974 byggdes en miljon nya bostäder i Sverige. Det så kallade miljonprogrammet byggdes efter funktionalismens idéer men nu fördes funktionssepareringen till sin spets. Huskropparna var storskaliga och prefabricerade. Naturmark sparades som ett skydd mellan bostadsområden och trafikleder. Inom förorterna separerades gator och vägar där biltrafiken leddes utanför och gångvägarna inom området. I Stockholms innerstad revs stora områden i city, för att ge plats åt ett nytt centrum. Sergels Torg, Hötorgsskraporna och kulturhuset byggdes under 1960-talet. Planen var egentligen att riva ännu mer men folkets protester satte stopp för det. Idag anser de flesta människor att för mycket av Stockholms historiska delar gick förlorade i samband med 1960- och 70-talens rivningshysteri.

Om framtidstron och folkhemskopplingen gjorde funkisen folkkär, var det respektlösheten för de historiska värdena och den storskaliga modernistiska varianten som gav den ett dåligt rykte. Termen social ingenjörskonst liknar politikern vid en ingenjör som ser samhället och dess medborgare som en statisk enhet och som kan modelleras enligt samma principer som man inom naturvetenskaperna hanterar och experimenterar med materia (Stockholms stad, 2006).

3.1.9 Postmodernismen

I slutet av 1970-talet var den modernistiska eran över och 80-talet kom att domineras av en sammansmältning av experimentella stilar inspirerade från olika historiska epoker. Ny bebyggelse handlade i första hand om förtätning i redan bebyggda miljöer. För första gången sedan 1930-talet byggdes kvarterstad med slutna gårdar. Ett trendigt begrepp på den här tiden var multianläggningar med kontor, konferenslokaler, hotell och butiker i samma byggnad. Under 80-talet tillkom få nya parker. Istället satsades det i första hand på upprustning och underhåll av redan existerande parker och upprättade grönsplaner för att värdera park- och naturmark inför nybebyggelse (Stockholms stad, 2006).

3.2 Barcelona

3.2.1 Fakta

Barcelona är Spaniens andra stad efter Madrid och huvudstad för provinsen Katalonien. Staden är en kuststad och också Spaniens mest industrialiserade stad. År 2005 var invånarantalet i Barcelona 1 593 075. Inkluderas de närmaste förstäderna är invånarantalet ungefär 3 miljoner, med satellitstäder cirka 5 miljoner. Barcelona är även en av västvärldens mest tätbefolkade storstäder. Idag förknippas Barcelona främst med turism, enbart under 2006 ökade antalet turister med över en miljon från föregående år. Katalanska är tillsammans med spanska officiella språk. (Wikipedia, 2006).

3.2.2 Historia

Under medeltiden blev Barcelona tack vare handeln den största industristaden i Katalonien och hela Spanien. Mellan 1818 och 1860 fördubblades befolkningen med fattigdom, föroreningar och sjukdomar som följd. Många nya fabriker öppnades innanför stadsmurarna vilket fick till följd att den redan trånga staden blev överbefolkad. Barcelona ansökte flera gånger innan det gavs tillstånd att riva stadsmurarna som hindrade staden att växa. Madridregeringen hade dittills motsatt sig en rivning av murarna eftersom de var rädda att förlora kontrollen över staden (Wikipedia, 2006).

3.2.3 Ildefons Cerdas stadsplan

Civilingenjören Ildefons Cerdas (1815-1876) insåg att en stadsplan var nödvändig för att garantera en levande och hälsosam utveckling av staden. Han var före sin tid och med hjälp av

några få samtida tekniska referenser utvecklade han en egen stadsplan med nyckelorden; solljus, naturligt ljus och ventilation i hemmen. Cerdas lämnade sitt arbete som civilingenjör och blev invald i parlamentet, där han senare presenterade sin plan (Wikipedia, 2006).

Stadsdelen L'Eixample anlades efter Cerdas plan. Staden var format som ett rutnätssystem som garanterade basområden för öppna platser, dagsljus och luft till alla medborgare och det viktigaste; tillgänglighet till offentliga platser och kollektivtrafik. Den nya stadsdelen sträckte sig ut till de omkringliggande byarna som senare kom att införlämmas i staden (Woodward, 1992).

3.2.4 Tidigt 1900-tal

Den katalanska modernismen ledd av framförallt arkitekten Antoni Gaudí blev den dominerande arkitekturen under början av 1900-talet. Under första världskriget sökte sig många unga arkitekter till medelhavsländerna för att studera arkitekturen och landskapet. De inspirerades av den katalanska nyromantiken med formad natursten, målat glas, mosaik, målade golv och mönstrat tegel (Wikipedia, 2006).

3.2.5 Francoregimen

Efter det spanska inbördeskriget åren 1936-1939 blev Spanien en fascistisk diktatur ledd av Francisco Franco. Den diktatoriska regimen kom att leda Spanien till Francos död 1975.

Under diktaturåren gjordes mycket lite inom arkitektur och stadsplanering och många städer förföll. Det var vanligt att polis och vakter övervakade civila och att de skingrade grupper om fler än två personer som hade stannat till för

att prata på gatan, även om det inte officiellt var förbjudet. Den minimala stadsplanering som ändå förekom, var koncentrerad till städernas centrum. Resten betraktades som en ointressant väv som inte var värd att bry sig om. Det offentliga rummet var på den tiden inte en plats för liv och möten. Men det skiljde sig mellan olika städer. Pengarna som satsades kom mest att bekosta projekt i Madrid (Tenez I Ybern, 2007)

3.2.6 Modernism

När Spanien åter blev en demokrati, fanns det mycket energi och vilja att ta tag i förfallet och göra städerna till offentliga och representabla platser igen. För att bli valda hade politikerna inget annat val än göra något åt de omfattande sociala problem som fanns i städerna. I den nya konstitutionen som kom år 1978 infördes ett nytt vokabulär för planering av offentliga platser: "Gröna bälten", "Gröna zoner", "Landskapsområden", "Kvartersparken och ytterstadsområden". Benämningarna känns igen från modernismens uttryck och som i resten av europa vid samma tid hade fått en negativ klang. I Spanien kom modernismen att ses som något av en befrielse efter år av arkitektonisk eftersatthet. Landet hade inte erfårit modernismens skuld till att sönderdela staden och återupprepningen av storskaliga stereotypa husblock. Modernismen och funktionalismen som hade kommit att bli en mall för hela samhällsplaneringen i Sverige fick de spanska arkitekterna att inspireras av skandinaviska arkitekter som dansken Carl Petersen och svenskarna Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz (Hauxner, 2006).

Det bildades ett departement i nationell stadsplanering och kvartersgrupper som ordnade lokala tävlingar. En trädgårdstävling hölls i Madrid 1981 och där fick unga och okända designers möjlighet att visa upp sig. Storskaliga parkprojekt som omvandlingen av floden Turia i Valencia till en stadspark och korridoren Manzanarez flod i Madrid genomfördes (Hauxner, 2006).

3.2.7 Politiker och offentliga platser

I Barcelona kom två personer att betyda mycket för stadens utveckling. I slutet av 1970-talet tog den nyvalde kommunfullmäktige Mayor Pasquall Maragall ledningen i staden. Han anställde Oriol Bohigas, professor i arkitektur och ledande arkitekt på universitetet, som chef för det nya departementet Servei de Projectes Urbans. Tillsammans kom de att skapa en ny policy för stadsplanering. Maragall och Bohigas hade insett att modernismens offentliga platser inte fungerade och ville genom en mindre skala och omsorgsfull design få de offentliga platserna att återigen ta en central plats i stadsplaneringsutvecklingen. Idén föddes att staden var en del av människors identitet och politikerna snappade upp detta. Under några år i början av 1980-talet utfördes många olika projekt genom samarbete mellan arkitekter, konstnärer och "landskapsarkitekter". Projekten fick en del kritik. Vissa ansågs för experimentella och abstrakta, andra ansågs vara för arkitektoniska. En del projekt kritiserades av den lilla yrkeskåren landskapsarkitekter för att vara för hårda, sakna växter och mjuka ytor. Men trots all kritik hade stadsplanerarna lyckats med att införa en ny

standard för stadsplanering och urban design och gett Barcelona en identitet (Lancaster 1994).

3.2.8 Parker binder samman stadsdelar

Ett av målen var att få bort barriärerna mellan stadskärnan och ytterstadsområdena. För att binda samman de olika stadsdelarna skapades urbana platser och parker. I Barcelona diskuterades parkernas design istället för som i så många andra städer, om man överhuvudtaget skulle ha en park. I processen att skapa offentliga platser och humanisera staden genomfördes stora projekt för att integrera motorvägarna i staden. Gamla industrier som skilt staden och havet från varandra flyttades och på så sätt skapades utrymme för offentliga platser vid vattenfronten. Metoden är representerad överallt med offentliga platser som har blivit dekorerade med moderna skulpturer och även med sin egen park; Parc de l'Espanya Industrial i stadsdelen Sants. Där sparades de gamla betongtornen från den tidigare fabriken som en historisk symbol över en annan tid och en park anlades med både mjuka och hårdgjorda ytor (Lancaster,1994).

3.2.9 OS 1992

När Barcelona blev utvalt att anordna sommar-OS 1992 blev det en viktig händelse för stadens vidare stadsplaneringsutveckling. De flesta projekten koncentrerades till området Montjuic, ett berg i västra Barcelona där planeringen för OS 1935 hade genomförts. Planerarna tog tillfället i akt och planerade även för områdena runt omkring som inte var direkt relaterade till de olympiska spelen. Det fanns en medvetenhet om att stora satsningar inför OS i andra länder resulterat i ett stort antal sportanläggningar

och platser som efter tävlingarna blev stående tomma och förföll och det var något de ansvariga ville undvika. Sportarenorna utformades därför multifunktionella och idag används de förutom till sport även till konserter och evenemang. Den olympiska staden vid havet gjordes trendig med design och idag finns många hotell och restauranger i stadsdelen. Runt staden frilades mycket parkmark när motorvägar förlades till tunnelar (Lancaster,1994).

3.2.10 Forum 2004

Efter OS framgångsrika inverkan på Barcelonas stadsplanering ville staden ha ett nytt mål att sikta mot. Forum 2004 även kallat den ”intellektuella olympiaden” blev den nya satsningen där gammal industrimark utnyttjades för att bygga en ny stadsdel. Staden slöt avtal med privata finansiärer för att få pengar till projektet. Det dynamiska samarbetet tjänade både stadens och finansiärernas intressen. Staden genom utbyggnad av en ny stadsdel och reklam för Barcelona. Finansiärerna genom att marknadsföra sig själva. Forum är idag (2006) en stadsdel som täcker 200 hektar och som innehåller bostäder, hotell, kontorslokaler, mässhallar offentliga platser och parker. Forum invigdes hösten 2004 med kongresser och kulturella evenemang. På grund av höga byggnadskostnader blev besökarna tvungna att betala inträde för att besöka det nya området. Många av stadens invånare och organisationer var kritiska till Forumprojektet som de ansåg utesluta lokalbefolkningen och vara för styrt av privata företag. De ifrågasatte den nya modellen för stadsplanering. Är det rimligt att en stads invånare ska behöva betala för att få tillträde till en

stadsdel? Arrangörerna försvarade sig med att de marknadsförde Katalonien internationellt. Idag pågår analyser om Forumprojektet och framtiden får utvisa vilken påverkan det haft på Barcelonas stadsplaneringsutveckling (Moviments, 2004).

3.3 Idag

3.3.1 Stockholm

Efter 90-talets lågkonjunktur upplever Sverige i början av 2000-talet en byggboom som inte verkar avta än på några år. Trenden idag är att förtäta staden och bygga på tidigare industri- och hamnmark. För första gången sedan miljonprogrammets dagar pågår och planeras flera storskaliga projekt där helt nya stadsdelar byggs. Hammarby Sjöstad, Liljeholmen, Västra Kungsholmen, Värtahamnen och Hjorthagen är exempel på större projekt som pågår eller planeras i den närmaste framtiden (Långvik, Gullberg, Pemer och Torstensson, 2006).

Bostäder blandas med företag och affärsverksamhet som en reaktion mot modernismens funktionsindelning som ledde till segregation, dåligt utnyttjad naturmark som och långa avstånd mellan bostad, arbete och fritidsaktiviteter. Det finns en vision om att bygga vidare på den gamla stenstaden för att skapa en tät bebyggelse med blandfunktion. Andra menar att det är ett nostalgiskt synsätt och att man blundar för många av problemen som den typen av stadsbebyggelse stod för. Många av de nya husen blir höga och gårdarna trånga.

3.3.2 Barcelona

Barcelona upplever en lugnare period efter de stora satsningarna inför OS och Forum. De satsningar som görs är punktvisa istället för de större stadsdelsomvandlingar som tidigare gjorts. I den tätbebyggda och parkfattiga stadsdelen Eixample har gammal tomtmark använts för att anlägga små fickparker. Totalt finns planer på att anlägga 45 trädgårdar och hittills har 32 färdigställts. Liksom tidigare stadsplaneringsprojekt i Barcelona är det staden som leder projektet medan till viss del privatägda företag står för genomförandet. Parkprojektet gjordes möjligt genom en förändring i Barcelonas generalplan år 2000 då det blev tillåtet att dela upp en tomt i höjdlädd. Det innebär att ytan kan vara offentlig medan underjorden är privat. I samband med ett förbud att bygga mer på bostadsgårdar blev det möjligt att omvandla marken till offentliga trädgårdar. (Hallemar, 2007).

3.4 Framtid

3.4.1 Stockholm

Samtidigt som redan planerade stadsbyggnadsprojekt som Värtahamnen, Hammarby Sjöstad, Nordvästra Kungsholmen och Liljeholmen väntar på att genomföras och avslutas diskuteras flera nya projekt. Bland framtidsprojekten är omvandlingen av Slussen en akut fråga. Några förespråkar en restaurering, medan andra vill bygga nytt. Dagens trafikapparat är förfallen och det är bråttom att fatta ett beslut för platsens framtid. Utredningar pågår om Danvikslösen, mellan Stockholms Stad och Nacka kommun. En annan fråga är hur stadens trafikproblem bör lösas på bästa sätt. Trängselskatten har återinförts och det diskuteras om pengarna från trängselavgifterna ska satsas på att bygga ut vägnätet eller om det är bättre att använda dem till en utbyggnad av kollektivtrafiken som det ursprungligen var tänkt. Tågtrafiken genom staden är ett annat akut problem. Spårkapaciteten måste öka för att minska känsligheten vid eventuella störningar. Eftersom dagens spår går rakt igenom Stockholms äldsta delar skulle en breddning av spåren störa miljön. Det lutar åt att leda tågtrafiken i en tunnel under vattnet. Projektet är dyrt och innebär stora störningar i flera delar av centrala Stockholm under många år. För kollektivtrafiken finns planer på nya tunnelbane- och tvärbanelinjer. Förtätningen och ihopfogningen av innerstad och förorter fortsätter. En överdäckning av norra stationsområdet med möjligheter att bygga en ny stadsdel mellan Vasastan och Solna planeras. Norr om Stockholm finns planer för

bebyggelse på delar av Järvafältet och i söderort planeras nybyggnation runt och på delar av Årstadfältet. De flesta verkar vara ense om att Stockholms separerade förorter har medfört en ökad segregation och långa transportsträckor. Samtidigt är Stockholms naturområden unika för en storstad och som de flesta vill bevara och det är inte självklart var det ska byggas nytt (Stockholms stad, 2006).

3.4.2 Barcelona

Till år 2010 planerar de ansvariga att färdigställa Barcelonas andra zoo, i anslutning till forumområdet vid floden Bésos. Projektet sponsras av EU-pengar då det även inkluderar en naturpark och återställande av förorenad mark längs floden. Det nya zoo kommer att ha en maritim inriktning med delfinarium och stora ytor för djuren att röra sig på. För infrastrukturen görs satsningar på höghastighetståg med ombyggnader och nybyggnationer av stationer. I anslutning till tågstation Sagrera planeras nya kontor och bostäder för att lyfta stadsdelen. Andra planer gäller Plaça de le Glories, en av Barcelonas största knutpunkter för både motortrafik och spårtrafik. I och med satsningarna på den nya stadsdelen vid Forum samt utbyggnaderna i samband med den nya tågstationen ökar trycket på den här delen av staden (Ajuntament de Barcelona, 2006).

3.5 Jämförelse mellan städerna

Till jämförelsen av Stockholm och Barcelona var min ambition att göra en noggrann studie av städernas olika planeringsförhållanden bland annat genom intervjuer med anställda på stadsbyggnadskontoren. På grund av tids- och utrymmesbrist hade jag inte möjlighet att inom ramen för examensarbetet, göra den grundliga studie jag hade tänkt mig. Från det material jag har haft att tillgå, har jag försökt att göra en så balanserad och rättvis jämförelse som möjligt.

3.5.1 Stadens relation till landskapet

Min uppfattning är att naturförutsättningarna haft en stor påverkan på städernas utbredning och form, men på olika sätt. Medan Barcelona är en kompakt och tätbebyggd stad med förhållandevis lite naturmark är Stockholm formad som fingrarna på en hand med gröna kilar av natur ända in till stenstaden. I Stockholm har mälardalens kuperade sprickdalslandskap bidragit till att bilda skarpa gränser mellan olika stadsdelar och mellan innerstad och förorter, även om de gränserna numera är på väg att luckras upp. Genom historien har bebyggelsen oftast anpassats efter den kuperade terrängen med vissa undantag. Den största delen av bebyggelsen är koncentrerad till de södra sluttningarna, medan de norra sluttningarna ofta lämnats orörda. Landskapets former och rumsligheter har satt tydliga avtryck i staden. De vegetationsbeklädda sluttningarna och de olika vattenrummen bidrar starkt till stadsbilden. I Barcelona har bergen och havet haft en begränsande effekt på stadens utbredning och innerstaden är inklämd i ett skålförmigt område mellan berg

och hav. Kontakten med omgivande landskap är god i stadens utkanter, medan de inre delarna karaktäriseras av att tätbebyggt stadslandskap (Stockholms stad, 2006).

3.5.2 Städernas siluett

Stockholm och Barcelona är båda städer med låg bebyggelsesiluett där högre byggnader placerats punktvís som accenter. I Stockholm är de flesta accentbyggnaderna från äldre tid, som kyrkor, eller från mitten av 1900-talet som stadshuset, Wenner grens center, Hötorgsskraporna och Skatteskrapan. I ytterstaden och förorterna dominerar naturlandskapet fortfarande siluetten. I Barcelona är flera av accentbyggnaderna konstruerade de senaste åren. Torre Agbar, Torre de Colserolla, Torre de Comunicaciones de Montjuic är några av de mest kända skyskraporna och tornen som tillkommit på senare år (Wikipedia, 2006).

3.5.3 Bebyggelsestruktur

Stora delar av Stockholm och Barcelona är uppbyggda efter rutnätsmönster men kvarterens form skiljer sig åt. I Barcelona har jag sett att många kvarter har avrundade hör. Med avrundade hörn skapas extra utrymme på trottoaren vilket bidrar mer yta för det offentliga rummet. I Stockholm har de flesta kvarteren tydliga hörn. På grund av topografiska skillnader och/eller anpassning till tidigare bebyggelse verkar det som om platser uppkommit där de olika delarna inte kunnat passas ihop som exempelvis Odenplan. Jag tror att funktionalismens och modernismens starka inflytande på Stockholms samhällsplanering

under 1900-talet, samt det kuperade och örika Mälardalslandskapet har påverkat Stockholm till att bli en mer utspridd stad än Barcelona där avstånden mellan innerstad och förorter är kortare.

3.5.4 Skillnader i plansystem

En strukturell skillnad inom stadsplaneringen i Stockholm och Barcelona är ansvaret för regionsplaneringen. Inom städerna är det övergripande kommunala ansvaret för stadsplaneringen jämförbart även om det har utvecklats olika metoder för projektens genomförande. Det är i grannkommunerna de största skillnaderna finns. I Barcelona har den katalonska regeringen ett övergripande ansvar över hela regionen. Det innebär att inflytandet i enskilda kommuner i regionen är stort. I Stockholm saknas den här samordningen och i många kommuner styr trots planmonopol marknadens intressen. Barcelonamodellen att låta privata finansörer sponsra stadens stadsplanering är en modell som blivit mycket uppmärksammas och som studerats internationellt. Det är en framgångsrik modell som gjort att staden inte förlorar kontrollen över vad som byggs (Ajuntament de Barcelona, 2006). I Stockholm kontrollerar staden ca 70 % av sin mark och äger även 26 000 hektar utanför stadsgränsen (Stockholms stad, 2006).

3.5.5 Kulturella skillnader

En kulturell skillnad som jag har hittat mellan Stockholm och Barcelona är synen på vad stad och land är och var gränsen mellan dem går. I Barcelona verkar gränsen mellan stad och land vara skarpare än i Stockholm, något som

syns i min jämförelse av parker i respektive stad. I Stockholm dras både rekreationella och biologiska samband mellan parker i innerstaden och omgivande natur. Av tradition verkar intresset för offentliga platser i vara större i Barcelona än i Stockholm, något som jag till stor del tror beror på klimatet, men också på urbaniseringsgraden och invånarantalet. Befolkningstätheten och urbaniseringsgraden i Spanien bidrar förmodligen till att en social gemenskap värderas högt. I Sverige är avstånden mellan människor längre och de sociala kontakterna färre även om de flesta svenskar numera bor i tätorter eller städer och vanorna ser ut att bli allt mer kontinentala.

3.5.6 Marknadsföring och turism

Barcelona är populärt turistmål och många turister kommer för att uppleva stadens blandning av gammal och ny arkitektur, stränder, uteliv, mat och kultur. Stockholm lockar turister med närheten till vatten, natur och de historiska miljöerna (Stockholms stad, 2006). Barcelona har med sin medvetna stadsplanering försökt att utmärka sig som metropol. Resonemanget är att en stad som människor trivs i automatiskt lockar till företagsetablering och turism (Ajuntament de Barcelona, 2006).

3.5.7 Trender

En del människor efterlyser en mer spektakulär arkitektur och vill se skyskrapor i Stockholms siluett. I Barcelona har nyttillkomna Torre Agbar blivit ett nytt landmärke i staden och ett nytt turistmål att besöka. Andra tycker tvärt emot att Stockholm borde bevara det som är unikt för

staden och inte göra som alla andra och bygga höga hus. Stockholms förhållandevis låga hus och bevarade natur ända in till stadskärnan är något att vara rädd om och som lockar mer än spekulär ny arkitektur tror en del.

4. Platsexempel från Stockholm och Barcelona

4.1 Platsvalskriterier

För att ge exempel från båda städerna har jag valt ut sex platser som jag har studerat närmare. Platserna valdes ut efter några grundkriterier, men även andra faktorer spelade in i urvalet. Två grundkriterier var att platserna skulle vara anlagda under 1990-talet eller senare och innehålla liknande funktioner. Att bestämma en tidsgräns var viktigt för att kunna göra en så rättvis jämförelse som möjligt. Valet av nyskapade platser var också något som underlättade för kontakten med arkitekterna bakom platserna.

Det var också viktigt att inte välja för många platser, för att kunna ge varje plats tillräckligt med utrymme för bedömning inom ramen för ett examensarbete. För att underlätta urvalsarbetet delades platserna in i tre olika kategorier; **park, torg och stråk**.

Parkexemplet från Barcelona var den första platsen jag valde, efter att ha läst Marc Treibs artikel "Oasis from a wounded landscape" i Landscape Architecture Magazine 02/2004. I artikeln beskrevs parken som en arkitekts landskap som skiljer sig från landskapsarkitektens landskap (Treib, 2004).

Parkexemplet från Stockholm skiljer sig från de andra platserna, då parken vid tidpunkten för jämförelsen inte hade börjat anläggas.

Det visade sig vara svårt att hitta moderna parkexempel i Stockholm som uppfyllde kraven, eftersom det inte har anlagts parker som uppfyller mina kriterier, i innerstaden sedan 1950-talet.

Båda torgen är nyligen restaurerade äldre platser. Att båda är knutpunkter för kollektivtrafik bidrog till valet.

Parkstråken är intressanta att jämföra, eftersom båda karaktäriseras av vassvegetation, men gestaltningen har formats ur olika utgångspunkter.

4.2 Kategorier

4.2.1 Park

Ett större kulturformat grönt område i innerstaden. Stadsdelsparken är mångfunktionell och skapad för en intensiv användning. Som platsexempel har jag valt Parc Central de Nou Barris i Barcelona och Kristinebergs strandpark i Stockholm.

4.2.2 Torg

Torget är en hårdgjord eller "grågrön" yta även kallat "parktorg". Torget kan användas som mötesplats, knutpunkt, handelsplats eller vara en breddad rumsbildning mellan omkringliggande byggnader utan någon speciell funktion. Som platsexempel har jag valt Plaça de la Universitat i Barcelona och Odenplan i Stockholm.

4.2.3 Parkstråk

Stråket är en promenadväg eller långsträckt halvöppen park ofta längs med vatten eller annat topografisk landskapsform. Som platsexempel har jag valt Parc de les Auditoris i Barcelona och Vassparken i Stockholm.

4.3 Analysmetoder

Som grund till mina jämförelser har jag analyserat platserna enligt olika metoder. Varje plats har analyserats på sex olika sätt, både i text och i plan. Tre av analyserna är översiktliga och där ingår även omgivningen. Resterande tre analyser är studier av platsen. Analysmetoderna är egna tolkningar av olika existerande analysmetoder. Några analysmetoder har tagits mer eller mindre i sin helhet, medan andra är egna baserade på olika analysmetoder som jag tycker passar. Intervjuer med de som har gestaltat platserna ingår också i analysen.

4.3.1 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Efter Kevin Lynch metod för stadsbildsanalys som baseras på fältinventering och intervjuer som sedan analyseras enligt vissa punkter. Inom examensarbetet fanns inte utrymme för att använda sig av hela metoden, utan endast inventeringsmetoden har använts (Lynch, 1960).

4.3.2 Landskapsanalys

Landskapsanalysen beskriver storskaligt hur det går att dela in landskapet i olika rumsligheter. Det är en bra metod för att kunna se både fysiska och visuella samband. Exempel på landskapsanalysens element för rumslighet är topografi, vegetation och byggda volymer.

4.3.3 Grönstruktur

Grönstrukturanalysen är egentligen mer en inventering och organisering av ”gröna” områden i plan. Exempel på grönstruktur är naturområde, stadsdelspark, kvarterspark, torg och parkstråk.

4.3.4 Rumsanalys

Rumsanalysen innehåller samma element som landskapsanalysen, men behandlar endast platsen och inte dess omgivning.

4.3.5 Funktion och rörelse

Funktion och rörelse visar platsens vägnät och användningsområden. Planen är mer en inventering, men tillhörande text kan formas som en analys av funktioner och deras inbördes relationer.

4.3.6 Material och vegetation

Material och vegetation visar platsens material och vegetation. Planen är mer en inventering men den tillhörande texten kan formas som en analys av material- och vegetationsval.

4.4 Bedömning

För att förenkla jämförelsen mellan platserna har jag utgått från några parametrar, som jag anser viktiga och bedömt platserna efter dem.

Eftersom flera faktorer påverkat mina intryck, kan omdömena bara ses som min bedömning efter de förhållanden som fanns vid tidpunkten för jämförelsen. De spanska platserna kunde jag bara besökas under en begränsad tid, då det olyckligtvis var dåligt väder och jag kan inte att utesluta att det kan ha påverkat mitt intryck på ett negativt sätt. Att jämföra en park som inte existerar mer än på papperet med en existerande park, är också svårt och därför kan inte den jämförelsen betraktas som helt rättvis.

4.4.1 Tillgänglighet och trygghet

Tillgänglighetsparametern omfattar hur lätt det är att ta sig till platsen och detaljer som om det går att ta sig runt överallt med rullstol eller som synskadad. Ligger platsen nära bra kommunikationer eller bostäder? Är det en plats som attraherar allmänheten eller används den främst av de boende i området? Påverkar omgivningen platsens tillgänglighet? Upplevs platsen som säker för alla grupper?

4.4.2 Funktion och användning

Under parametern funktion och användning betygsätts platsens aktivitetsutbud. Vilka aktiviteter går det att utföra på platsen. Har platsen en eller flera attraktiva målpunkter som lockar människor? Utnyttjas platsens funktioner? Saknas det något?

4.4.3 Upplevelser och målpunkter

En upplevelse av en plats kan vara känslomässig och behöver inte sättas i relation till mängden fysiska aktivitetsområden och målpunkter platsen har. Ett gammalt träd med ett karaktäristiskt växtsätt kan väcka minnen och skapa en speciell stämning. Upplevelser är svårbedömda eftersom de är individuella och kan variera från person till person. Här är det i första hand mina egna upplevelser som ligger till grund för bedömningen. En målpunkt kan vara en fysisk plats, men kan även vara något visuellt som bidrar till platsens stämning och karaktär.

4.4.4 Platsens relation till omgivningen

Har arkitekterna anpassat platsen till omgivningen, eller tvärtom? Finns det en medveten tanke bakom platsens förhållande till omgivningen?

4.4.5 Rörelse

Hur rör sig folk på platsen? Finns det några bestämda stråk eller går det att röra sig fritt. Finns det sittplatser?

4.4.6 Material

Är materialen hållbara? Har materialen anpassats till omgivningen historiskt och estetiskt? Är materialen slitstarka?

4.4.7 Vegetation

Vilken funktion fyller vegetationen? Har arkitekterna arbetat med vegetationen för att skapa rumsligheter eller årstidsskiftningar. Har det tagits hänsyn till platsens befintliga vegetation? Passar vegetationen ihop med omgivningen.

4.4.8 Utrustning

Är utrustningen enhetlig och vald till platsen?

4.4.9 Skötsel

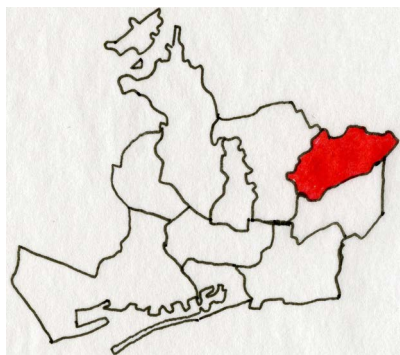
Har skötselplanen påverkat utformning och materialval? Är platsen välskött? Vem har hand om skötseln?

Parc Central de Nou Barris

4.5 Parc central de nou barris

Barcelonas stadsdelar, Nou Barris rödmarkerad

4.5.1 Presentation av platsen

Parken Parc Central de Nou Barris är belägen i stadsdelen Nou Barris, i östra utkanten av Barcelona. Projektet att skapa en ny stadsdelspark var en del av en total förnyelse av Barcelonas östra ytterstad. Arbetet påbörjades under ledarskap av politikern Antoni Santiburcio, som avled 2003. Santiburcio arbetade hårt för att omvandla den eftersatta ytterstaden till ett område med en egen identitet och självrespekt. Eftersom stadsdelsomvandlingen kom att utföras

samtidigt som det satsades mycket pengar på anläggandet av en ny stadsdel i en annan del av Barcelona (Forumområdet), var det flera gånger oklart om pengarna skulle räcka för att slutföra parken (Fiol, 2007).

”Nou Barris” är egentligen samlingsnamnet på flera olika områden som tillsammans bildar Barcelonas östra ytterstad. Det var länge en eftersatt och identitetslös del av staden och namnet var det enda som band de olika delarna samman. I själva verket utgör de en löst sammanhängande stadsdel med olika byggnadsstilar och historia. Till sin yta är Nou Barris större än 8 kvadratkilometer. Inför OS 1992 fick Nou Barris sin första större väganslutning till centrala Barcelona i och med att det byggdes en ringled runt staden. Ringleden La Ronda blev ett stort lyft för Nou Barris som tidigare varit avskuret från staden. Med ringleden kan centrala Barcelona nås på cirka tio minuter (Fiol, 2007).

Illustrationsplan, Parc Central de Nou Barris från Barcelona Periferia cubista

4.5.2 Intervju

- Carme Fiol Costa

Arkitekterna bakom Parc Central de Nou Barris; Andreu Arriola Madorell och Carme Fiol Costa, är ett par både i yrket och privat. De är jämngamla, födda år 1956, arkitektutbildade på Escuela Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB) och Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), och examinerades år 1981. Från start har de samarbetat och genom åren har de hunnit med att arbeta både statligt och privat. Redan året efter examen vann de första pris för gestaltningsarbete i franska Parc de la Vilette. Under åttiotalet arbetade Arriola och Fiol bland annat på stadsplaneringsdepartementet i Barcelona. Sitt gemensamma kontor Arriola Fiol-architectes startade de 1987. Deras mål är att utforska relationen mellan arkitektur och fysisk planering och att minska klyftan mellan de olika disciplinerna. ArriolaFiol har en bred kunskap och kontoret har haft uppdrag inom byggnads-landskaps- och inredningsarkitektur, fysisk planering och industridesign.

Carme Fiol börjar med att berätta om bakgrunden och idéerna till parken som idag har blivit en "grön zon". Innan omvandningen var platsen ett så kallat "mellanrum" utan någon given funktion. Den "övergivna" platsen användes som uppställningsplats för bilar och i de undanskymda delarna förekom handel med droger. Det var inte en inbjudande plats. "Vårt huvudtema blev att hitta anslutningar mellan de olika kvarteren i stadsdelen för att öppna upp platsen och göra den tillgänglig för folk". Tidigare hade hela området tillhört ett mentalsjukhus. Den dominanta

sjukhusbyggnaden i neoklassisk stil, fanns kvar och den ville politikerna använda som stadsdelscentrum. "Det fanns även ett snyggt hus i Le Corbusier-stil, men det låg på fel plats så det fick vi ta bort". Det var många som aldrig hade varit på platsen förut, eftersom allt varit muromgärdat. Området runt mentalsjukhuset hade fungerat som en egen stad och haft egna odlingar och jordbruksmark.

"Vi ville öppna upp platsen utanför sjukhusbyggnaden". Carme visar en bok "Barcelona Periferia" som kontoret gjorde i samarbete med staden och som beskriver projektet och hur platsen och omgivningarna såg ut tidigare.

Parkens olika delar

Parken anlades i tre faser. I den första fasen, som är den topografiskt lägsta, inriktades arbetet på byggnaderna och deras omgivning. Det första som gjordes var att rensa bort flera äldre byggnader. För att förenkla anslutning och passage till huvudbyggnaden tog arkitekterna bort trapporna till entréerna och lade marken i samma nivå som byggnaderna. Även murarna togs bort och istället byggdes ramper för att ansluta de olika delarna. Byggnaden restaurerades av en annan arkitekt som ville stänga ute allmänheten. Den gamla sjukhusbyggnaden och staden binds samman med ett stråk kantat av plataner. Planen var att ändra och ta bort en del träd för att skapa en serie torg. Men det godkändes inte av de boende i området, som ville bevara platanerna.

Parkens andra fas fick en lägre budget än den första. Hur mycket pengar den här sortens stora projekt får styrs av politikerna och de projekt

som utförs i anslutning till valen var fjärde år är de som brukar få högst budget. Allt för att vinna folkets röster. I fas två delas parken av en gata som det inte gick att ta bort. ”Vi hade velat binda dem samman med ”artificiella sjöar” men det blev en billigare variant med jord istället, men två mindre sjöar lyckades vi få igenom”. ”Sjöarna” är placerade på vardera sida om gatan. I den ena sjön finns det två kaskader som egentligen skulle ha varit tre, men det blev för dyrt. Kaskaderna utgör ett visuellt samband mellan de olika sjöarna. För att passera gatan behövdes det också byggas en bro och politikerna började genast att tänka på kända arkitekter som Santiago Calatrava. ”De ville att bron skulle bli stor och speciell, men ovanför parken finns det en utsiktsplats och vi ville inte ha något som skulle blockera sikten över parken”. Bron blev till slut mindre och enklare och ritades av ingenjörer. Egentligen ville arkitekterna även konstruera en landbro mellan de två sjöarna, men det ville inte politikerna eftersom de befارade att det skulle skapas en otrygg plats med rån och kriminalitet under den. Carme håller inte med. Enligt hennes åsikt är parken ingen farlig plats, inte ens på natten. ”Tidigare såldes det droger på gårdarna och det är en av anledningarna till att vi ville ha en öppen park. När parken och gatorna blev klara minskade problemen. Nu är det inte längre en bortglömd plats”.

I anslutning till gatan ligger också arkitekternas egen byggnad; ett högt punkthus med bostäder för unga människor samt kontor. Huset har entréer i två olika nivåer och är av halvoffentlig karaktär. I övrigt öppnades de anslutande gatorna upp och de som inte skulle förbli gator för biltrafik gjordes om till gångstråk.

I mitten av parken fanns tidigare en del småhus som togs bort. Under delar av parken byggdes underjordiska garage. Tidigare hade de boende inga egna parkeringsplatser och därför användes ytan för parken som parkeringsplats. Nu befriades marken och kunde användas till att göra ytor för gående när man gjort både privata och allmänna parkeringsplatser under parken.

I anslutning till parkens tredje och övre del finns två nya byggnader som har ritats av olika arkitekter, som utsetts genom tävlingar i flera faser. En av de nya byggnaderna ville en politiker skulle vara av stadskaraktär och ha en hel fasad i sten mot gatan. Det ville inte ArriolaFiol eftersom det bryter mot resten av områdets karaktär. Dessutom skulle en sluten fasad minska markytan för gårdar mellan husen och på så sätt minska anslutningen till parken och därför bryta mot en av grundpelarna i parkkonceptet. ”Huset byggdes i alla fall och innanför gjorde de en hemsk gård. Det gjordes fler misstag som medförde att parkens sista del har blivit som en privatträdgård. Vi ville att den skulle få en offentlig karaktär och locka olika sorters människor. När det blir för instängt tycker inte jag att det känns som en stad”.

Till vem/vilka riktar sig parken i första hand?

”När det gäller användningen finns det inget speciellt program. Parken är i första hand till för människorna som bor i Nou Barris”. Carme Fiol och Andreu Arriola har i arbetet med parken inspirerats mycket av det kubistiska måleriet med representanter som Pablo Picasso.

Vad ligger bakom iden om det kubistiska landskapet?

Är det kubistiska landskapet något som kan appliceras var som helst där det inte finns något tydligt landskap att utgå ifrån, eller passade idén just för den här platsen?

I så fall varför?

”Det är tanken om att kunna ena olika fragment av staden. Kubism innebär att kunna se ett objekt från alla håll som i Picassos kubism och att blanda natur och byggnader. Det är ett sätt att visa på relationen mellan de olika elementen. När landskapet är totalt exteriört är det andra förutsättningar men här arbetade vi med ett landskap mellan stad och landsbygd. Det är som att omforma en 2d till 3d. En metafor. Det är ett sätt att läsa platsen och också för att lära känna det moderna måleriet och slå ihop olika discipliner. Det är något som är viktigt för att förstå landskap”.

Vilka har varit era viktigaste samarbetspartners?

”Vi samarbetade med andra discipliner i projektets alla delar. När vi exempelvis utformade ”las diapasones” eller ”las palmas” som vi också kallar dem, fick vi hjälp med att räkna ut höjder och hur de skulle utformas för att klara vindar”. ”Diapason”, som betyder stämgaflöj på svenska, har blivit en symbol för Nou barris. Stämgaflöjerna är designade av Carme Fiol och står utplacerade i grupper om fyra-fem på ett antal utvalda platser i parken samt på torg i stadsdelen. ”Det finns kopior av stämgaflöjerna i Forum, men det är jag som har designat originalen” säger Carme.

Har ni använt er av en landskapsarkitekt eller motsvarande i arbetet med vegetationen?

”Vi räknar oss själva som landskapsarkitekter och hade ingen paisajista som samarbetspartner i projektet Nou Barris. Jag gjorde en park i Urbino som examensarbete och har studerat träd, vegetation och dränering. Jag är arkitekt men har lärt mig landskapsarkitektur. I Barcelona har jag god kunskap om vegetationen. En del saker kan man lära sig genom erfarenhet medan man måste ha hjälp med andra. Jag skulle självklart fråga om hjälp om jag arbetade med rena landskapsprojekt”. Oftast brukar ArriolaFiol samarbeta med Paisajistas och när de arbetade för staden hade de agronomer och andra ämnesexperter till hjälp. De har andra kunskaper och känner till speciella regler som inte arkitekterna kan. ”Annars är Bet Figueras den första landskapsarkitekten i Barcelona Vi arbetade ihop med henne i parkprojektet ”La Vilette” i Paris som vi fick pris för. Bet Figueras är bra på vissa saker och jag är bra på andra”.

Vilken är er relation till brukarna?

Har det funnits en aktiv kontakt med brukarna under projektets gång? I Sverige finns det fall när den demokratiska processen har förvanskats konceptet. Ska allas ord väga lika tungt?

”Det är en mycket komplicerad fråga. Det kan vara både bra och dåligt. Alla har rätt att framföra sin åsikt men det är arkitektens ansvar att få ihop allt så att det fungerar. Det är inte alltid så att de som kommer på mötena representerar alla grupper av människor. Ofta kommer arbetslösa och äldre på informationsmötena och de har sina intressen”. I det här projektet hade arkitekterna tur. I projektets första del fanns flera halvprivata

platser och det var knepigare, medan de andra delarna hade en mer offentlig karaktär. Det största utbytet med brukare skedde i form av möten med boende i området under projektets andra del. Val av utrustning och liknande utvärderades innan del två anlades och folk fick komma med idéer. Många ville ha en fotbollsplan men det gick inte eftersom marken lutar för mycket. Dessutom finns det fotbollsplaner i närheten.

”Alla åsikter är lika mycket värda, men det går inte att visa lika mycket hänsyn i varje fråga. Men alla har rätt att komma med sin åsikt”.

Hur mycket makt tycker ni att politiker ska ha?

”Arkitekter har mindre att säga till om än politiker och det kan ibland vara dåligt.

Under många år hände ingenting i Barcelona utan allt koncentrerades till Madrid. Den politiska diktaturen var dålig för Barcelona”.

I början av 80-talet arbetade Carme på stadsbyggnadskontoret. På den tiden var det många fler som hade åsikter och lade sig i än nu. Politikerna ville vinna röster och om det var en dålig politiker lyssnade de för mycket på folket även om projektet var dåligt och inte passade. Ett exempel där politikerna har lyssnat för mycket på folket är Enric Miralles ”Parc Diagonal Mar”. Det var kommunen som stod bakom den idén. ”Resultatet blev konstigt. De lät barn rita olika delar och sedan pusslades allt ihop utan något som band det samman. Vissa delar av parken kontrollerades bättre medan andra blev förskräckliga”. Politikerna sade inför projektet; ”säg vad ni vill ha så gör vi allt”..Det saknades ett

helhetskoncept.

Eftersom det alltid är vissa människor som alltid deltar och andra som aldrig är med blir det ändå inte demokratiskt. Det är svårt med deltagande invånare eftersom folk tror att bara för att de vill något så ska det bli så. Det ställer höga krav på arkitekten och inte minst på politikerna eftersom de har makten.

”I Nou Barris fick vi mycket utrymme eftersom politikerna visste att vi är erfarna och litade på oss. Är du bra på något kan du övertyga folk. Det är inte bra om det blir för svartvitt. Det måste gå att kompromissa om saker. Men är arkitekten inte bra på något speciellt kan det vara svårt att samarbeta”.

Vilken är er relation till beställaren?

Hur mycket frihet hade ni under projektets gång?

”Det är alltid ett utbyte mellan projektören och beställaren. Våra uppdragsgivare litade på oss. De visste att vi har mycket erfarenhet av stadsplanering. Nou Barris var inte ett projekt bara för att tjäna pengar utan även ett socialt projekt”.

På er hemsida skriver ni att det var svårt att genomföra ett så pass stort parkprojekt som Nou Barris samtidigt som det satsades mycket pengar på Forum Barcelona 2004. Var ni tvungna att överge några idéer på grund av ekonomin?

”För att uttrycka det enkelt; Nou Barris är en förort. Anläggandet av parken skedde samtidigt som de stora satsningarna på Forum. Forum blev mer uppmärksammat och Nou Barris hamnade i skymundan. Jag tror att det är fel att inte uppmärksamma förorterna. Jag skrev en bok om

Nou Barris som finns att köpa på stadskontoret, men jag fick organisera allt själv. De som tror att det viktigaste för en stad är begränsade fina områden missar sig. Nu kommer nya tider och då blir förorterna allt viktigare”.

Hur valde ni material och utrustning till parken och vilka material har ni använt er av?

”Mina stämgaflar har använts som Nou Barris identifikationselement. De finns på flera ställen i parken och även på Plaça Verei Amat som ligger en bit ifrån parken. Elementen gör att platserna ser ut att höra ihop”.

I övrigt har arkitekterna använt sig av material som människor gillar. ”I Nou Barris bor många arbetare och de vill inte ha betong så det har vi undvikit”. Den triangulära markplattan är ett detaljkoncept som återkommer i hela parken. ”Vi tyckte att det var viktigt att parken fick en sammanhållen design och det var inte svårt att lägga triangelplattorna trots parkens starka lutning”.

Nou Barris är beläget 420- 425 meter över havsytan. Det finns bara en planare yta för lek och sport, men den lutar ändå mycket. I Spanien går gränsen för tillgänglighet vid 8% lutning. ”Parkens första del (den nedre) är planare. Den andra delen är mer som ett berg och har mer karaktären av ett landskap. Politikerna trodde att de skulle bli svårt med nivåskillnaderna. Men vi har lyckats binda samman de olika delarna med ramper och lutande plan”.

Har ni använt vegetationen i parken för att skapa rumsligheter eller enligt annat tema som lövverk, färg, årstid etc?

”I Nou Barris arbetade vi inte med växtligheten för att dela upp och skapa olika rumsligheter. Vårt huvudsyfte var att öppna upp platsen och koppla ihop parkens olika delar, även med omgivande bostadsgårdar. Istället arbetade vi med olika vegetationsteman för att skapa olika karaktärer för varje del. På ett ställe har vi planterat massor av Tipuanas, en trädart som blommar med gula blommor i april. En annan del innehåller vitpopplar, palmer och cederträd. En yta är utformad som en olivträdsodling på en sluttande gräsyta. I Barcelona är det vanligt att plantera palmer bara för att det ska vara så. Det har nästan blivit en tävling där alla vill ha den högsta palmen i staden. Jag slogs för att få plantera cederträd. Det finns tillräckligt många palmer i Barcelona och dessutom växer de långsamt”.

I parken finns både lövfällande och städsegröna växter, något som är viktigt för årstidsväxlingarna. Buskvegetation studerades för att inte bara ha träd och gräs. Tyvärr finns det inte så många buskar och perenner i parken. Träden kostade så mycket pengar att det inte blev så mycket över för så många buskar. Eftersom träd är det viktigaste elementet satsades större delen av pengarna på det och många träd planterades från början för att få en snabb effekt. Tanken är att senare ta bort en del av träden. ”Men det brukar aldrig bli av, utan träden kommer antagligen bli kvar. Skötselnivån för parken är inte hög”.

Ert kontor designar egen utrustning som till exempel bänkar och belysningsstolpar. Är det vanligt i Barcelona att arkitekter designar sin egen utrustning? Har staden en egen utrustning?

”Staden har en egen utrustning. En del av den har vi använt i parken”. Det är vanligt att skötselentreprenören ansvarar för en del av utrustningen. I Nou Barris har skötselentreprenören satt ut hemska papperskorgar. Det är politikerna som godkänner det”.

Carme tycker att det är bra att det finns en del kontroll för om allt var fritt skulle det kanske inget passa ihop.

”Vi designar eget om vi inte hittar något i katalogerna som vi tycker passar platsen och ibland när vi blir tillfrågade. I Nou Barris finns en bänk som vi designade till ett annat projekt. Om man har en del erfarenhet kan man designa saker. Vissa saker kommer inte ut på marknaden direkt. Det är ofta billigare att köpa en prefabricerad pergola än att anlita en skulptör”.

Ert kontor är specialiserat mot stadsplanering och landskapsfrågor. Hur har ni fått kunskap inom dessa områden?

”Vi har erhållit våra kunskaper genom en blandning av studier och erfarenhet”.

Tycker du att ert kontor har en speciell stil som återkommer i alla era projekt?

”Vi försöker skapa en egen stil för vårt kontor och jag tycker att vi har lyckats med det”.

Vi lämnar Nou Barris och går över till att prata om landskapsarkitekturen och stadsplaneringen i Barcelona. Jag är intresserad av att höra mer om Carmes åsikter om landskapsarkitektyrket och Barcelonas starka stadsplaneringsutveckling under åttio- och nittiotalen.

Vad anser du vara den viktigaste förutsättningen för Barcelonas starka ställning när det gäller stadsplanering och arkitektur?

”Under femtio år hände ingenting i staden. Spanien var på den tiden som Kuba är idag. Därför tror jag att den återinförda demokratin var den viktigaste orsaken för Barcelonas stadsplaneringsutveckling”.

Tror du att arkitekter generellt sätt har tillräckligt bra kunskaper för att leda landskapsarkitekturprojekt ?

”I Barcelona har jag god kunskap om vegetationen. En del saker går att lära genom erfarenhet medan andra saker kräver hjälp från andra. Det är viktigt att samarbeta med de olika professioner som projektet kräver”.

Tycker du att landskapsarkitektyrket bör erkännas i Barcelona?

”Kan landskapsarkitekter leda projekt? Jag det tror jag, men för arbetet i urbana miljöer är det viktigt att kunna läsa staden. Kunskap om byggnader är ett måste. Staden är inte ett landskap, ja ett stadslandskap är det, men det

är annorlunda. Landskapsarkitektutbildningen kan inte bara innehålla kurser om vegetation och geologi. Det finns exempel på landskapsarkitektutbildningar i Tyskland där de bara lär ut det. Jag tror inte att de som har gått de utbildningarna har tillräckliga kunskaper för att leda projekt i staden. De kan bli bra arkitekter men de kan aldrig bli bäst”.

Carme tycker att det är bra om det finns en specialisering för landskapsarkitekter. ”Om du arbetar med materialen måste du känna till formen. Hur växer träden? Det är det inte många arkitekter som känner till. Jag gjorde en trädgård med magnolior som nu är jättestora eftersom jag inte hade räknat med att de skulle bli så höga. Växter växer olika på olika platser. Men jag tror inte att det är bra att stänga in sig allt för mycket inom ett specialiserat område. Det finns flera exempel på bra landskapsarkitekter som egentligen är arkitekter. Det är viktigt att ha kunskap om arkitektur och kultur också. Jag tror att det är viktigt att ha arkitekturen som bas. Alvar Aalto, Gunnar Asplund och Le Corbusier var alla bra landskapsarkitekter fast de egentligen var arkitekter. I Sverige skulle jag aldrig försöka mig på landskapsprojekt. Jag känner inte till växterna där. Det är viktigt att fråga om hjälp med det du inte kan. Det finns arkitekter som gör allt trots att de inte kan och resultatet blir hemskt. En bra arkitekt vet när han eller hon behöver hjälp. Dåliga och okunniga personer finns det inom alla yrkesdiscipliner. Paisajistas har inte heller kunskaper om allt. De måste också anlita hjälp. Hur mycket hjälp som behövs beror på projektet”.

Anser du att en masterutbildning i landskapsarkitektur är tillräcklig för att kalla sig för landskapsarkitekt?

Vilka ämnen anser du vara viktiga för att förstå landskapet?

”Det finns bra och dåliga skolor. Om skolan i Barcelona vet jag egentligen inte så mycket. Jag har aldrig blivit inbjuden för att undervisa men jag har vänner som leder masterutbildningen. Jag tror att den är bra, men att den saknar stadsplaneringslinjen som vårt kontor arbetar med. Projekten innehåller mycket landskap och lite stad. Landskapet är självklart viktigt men det går inte att utesluta staden. Det är för få personer på masterutbildningen och de har för lite pengar. De gör vad de kan. Harvard är förmodligen bättre på landskapsarkitektur än skolan i Barcelona”.

4.5.3 Inventering

Tyvärr hade jag otur med tidpunkten för min Barcelonaresa, eftersom många hade lämnat staden för att fira påsk på annan ort. Det i kombination med regnigt och mulet väder, gjorde att parken var nästintill folktom, så när som på några fotbollsspelande ungdomar, en hundrastare, en man med motorcykel och ett ungt par.

Det tog en stund att hitta till Parc Central de Nou Barris eftersom parken ligger så långt från centrum att den inte finns med på alla stadskartor. Parkens högsta punkt, en lutande och hårdgjord utsiktsplats innehåller alla för parken karaktäristiska elementen; markytan är belagd med triangulära plattor, träden står planterade i triangulärt formade gräsytor och en grupp skulpturala stämgaflar markerar utsiktsplatsen. Från den övre utsiktsplatån leder två åt flera olika håll sluttande gångvägar vidare nedåt parken. Nedanför den övre platån, avgränsat av två sluttande tegelväggar i rött och blått, finns en större gräsyta omgärdad av olika sorters palmträd. Här spelar några killar fotboll när jag går förbi. Det finns också en klätterställning för barn.

4.5.3.1 En bro binder samman parkens två delar

En gata delar parken i en övre och en nedre del. De två delarna binds samman av en upphöjd bro i trä. På vardera sida om bron bildar grupper av gulblommande Tipuanaträd tak över gångvägen. Från bron är utsikten god över parkens båda delar. Till höger om bron, från parkens övre del, sluttar en gräsyta ned mot en av parkens tre dammar. Dammen bildar en sluten rumslighet

omgiven av höga tegelväggar och branta stentrappor. I dammen finns ”öar” av trä att gå mellan och i några av dem sticker tallar upp hur utskurna hål.

4.5.3.2 Parkens nedre del

Den nedre delen av parken har fler hårdgjorda ytor än den övre. Strax efter bron på vänster sida sett uppifrån, ligger en inhägnad lekplats med gungor. Till höger sluttar en terrasserad gräsyta ned mot en lekplats för yngre barn, som gränsar till en triangelformad damm. Ovanför dammen reser sig arkitekternas enda byggnad; ett högre punkthus med ungdomsbostäder och kontor. I dammen vars två yttre sidor avgränsas av blåkaklade väggar, finns tre vattenkasakader som för tillfället är avstängda. Det ligger också en äldre mindre byggnad i anslutning till dammen och lekplatsen. Nedanför byggnaden finns en sluttande gräsyta, planterad med olivträd. Till vänster om den finns en lekplats med klätterställning, linbana och rutschkana. Flera gångvägar leder till parkens nedre del där flera byggnader finns. En vit nybyggnad inrymmer bland annat bibliotek och teknikcentrum. Utanför byggnaden ligger parkens tredje damm. Även här finns det öar av trä att vandra mellan. Istället för tallar står en grupp stämgaflar på en i dammen utskjutande pir. Som inramning och utsiktsplats över dammen finns ytterligare en terrasserad triangelformad gräsyta.

4.5.3.3 Nou Barris stadsdelscentrum

Parkens nedre del utgörs till stor del av Nou Barris stadsdelscentrum som ligger inrymt i mentalsjukhusets gamla lokaler. Marken runt byggnaderna är till största delen hårdgjord med

smalare och bredare passager och öppna ytor. Marken består av olika lutande plan. Den öppna ytan utanför stadsdelscentrum är störst. Parkens huvudentré; ett brett promenastråk kantat av plataner, binder samman stadsdelscentrum med en mindre torgyta bredvid stadsdelens huvudgata. Grupper av stängafflar på i vardera ände av entréstråket bidrar till att förstärka entrén.

4.5.3.4 Lutande plan möter byggnader

Den öppna rumsbildningen fortsätter vidare runt stadsdelscentrum. Höga bostadshus bildar rumsavgränsning mellan park och bostadsbebyggelse. På stadsdelscentrums andra sida löper en mindre gata genom parken som fortsätter på andra sidan. Parkens lutande plan bildar här intressanta möten med både äldre och nyare byggnader. Ungefär i samma nivå som byggnadernas avslut övergår gatan till att utgöra parkens gräns resten av långsidan.

Ovan tv; stämgaffel på utsiktsplatsen, ovan th; högst upp vid cirkulationsplatsen, mitten; lutande gångvägar, nedan tv; blommande tipuanaträd

Ovan tv; träbron med tipuanaträd i bakgrunden, ovan th; Calle Fabra i Puig korsar parken, mitten tv; utsikt från bron, mitten th; utsikt mot parkens nedre del, nedan; träd i trekantsfärgade planteringsytor

Ovan tv; trädäck och tallar i en av dammarna, ovan th; gång mellan parkdelarna, nedan tv; damm, nedan th; fontäner

Ovan tv; blomrabatt, ovan th; olivträd, mitten th; ”trekantad” gångväg, mitten tv; lekplats, nedan th; torget framför stadsdelshuset

Ovan tv; platanallé, nedan tv; stadsdelshuset i Nou Barris, nedan th; stämgafflar på entrétorget

Ovan tv; parken och omgivande bebyggelse, ovan th; tallar, nedan; stämgaflar vid teknikcentrum

4.5.4 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Parc Central de Nou Barris är belägen i nordöstra utkanten av Barcelona. Parkens norra del gränsar till en cirkulationsplats där de två större trafiklederna "Ronda de Dalt" och "Passeig de Valldaura" möts. Calle del Doctor Pi utgör huvudstråk mellan närmaste tunnelbanestationen Verei Amat vid torget Plaça del Verei Amat och Parc Central de Nou Barris. Gatan är huvudstråk både för fordonstrafik och gående. Flera affärer och restauranger längs gatan bidrar till att skapa ett rikt folkliv.

Torget Plaça del Verei Amat ligger intill korsningen där fyra av stadsdelens större gator möts och en stark knutpunkt. I anslutning till torget ligger tunnelbanestationen Verei Amat, som är den tredje stationen från slutet på den blå linjen mellan Cornellà Centre och Horta. Trafiklederna Ronda de Dalt och Passeig de Valladura är starkt trafikerade motortrafikleder som bildar barriärer mellan olika bostadskvarter i Nou Barris. Passeig de Fabra i Puig delar Parc Central de Nou Barris i två delar. Spelet med nivåskillnader och geometriska former bidrar till att dölja avbrottet visuellt.

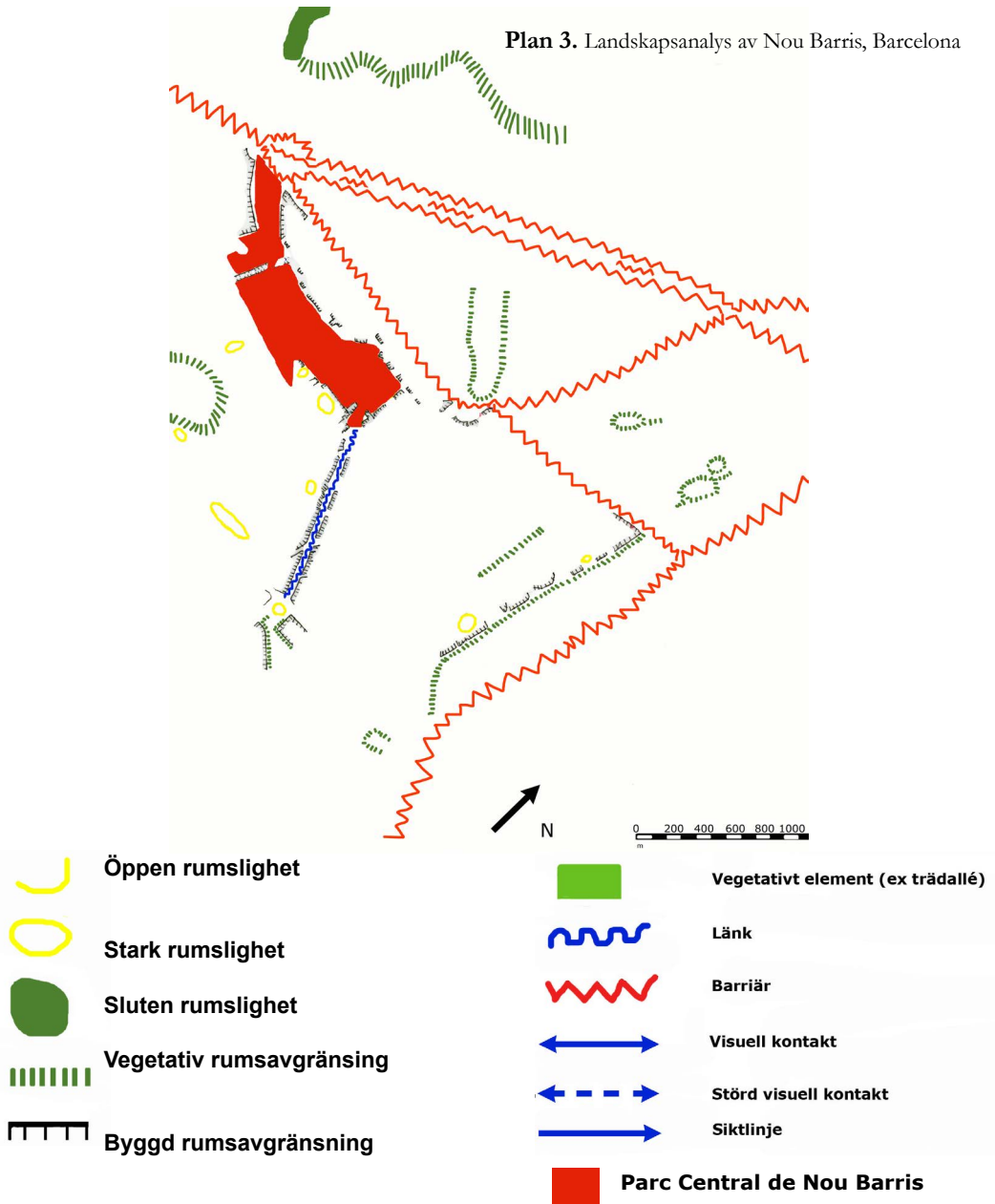
Nou Barris bebyggelsestruktur varierar stort, något som gör det svårt att avgänsa områden med en speciell karaktär. Allmänt är bebyggelsen nordväst om parken kompakt och låg i jämförelse med övrig bebyggelse i omgivningen som består av högre flerfamiljshus omgivna av parkmark. Bebyggelsen längs stråket Calle del Doctor Pi är av blandfunktion och innehåller affärer, restauranger och bostäder.

ArriolaFiols stämgaflar har blivit ett nytt identifikationselement för stadsdelen Nou Barris och finns på flera ställen både i parken och på torg i området. För orienteringen kan det närliggande bergen räknas som landmärke.

Plan 2. Bebyggelsestruktur i Nou Barris, Barcelona

Plan 3. Landskapsanalys av Nou Barris, Barcelona

4.5.5 Landskapsanalys

Kvarteren omkring Parc Central de Nou Barris är luftiga med många öppna bostadsgårdar och torg. I jämförelse med den historiska stadskärnan är de starkt definierade rumsligheterna färre eftersom många av Nou Barris öppenheter inte har tydliga avgränsningar.

I Nou Barris finns utöver Parc Central ett antal parker som bildar vegetativa avgränsningar i stadsdelen. Det närliggande bergslandskapet bildar på avstånd en vegetativ avgränsning både för Nou Barris och för Barcelona som stad. Nou Barris bebyggelse är till stora delar av luftig karaktär där det byggda rumsavgränsningarna ofta är flytande. Tydligast är gränserna mellan parkmark och bebyggelse och längs huvudstråket Calle del Doctor Pi där bebyggelsen är tätare. Nou Barris gränsar i öster till en stor motorväg-Avinguda Meridiana. Ringleden Via de Ronda i Dalt delar Nou Barris i två delar där den löper tvärs över stadsdelen. Passeig de Valladura och Via Júlia är två andra större trafikleder i Nou Barris.

De för projektet specialdesignade "Stämgaflarna" är ett visuellt samband både inom parken och i stadsdelen Nou Barris. De är tillverkade av trä och glas och belyses nattetid.

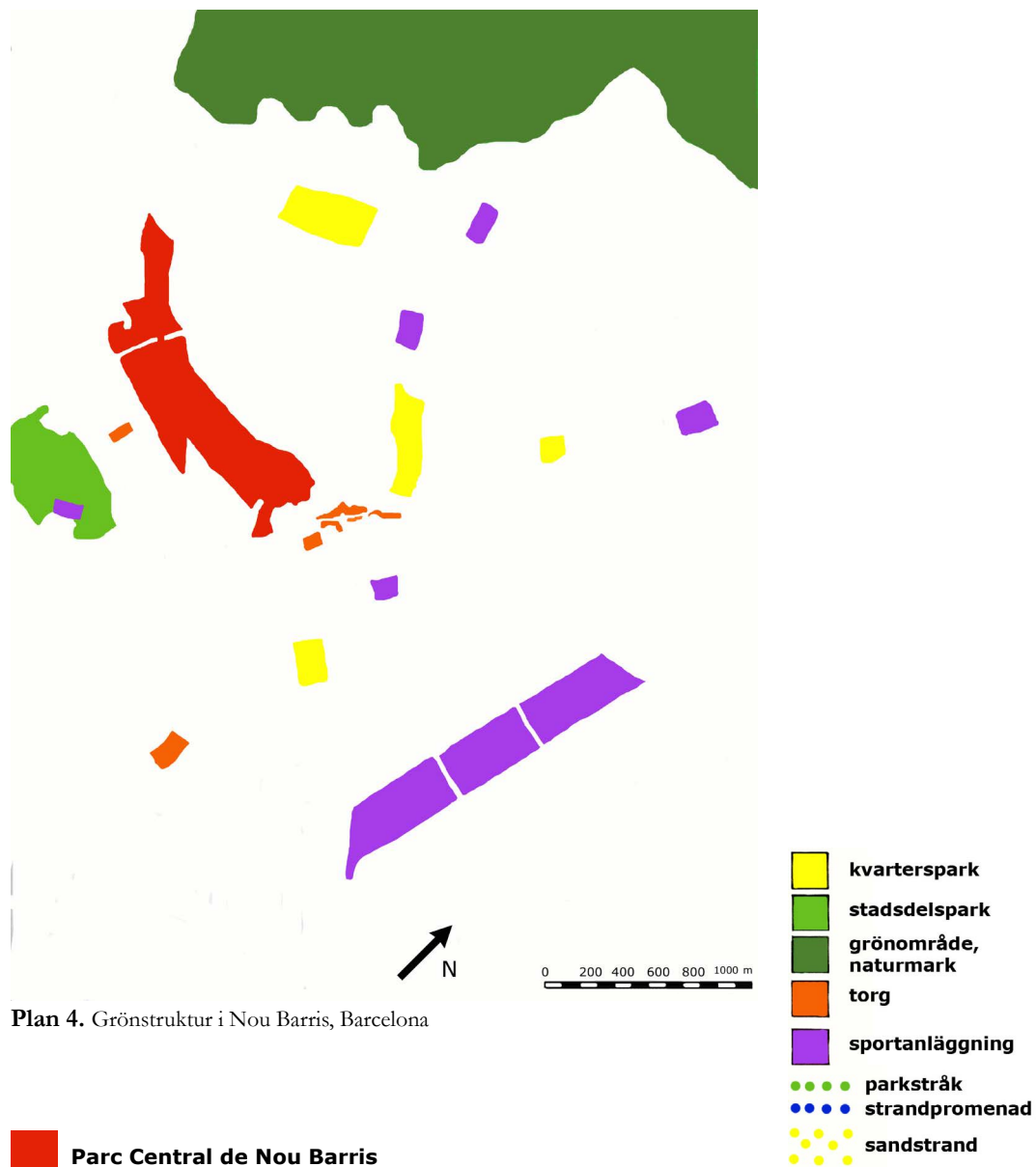
Gatan Calle de Doctor Pi utgör en länk mellan tunnelbanestationen Verei Amat och stadsdelscentrum i Parc Central de Nou Barris.

Bergen i norr är tydliga topografiska element i Nou Barris. De markerar stadens slut och fungerar också som orienteringselement på grund

av sin höjd och närhet. Från en punkt i parken är det möjligt att klara dagar se en skymt av havet.

Ovan; bebyggelse vid Plaça Verei Amat, nedan tv; hus till salu, nedan th; bebyggelse intill dammen i parken

4.5.6 Grönstruktur

Det finns flera större parker i Nou Barris. Parc Central de Nou Barris är den näst största parken i Barcelona efter Parc de la Ciutadella och den största av Nou Barris parker. Parc Turó de la Peira belägen sydväst om Parc Central är storleks- och innehållsmässigt att betrakta som en stadsdelspark och gränsar liksom Parc Central till gatan Fabra i Puig.

Stadsdelen Nou Barris innehåller få kvartersparker men desto fler bostadsgårdar. Norr om trafikleden Via Ronda i Dalt ligger Parc de Josep Maria Serra Martí och Parc del Pla de Fornells. Öster om Parc Central de Nou Barris ligger stadsdelens näst största park; Parc de la Guineueta. I parken finns både fotbollsplan och en damm. I södra Nou Barris är det mindre "gröna" torget Plaça de Sóller beläget. I bergsområdet som tillhör Nou Barris finns två skogszoner som tillhör grönområdet Parc Collserolla.

I jämförelse med Barcelonas medeltida centrum finns det få rumsavgränsade torgbildningar i Nou Barris. Inofficiella platser mellan byggnader är däremot vanliga. Flera av torgen är en blandning av offentlig plats och trafikplats eller grågröna torg som både kan klassas som torg och mindre kvartersparker. Plaça de las Madres närmast Parc Central är en tydligt avgränsad rumsbildning men endast en del av ytan är till för fotgängare. I övrigt är torget en busshållplats. Plaça de Verei Amat ligger i sydöstra hörnet av en större rumsbildning där fyra gator möts. Torget är ett bilfritt och "grågrönt" med en parkliknande del i anslutning.

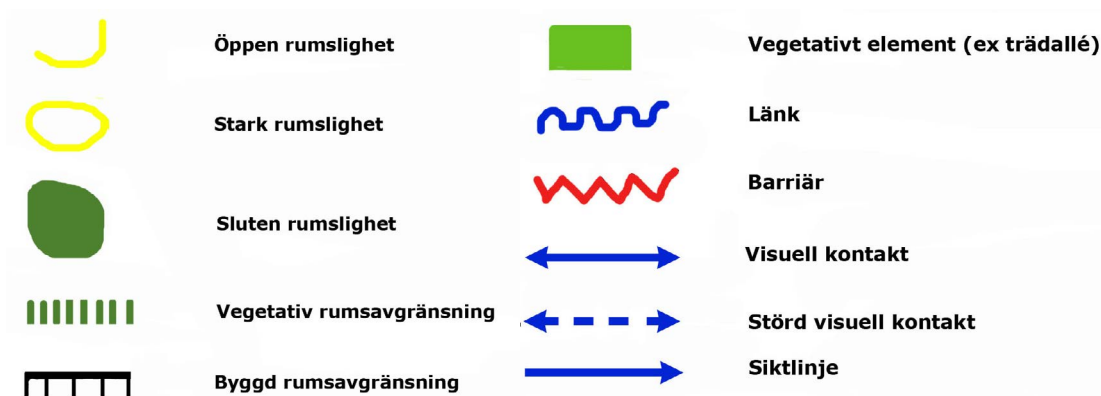
På gränsen till Avinguda Meridiana ligger Nou Barris största sportanläggning Parc Esportiu de Can Dragó innehållande både utomhusplaner och sporthallar. I de större parkerna Parc Turó de la Peira och Parc de la Guineueta finns fotbollsplaner och basketplaner. Parc Central de Nou Barris innehåller inga officiella sportplaner, vilket inte hindrar människor från att utöva sport där ändå.

Plaça Verei Amat

Plan 5. Rumsanalys av Parc Central de Nou Barris

4.5.7 Rumsanalys

Parc Central de Nou Barris är en öppen park. Träden har placerats i grupper om arttillhörighet, vilket bidrar till att parkens delar får olika karaktärer då till exempel Tipuanaträden blommar i april och bildar ett gult "tak". Hanteringen av parkens nivåskillnader i olika lutande plan bidrar också till parkens öppenhet eftersom de lutande planen på de flesta håll är så låga eller lutar så mycket att sikten inte skymms. Parken som helhet upplevs som ljus och luftig.

Parken innehåller inga av vegetation helt avgränsade rumsligheter, utan avgränsningarna i växtmaterial skapas genom arttillhörighet och växtkaraktär. I den övre delen av parken finns en större gräsyta som med hjälp av träd får en egen karaktär som skiljer den från andra delar av parken. I mitten av parkens norra långsida skapar de gulblommande Tipuanaträden en enhet. Längre ned i parken bildar den sluttande gräsytan med olivträd i rader en egen del som påminner om olivodlingar från den spanska landsbygden.

De flesta rumsavgränsningar i parken består av lutande plan beklädda med kakelplattor i olika färger. De tydligaste avgränsningarna omger två av de artificiella "sjöarna" på vardera sida om Calle Fabra i Puig. Den övre "sjön" omgärdas helt av väggar medan den nedre bara avgränsas i väster och söder.

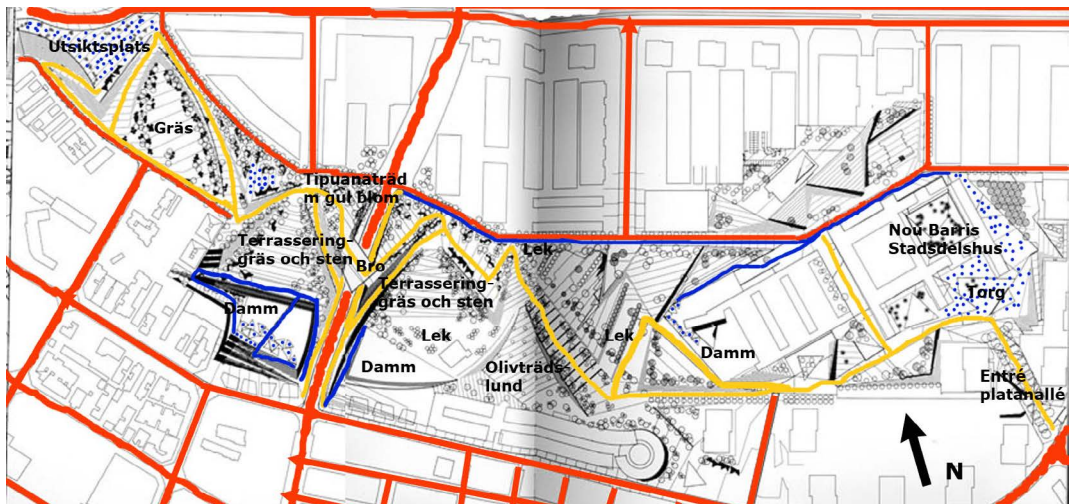
Calle Fabra i Puig korsar parken och bildar en barriär mellan den övre och den nedre delen. Grupperna av "stämgaflar" återkommer på flera ställen i parken och bidrar till att binda samman de olika delarna visuellt.

I ursprungsplanen var det tänkt att en bro skulle länka samman de båda artificiella sjöarna på vardera sida om Calle Fabra i Puig. Den genomfördes aldrig och det är nödvändigt att korsa gatan för att ta sig mellan sjöarna. Gatan blockerar den visuella sikten mellan de båda dammarna.

I parkens sydvästra entré mellan Nou Barris stadsdelshus och Plaça de las Madres går en tydligt siktlinje. Från parkens övre del är sikten god över stora delar av parken. Träbron över Calle Fabra i Puig är en länk mellan den övre och den nedre delen av Parc Central de Nou Barris. Entréstråket mellan Plaça de las Madres och stadsdelsbyggnaden kantas av plataner, vilka bildar en tydlig allé.

Ovan; stödmur och träd, nedan; fontäner

Plan 6. Funktions- och rörelseanalys av Parc Central de Nou Barris

- **Fordonstrafik**
- **Gång- och cykelväg**
- **Gångväg/trottoar**
- ● ● **Övergångsställe**

4.5.8 Funktion och rörelse

Arkitekternas bärande gestaltningsidé, att lösa de kraftiga nivåskillnaderna med lutande plan har bidragit till parkens originella karaktär, men har också gjort det svårt att skapa platser för olika aktiviteter. De olika lutningarna ger en känsla av rörelse och det finns inte många ställen att stanna upp på. Bristen på buskvegetation gör sikten god och parken upplevs som ljus och öppen. Mest rörelse är det i parkens nedre del runt huvudbyggnaderna och på den öppna ytan utanför. Här ligger Nou Barris stadsdelscentrum. En ny vit byggnad innehåller teknikcentrum med bibliotek och restaurang. Utanför byggnaden finns en av parkens tre dammanläggningar med plattformar i trä som man kan gå på och mellan.

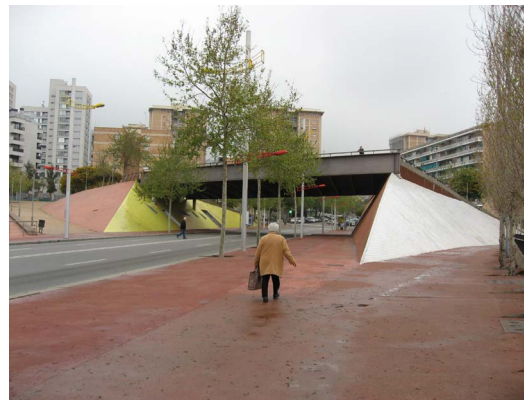
Parc Central de Nou Barris är en stor park, men har få definierade aktivitetsytor och de olika delarna flyter ihop utan tydliga avgränsningar. Parkens högsta punkt är trots lutning en utsiktsplats med bänkar att sitta på. Gräsyten nedanför utsiktsplatsen används bland annat till bollspel även om marken inte är helt plan.

Det finns två terrasserade gräsytor med kantsten där människor kan ha picknick eller bara sitta ned. Från båda ytorna har man utsikt över två av parkens dammar, där periodvis belysta vattenkaskader är igång.

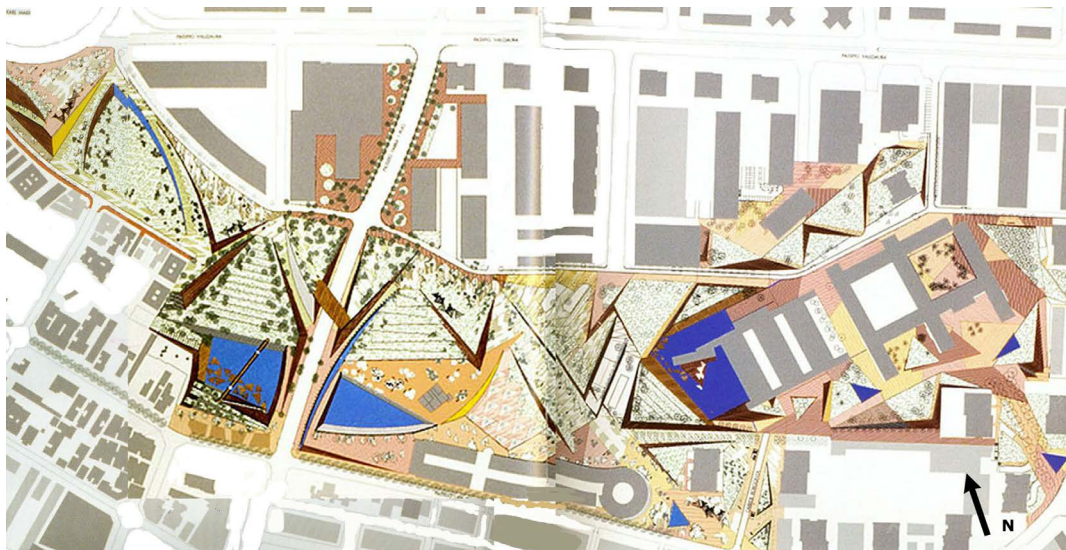
Parken innehåller fyra lekplatser för barn med rutchkana, gungor, klätterställningar och linbana. I två av dammarna finns det "öar" byggda av trä att gå eller hoppa mellan. Flera av parkens ytor är gång- och cykelvägar mellan de olika planen. Några ytor lutar så mycket att de endast går att

betrakta.

Parken norra längsida gränsar till en mindre gata med lite biltrafik och den något mer trafikerade gatan Calle Fabra i Puig korsar parken i nord-sydlig riktning. Den övre delen gränsar till trafikplatsen Plaça Karl Marx, där flera större vägar möts. Den södra längsidan och den nedre kortsidan gränsar till största delen till bostadshus.

Ovan; lekutrustning, nedan; bron som binder ihop parken

Plan 7. Material- och vegetationsanalys av Parc Central de Nou Barris. Plan ur Barcelona perifèria cubista

Nedan; stämgaflar

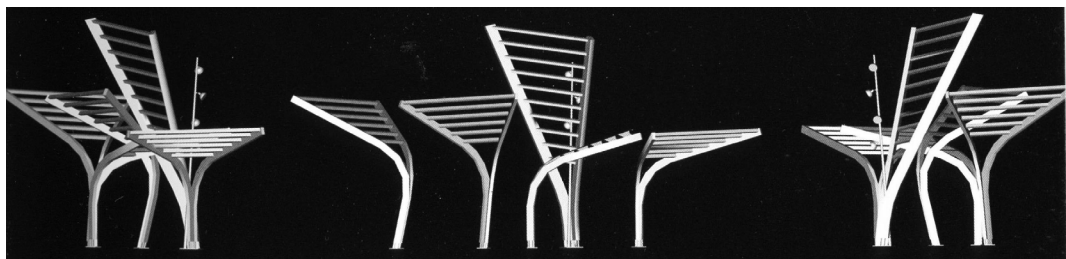

Bild ur Barcelona perifèria cubista

4.5.9 Material och vegetation

Markmaterialet i Parc Central de Nou Barris är en del av parkens geometriska gestaltungsuttryck. Triangulära markplattor i beige, rött och mörkrött återkommer i hela parken. De lutande planen som binder ihop de olika nivåerna är kaklade med färgglada rektangulära plattor i blått, gult och rött. Inga eller få kantstöd finns mellan gångvägar och planteringsytor. Det finns flera gräsytor i parken som beroende av lutning används mer eller mindre frekvent. Till lekplatserna har arkitekterna använt sand som markmaterial.

Parc Central de Nou barris identifikationselement "stängafflarna" är konsturerade av trä och glas och återkommer på flera ställen i parken. Nattetid är de belysta underifrån.

Det finns cirka 1500 träd i Parc central de Nou Barris, utplacerade tematiskt eller efter arttillhörighet. Tipuanaträd, popplar, mindre palmer och olivträd är några av arterna som finns i parken.

Det finns flera olika sorters bänkar av trä i parken. Papperskorgar och soptunnor står skötselentreprenören för. I Nou Barris är de gula och metallfärgade.

Ovan: taggiga träd, mitten; träddäck i damm; nedan; triangulär markbeläggning

4.5.10 Bedömning

Tillgänglighet och trygghet

I Parc Central de Nou Barris finns det få trappor vilket är en fördel för rörelsehindrade, men i stora delar av parken påverkar lutningen tillgängligheten negativt. Parkens öppenhet med god sikt och närhet till omgivande bostäder ökar trygghetskänslan. I första hand är parken till för de boende i området, då avståndet till stadens centrum är stort. Parc Central de Nou Barris ligger på cirka fem minuters promenadavstånd från närmaste tunnelbanestation Verei Amat.

Funktioner och användning

Parken erbjuder inte så många specifika aktiviteter lokaliserade till någon speciell plats. Det finns lekplatser för mindre barn, med linbana, klätterställningar och gungor och stora ytor för picknick och umgänge, men parken har flera outnyttjade platser och få ytor avsedda för någon speciell aktivitet. Den utspridda vegetationen och öppenheten kan vara positiv för trygghetskänslan men tar samtidigt bort upplevelsen av spänning som skulle ha kunnat skapats om arkitekterna arbetat med vegetationen på ett mer rumsskapande sätt. En stark bidragande orsak till avsaknaden av rumskänsla är bristen på lägre vegetation som buskar och perenner.

Upplevelser och målpunkter

Trots en egen design och karaktärsfulla landmärken som "stämgaflarna", upplever jag inte att parken har särskilt många målpunkter och upplevelser. Vattenkaskaderna i dammarna bidrar förmodligen en stor del till upplevelsen av

parken, särskilt nattetid när belysning ger extra effekter. Då vattenkaskaderna var avstängda vid mina besök, som dessutom endast skedde dagtid, är det svårt att göra en rättvis bedömning av parkens upplevelseffekter.

Landskapsarkitektur

Då platsen för parken tidigare var ett tillbommat område med mentalsjukhus som centrum omgivet av landsbygd och senare omgivet av en varierad bostadsbebyggelse, fanns ingen befintlig miljö av sammanhållen karaktär att utgå ifrån. Avståndet mellan de omgivande bergen och parken är litet, vilket även gör sig påmint genom parkens stora nivåskillnader.

Arkitekterna har arbetat efter idén om det kubistiska landskapet i medelhavsstaden. I medelhavslandskapet är solen stark och skuggorna skarpa vilket också gör färgerna starkare och kontrastrikare. Inspirerade av Cezannes och Picassos landskapsmålningar har arkitekterna format Parc Central de Nou Barris som ett kubistiskt landskap där natur och byggnader integrerar med varandra och där alla delar kan ses från flera olika håll genom geometriska former, lutande plan och genomskärningar. Flera av parkens material är färgade i starka färger. Utifrån idén om det kubistiska landskapet har arkitekterna lyckats väl med parkens anpassning. Omgivningens osammanhängande bebyggelse har fått en bättre koppling genom parken eftersom den är öppen och inte tar avstamp i någon speciell byggnadsstil. Anslutningen mellan park och bebyggelse är särskilt intressant i parkens nordöstra hörn, där starkt lutande plan integrerar med både äldre och yngre byggnader på ett spännande sätt.

Rörelse

Parc Central de Nou Barris starka lutningar bidrar till känslan av rörelse i parken. Det finns gott om gång- och cykeltvägar och det är lätt att ta sig mellan olika delar i parken. Parkens öppenhet bidrar också till rörelse utanför de avgränsade vägarna. Anslutningen till omgivande bebyggelse med bostadsgårdar och mindre gator bidrar också till ökad rörelse i parkens alla delar.

Material

Markmaterialet bestående av tegel och kakel i olika färger har använts på ett enhetligt sätt genom att samma triangulära form återkommer i hela parken. Nackdelen är slitaget, då flera plattor blekts i färgen och glidit isär med ogräsetablering som följd. Avsaknaden av kantstöd gör att gränsen mellan olika blir diffusare när marksten glider och ogräs växer in. De färgglada kaklet på ytorna som binder ihop de olika nivåerna passar bra ihop med markteglet. Former, färger och lutningar bidrar till att ge parken en originell och spännande gestaltning.

Vegetation

I parken finns över 1500 träd planterade, men få buskar och perenner. Växtmaterialet är genomtänkt och placerat för att skapa olika färgteman och årstidväxlingar. Arkitekterna har valt träd som växer naturligt i det spanska landskapet (även om alla arter inte ursprungligen kommer från Spanien). Delvis används vegetationen för att skapa effekter som exempelvis de gulblommande tipuanaträden, eller olivträdslunden, men på många ställen ger träden ett intryck av att vara slumpvis utspridda. På vissa ställen gör den strikta artindelningen att resultatet blir stelt och kalt. På andra ställen är det svårt

att se något sammanhang eftersom träden är utspridda utan något synligt samband. Den övre delen av parken är lummigare, medan den nedre delen upplevs som mer hårdgjord och strikt med en tydligare uppdelning mellan olika arter.

Utrustning

Belysningsarmaturer och stämgaflarna som återfinns i både parken och på och torg i parkens närhet är upplever jag som ett bra sätt att markera samband mellan park och torg. Soptunnor och papperskorgar bryter mot enhetligheten och är inget som arkitekterna haft makten över utan bestäms av det företag som har hand om parkens skötsel och underhåll. Lekutrustningen ser med svenska mått mått inte särskilt säker ut. Skydd saknas mellan hårdgjorda ytor och rutchkana. Parkens sittmöbler utgörs av enkla bänkar i trä.

Skötsel

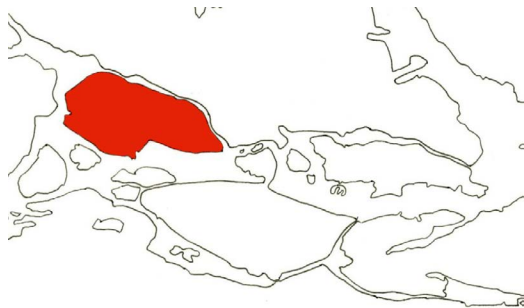
Trots att parkens sista del färdigställdes 2004 ger parken intrycket av att vara äldre. Mycket beror förmodligen på bristande skötsel. På flera ställen växer ogräs i fogarna på markbeläggningen som också verkar ha glidit isär.

Kristinebergs strandpark

4.6 Kristinebergs strandpark

Stadsdelar i Stockholm, Kungsholmen

med kvartersbebyggelse och små gårdar. Med tanke på Kungsholmens brist på parker och på den planerade bebyggelsens täthet är det extra viktigt att stor noggrannhet läggs på gestaltningen av en ny stadsdelspark. Parken ska främst vara till för människor som bor och arbetar i närområdet och innehålla aktiviteter som passar alla sorters människor (Stockholms stad, 2006).

4.6.1 Presentation av platsen

Området för den planerade stadsdelsparken är beläget på Västra Kungsholmen i Stockholms innerstad. Norr om platsen för den planerade parken ligger idag olika företag. Väster gränsar platsen till Mälaren. Söder om platsen ligger ett bostadsområde från 1940-talet och i öster är Kristinebergs slottspark och en idrottsanläggning från 1930-talet belägna.

I samband med planerna på en ny stadsdel på Västra Kungsholmen, bjöd Stockholms stad i februari 2005, in olika arkitektkontor till en formgivningstävling för att rita ett gestaltungsförslag för en ny stadsdelspark. Kungsholmen är en parkfattig stadsdel och efter Rålambshovsparken som anlades på (1930-talet) har inga nya parker tillkommit. I stadens exploateringsprogram finns riktlinjer om att framförallt använda sig av dåligt utnyttjad och överbliven mark i och nära innerstaden.

Den nya bebyggelsen på västra Kungsholmen planeras bli en fortsättning på den täta stenstaden

Illustrationsplan, Kristinebergs strandpark

4.6.2 Intervju

-Åsa von Malortie

Åsa von Malortie är landskapsarkitekt och arbetar på Sydväst arkitektur och landskap i Malmö. Sydväst är ett ungt kontor med både landskapsarkitekter och arkitekter. Uppdraget att utforma Kristinebergs strandpark gavs till Sydväst efter första plats i en tävling som anordnades av Stockholms Stad. Parken anläggs med start i augusti 2007 och beräknas vara färdig år 2009.

Min intervju med Åsa har skett via e-post. Åsas skriftliga svar har jag lämnat oredigerade.

Vilken roll har landskapsarkitekten i projektet?

”Sydvästkontoret har hittills deltagit i följande faser: Utformningstävling (gestaltningförslag) förprojekterande resulterande i en systemhandling. Framtagande av ett gestaltungsprogram för parken som bilaga till detaljplanen för parken Framtagande av ett gestaltungsprogram för paviljongerna som bilaga till detaljplanen för parken. Framtagande av ett fördjupat program för paviljongerna. Huvudkonsult för detaljprojekteringen av parken till kompletta bygghandlingar. (paviljongerna ingår ej, de har brutits ut i ett eget projekt som har en annan tidplan och inte kommit så långt än). Innan punkt ett hade Stockholms stad arbetat flera år med projektet, där resultatet blev ett tävlingsprogram för parken. Ansvarig för projektet är Britt Mattsson, Markkontoret (numera Exploateringskontoret) Stockholms stad”.

Samarbetar ni med husarkitekter?

”Vi är både landskapsarkitekter och husarkitekter på kontoret. Något externt arkitektkontor har vi inte samarbetat med eftersom vi ansvarar för hela parkprojektet när det gäller gestaltning och projektering av mark och landskap. Däremot har vi haft ett flertal underkonsulter och andra att samarbeta med under detaljprojekteringen. Dessa konsulter har ansvarat för projektering av konstruktion, dammanläggning, el, konstgräsplan mm”.

Vilka är de största utmaningarna/ problemen?

”Projektets storlek är den största utmaningen för oss liksom för beställaren. Det har inte anlagts någon ny park på Kungsholmen på femtio år och väldigt få parker av den här storleken har anlagts i Stockholm och Sverige överhuvudtaget sedan 1980-talet. Dessutom innehåller parken många olika delar som konstruktivt är komplexa för att vara del av ett parkprojekt (Skateanläggning i betong, trätrappor i anslutning till vatten med varierande vattenstånd, brygga med paviljongbyggnader ovanpå etc)”.

”Parkens gröna element är mycket viktiga och en av de bärande delarna i parken. Vi har arbetat med en forskningsgrupp (stadsnära skog) på SLU, Alnarp för att vi i parken ska utnyttja forskningskunskap som ligger i fronten idag. Det har varit utmanande och svårt att hela vägen genom projekteringen få beställaren att stå fast vid den metod för långsiktig uppbyggnad och utveckling av tätortsnära skog/vegetation (i vårt fall bergsslutningen) som vi föreslog i tävlingsskedet och utvecklade i systemhandlingen. Alla är överens om mervärdena, men vi har

i Sverige idag tappat kunskap och erfarenhet i dessa frågor. Idag ska även en grön miljö vara ”klar” redan vid slutbesiktningen, med konsekvenserna att mest stora individer (träd och buskar) planteras. Dessa har sedan svårt att utvecklas till något annat än flera individer bredvid varandra. Systemtänkande och skötselkunskap saknas”.

Hur mycket frihet har arkitekterna?

”Eftersom gestaltningen av parken togs fram genom en tävling kan man väl säga att vi har haft stor frihet. Juryn var också enig om att vårt förslag skulle vinna och vi behövde inte arbeta in några av de andra förslagsställarnas idéer”.

Har ni kontakt med boende och verksamheter i området?

”I samband med samrådet kring detaljplanen ordnades ett informationsmöte för allmänheten där vi deltog”.

Hur löser ni trafiken (korsande vägar, cykelbanor, materialval)?

”Som underlag i tävlingsprogrammet fanns en trafikutredning. Vissa av dessa förutsättningar ifrågasatte vi i tävlingsförslaget, andra tyckte vi var bra. I förprojekteringen lyftes trafikfrågorna och trafikarna på Stockholms stad utredde vidare. Vi hade insyn i utredningsarbetet och hade möjlighet att komma med synpunkter. Frågorna landade till slut ganska nära de påståenden som vi gjorde i tävlingsförslaget. Enda undantaget var kopplingen mellan strandparken och slottsparken, där allt annat än ett konventionellt övergångsställe var uteslutet.

Inom parkprojektet hade vi förslagit material och lösningar, men självklart var vi tvungna att

förankra allt hos vår beställare: Stockholms stads markkontor (numera exploateringskontoret). Det mesta har gått igenom men en del saker har vi varit tvungna att ta fram reviderade förslag/lösningar”.

Har funktionshinder tillgänglighet till hela parken? Om inte, varför?

”Under förprojekteringen deltog en tillgänglighetsrådgivare från Stockholms Stad. Hon var med för att bevaka alla tillgänglighetsfrågor och till viss del för att komma med förslag på lösningar eller framförallt minimikrav sett ur tillgänglighetsperspektiv. Det går egentligen inte att svara rakt på frågan eftersom gruppen funktionshinder består av väldigt många typer där vissa till och med har motstridiga krav. Det som gör något tillgängligt för en grupp kan utgöra ett hinder för en annan. Om vi pratar om t.ex. rullstolsburna, så har de tillgång till parkens alla delar. Däremot kan de inte ta sig fram på varenda millimeter. T.ex. är inte trappan ner till vattnet tillgänglig för hjul, men de har möjlighet att ta sig fram till kajkanten alldeles bredvid trappan och på så sätt få möjlighet till samma upplevelser. Samma sak gäller boské 3, kallad ”Kurragömma”. Markbeläggningen nere i boskén är av stötdämpande pinjebark (som fallskydd för lekskulpturen som kommer att finnas där). En sådan anläggning är inte tillgänglig om man sitter i rullstol, däremot kan alla komma ner i boskén via ramper med lutning 1:20 för att kunna uppleva platsen inifrån.

Finns det kommersiella aktiviteter/ byggnader i parken?

”Vi föreslog två paviljonger sammanbundna av en stålpergola i tävlingsföslaget. Dessa paviljonger är vidare utredda och detaljplanen är utformad med en byggrätt för de två paviljongerna. I nuläget (2006) söker Stockholms stad efter en intresserad restauratör. När man har kontrakterat någon planerar man att gå vidare med projekteringen av byggnaderna”.

Har ni använt några referensobjekt från Sverige eller andra länder?

”Inte några specifika, men det är klart att vi inspireras av vad vi ser runtomkring oss både i Sverige, utomlands på studieresor samt i tidsskrifter.”

Finns det viktiga byggnader i parken eller i omgivningen?

”Utöver paviljongerna finns det inga byggnader i parken. Runt parkrummet finns däremot bebyggelse som givetvis utgör en förutsättning för parken som inte går att bortse från. I vårt fall bidrar bebyggelsen närmast parken till att skapa rumslighet och vi har valt att utgå från de och förstärka den ytterligare i parkens övergripande skala. Närheten till Kristinebergs slott utgör också en viktig förutsättning för hela vårt angreppssätt och koncept för parken”.

Finns det några viktiga landmärken i parken eller i omgivningen?

”Kristinebergs slott och dess huvudaxel som löper genom parken där vi har förlagt de öppna gräspelouserna. Paviljongerna som vi ursprungligen kallade ”Pergolan” är ett viktigt landmärke eftersom den avslutar boskéerna mot

vattnet och till och med skjuter ut i vattnet för att markera parkens rörelse tvärs strandpromenaden utmed Kristinebergs strand”.

Är parken indelad i olika delar? Finns det olika teman?

”Grovtt sett är parken indelad i tre delar: boskéerna, gräspelouserna och bergsslutningen. De skiljer sig från varandra rumsligt, upplevelsemässigt och innehållsmässigt (funktion) och har gett oss den spelplan vi behövde för att kunna utveckla parken vidare”.

Vilka analysmetoder använder ni under projektets gång?

”Sydvästmetoden”, skämt åsido ingen namngiven standardanalys. Hur vi arbetar med analys och förslag är en arbetsmetod vi har utvecklat i gruppen genom åren”.

Kan en husarkitekt med viss kunskap om växter åstadkomma likvärdiga resultat?

”Vi har båda kompetenserna på kontoret eftersom vi anser att vi åstadkommer bättre projekt/resultat då. Varken den ena eller den andra kompetensen kan ensam åstadkomma samma resultat som i ett bra team med en bra arbetsmetod”.

Hur är det tänkt att skötseln ska fungera?

”Under garantitiden sköts parkens gröna delar av den entreprenör som anlagt parken. Efter det tar stadsdelsförvaltningen över ansvaret för skötseln. (De kan i sin tur sköta området med egen anställd personal eller genom att handla upp en extern entreprenör. Jag gissar att det blir en mix av båda med huvudsakligen upphandlad extern entreprenör”).

Väljer ni utrustning (bänkar, papperskorgar, lekutrustning etc) eller finns det en standard från staden t.ex. Stockholms gröna parkbänkar

”Vi har valt själva men i samråd med Stockholms stad (både deras landskapsarkitekter avseende utseende och deras stadsdelsförvaltning som har synpunkter avseende drift mm). Mycket av utrustningen (bänkar, soffor, lek mm) har vi specialritat för projektet”.

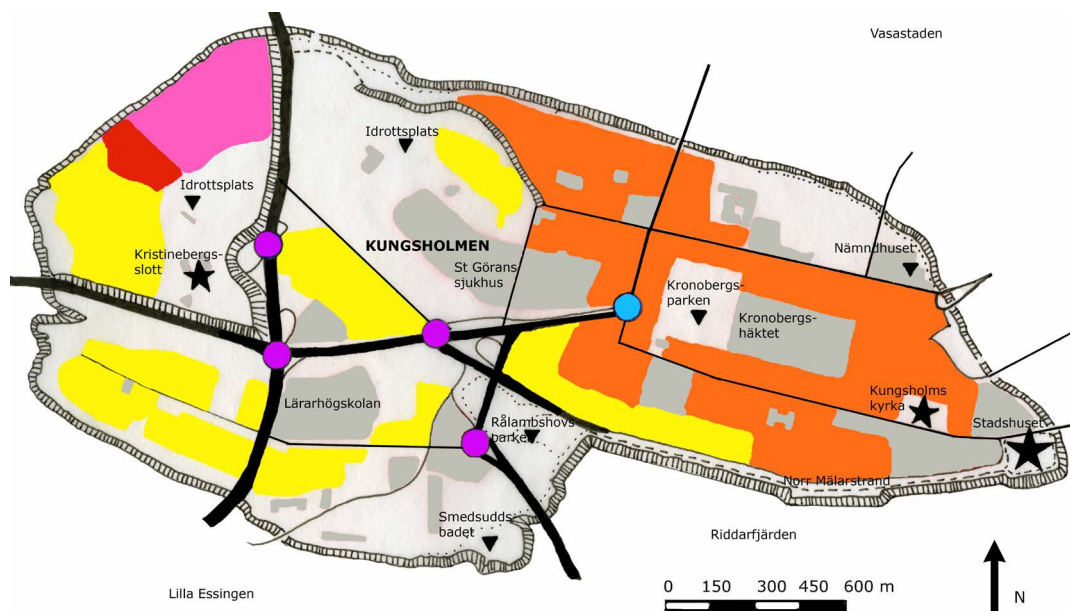
Hur bestäms belysningsplanen? Arbetar ni med belysningskonsulter?

”Vi gjorde en belysningsplan redan i tävlingsskedet som vi sedan fördjupade. I förprojekteringen arbetade vi vidare tillsammans med en belysningskonsult som sedan har projekterat all belysning/el”.

4.6.3 Inventering

Anläggandet av parken påbörjades i augusti 2007, varför Sydväst arkitektur och landskaps gestaltungsförslag samt tillhörande texter och analyser varit en förutsättning för mina analyser. Analyserna baseras också på platsbesök, och kartor över Kungsholmen.

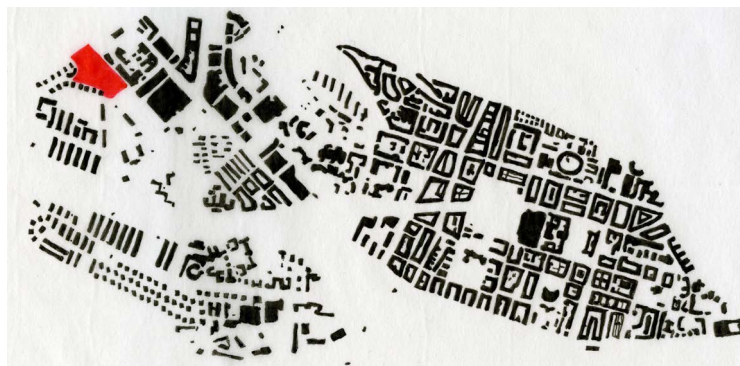
En grå dag i mars 2007 besökte jag platsen för första gången och kunde konstatera att anläggandet av parken inte hade inletts. Efter att ha sett planerna är det lätt att känna igen området för parken som verkar lite mindre än jag hade föreställt mig. Längs med vattnet där den framtida strandpromenaden med en utskjutande pergola kommer att finnas är idag en hårdgjord kaj med bilparkering. Mellan kajkanten och parkområdet löper en mindre bilgata. På andra sidan gatan finns en gräsyta med träd och som vid tidpunkten var det enda parklika förutom ett gångstråk längs med parken och bostadsområdet. Gräsytan avslutas vid en tennishall som blockerar vidare sikt. Byggnaden är planerad att rivas under anläggandet av parken. På andra sidan tennishallen är resten av den blivande parkytan idag en stor avspärrad byggarbetsplats.

- starkt stråk, trafikled
- stråk, gata, väg
- - promenadstråk
- ||||| stark kant
- ||||| kant
- ||||| svag kant
- stark knutpunkt
- trafiknod
- mindre knutpunkt
- stadsbebyggelse; blandfunktion
- bostadsbebyggelse
- industri, företag, institution, skola
- utvecklingsområde
- ★ starkt landmärke/målpunkt
- ★ landmärke/målpunkt
- ▼ lokal målpunkt

Plan 9. Stadsbildsanalys av Kungsholmen, Stockholm

Kristinebergs strandpark

Plan 10. Bebyggelsestruktur på Kungsholmen, Stockholm

4.6.4 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Kungsholmen kan grovt delas i två delar efter sin bebyggelsestruktur. Den östra sidan domineras av tät stenstad med majoriteten av gatorna i rutnätsstruktur, medan den västra delen har en mer splittrad bebyggelsestruktur och korsas av flera trafikleder. Essingeleden som är Sveriges mest trafikerade motortrafikled passerar tvärs över den västra halvan Kungsholmen. Där bostadsbebyggelsen är som närmast leds den genom en tunnel. Strax före mitten av den västra öhalvan möter Essingeleden en annan hårt trafikerad trafikled: Drottningholmsvägen. Längs med Drottningholmsvägen går även tunnelbanans gröna linje till stor del i ytläge.

Till andra större gator och stråk på Kungsholmen räknas Lindhagenesplanaden, Flemingsbergsgatan och Norr Mälarstrand. Lindhagenesplanaden har omvandlats från trafikled till stadsgata för att knyta ihop den planerade stenstadsinspirerade stadsdelen på nordvästra Kungsholmen med den östra stenstaden.

Norr Mälarstrand är ett känt promenadstråk på Kungsholmen och ligger intill vattnet vid Riddarfjärden mellan Stockholms stadshus och Rålambshovsparken.

Kungsholmen är en ö och omges av vatten som skär av stadsdelen från andra stadsdelar. I mitten av ön går en osynlig skiljelinje mellan olika sorters bebyggelsestrukturer.

Den starkaste knutpunkten på Kungsholmen är Fridhemsplan där flera buss- och tunnelbanelinjer passerar. Fridhemsplan bildar ingen egentlig plats

utan är namnet på området där St. Eriksgatan och Drottningholmsvägen möts.

Mötet mellan Drottningholmsvägen och Lindhagenesplanaden bildar en större trafikplats som är under ombyggnad. I anslutning till Västerbron och där Essingeleden och Drottningholmsvägen korsas finns andra större trafikknutpunkter.

Den östra halvan av Kungsholmen domineras av stenstadsbebyggelse med blandfunktion, medan den västra karaktäriseras av olika bostadsområden, industribyggnader och företag. På Kungsholmen finns flera institutioner och större företag. Kronobergshäktet, DagensNyheter och Stockholms Nämndhus är några exempel. Nordvästra Kungsholmen är ett utvecklingsområde där en ny stadsdel håller på att anläggas.

Kungsholmens mest kända landmärke är Stadshuset i sydöstra hörnet av ön. Rålambshovsparken är en populär målpunkt i stadsdelen.

Kristinebergs slott och Kristinebergs idrottsplats är lokala målpunkter.

Plan 11. Landskapsanalys av Kungsholmen, Stockholm

Kristinebergs strandpark

	Öppen rumslighet		Vegetativt element (ex trädallé)
	Stark rumslighet		Länk
	Sluten rumslighet		Barriär
	Vegetativ rumsavgränsning		Visuell kontakt
	Byggd rumsavgränsning		Störd visuell kontakt
			Siktlinje

4.6.5 Landskapsanalys

Östra Kungsholmen bildar en tät stenstad med få parker och torg. Den största öppna rumsligheten är Bergsparken i närheten av Fridhemsplan. I skarven mellan stenstad och mer utspridd bebyggelse ligger Rålambshovsparken som innehåller flera öppna rumsligheter. Den blivande strandparken i Kristineberg kommer att innehålla flera öppna rumsligheter. Grönområden utgör stora delar av Kungsholmens kustpartier.

I stenstaden på östra Kungsholmen utgör bebyggelsen byggd rumsavgränsning.

Essingeleden, Drottningholmsleden, av och påfart Västerbron är barriärer som korsar Kungsholmen.

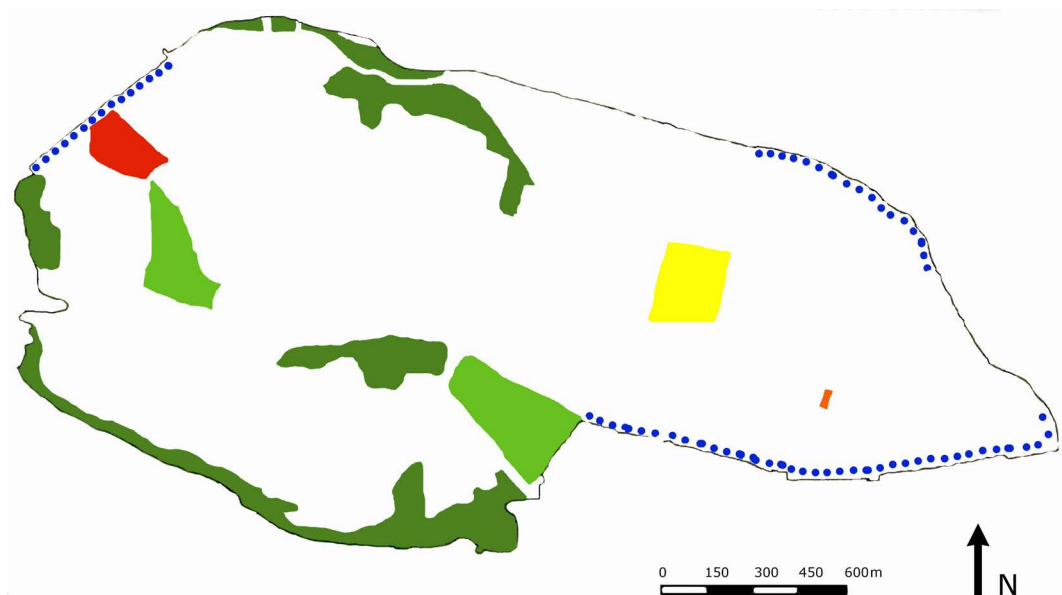
Kristinebergs slottspark och den nya strandparken kommer enligt plan i framtiden att få ett visuellt samband.

Parkstråket mellan Kristineberg och Rålambshov bryts av Essingeleden och Drottningholmsvägen.

Kristinebergsparkens upprustning fullbordar det diagonala parkstråk som börjar med Norr Mälarstrand i öst och avslutas med Kristinebergsparken vid Ulvundasjön. Genom att titta på flygbilder är det lätt att uppfatta det beskrivna området, men det är svårare från marknivå. Det finns rekreativt bra gång- och cykelvägar mellan Rålambshovsparken och den nya Kristinebergsparken. När Lindhagensplanaden rustas upp och blir stadsgata kommer den att bli ytterligare ett alternativ att förflytta sig diagonalt

över Kungsholmen. Omdaning av nordvästra Kungsholmen öppnar för nya möjligheter. Det kommer att gå att ta sig längs med vattenlinjen stora delar av Kungsholmen när industrimark och parkeringsplatser görs om till strandpromenader.

Alléerna i slottsparken och längs det nya stråket Lindhagensplanaden är vegetativa element.

Plan 12. Grönstruktur på Kungsholmen, Stockholm

4.6.6 Grönstruktur

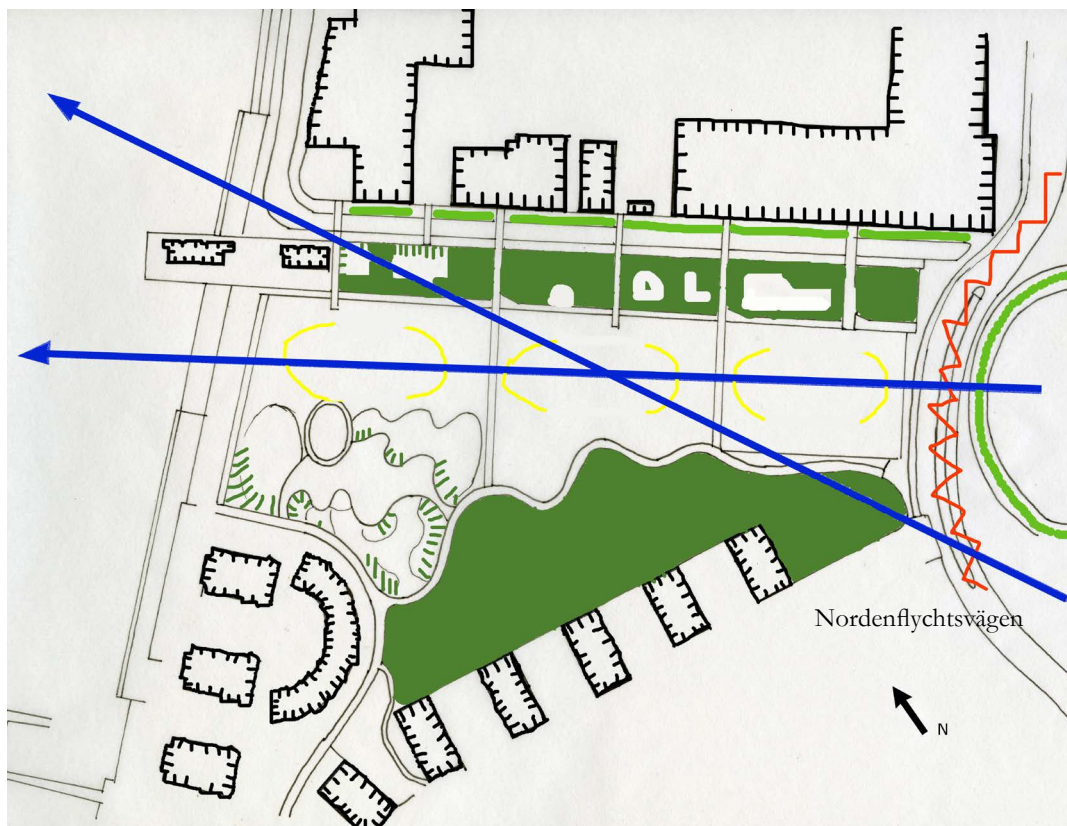
Bergsparken och Fredhällsparken är kvartersparker. Rålambshovsparken är en större stadsdelspark. Kristinebergsparken blir Kungsholmens en av de största parkerna på Kungsholmen när den är färdiganlagd.

Kungsholmen är en parkfattig stadsdel men har en hel del naturmark. De största naturområdena finns vid vattnet på Kungsholmens södra och nordvästra delar. Den södra delen domineras av branta klippor med blandskog. Den nordvästra delen är planare. Här finns också ett kolonistugeområde.

På Kungsholmen finns förhållandevis få torg och offentliga platser. Ett torg som är beläget på östra Kungsholmen är Kungsholmstorg.

Kristinebergs idrottplats är en utomhusanläggning. Mellan Kristineberg och Rålambshov finns en gång- och cykelväg omgiven av naturmark.

Norr Mälarstrand är ett av Stockholms populäraste promenadstråk och tillkom liksom Rålambshovsparken under Blom/Glemmeperioden. Stråket ligger vid vattnet mellan stadshuset och Rålambshovsparken.,

Plan 13. Rumsanalys av Kristinebergs strandpark

	Öppen rumslighet		Vegetativt element (ex trädallé)
	Stark rumslighet		Länk
	Sluten rumslighet		Barriär
	Vegetativ rumsavgränsning		Visuell kontakt
	Byggd rumsavgränsning		Störd visuell kontakt
			Siktlinje

4.6.7 Rumsanalys

Den mittersta delen av parken blir en stor öppen rumslighet delad i tre delar. Längst i öster kommer en fotbollsplan i konstgräs att anläggas, medan den öppna ytan i väster blir gräsytor för fri aktivitet.

Där parken gränsar mot Elersvägen planeras fem av träd avgränsade rum för olika aktiviteter. Här finns entré-, skateboard-, kurragömma-, lugn och ro- och solbadrummen. I sydväst bildar den av blandskog vegetationsbeksådd höjden en avgränsning mot det öppna parkrummet. Gräsbeksådda kullar och en damm avgränsar ett aktivitetsrum för yngre barn i parkens västra hörn.

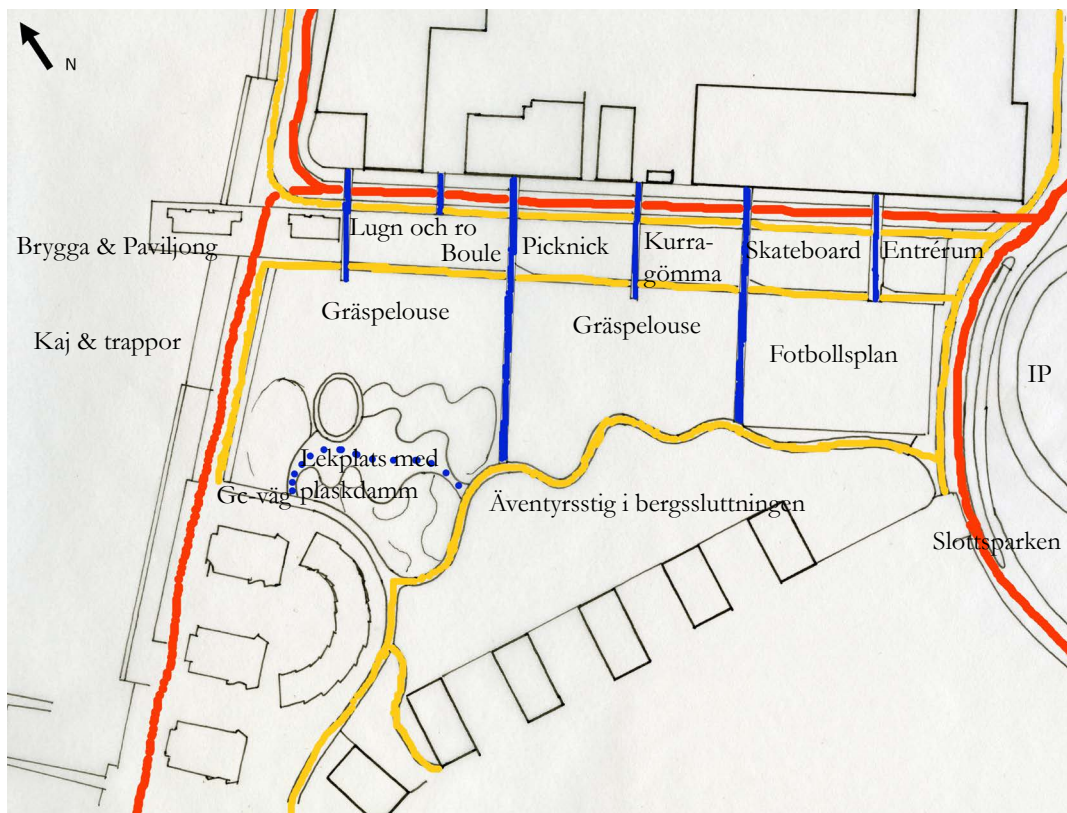
Parkens skogssluttnings gränsar till sex punkthus från funktionalismens tidiga år. Mot vattnet ligger bostadshus av postmodernistisk stil. Norr om parken rivs industribyggnader som senare ersätts av flerfamiljshus av stenstadsliknade karaktär.

Nordenflychtsvägen och Strandvägen ändras så för att minimera känslan av barriär. Förmodligen kommer inte de nya övergångsställena att markeras i något annat markmaterial än körbanan eftersom det kan öka olycksrisken.

Den nya strandparken bidrar till att skapa ett visuellt samband med Kristinebergs slottspark öster om Nordenflychtsvägen.

Tennishallen som blockerat vattenutsikten från slottsparken är planerad att rivas vilket öppnar ett avlångt parkrum mellan vattnet och Nordenflychtsvägen. Sikten blir god och det blir möjligt att se vattnet ända från slottsparken.

Slottsanläggningen, inpassad efter landskapets förutsättningar, har en riktning som understryks av den historiska lindallén. Existerande trädrader utanför idrottsplatsen och nya trädrader längs vägen bildar vegetativa element i området.

Plan 14. Funktions- och rörelseanalys av Kristinebergs strandpark

- Fordonstrafik**
- Gång- och cykelväg**
- Gångväg/trottoar**

4.6.8 Funktion och rörelse

Strandparken gränsar till tre gator med fordonstrafik; Nordenflychtsvägen, Elersvägen och Strandvägen. Parken omgärdas av gång- och cykelvägar. I trädrummen kommer det att finnas gångvägar och stigar. Längs vattnet anläggs ett promenadstråk i anslutning till parken. Gång-och cykelvägar omger parkens mittersta rumslighet och i anslutning till gatorna.

I bergsslutningen anläggs en äventyrsstig. Några exempel på aktiviteter som möjliggörs för i parken är äventyr, sport, picknick, solbad, fika, promenad, boule, skateboard och lugn och ro.

Plan 15. Material- och vegetationsanalys av Kristinebergs strandpark

	Singel		Marktäckare		Friväxande träd
	Natursten		Gräs/äng		
	Betong		Vass		
	Asfalt		Sand		
	Bark		Vatten		
	Trä				

4.6.9 Material och vegetation

Parkens kuperade del som gränsar till det befintliga bostadsområdet blir ett naturområde. Idag växer här mest tallar och blandade lövträd. I förslaget behålls och förstärks naturkaraktären genom inplantering av fler tallar och ekar i den övre delen och artrik lövskog i den nedre delen. Här planeras en äventyrsstig på träspång. Trädsorter som planteras är: vårtbjörk, hybridlärk och skogstall. Skötseln ska både ge bredkroniga träd liksom höga och smala träd, varav träden med personlig karaktär prioriteras. Nedanför sluttningen ligger ”drumlinerna”. Det är gräskullar med plats och utrustning för lek. Runt lekplatsen planteras kamtjatkabjörk och bok.

Parkens centrala rum är gräspelousen som korsas av gångvägar. En 7-mannafotbollsplan med konstgräs anläggs mot Nordenflychtsvägen.

Mellan gräspelouserummet och Elersvägen kantas parken av en rad ”trädrum” som alla har olika karaktärer vad det gäller växter, material och användning. Det första rummet från Nordenflychtsvägen, entrérummet, domineras av en jättetuja med rödruna stammar och mörka aromatiska barr. Som små accenter planteras japansk magnolia vars främsta karaktär är den vackra blomningen på våren. Markmaterialet är grus. Rum två, ”Skaterummet” är skapat för aktivitet med ramper för skateboard och rollerblades. Växtligheten knyter an till tujan i entrérummet genom den kinesiska sekvojan som även den har rödbruna stammar. Rummet blir ljusare eftersom sekvojan till skillnad mot tujan tappar sina barr på vintern och får ljusgröna

barr på våren. På hösten blir barren roströda. Markmaterialet är plattsgjuten betong. Rum tre är också ett aktivitetsrum. Stockar, bergsbambu och kopparbjörk skapar karaktären för rummet. Bambun växer ljust och sirligt och kontrasterar mot kopparbjörkens lysande röda stammar. Björkens skira krona gör att mycket ljus kan släppas igenom. På hösten får bladen en gyllengul färg. Markmaterial: bark. Det fjärde rummet kallas för ”Picknick” och kommer att ha gott om sittplatser i solen. Snabbväxande och formstarka schwerinitallar med mjuka barr dominerar rummet. Bland tallarna planteras bergsskörsbär vars främsta kvaliteter är den rosa blomningen på våren och den sprakande röda bladfärgen på hösten. Markmaterialet blir skiffer. Det sista rummet kallas för ”Lugn och ro”. Kamtjatkabjörkens vita stammar bildar en ljus pelarsal. Björkarna planteras i japanskt silvergräs.

I helhet ska parken innehålla flera olika vegetationskaraktärer för att möjliggöra en biologisk mångfald. Här finns det täta naturbeståndet med flera växtskikt, pelarsalen med ett skikt, gräsytor. På marken planeras träspänger, stenhällar och prydnadsgräs. Brygga och paviljong byggs i trä. Trappor i anslutning till kajen byggs i trä.

4.6.10 Bedömning

Tillgänglighet och trygghet

Parkens läge på yttersta Kungsholmen gör att parken förmodligen inte kommer att kunna jämföras med Stockholms centralare parker som exempelvis Kungsträdgården som lockar människor från hela Stockholm inklusive förorten. Kristinebergs Strandparks främsta funktion är att bli en ny stadsdelspark för nordvästra Kungsholmen. Närmaste tunnelbanestation är Kristinebergs på cirka tio minuters promenadavstånd från parken. Alla tematiska delar i parken blir tillgängliga för rullstolsburna men det blir inte möjligt att beträda allt. Säkerhet vid lek och nivåskillnad mellan kaj och vatten är exempel på sådant som påverkar tillgängligheten för rullstolsburna. . Närhet till omgivande bostäder bör bidra till en god trygghetskänsla.

Funktion och användning

Parken kommer att innehålla flera olika aktiviteter och karaktärer för att täcka alla åldersgrupper och det bidrar till att ge den ett högt antal funktioner och användningsområden.

Upplevelser och målpunkter

Genom att titta på planernakan man ana den "färdiga" parkens olika karaktärer och stämningar. De första åren, innan parken hunnit bli uppvuxen, kommer parken antagligen att upplevas som mer kal och öppen. Men med tiden tror jag att den har stora möjligheter att bjuda på upplevelser och målpunkter.

Platsens relation till omgivningen

I sitt förslag har landskapsarkitekterna tagit stor hänsyn till det omgivande landskapet och ytnyttjat platsens topografi vid gestaltningen av parken. Vegetationen koncentreras till ett naturligt hödparti, medan dalgången lämnas öppen och bildar en sammanhängande fortsättning från Kristinebergs slott mot vattnet. Det på flera platser i parken exotiska växtvalet tror jag bidrar till spänning, variation och upplevelse av en skapad park.

Rörelse

Parken kommer att omges av gång- och cykelvägar som når alla parkens olika delar. I de avgränsade rumsligheterna kommer ska det bli möjligt att ta sig fram till fots. På parkens centrala gräsytor kommer det gå att röra sig fritt. Två tvärgående gångvägar kommer att binda ihop de båda delarna.

Material

De olika materialen, (skiffer, grus, trä och gräs mfl.) har valts med omsorg för att skapa karaktär och passa för respektive plats funktion.

Vegetation

Vegetationen är utvald både efter det omgivande landskapet och för att skapa rumsligheter och spännande effekter. Arkitekterna har samarbetat med vegetationsexperten från Alnarp med planeringen av den skogsliknande vegetationen på höjden. Vegetationen används för att skapa olika stämningar och karaktärer i de olika aktivitetsrummen och tematiska delarna av parken. Arkitekterna har lyckats ta hänsyn till det mesta, som hårdighet, årstidsväxlingar,

stomväxter och accentväxter.

Utrustning

Ej bestämt vid bedömningstillfället.

Skötsel

Då parken ännu inte är anlagd och ingen skötselentreprenör har utsetts går det inte att bedöma.

4.6.11 Jämförelse- parker

Skillnaderna mellan Kristinebergs strandpark och Parc Central de Nou Barris är fler än likheterna. Båda uppfyller kriteriet stadsdelspark, i övrigt är utgångspunkterna olika. Då Kristinebergsparken ingår i anläggandet av en ny stadsdel i innerstaden som troligtvis kommer att bebos av människor ur medelklassen, ligger Parc Central de Nou Barris i Barcelonas utkanter omgiven av främst befintliga bostäder där arbetarklassen är i majoritet. Kristinebergs strandpark anläggs nära vatten medan Parc Central de Nou Barris gränsar till ett bergsområde.

Den största skillnaden mellan de olika projekten är tillvägagångssättet i synen på den befintliga platsen och det omgivande landskapet. I Kristinebergsparken utgår arkitekterna från det befintliga landskapet och förstärker dess topografiska och vegetativa egenskaper. I Nou Barris anser arkitekterna att den starka urbaniseringen medfört att det inte finns något ”naturligt” landskap eller enhetlig bebyggelse att utgå från.

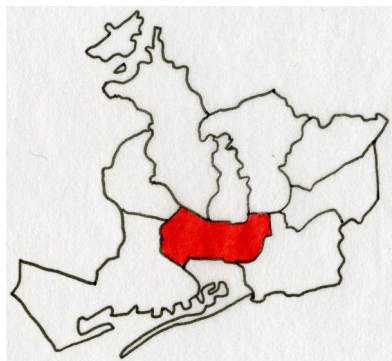
Vegetationsvalet innebär både likheter och skillnader. I Kristineberg har vegetationen konsekvent använts för att skapa olika rum och teman. I Parc Central de Nou Barris har vegetationen inte använts på ett rumsskapande sätt, men för att karaktärisera parkens olika delar genom art- och färgteman. Rumsavgränsningarna i Kristineberg bidrar till att förtydliga parkens olika aktivitetsrum och målpunkter. I Nou Barris är gränserna mer flytande och målpunkterna otydligare.

Plaça de la Universitat

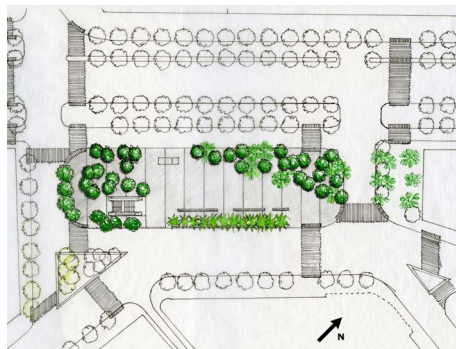
4.7 Plaça de la universitat

Stadsdelar i Barcelona, Eixample

4.7.1 Presentation av platsen

Plaça de la Universitat är en rumsbildning mellan Barcelonas historiska stadskärna och den modernare rutnätsstaden. På platsen som ligger i skarven mellan tre stadsdelar löpte den gamla medeltida stadsmuren en gång i tiden. Plaça de la Universitat har fått sitt namn från universitetsbyggnaden som ligger intill torget (Wikipedia, 2006).

Illustrationsplan Plaça de la Universitat

4.7.2 Intervju

-Montserrat Periel I Piquer

Montserrat Periel i Piquer är arkitekt och verksam i Barcelona. Hon har många års erfarenhet från kommunalt och regionalt arbete. Sedan några år tillbaka arbetar hon på Àrea Metropolitana Mancomunitat de municipis som är en del av "Generalitat" (den "katalonska regeringen") och som ansvarar för fysisk planering, arkitektur och landskapsarkitektur i Katalonien. Tidigare arbetade hon flera år på Ajuntament de Barcelona (vid Barcelonas stadsbyggnadskontor). Montserrat Periel i Piquer har gestaltat flera torg och platser i staden bl.a. restaureringen av Plaça de la Catedral eller "Plaça Nova" som det också kallas och som ligger utanför katedralen i centrala Barcelona.

Montserrat är en aktiv deltagare i stadsplaneringsdebatten. Hon är medlem i organisationen "La Mujer Construye" som översatt till svenska betyder "Kvinnor som bygger". Hon är en försvarare av den urbana platsens eget värde vilket innebär att ta hänsyn till en "tom plats" och att inte bara se den som en överblivet mellanrum mellan byggnader och som är fri att bebyggas. Det är något som har börjat uppmärksammas först den senaste tiden. Montserrat anser att det finns många bra exempel på urbana platser i Barcelona som karaktäriseras av att de har en mängd olika användningsområden. Hon tycker att det är viktigt att planera staden med hänsyn till alla dessa användningsområden och eventuella nya funktioner.

På Àrea Metropolitana Mancomunitat de municipis arbetar 12 arkitekter uppdelade i grupper om 3-4 i varje grupp. Montserrat leder en grupp med en arkitektstudent och två arkitekter. Ibland hjälper de kommunerna med fysisk planering och ibland fungerar de som eget arkitektkontor. Det finns inte många som arbetar på samma sätt. På Àrea Metropolitana görs projekten från början till slut, vilket är ovanligt för statliga och kommunala arkitektkontor. På stadsbyggnadskontoret är arbetet mer administrativt och de har fler externa arkitekter.

Restaureringen av Plaça de la Universitat som Montserrat ansvarade för när hon fortfarande arbetade på stadsbyggnadskontoret, har blivit ett framgångsrikt exempel på en modern och funktionell plats där arkitekterna samtidigt har tagit hänsyn till den historiska omgivningen.

I din artikel "La mujer construye" skriver du att det är viktigt att gestalta för samtiden och att inte försöka imitera historien eller göra något mittemellan. Hur har ni gått tillväga med Plaza de la Universitat?

"Det var viktigt att ta hänsyn till platsens historia. Plaça de la Universitat är beläget på samma plats som den gamla medeltida stadsmuren en gång låg. Torget omges också av flera äldre byggnader där universitetsbyggnaden dominerar på grund av sin storlek. Samtidigt som man tar hänsyn till historien måste man passa ihop den med nutid, kultur och teknik. Hissen till tunnelbanan är ett exempel. Jag och Marius Quintana designade den första hissvestibulen när vi utformade "Plaça Nova" vid Katedralen. Den inglasade hissen har blivit ett stadselement som finns vid flera tunnelbanestationer i staden. Hissvestibulen

kan även innehålla trappa och ventilation till tunnelbana och underjordiska parkeringar. Vestibulen är transparent och fungerar därför bra ihop med historiska byggnader utan att störa dem. Vi har använt oss av så få material som möjligt för att minimera och förenkla strukturen och hissen försvinner nästan i sin omgivning som reflekteras i glaset".

Utbyggnad av tunnelbanan

Projektet började egentligen med att tunnelbanan skulle byggas ut. Under torget ligger tunnelbanestationen "Universitat" och de första planerna för ombyggnationen gjordes redan på 1970-talet. Tiden gick och när det slutligen var dags att genomföra projektet hade det gått så lång tid att allt fick göras om från början eftersom säkerhetsreglerna som fanns på 70-talet hade förändrats. På den tiden arbetade Montserrat för staden och hennes uppgift var att leda och kontrollera urbana projekt i staden. Det fanns två anledningar att göra om torget; Tunnelbanestationsbygget gjorde det nödvändigt att gräva upp marken och platsen behövde anpassas till sina nya funktioner. Det var också viktigt att få en bra anslutning mellan tunnelbanan och ovanjord. Var skulle gränsen mellan underjorden och torget dras och hur skulle vägen till tunnelbanan utformas?" Designen skulle vara så billig och enkel som möjligt och det var viktigt att även underjorden skulle få en urban skala och kännas som ett offentligt rum.

Finansiering och samarbete

Den katalanska regeringen stod för 40 % av kostnaderna medan staden stod för resten."Vi från staden var inte den officiella ledningen för

projektet utan inbjudna och det var flera som var med och ritade förslag. Samarbetet fungerade ganska bra. Projektet utfördes 1995 när jag arbetade för staden. Det var ett samarbete som fungerade oberoende av politiken och det gick ganska bra. Vi hade samma stil på designen”.

En knutpunkt

Plaça de la Universitat är en knutpunkt. Det är en bytesplats mellan två olika tunnelbanelinjer och för busslinjerna på Gran Via och La Ronda. Att behålla cirkulationen av busstrafik var mycket viktigt samt att skapa en zon för taxibilar. Torget behövde vara tydlig och geometriskt. Till själva torget räknas den rektangulära granitytan, men arkitekterna har också gestaltat de refugerna på omgivande gator. ”De är som öar i floden för att hoppa till torget”. Plaça de la Universitat ligger centralt och besöks av många olika människor. Torgets träd är planterad mot långsidan som gränsar till den trafikerade gatan Gran Via de les Corts Catalanes. Här finns stolar där att sitta på i skuggan under träden. Stolarna designade av Miguel Mila, är av trä och se ut som de går att flytta runt, men de sitter fast.

Hur valde ni de olika materialen?

”Trä håller inte så länge och vi ville inte använda artificiellt trä. Platsen ska hålla länge och då kan man inte använda för billiga material. Sten är hållbart och vi använde oss av en svart granit som markmaterial. Den håller hög kvalitet och är inte för dyr. Till färgen är den mörkare än vanlig granit. Stenen är av dimensionen 30-40. Vi lekte med dimensionerna för att få rytmik och variation”. Den svarta graniten användes också till den linjära bänken och i trapporna till tunnelbanan. Bänken är gestaltad för en flexibel

användning, men den är i första hand tänkt att användas för att sitta på. Skateboardåkare har tagit över bänken och det är få som sitter här. ”Självklart ska de offentliga platserna vara till för alla och det är viktigt att de är flexibla. men skateboardåkare tar upp mycket plats och det var inte meningen. Staden måste vara kapabel att göra element som fungerar trots att de är flexibla och inte får dåliga följdfunktioner. Arkitekten ger basen och det får inte vara för strikt”.

Hade ni några referensobjekt?

”Referenser har man alltid, men inget konkret i det här fallet. Vi hade tidigare gjort Plaça Catedral och som vi utgick en del ifrån Vid samma tid arbetade man med ett liknande projekt i en annan del av Barcelona (San Martín), en gata med baskiskt namn som vi tittade lite på. Det var ett projekt som utfördes parallellt med Plaça de la Universitat. Annars finns det många bra exempel i Stockholm. Stockholm har en mycket hög nivå på offentliga platser, men ni har också många upphöjda vägar och trafikleder som har en ingenjörsaktig stil och det är synd. Den sortens infrastruktur gör att staden förlorar lite av sin mänskliga skala.

Det måste inte heller vara en nutida referens. Man kan inspireras av historien utan att imitera den. La Piazza i Roma är ett bra exempel. I Nims i Frankrike har Foster ritat en byggnad som ligger bredvid en romersk byggnad. Fosters byggnad har smala och lätta kolumner som är anpassade till nutiden samtidigt som de för en bra dialog med den äldre romerska byggnaden. Foster har använt sig av välkända och fungerande koncept och skalor men med en nutida utformning. Gunnar Asplund var en duktig svensk arkitekt som också är en bra referens”.

Vilka analysmetoder använde ni er av?

”Vi gjorde många analyser över trafikcirkulationen och även en vegetationsanalys där vi jämförde med vegetationen som fanns på platsen innan. Före omvandlingen var vegetationen både en visuellt och fysisk barriär.. En annan analys var anslutningen till underjorden och var tunnelbaneuppgångarna skulle komma upp. Vi förlängde ronda san Antonio och Calle Riva. Andra viktiga delar som vi analyserade var anslutningen mellan torget och universitetsfasaden och trappan till huvudentren”.

Vilka var era viktigaste samarbetspartners och hur fungerade samarbetet?

Samarbetade ni med någon landskapsarkitekt?

”Vi ledde projektet tillsammans med ledningen för tunnelbanan. Processen var cirkulär. Vi samarbetade med stadens trafikingenjörer och hade möten med trafiktekniker för att lyssna på deras förslag om förbättringar. Sedan möttes vi på halva vägen. Trafikteknikerna har kunskaper om bussarnas svängningsradier och annat som inte vi har. Vi samarbetade också med vägingenjörer men de skrev inte under projektet eftersom de inte har det ansvaret.

Det var däremot inga paisajistas med i projektet. På den tiden höll inte masterspecialiseringen lika hög nivå som idag. Istället tog vi hjälp av ”Parces och jardines” (instiutio municipal som hör till staden och som sköter alla Barcelonas gröna platser) om råd på teknisk nivå. I övrigt ledde vi arkitekter projektet”.

Vilken relation hade ni till brukarna under projektets gång?

”Det är en process som ökar i Barcelona. I det här projektet lyckades vi hålla det ganska balanserat. Politiker, tekniker och grannar blev inbjudna och projektet förklarades. Det var ett omtyckt projekt redan från början. Människor ville ha det omgjort. Det förra torget var ingen säker plats. Det var instängt och en barriär som skymde sikten mot universitetsfasaden. Folk sov här och det såldes droger. Vi ville att torget skulle bli som en matta där folk kunde röra sig hur de ville. Jag tror att det är den enda gången som alla har varit så positiva. Det enda problem vi hade var att arbetet blev försenat p.g.a. förseningar med tunnelbanebygget. I samband med valet blev politikerna stressade för att det gick för långsamt. Balans är svårt. Det måste lösas från projektets början, men man måste alltid respektera arkitekten och teknikerna. En del politiker låter folk påverka för mycket”.

Vilken var er relation till uppdragsgivaren Hade ni som arkitekter mycket frihet?

”Ja vi hade ganska mycket frihet eftersom vi arbetade för staden då”.

Är det vanligt att arkitekter designar sina egna saker i Barcelona?

Har staden en egen utrustning?

”Om arkitekter designar egna saker? Det är olika. En del aldrig och andra alltid. Vissa tror att det de gör är det bästa. Jag har designat tillsammans med Marius Quintana. Några av våra saker har blivit kommersialiserade och används till flera olika projekt efteråt. Glasvestibulen runt hissen används vid flera tunnelbanestationer. Jag/vi har även designat busskurer. Men i första hand

brukar jag leta i kataloger. Om jag inte hittar något jag gillar designar jag själv. Det ska vara ett konkret element som fattas på marknaden". Staden har ingen strikt utrustning, men en katalog i A3-format håller på att skapas av Adolf Creus och Elisabeth Aluja. Katalogen kommer att innehålla tekniska ritningar av standardiserade urbana element. Några av Montserrats och Marius saker finns med i katalogen.

**Vilken funktion har vegetationen på torget?
Har ni använt den för att skapa rumsligheter?**

"Vegetationen på torget är inte till för att skapa någon rumslighet. Tvärtom. Vi ville få bort barriären av växtlighet som tidigare skymde sikten mot Universitetsfasaden. En annan viktig egenskap var att träden skulle fungera året om".

Har du en egen stil som återkommer i dina projekt?

"Alla har en egen stil, men det är inte bra om det syns för mycket vem som har gestaltat en plats. Jag gillar Moneo därför att man inte kan se på hans projekt att det är han som har gjort dem. Jag vill inte jämföra mig med honom, men han är en bra referens. Jag försöker att anpassa stilen efter platsen. Man måste förstå platsen. Jag vet inte om jag alltid lyckas men det är min intention att utgå från varje plats. Självklart har alla sin stil eftersom man har olika personligheter och erfarenheter. Det är något som inte går att komma ifrån helt och hållet. Stjärnarkitekter är lite mode idag. De kan göra bra saker, men oftast inte. När man börjar känna igen vilken arkitekt som har gjort platsen på dennes stil är det ett tecken på att arkitekten börjar förlora kontakten med platsen. Därför är statligt och kommunalt anställda arkitekter ofta bättre på att läsa platser. För dem

(oss) är det inte tillåtet på samma sätt att bli känd och ha sin egen stil. Arkitekter från privata kontor blir nästan tvingade av folket att ha sin speciella stil. Annars gör de sig inte kända och får färre jobb".

Vad anser du vara den viktigaste förutsättningen när det gäller Barcelonas framgång inom stadsplanering och landskapsarkitektur?

"Det går inte att säga att något var viktigare än det andra. Flera olika faktorer spelade in. Återinförandet av demokratin gav energi till förändringar. Efter en lång tid av förfall fanns det mycket man ville förändra och många visioner att förverkliga. I kombination med ett bra styre och satsningen på OS hade man möjlighet att genomföra mycket. De som styrde hade mål och kapacitet att se framtiden och vad staden behövde. I kombination med flera bra arkitekter som arbetade administrativt blev det mycket lyckat. Framförallt hade de visioner".

Vad tror du om framtiden? Kommer Barcelona behålla sin framgångsrika position? Vilka är de viktigaste trenderna idag?

"Den här andan finns kvar idag i Metropolitana där jag arbetar. Det är viktigt att alla nivåer från styrande politiker till arkitekter har visioner annars är det svårt att genomföra projekten. Det kommer alltid perioder då det byggs mer. Det är en cyklisk process. Efter en högkonjunktur slappnar man av. Just nu är Barcelona inne i en lugn period, men jag tror att det kommer nya bra perioder. Vi var kapabla att anordna OS, men det tog mycket energi. Efter OS har

stadsplaneringen inte utvecklats så mycket utan det har satsats på andra saker. Viktiga tendenser var Forum 2004 och självständiga händelser. Nu jobbar jag inte för staden längre, så jag talar utifrån”.

Hur ser relationen mellan politiker och arkitekter ut generellt? Anser du att det är viktigt att politiker tar ansvar i stadsplaneringen?

”Allt beror på personer och projektens relationer. Det finns risker. Politikerna måste kunna lyssna och teknikerna måste känna till staden. Ibland är det ett problem att politiker lyssnar för mycket på folket. Speciellt inför val”.

Vilka är för- och nackdelarna med offentliga respektive privata beställare?

”Jag har alltid jobbat för staden eller på metropolitana. Men vi har alltid en relation till privata aktörer. Den nya sportstadion är spekulat och inte arkitektur. Politikerna sitter med informationen och ekonomin. Staden kan både tjäna och förlora på privata aktörer. Det är en svår balans”.

Vilka är de största skillnaderna mellan en arkitekt och en paisajista i Barcelona?

”Paisajistas får inte skriva under ett projekt eftersom yrket inte är officiellt erkänt. Det är mer en specialisering till andra yrken som arkitekt, ingenjör och agronom. Fler arkitekter utför stadsplaneringsprojekt än paisajistas”.

Svenska professorer och landskapsarkitekter som jag har träffat säger att det som skiljer arkitekter och landskapsarkitekter åt är arbetssättet. Generellt sätt är arkitekter vana att ha kontroll och arbetar mer statiskt. Landskapsarkitekter måste ta hänsyn till växtodynamiken. Vad anser du?

En katalansk landskapsarkitekt säger att det som är unikt för landskapsarkitekter är växtkänningen och att kunna arbeta med varierande skalor från stora landskap till detaljer som att placera ett träd på gatan. Tror du att arkitekter generellt sett har tillräckligt med erfarenhet inom dessa områden?

”Det är sant att arkitekter första gången de ska göra en park inte har tillräcklig kunskap om till exempel vegetationen. Och här ligger vi efter men vi förbättrar oss. Men om det handlar om en urban plats är det inte lika viktigt. Arkitekten är tränad att arbeta i staden. Om arkitekten behöver hjälp med trafikfrågor och vegetation t ex kan hon eller han rådfråga experter inom de områdena som vi gjorde i projektet Plaça de la Universitat. Man kan också samarbeta med externa parter. Jag har ritat flera urbana platser och har fått en del erfarenhet. Just nu håller vi på med ett parkprojekt där vi samarbetar med paisajistas och agronomer. Vi som arkitekter står för idéerna och koordinationen av projektet medan paisajistas och agronomer är med som externa samarbetsparter. De är egentligen inte externa utan arbetar också på vår avdelning. Vi har två Paisajistas som arbetar här”.

Är det vanligt att paisajistan deltar i hela projektet? Tycker du att det är viktigt att paisajistas deltar i hela processen?

”Det är bra att samarbeta mellan disciplinerna eftersom projekten behöver alla experter det kan få. Då blir projektet bättre än om arkitekten ensam genomför allt”.

Finns det någon debatt mellan arkitekter och paisajistas om yrkestiteln landskapsarkitekt? Vad anser du om de frågan?

”Jag har inte så mycket kunskap om ämnet. Förra året hade man en sammankomst i Bologna som handlade om att pröva om yrket paisajista skulle erkännas. Men det blev aldrig erkänt i Barcelona. Det finns inte tillräcklig kapacitet och det är en annan diskussion. Jag kan inte säga vad jag tycker eftersom jag inte har tillräcklig kunskap i ämnet”.

Tycker du att systemet i Barcelona fungerar bra eller finns det något som bör förbättras?

Anser du att arkitekter har tillräckliga kunskaper för att leda landskapsarkitekturprojekt?

”Systemet i Barcelona skulle kunna förbättras. Jag tror att generellt att arkitekter har tillräcklig kunskap för att leda och genomföra landskapsarkitekturprojekt eftersom vår utbildning är väldigt bred. En liten park ska vi klara att genomföra. En bra arkitekt känner till sina begränsningar och kan anlita hjälp om det behövs. Skalan är viktig. Man måste kunna arbeta både småskaligt och storskaligt. Arkitekter och landskapsarkitekter arbetar efter samma kriterier och koncept”.

Tycker du att man ska erkänna landskapsarkitektyrket?

”Jag tror man måste kunna erkänna paisajistas, men jag tycker inte att utbildningen till paisajista i Barcelona är tillräcklig för att yrket ska kunna erkännas. Om jag ska vara ärlig så är jag lite rädd för den här specialiseringen av landskapsarkitektur”.

Tror du att en master i landskapsarkitektur räcker för att kalla sig för landskapsarkitekt?

”Jag tror att en master är tillräcklig om man har en bra grund från arkitekturstudier eller liknande. Man måste kunna se ett projekt både globalt och visuellt. Och man måste ha idéer”.

Är det vanligt att arkitektstudenter läser en master i landskapsarkitektur?

”Ja det är ganska vanligt att arkitektstudenter läser en master i landskapsarkitektur. Jag har själv inte gjort det och det är något som jag ångrar”.

4.7.3 Inventering

Mitt första intryck av Plaça de la Universitat är genom bilfönstret på väg till en restaurang den första kvällen i Barcelona. Det går för fort för att hinna uppfatta så mycket och min första tanke är att platsen ser mindre ut än jag föreställt mig. En mina kompisar säger: "Plaça de la Universitat, där har jag varit flera gånger, har de gjort något speciellt där?" Hon har bara bott i Barcelona efter att torget gjordes om och vet inte hur det såg ut innan, men hennes kommentar kanske beskriver vad man ville med platsen? Den ska vara självklar och funktionell. Snygg men inte ta för mycket uppmärksamhet från omgivningen framförallt inte från universitetsbyggnaden på andra sidan gatan.

Under min vistelse i Barcelona besöker jag Plaça de la Universitat tre gånger. De två första gångerna är torget fullt av folk. Det tredje besöket är torget i jämförelse nästan folktomt på grund av dåligt väder. Alla besöken skedde på vardagar utom det första som var på påskdagen då många lämnat staden för att fira påsk på annan ort. Torgets besökare är människor i alla åldrar, men de som dominerar är tonårsskallar som åker skateboard. Skateboardåkarna har ogenerat lagt beslag på hela den centrala torgytan och den långa bänken i svart granit som löper som ett linjärt element längs med torgets ena långsida. Bänken används knappast som en sittplats som det var tänkt utan ett redskap för skateboardåkarna att träna olika tricks på. Trots allt finns det gott om sittplatser framförallt i den trädplanterade delen mot Gran Via och universitetet. Här sitter jag alla tre gångerna och tittar på folk. Stolarna ser ut som de är

mobila men de sitter fast och är en katalogvara som finns på flera ställen i staden. Här sitter många äldre och tittar på folk, läser tidningen och pratar. Andra sitter i väntan på någon eller sitter och vilar. De skuggande träden är både av varierande åldrar och ger, med sina inte alltid perfekt raka stammar, känsla och karaktär till platsen. I markytan finns gröna skyltar med trädens latinska namn och en enklare bild av trädets lövverk. Skyltarna är fina och enkla och passar bra ihop med den svarta graniten på torgets markyta. När jag senare besöker Plaça Nova de la Catedral utanför katedralen känner jag igen designen. Montserrat Periel har varit med och gestaltat båda torgen. Växterna i orange planteringslådor finns på båda platserna och den avdelande metallstängen som många parkerar sina cyklar emot finns också på båda torgen. Likaså är markmaterialet i svart granit ett återkommande tema.

Efter några dagars promenerande i Barcelona upptäcker jag att många saker jag i början trodde var speciellt designade för platsen är urbana element som återkommer på flera platser i staden. Intentionen att göra en enkel och snygg design tycker jag att man har lyckats bra med.

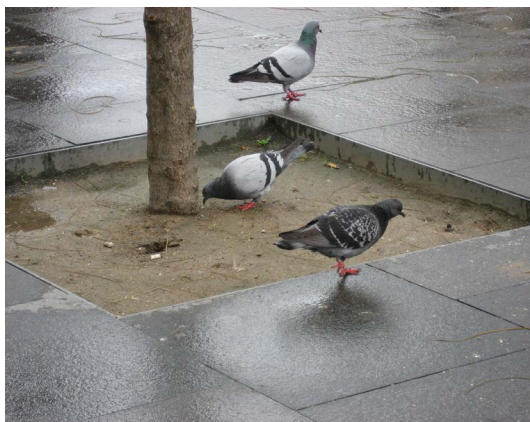
Ovan tv; tunnelbaneuppgång, ovan th; skateboardåkare, nedan; torget en regnig dag

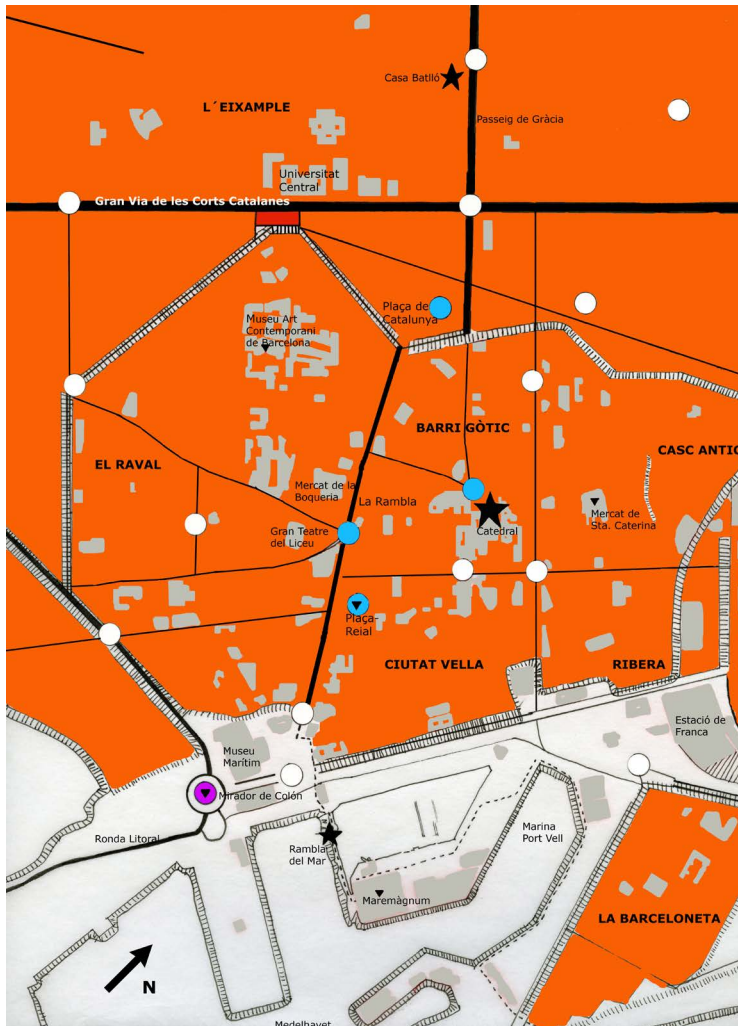
Ovan tv och th; bänkar, nedan; universitetet i bakgrunden

Ovan; folk på torget, nedan; skateboardåkare

Ovan tv; fasta möbler, ovan th; duvor, nedan th; cykelparkering

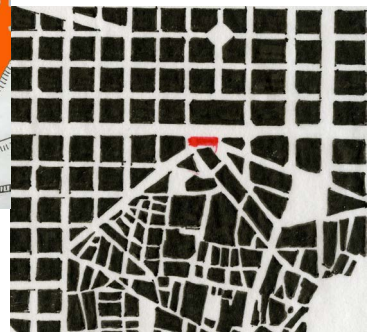

- starkt stråk, trafikled**
- stråk, gata, väg**
- promenadstråk**
- stark kant**
- kant**
- svag kant**
- stark knutpunkt**
- trafiknod**
- mindre knutpunkt**
- stadsbebyggelse; blandfunktion**
- bostadsbebyggelse**
- industri, företag, institution, skola**
- utvecklingsområde**
- starkt landmärke/målpunkt**
- landmärke/målpunkt**
- lokal målpunkt**

Plan 16. Stadsbildsanalys över centrala Barcelona

saknar skala

Plaça de la Universitat

Plan 17. Bebyggelsestruktur i centrala Barcelona

4.7.4 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Plaça de la Universitat är beläget mellan flera starka stråk. I väster gränsar torget till en av Barcelonas huvudgator; ”Gran Via de les Corts Catalans”. ”Las ramblas” är Barcelonas starkaste promenadstråk och börjar vid Plaça de Catalunya och avslutas vid Plaça del Portal vid hamnen.

Diagonalt med Plaça de la Universitat från sydöst och nordöst ansluter ”Ronda Sant Antoni” från stadsdelen ”Raval” och ”Calle Pelai” från ”Plaça de Catalunya”. Gatorna innehåller biltrafik och har breda trottoarer. Från ”Ronda Sant Antoni” är den visuella kontakten med universitetsfasaden god. Gatan är vältrafikerad, men har en starkare känsla av lokalgata än ”Calle Pelai”. Strandpromenaderna vid hamnen och stadsdelen ”La Barceloneta” är populära promenadstråk och lockar många turister.

Av den medeltida ringmuren som en gång omgav Barcelona, finns inte mycket kvar. Däremot syns det tydligt på stadsbebyggelsen var den tidigare låg. Rumsbildningen Plaça de la Universitat har bildats på där muren en gång låg och utgör skarven mellan tre olika stadsdelar. Här möter den gamla stadskärnans oregelbundna gatunät rutnätsstaden.

Plaça de la Universitat är en stark knutpunkt, även om andra knutpunkter längs ”Gran Via de les Corts Catalanes” som ”Plaça Espanya” och ”Plaça de les Glories Catalans” är större med fler bussar och tunnelbanelinjer. Vid tunnelbanestationen ”Plaça de la Universitat” möts två tunnelbanelinjer och det finns separata buss- och taxifiler i anslutning till torget.

Närheten till ”Las Ramblas” och andra stråk bidrar till att ge ”Plaça de la Universitat” karaktären av en central mötesplats. Plaça d’Espanya, Plaça de la Universitat och Plaça de Tetuan utgör trafiknoder längs Gran Via de les Corts Catalanes. En annan trafiknod är Mirador de Colon belägen vid hamnen.

Plaça de la Universitat gränsar till Barcelonas äldsta delar med medeltida gatustruktur, som ”El Raval” och ”Barri Gotic”. Här finns både uteställen, sevärdheter och bostäder. På andra sidan Gran Via de les Corts Catalanes ligger den en av Barcelonas dyrare stadsdelar L’Eixample uppbyggt av rutnät och huskvarteren med avrundade hörn.

I Plaça de la Universitats omgivning finns flera institutions- och kulturbyggnader. I ”El Raval” ligger bl.a. Museo d’art contemporanea, ”El Mercat” och ”Teatro Liceu”. I ”Barri Gotic” finns en modern marknadsbyggnad, Barcelonas katedral och stadshusbyggnaden.

Det starkaste landmärket är katedralen i ”Barri Gotic”. Det finns många målpunkter i form av museum, torg och marknader i centrala Barcelona. Antoni Gaudis ”Casa Batlló” och ”El mercat” och ”Plaça Real” är några av dem.

Plan 18. Landskapsanalys av centrala Barcelona

saknar skala

Öppen rumslighet

Stark rumslighet

Sluten rumslighet

Vegetativ rumsavgränsning

Byggd rumsavgränsning

Vegetativt element (ex trädallé)

Länk

Barriär

Visuell kontakt

Störd visuell kontakt

Siktlinje

Plaça de la Universitat

4.7.5 Landskap

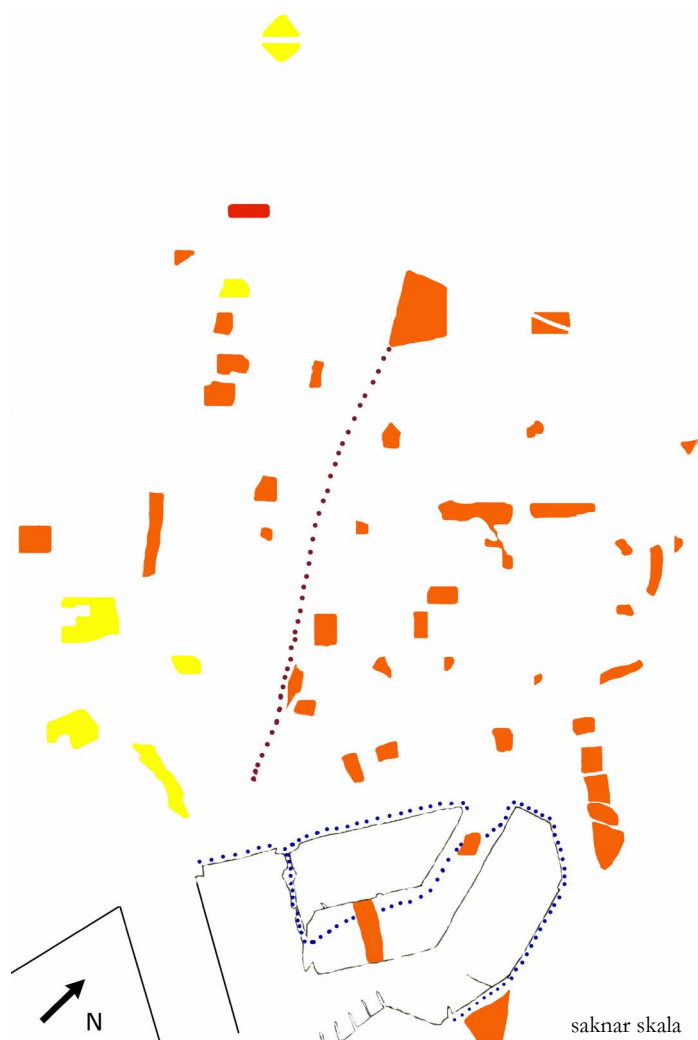
Torget saknar visuell kontakt med omgivande "naturlandskap". Väster om torget är stadslandskapet av rutnätskaraktär medan staden på den östra sidan innanför gränsen för den tidigare stadsmuren är mer oregelbunden byggd efter det medeltida gatunätet.

I Barcelonas medeltida stadskärna finns inga parker men många torg och rumsbildningar. Plaça Real, ett torg i anslutning till promenadstråket "La Rambla" är en populär mötesplats med uteställen och restauranger, Plaça Nova utanför Barcelonas äldsta katedral och det nyrestaurerade Plaça dels Àngels utanför Museo d'Art Contemporanea är torg i närheten.

Det största torget och trafikplatsen i Plaça de la Universitets närhet är Plaça de Catalunya. I den tätbebyggda och parkfattiga stadsdelen Raval söder om torget, revs hus för att ge plats för rumsbildningen Rambla de Raval, ett trädkantat promenadstråk i mitten.

Barcelona är en tätbebyggd stad, framförallt de äldsta delarna och nästan alla rumsavgränsningar utgörs av byggnader. Trädraderna längs med huvudgatorna, samt enskilda träd på torg är de enda vegetativa elementen i stadens centrum. I Eixample, väster om Plaça de la Universitet, har det skapats ett antal mindre fickparker på gamla rivningstomter för att få in grönska och ljus i den annars tätbebyggda stadsdelen. Norr om den historiska stadskärnan ligger Barcelonas största park, Parc de la Ciutadella (ej med i plan).

De större gatorna öppnar upp den täta staden och ger plats för trafik, men upplevs samtidigt som barriärer eftersom de är breda och trafikerade. Mellan staden och vattnet ansluter motorvägen som övergår till en bred stadsgata för att senare ledas ner i en tunnel som fortsätter längs Barcelonas strandremsa. I hamnen byggdes i samband med OS 1992 en promenadbro (Rambla del Mar), där det anlades affärer, uteställen, torg och promenadstråk. Vegetativa element utgörs av trädplanteringar längs huvudgatorna. Gran Via les Corts Catalanes kantas av plataner, liksom "La rambla" i Barcelonas historiska centrum.

Plan 19. Grönstruktur i centrala Barcelona

■ Plaça de la Universitat

- kvarterspark
- stadsdelspark
- grönområde, naturmark
- torg
- sportanläggning
- parkstråk
- strandpromenad

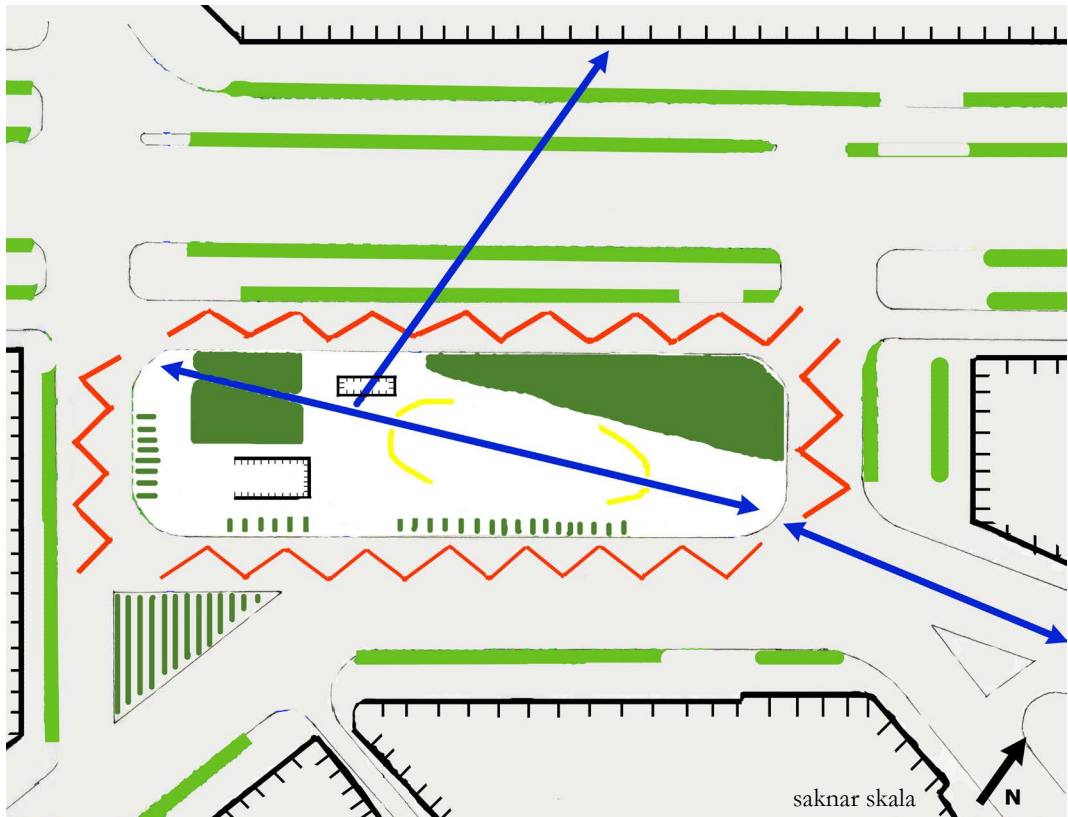
4.7.6 Grönstruktur

I stadsdelen Eixample, väster om Plaça de la Universitat, anläggs "fickparker" på gamla rivningstomter. I övrigt finns det få parker i centrala Barcelona. Parc de la Ciutadella som är Barcelonas största park, gränsar till den historiska stadskärnan (ej med i plan).

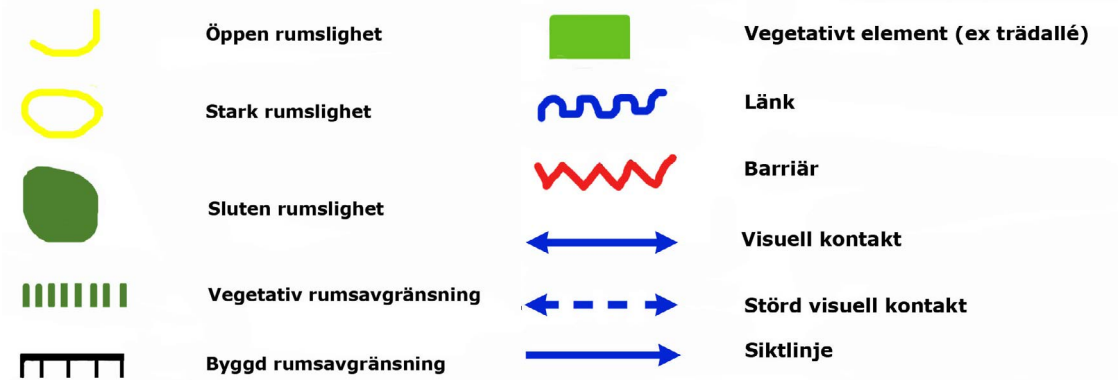
Plaça de la Universitat ligger strax utanför de största turiststråken, men är en central och välanvänd plats och en knutpunkt för kollektivtrafiken.

La Rambla är Barcelonas ätt välanvänt promenadstråk med sitt läge tvärs genom den historiska stadskärnan. Här promenerar både turister och folk från staden. Stråket innehåller restauranger och souvenirstånd.

Rambla Mar är en förlängning av La Rambla till en byggd holme i hamnen. Här finns affärer, caféer, torg och promenadstråk. Promenadstråket ansluter till kajen i stadsdelen La Barceloneta där Barcelonas stränder börjar.

Plan 20. Rumsanalys av Plaça de la Universitat

4.7.7 Rumsanalys

Plaça de la Universitat har flera rumsligheter samtidigt som det enhetliga markmaterialet gör att torget upplevs som en sammanhängande yta. Den centrala torgytan är en öppen rumslighet.

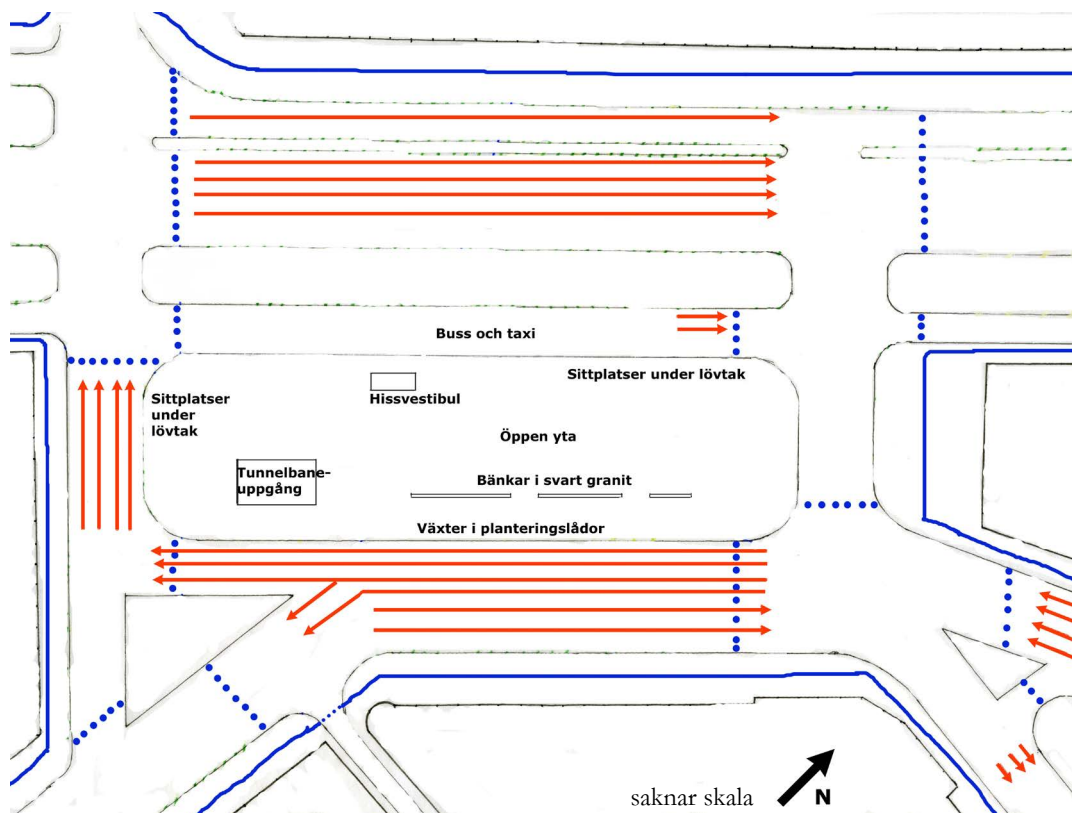
Träden mot Gran Via de les Corts Catalanes utgör en vegetativ rumsavgränsning mot torgets öppna rumslighet. Planteringslådorna på torgets motsatt långsida, ger en grön avgränsning mot gatan. Plaça de la Universitat omges av starkt trafikerade gator i alla väderstrecken.

Sikten från torget mot universitetsbyggnaden är god eftersom arkitekterna har valt träd med sirliga kronor som inte blockerar sikten. Tunnelbanans hissvestibul i glas är ett modernt element som inte stör sikten mot den historiska universitetsbyggnaden.

Trädraderna längs Via les Corts Catalans är vegetativa element i staden.

Grön rumsavgränsning

Plan 21. Funktions- och rörelseanalys av Plaça de la Universitat

- Fordonstrafik**
- Gång- och cykelväg**
- Gångväg/trottoar**
- Övergångsställe**

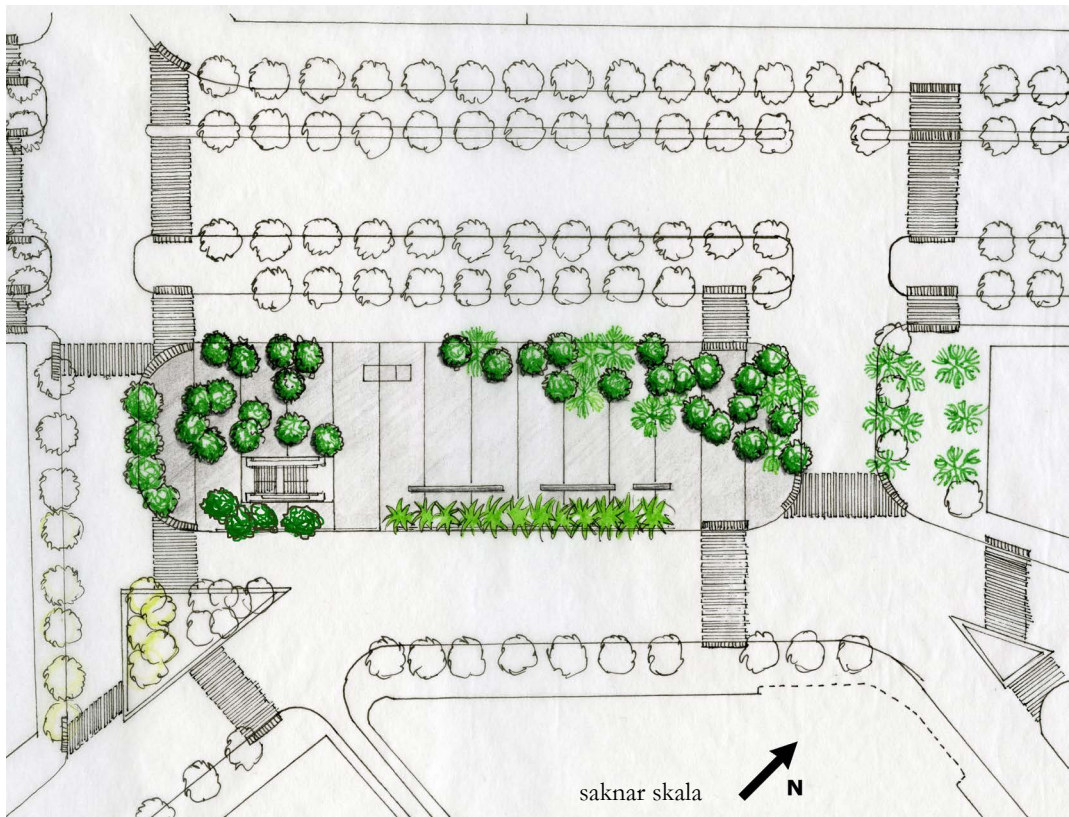
4.7.8 Funktion och rörelse

Torget har ett enhetligt markmaterial och det går att röra sig i olika riktningar över ytan. De flesta människor rör sig diagonalt i riktning mellan “Calle Pelai” och “Gran Via de les Corts Catalans”. Många kommer också från tunnelbaneuppgången.

Plaça de la Universitat omges av starkt trafikerade flerfiliga gator med plats för både privata fordon, taxi och bussar. Den angränsande gatan Gran Via de les Corts Catalans är en av Barcelonas huvudgator. Trottoarerna i området är breda och välutnyttjade. På trottoaren till höger om torget ligger en restaurang. Plaça de la Universitat nås av flera övergångsställen från alla omgivande gator.

Ovan; Gran Via de les Corts Catalans, nedan; Calle Pelai

Plan 22. Material- och vegetationsanalys av Plaça de la Universitat

Friväxande träd

Palm

"Buskpalm"

Svart granit

Asfalt

4.7.9 Material och vegetation

Svart granitsten har använts både till markytan och de avlånga bänkarna. Med olika ytbehandling har samma typ av sten fått olika uttryck; bänken är svartare i färgen än markstenen.

Tunnelbanans två entréer har ett enhetligt formspråk i transparent glas.

Vegetationen är koncentrerad längs torgets sidor. Längs långsidan mot den trafikerade “Gran Via de les Corts Catalans” bildar träd en avgränsning mellan torget och gatan. Träden har valts efter bladverk och blomningstider för att skapa effekter året om.

För att inte skymma sikten mot universitetsbyggnaden har de flesta träden skira kronor. Längs torgets andra långsida står “buskpalmer” i orange planteringslådor som även finns på “Plaça Nova de la Catedral” och andra platser i staden.

Mellan gatan och planteringslådorna finns ett lågt räcke som en ytterligare rumsavgränsning.

Ovan; hissvestibul, mitten; lutande träd, nedan, tunnelbaneuppgång

4.7.10 Bedömning

Tillgänglighet och trygghet

Plaça de la Universitat är med sitt läge i centrala Barcelona en tillgänglig plats. Stadens populäraste promenadstråk La Rambla ligger på bara några minuters promenadavstånd från torget. Som knutpunkt är platsen mycket tillgänglig ur kollektivtrafiksynpunkt. Här finns både tunnelbanestation och busshållplatser. Tillgängligheten till tunnelbanan är god, som kan nås både med hiss och rulltrappa. Torgets plana och slitstarka markyta gör att rullstolsburna kan röra sig utan problem över hela torgytan. Torgets inramning av träd med sirliga kronor gör att platsen upplevs som ljus och öppen, något som bidrar till en ökad trygghetskänsla. Det som drar ned tillgängligheten är det omgivande starkt trafikerade gatorna som måste korsas för att komma till torget. För synskadade och äldre kan det kännas otryggt med alla ungdomar som åker skateboard på bänkar och tvärs över torgytan.

Funktion och användning

Plaça de la Universitat har en enkel och enhetlig gestaltning med tydlig funktionsindelning. Den största målpunkten är tunnelbanan. Under träden finns välutnyttjade sittplatser i skuggan vända mot torget. Den centrala torgytan med bänkar utnyttjas till skateboardåkning till utövarnas glädje och andras missnöje? Majoriteten använder platsen för passage till- och ifrån tunnelbana och bussar.

Upplevelser och målpunkter

Trots närheten till tungt trafikerade gator, upplever jag den trädbeskuggade delen av torget

som en oas i staden. Stolarna är vända in mot torget, där det alltid finns något att fästa blicken på, vilket gör att man kan sitta ett tag utan att tröttna. Markskyltarna med bild och namn av träden ger ytterligare en upplevelse, eftersom kunskap om platsen kan förstärka upplevelsen av platsen.

Anpassning till omgivning/landskap

I utformningen av Plaça de la Universitat, har arkitekterna tagit en stor hänsyn till den närmaste omgivningen. Vegetation och byggnationer har anpassats för att inte förta effekten av närliggande betydelsefulla byggnader, i det här fallet en äldre universitetsbyggnad som gett platsen dess namn. Träd med genomsläppliga kronor har valts och hissvestibulen till tunnelbanan har utformats i transparent glas för att inte störa platsens koppling till byggnaden.

Rörelse

Plaça de la Universitat är en öppen och plan yta med god möjlighet till rörelse i flera riktningar.

Material

Materialet är konsekvent och noggrannt valt för att skapa en slitstark och enhetlig plats. Det lite ovanliga valet av svart granit som markplatta, ger platsen en egen karaktär, men passar samtidigt ihop med den historiska stensatta omgivningen. De avlånga bänkarna i svart granit bidrar till platsens enhetliga intryck.

Vegetation

Vegetationen har valts ut i samarbete med experter på växtmaterial och bildar en varierade och rumskapande inramning till platsen.

Träden passar väl in i omgivningens skala och har skira kronor för att inte blockera sikten mot universitetsbyggnaden. Variationen i växtmaterial bidrar till att det under alla årstider finns kvaliteter. Markplattor med namn och bild av träden passar ihop med granitstenen och bidrar till att öka kunskapen om träd hos förbipasserande människor. Växterna i orange planteringslådor skapar en sammanhållen vegetativ rumsavgränsning mellan torg och trafikerad gata.

Utrustning

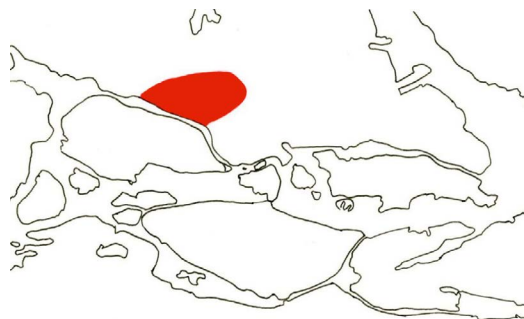
Utrustningen bestående av stolar och bänkar är enhetlig och sammanhållet placerad. De gröna stolarna som ser ut som de går att flytta på är placerade på torgets skuggigare del mot Gran Via de les Corts Catalanes. På andra sidan torget ramar granitbänkarna in den öppna torgytan i mitten. En nackdel är att de avlånga granitbänkarna är svår använda som sittplatser, då de till största delen används av skateboardåkare.

Odenplan

4.8 Odenplan

Stadsdelar i Stockholm, Vasastan

4.8.1 Presentation av platsen

Odenplan är en triangulär torgbildning i Vasastaden som uppstod i och med planläggningen av innerstadens utbyggnad på 1880-talet. Det rätvinkliga rutnätssystem för kvarteren som etablerats i city byggdes vidare norrut. Odenplans triangulära form skapades genom att Karlbergs allé som tidigt förbundit Karlbergs slott med Observatorielunden löpte snett genom det nya kvarterssystemet. På den västra sidan uppfördes en kyrka ritad av Agi Lindgren år 1906, inspirerad av italiensk senbarock. 1950 färdigställdes tunnelbanestationen i ett läge nära ytan. Trakten runt Odenplan utgjorde ännu vid sekelskiftet 1800/1900-talen en utkant av Stockholm, men med många nybyggen och ett stort inflyttningsantal. Familjerna var stora och bodde trångt. De nybyggda husen hade i allmänhet ett eller två gårdshus. Vasastaden har exteriört inte förändrats mycket sedan nybyggnadsperioden. Idag är Vasastaden en attraktiv stadsdel med dyra bostadsrätter. Odenplan blev med tiden allt mer beskuren av

trafik med bl a omfattande uppställningsplatser för flera busslinjer.

I början av 2000-talet fick Odenplan ny gestaltning, efter ett koncept av skulptören Leif Bolter, arkitekten Kjell Forshed och landskapsarkitekten Sture Koinberg. Det är möjligt att Odenplan kommer att förändras igen inom en inte alltför avlägsen framtid. Stockholm behöver öka spårkapaciteten för tågtrafik och i planarbetet för "Citybanan" blir Odenplan en ny knutpunkt som ska avlasta centralstationen. Förhoppningen är att Odenplan i samband med utbyggnaden av Gunnar Asplunds stadsbibliotek kan få en mycket stor framtida potential som regional knutpunkt för Mälardalsregionen och som mötesplats för stora människoströmmar (Stockholms stad, 2006).

Illustrationsplan Odenplan

4.8.2 Intervju

-Sture Koinberg

Sture Koinberg är landskapsarkitekt och driver sitt eget kontor med fyra anställda. Intresset för landskapsarkitektur är stort. Den senaste semestern gick åt till en inbjuden tävling som handlade om att göra ett alternativförslag till ny bebyggelse i Haga-Brunnsviken i norra Stockholm. Jag träffar Sture Koinberg på kontoret för att få information om omvandlingen av Odenplan.

Uppdraget att gestalta Odenplan började med att staden bjöd in arkitektkontor för att ge förslag till omgestaltung av en rad kända platser i Stockholm. De bästa förslagen publicerades i en bok; "Gatuvisioner -idéer för en grön innerstad" som gavs ut 1994. Ett av förslagen i boken var Sture Koinbergs, Kjell Forsheds och Leif Bolters förslag om upprustning och ombyggnad av Odenplan.

Trafikplats som tappat formen

Odenplan var innan ombyggnaden en intensiv trafikplats och de största problemen i omvandlingen var trafiktekniska. Odenplan var en tydlig plats i planer, men var starkt naggat i kanterna av breda gator med busstrafik. Den spetsiga triangelformen hade tappat sin form. Gustav Adolfs kyrka som när den byggdes var tänkt som torgets "landmärke" hade skiljts från torget av en trafikerad gata.

Koinbergs, Forsheds och Bolters vision var att binda ihop torgytan med kyrkan och på så sätt återskapa triangelformen och ge platsen en helhet. Det gick inte att ta bort gatan helt eftersom den behövdes för busstrafik. Istället

försökte arkitekterna uppnå samma resultat visuellt genom att ha samma markmaterial över hela ytan. Tyvärr lyckades det inte helt eftersom trafiksituationen krävde passage mellan torgytan och kyrkan och det föreslagna materialet inte skulle hålla för tung trafik. Resten av torgytan fick trots allt det önskade materialet; flammad bohusgranit.

Rensa upp

De viktigaste i förslaget var att rensa torget och göra det enhetligt och detta fick kosta. På Sture Koinberg AB är renhet något av ett motto. Hellre få och enkla uttryck än för mycket dekor och överdesign. "Vi ville inte stöka till med bänkar och sådant. Många av våra nya torg och platser överarbetas idag".

Öka den visuella kontakten

En annan viktig del var den visuella kontakten. Det skulle vara möjligt att stå vid kyrkan och samtidigt se stadsbiblioteket. Detta genomfördes i gestaltningen av torget när den övre "parkdelen" bröts upp, men placeringen av en kiosk som inte gick att flytta på, gör att det idag (2006) inte går att se stadsbiblioteket.

Karaktäristiska element

Starka element var Leif Bolters glastorn som samtidigt som det är en skulptur även fyller funktion som ventilation från tunnelbanan och som utrymningsväg. En vattenskulptur med sittbänkar runt som skulle kunna ha fungerat som en mötesplats slopades eftersom den blev för dyr. De tre kloten som markerar torgets hörn är även de skapade av Leif Bolter. (de föreställer inte delar av solsystemets planeter som en del rykten säger). För att hindra kloten från att rulla iväg och

skapa förödelse planerades ett säkerhetssystem som skulle omöjliggöra det. Men vid byggarbetet fuskades det och kloten fixerades bara med en armering, vilket uppdagades då en buss tog en för snäv sväng och stötte till ett klot som rullade iväg. Nu är kloten fixerade enligt säkerhetssystemet så att det inte ska kunna hända igen.

Knutpunkt för busstrafik

Trafiken var den svåraste frågan, men den lyckades trafikkontoret lösa. Eftersom bussar bara har dörrar på ena sidan var det omöjligt att i dagens läge få bort trafiken helt från någon av de omgivande gatorna. Däremot gick det att enkelrikta trafiken och på så sätt minskades körbanornas yta till förmån för torgytan.

Träd och växter

Andra problem var placering av de nya träden eftersom det under andra världskriget lagts en stenbädd över tunnelbanan för att skydda den mot eventuella angrepp. Det var ett tungt arbete att få bort stora stenbumlingar som var sammangjutna med betong.

Alla befintliga träd bevarades och nya träd av sorten kärrek planterades. Kärreken är ganska ovanlig i stadsmiljö men användes här för sin kronform. Under träden planterades olika marktäckare och vårlökar. Två gröna burar med klängväxter placerades i torgets övre del.

Viktigt följa ursprunglig stadsplan

Arkitekterna ville inte göra som på Stureplan och ta bort en väg för att binda ihop torget med trottoarytorna, eftersom det avviker från den ursprungliga stadsplanen. Torgets lutning ner mot Sveavägen är noga genomtänkt och rännalar

mot träden ger en bra bevattning och avrinning. Den genomgående lutningen gör också att torgets helhetskänsla förstärks. Att ha en parkdel mot kyrkan och en öppen del utan växtlighet på den lägre sidan är också noga genomtänkt. Träd skulle förstöra siktlinjen mot stadsbiblioteket. Förhoppningsvis försvinner busstrafiken på sträckan som delar kyrkan från torget i framtiden och allt kan knytas ihop enligt ursprungsidan.

Projektet

Projektet tog tre år att genomföra med planering och byggskede. De kände till de eventuella planerna på citybana och galleria under marknivå och förberedde plats för en eventuell uppgång.

Sture Koinberg, Kjell Forshed och Leif Bolter ansvarade för de konstnärliga- och de stadsbyggnadsmässiga analyserna medan trafikanalyser gjordes av trafikexperter på trafikkontoret. Samarbetet med Trafikkontoret lett av Britt Marie Sallmén var något som fungerade väldigt bra. Arkitekterna var ”tuffa” och fick igenom mycket.

”Britt Marie Sallmén ska ha äran för trafiklösningen, hon är väldigt duktig och drivande och vi har henne att tacka för mycket”. avslutar Sture Koinberg.

4.8.3 Inventering

Under de senaste året (2006), har jag hunnit besöka Odenplan flera gånger. Det är en plats som nästan alltid är full av liv och rörelse. För de flesta är Odenplan en omstigningsplats mellan tunnelbana och bussar, men här finns också en småskalig torghandel med försäljning av blommor, kläder och prylar. Det finns även en grill och en kiosk på torget.

Till formen är Odenplan trekantig och kan grovt delas in i tre delar; Den övre delen (torget sluttar nedåt Sveavägen), mittenpartiet och det nedre spetspartiet. Torgets tre hörn markeras med varsitt granitklot. Slåta markstenar i granit gör att torget får en enhetlig och lättframkomlig yta.

Vegetation är koncentrerad till torgets övre del, där flera stora friväxande träd har sparats och ett antal nya träd planteras. Träden står i runda planteringsgropar med marktäckare och vårlökar. Runt några av träden finns rundade bänkar som följer planteringsgropens form. Längs den övre kortsidan står två ställningar med klätterväxter som en markering av siktlinjen mellan kyrkan och stadsbiblioteket. Trädens koncentration mot torgets sidor förstärker siktlinjen. Rännalar i samma riktning som torgets lutning samlar upp vattnet och leder det till brunnar och planteringsgropar.

Under lövtaket finns också en skulptur av en människa.

På torgets övre del finns också torgstånden, kioskerna, en stadstoilet och en pissoar.

Pissoaren, toaletten och grillkiosken är placerade på torgets långida mot Karlbergsvägen, där de bildar en rumsavgränsning mellan torget och gatan.

Nyplanterade träd av sorten kärrek bildat tillsammans med Sippans kiosk gräns mot torgets mittenparti. Försäljningsstånden står i rad i anslutning till Odengatan. Stånden är av tältduk för lätt montering och nedmontering. Längs samma långsida finns räcken, reklamskyltar och cykeluthyrning, vilka bildar en avgränsning mot busshållplatser och gata. Längs den andra långsidan saknas räcke.

Den största aktiviteten är koncentrerad till torgets mellersta del. Här ligger tunnelbaneuppgången med sitt karaktäristiska välvda tak.

Fäst vid staketet som omger tunnelbaneuppgången, finns sittbänkar i trä. Några meter framför uppgången står ventilationstornet i glas. Bakom uppgången finns fristående cykelställ och en hissvestibul i glas. Mellan tunneluppgången rör sig hela tiden människor, de flesta på väg till eller från busshållplatserna utmed torgets långsidor. En del sitter och väntar/ vilar. Andra använder torget som en genväg på promenaden.

En ”osynlig” gång- och cykelpassage, markerar gränsen mellan den mellersta delen och den nedre spetsen. Osynlig i den bemärkelse att gränsen inte är markerad i torgets markmaterial. Spetsen är Odenplans smalaste parti. Här är det nästan ingen som rör sig. Trots avsaknad av fysiska barriärer upplevs spetsen som en egen rumslighet, som flyter ihop med gaturummet. Sikten mot stadsbiblioteket och Sveavägen är god. Från spetsen blir perspektivet på Odenplan annorlunda; torget krymper ihop och allt blir överskådligt.

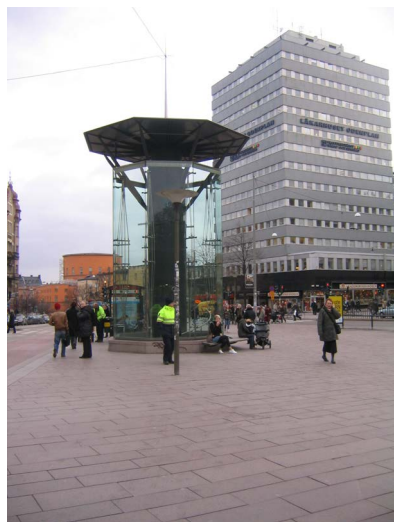
Ovan tv; norra delen av Odenplan (Läkarhuset och Stadsbiblioteket i bakgrunden), ovan th; Sippans kiosk, nedan tv; cyklar vid tunnelbaneuppgång, nedan th; grillkiosk och Gustav Vasa kyrka

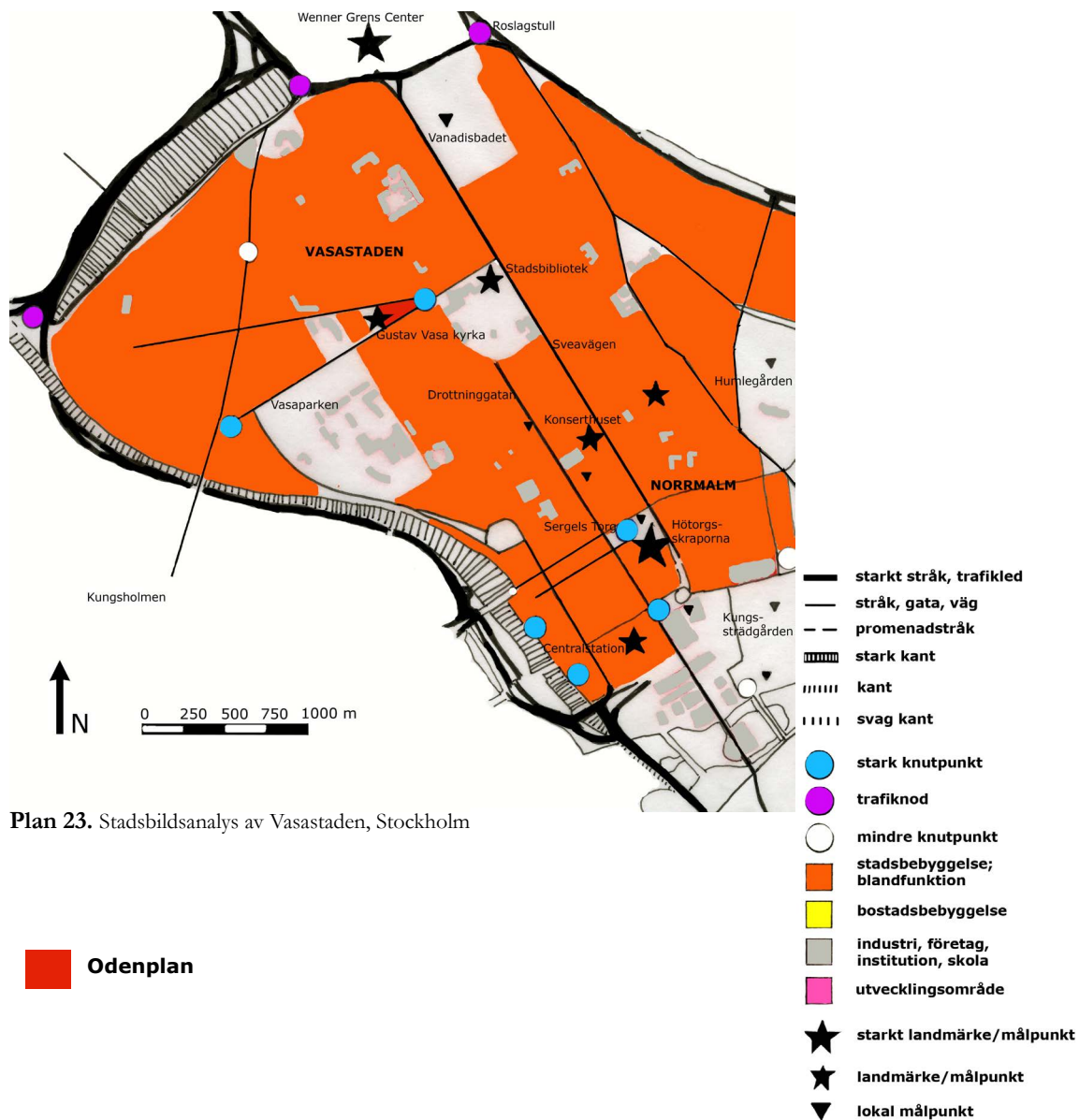
Ovan tv; marktäckare under träd, ovan th; nordvästra hörnet,
mitten tv; klädförsäljning, mitten th; tunnelbaneuppgången,
nedan tv; Stockholms stadstolett

Ovan tv; övre delen av Odenplan, ovan th; Gustav Vasa kyrka, nedan tv; staty, nedan th; centrala Odenplan

Ovan tv; ventilationstornet, th; ett klot markerar Odenplans nedre spets, nedan tv; cykelbana

Plan 23. Stadsbildsanalys av Vasastaden, Stockholm

4.8.4 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Odenplan ligger i stadsdelen Vasastaden mellan city och "gränsen" för inner- och ytterstad. I norr utgör det gamla spårområdet vid Norra stationsområdet gräns för stadsdelen och innerstaden. I sydöst är tågspåren till Stockholm centralstation en skarp gräns. Stadsdelens övriga gränser är svagare och består av stenstadsbebyggelse.

Inom Vasastaden finns inga motortrafikleder, utan dessa återfinns utan för stadsdelens gränser. Klarastrandsleden följer tågspåren vid centralstationen och förstärker gränseffekten mellan stadsdelarna Vasastaden och Kungsholmen. Senare övergår Klarastrandsleden i Norra Länken som är en flerfilig motorväg nordväst om Norra Stationsområdet. Närmast Odenplan är de omgivande gatorna Odengatan och Karlbergsvägen stråk för busstrafik och gångtrafikanter. Nedanför Odenplan ligger Sveavägen, som är en av Stockholms större gator, både för fordonstrafik och gående. Här finns också många affärer. Drottninggatan som sträcker sig mellan Gamla stan och Observatorielunden, är ett långt promenadstråk. Gatan är stängd för fordonstrafik och kantas av affärer och restauranger.

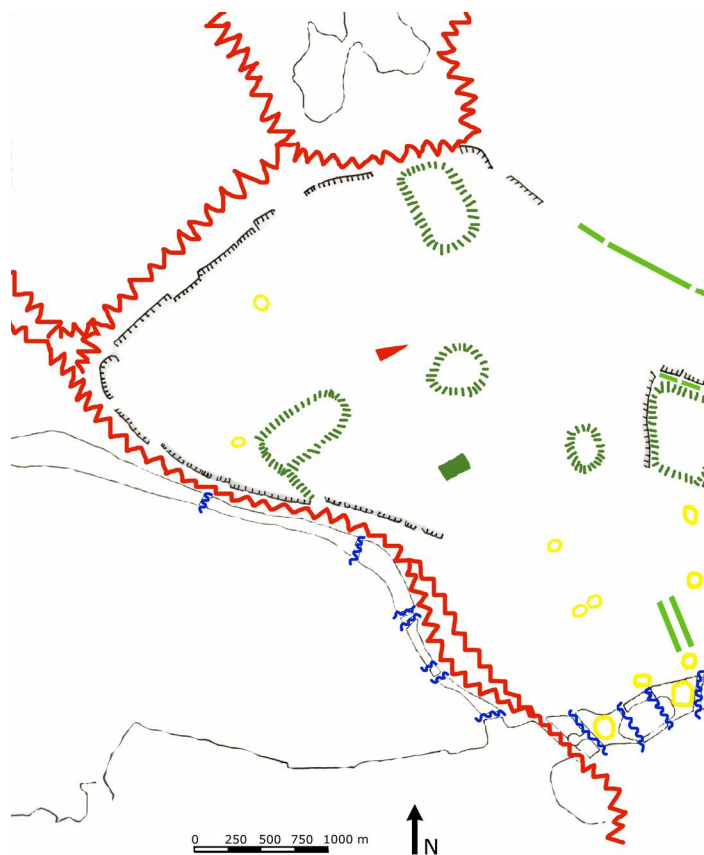
Odenplan är Vasastadens starkaste knutpunkt med flera tunnelbane- och busslinjer. Närmaste knutpunkt är St. Eriksplan, på några minuters promenadavstånd från Odenplan. Större trafikknutpunkter är Norrtull och mötet mellan Essingeleden, Norra Länken och Klarastrandsleden.

I Vasastaden är största delen av bebyggelsen stenstad från 1800- och 1900-talen. Här finns många bostäder, men också restauranger och affärer. Välkända byggnader i Vasastaden är Gustav Adolfs kyrka i anslutning till Odenplan, stadsbiblioteket vid Observatorielunden, Sabbatsbergs sjukhus vid Vasaparken och gymnasieskolan Vasa Real vid Odengatan.

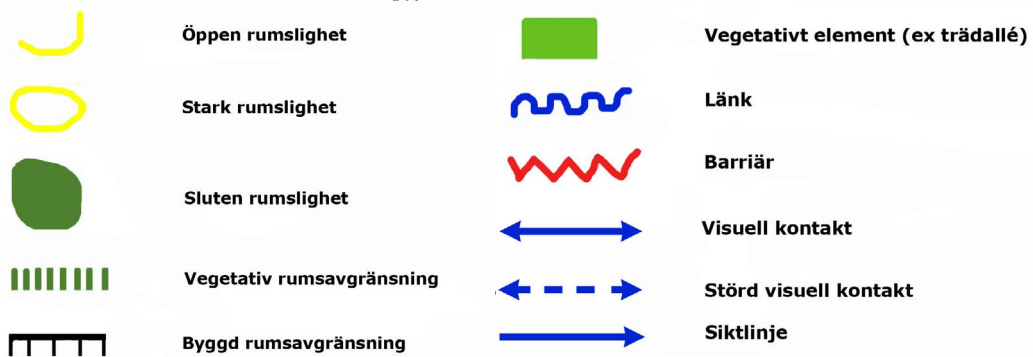
Bebyggelsen i Vasastaden är av ungefär samma höjd. Kända landmärken är Stadsbiblioteket, LO-borgen vid Norra Bantorget. Observatoriekullen är ett topografiskt landmärke. Höghuset Wenner Grens center vid Roslagstull är ett synligt landmärke.

Plan 24. Bebyggelsestruktur i Stockholms norra stadsdelar

Plan 25. Landskapsanalys av Vasastaden, Stockholm

4.8.5 Landskapsanalys

Vasastaden är en tätbebyggd stadsdel med stenstadsbebyggelse och gator i mestadels rätvinkligt mönster. Stadsdelens parker är koncentrerade till topografiska höjdparter; Tessinparken, Observatorielunden och Vanadislunden. Vasaparken är kuperad med både högre och lägre partier.

Det finns få torg i stadsdelen. Platser har uppkommit i mötet mellan olika rätvinkliga gatusystem. Odenplan ligger i en sådan skarv. St. Eriksplan är en annan rumsbildning, men där gatans dragning i mitten bryter upp rumsligheten i flera delar. En starkare rumslighet är cirkulationsplatsen Vanadisplan, där fem gator ansluter. Platsen omges av tätbebyggda stenhus som bildar en stark byggd gräns till platsen.

Starkt trafikerade motortrafikleder och tågspårsområden utgör barriärer och gränser för stadsdelens utbredning i väst och nordväst. Mellan Kungsholmen och Vasastan finns dessutom en kanal som ytterligare stärker barriärskänslan. Stadsdelarna är sammanbundna med broar, men den tunga trafiken gör området vid kanalen otillgängligt för gående.

Närmast Odenplan är Karlbergsvägen och Odengatan barriärer med sin tunga busstrafik. Staket mellan körbanorna hindra passagen vid andra ställen än övergångsställena.

Mellan Odenplan och Stadsbiblioteket finns en visuell kontakt. Siktlinjen mellan Gustav Vasa kyrka och Stadsbiblioteket störs av den k-märkta femtiotalskioskens placering på Odenplan.

Broar över kanalen utgör länkar mellan stadsdelarna Kungsholmen och Vasastan. Över Norra stationsområdet finns en bro som utgör en länk mellan Solna kommun och Vasastan. I framtiden planeras en ny stadsdel i Norra Stationsområdet, som skulle kunna binda samman Solna med innerstaden.

De topografiska höjdpartierna med parker är både vegetativa element och gröna rumsavgränsningar.

- kvarterspark
- stadsdelspark
- grönområde, naturmark
- torg
- sportanläggning
- parkstråk

Odenplan

Plan 26. Grönstruktur i Vasastaden, Stockholm

4.8.6 Grönstruktur

I Vasastan finns en större stadsdelspark och några mindre kvartersparker förlagda till topografiska höjdparter.

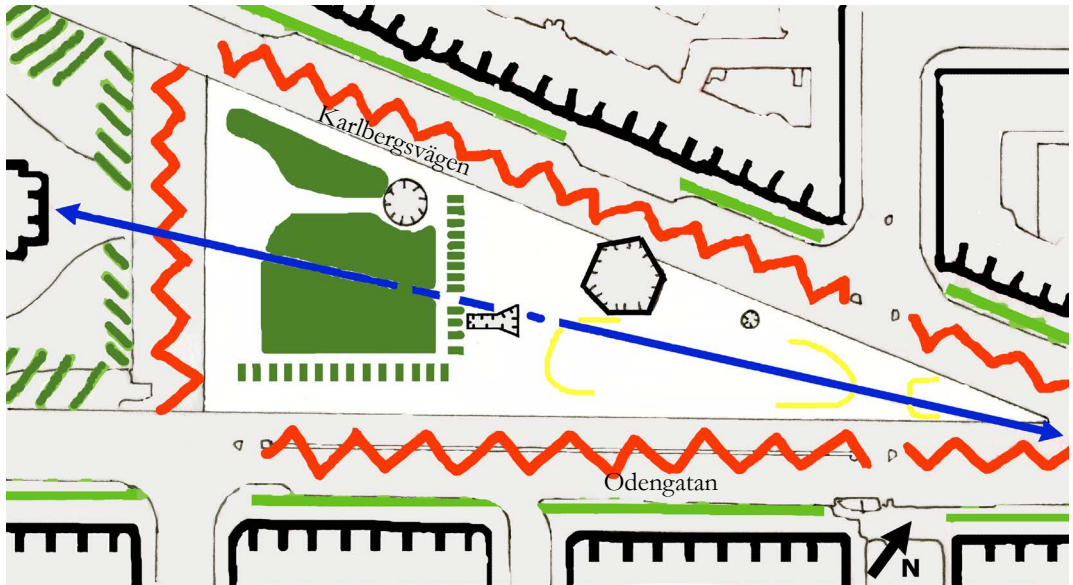
Närmast Odenplan ligger Observatorielunden på en höjd ovanför stadsbiblioteket och Sveavägen. Tessinparken är en mindre kvarterspark som markerar slutet på Drottninggatan och som ligger ett hundratal meter från Odenplan.

Vasaparken är en mångfunktionell park i anslutning till St. Eriksplan och på gångavstånd från Odenplan. Parken är kuperad med "klipparter" och lägre gräsytor. Det finns rasthage för hundar, grillplats, lekplatser, gräsyta för fri aktivitet, kons-tis, promenadvägar och sittplatser. Inom stadsdel-en finns inga större grönområden, men den stora nationalstadsparken Norra Djurgården ligger i nära anslutning till Roslagstull.

I Vasastaden finns få torg och rumsbildningar. Den största rumsbilningen är Odenplan. St. Eriksplan är en annan rumslighet, men inte lika sammanhållen som Odenplan på grund av korsande gator.

Nedanför Observatorielunden och bredvid stadsbiblioteket finns en rumslighet i anslutning till Sveavägen.

Norra Bantorget är en ett parktorg som ligger nära Stockholms central, bredvid spårområdet. Här ligger svenska fackföreningars högkvarter LO-borgen.

Plan 27. Rumsanalys av Odenplan

saknar skala

	Öppen rumslighet		Vegetativt element (ex trädallé)
	Stark rumslighet		Länk
	Sluten rumslighet		Barriär
	Vegetativ rumsavgränsning		Visuell kontakt
	Byggd rumsavgränsning		Störd visuell kontakt
			Siktlinje

4.8.7 Rumsanalys

Torget mellersta och nedre del kan delas in i två öppna rumsligheter. Den nedre spetsen är på samma gång en egen del och en del av gaturummet. Här blir trafiken påtaglig eftersom gatorna ligger nära. Övergångsställen med gångpassage över torgytan, utgör gräns mellan "spetsen" och torgets mellersta del. På den mellersta delen av torget koncentreras den mesta rörelsen i och med anslutningen till tunnelbaneuppgången. Platsen är en öppen rumslighet som på den norra långsidan avgränsas av tunnelbaneuppgång och glastorn och på den södra långsidan, av busshållplatser, reklamskyltar och räcken. Sippans kiosk, försäljningsstånd och träd bildar en gräns mot torgets övre del.

Odenplans övre del kan delas in i två rumsligheter, bildade av trädens lövverk. Det nordvästra hörnet är en rumslighet med uppvuxna träd. Odenplan ingår i ett triangulärt stadsrum med byggnader som tydlig rumslig gräns. Gustav Vasa kyrka ger platsen karaktär och bildar en yttre gräns till torgets övre del.

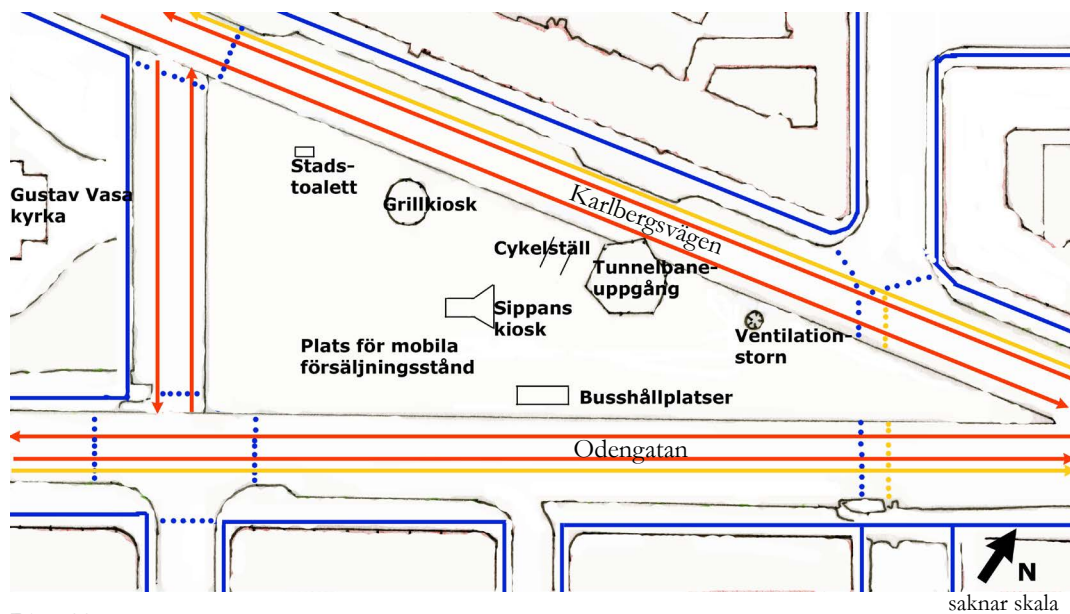
Omgivande gator med tung busstrafik samt staket mellan körbanorna för att hindra passage vid andra ställen än övergångsställena. Gator runt och staket gör att man inte använder platsen om man inte ska resa med buss eller tunnelbana, eller kommer gående på trottoarer på torgsidan av gatan.

En öppning i grönskan på torgets övre del öppnar en siktlinje mellan kyrkan och stadsbiblioteket.

En tänkt siktlinje mellan Gustav Vasa kyrka bryts av den k-märkta kiosken i som är placerad strax intill torgets mitt. Nedanför kiosken är sikten god mot stadsbiblioteket och Sveavägen

Fem övergångsställen för gående och cyklister bildar länkar mellan torget och omgivningen.

Trädalléerna längs Karlbergsvägen och Odengatan bildar vegetativa element i nära anslutning till Odenplan.

- Fordonstrafik**
- Gång- och cykelväg**
- Gångväg/trottoar**
- Övergångsställe**

4.8.8 Funktion och rörelse

Odenplan är Vasastans största kollektivtrafikknutpunkt med flera buss-och tunnelbanelinjer. Torget fungerar även som mötesplats och passage vid promenader längs anslutande gator.

På torget finns försäljningsstånd för blommor, kläder och prylar, en kiosk och ett grillkök. På den övre delen finns bänkar under trädens skugga.

I anslutning till tunnelbaneuppgången finns cykeställ och på långsidan mot Odengatan finns det möjlighet att hyra en cykel från staden.

Över torgytan är rörelsmönstret fritt. Den mesta rörelsen sker mellan tunnelbaneuppgång och busshållplatser, längs gatorna och diagonalt över torgytan uppifrån Karlbergsvägen och Odengatan. Mycket rörelse är det också i anslutning till övergångsställena i torgets nedre del.

Odenplan är omgiven av tungt trafikerade gator med både busstrafik och privata fordon.

Både buss- och privattrafik är enkelriktad, fast åt motsatta håll på de omgivande gatorna.

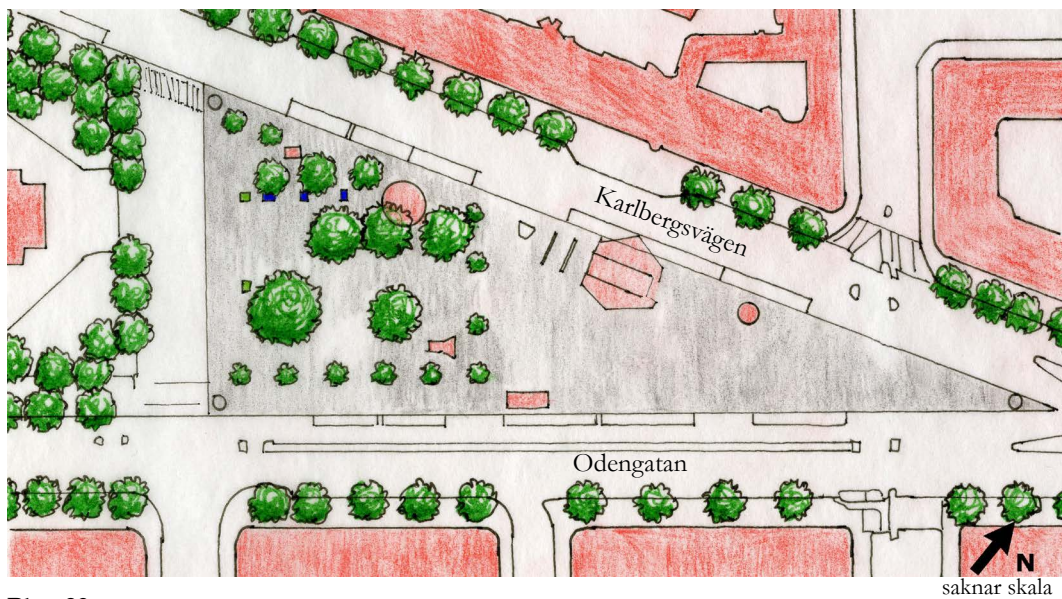
På Karlbergsvägen går den privata fordonstrafiken i nordvästlig riktning mot St. Eriksgatan och busstrafiken längs torget i östlig riktning mot Sveavägen.

Mellan trottoar och körbanor finns en markerad cykelbana.och mellan Odenplan och Gustav Vasa kyrka går en dubbelriktad bussgata. På Odengatan leds busstrafiken närmast torget i riktning mot Vasaparken och St. Eriksplan och filen för bilar

går i riktning mot Sveavägen. Bussfilen skiljs från bilarna med ett räcke. En cykelbana mellan bilfil och trottoar finns även på den här sidan Odenplan.

Övergångsställen vid Odengatan

Plan 29. Material- och vegetationsanalys av Odenplan

4.8.9 Material och vegetation

Hela torgytan är belagd med samma flammad bohusgranit vilken förstärker känslan av en sammanhållen plats. Graniten är slitstark och lättframkomlig och passar väl ihop med den historiska omgivningen.

Torget tre hörn markeras av runda granitklot. Glastornet i anslutning till tunnelbaneuppgången är både funktionellt och estetiskt. Tornet har en egen form, som inte konkurrerar med tunnelbaneuppgångens klassiska tak, utan att för den sakens skull vara anonymt. Samtidigt har tornet en funktion som ventilator till tunnelbanan.

Odenplan är utrustad med stadens mörkgröna papperskorgar, toalett och räcken vilket bildar en sammanhållen karaktär. Belysningsarmaturerna har en sammanhållen och till platsen passande design.

Sippans kiosk är en k-märkt kiosk från 1950-talet. Det finns delade meningar om kiosken är vacker eller ful. Placeringen mitt i siktlinjen mellan Gustav Vasa kyrka och stadsbiblioteket är olycklig, men inget som arkitekterna kunde göra något åt. Gatuköket har inte något gemensamt med kiosken vare sig stilmässigt eller fommässigt. Det är placerat strax bakom tunnelbaneuppgången på torgets norra långsida. Stadstoaletten är placerad i det nordvästra hörnet av Odenplan. Med sin mörkgröna färg och diskreta placering, konkurrerar den inte med andra byggnader på torget. Försäljningsstånden har tältduk och ser tillfälliga ut. Här säljs blommor, kläder och prylar. De ser inte ut att ha

någon sammanhållen stil eller medveten placering vilket ger ett rörigt intryck.

De befintliga träden som sparats gör att platsen ser grön och lummig ut. De befintliga träden har kompletterats med nya träd av sorten kärrek, för att skapa en grön mer sammanhållen rumslighet på torgets övre del i framtiden.

Räcken med inbyggda egendesignade bänkar runt några av träden är fina. Bänkarna har en fin form och det är bra att det återkommer vid flera planteringsytor.

4.8.10 Bedömning

Tillgänglighet och trygghet

Odenplan är med sitt läge i nära anslutning till bussar och tunnelbana en tillgänglig plats. Tunnelbanan nås med trappor, rulltrappor och hiss. Tunnelbana och bussar ligger på bara några meters avstånd från varandra, vilket möjliggör snabba byten av färdmedel.

De släta granitstenarna gör platsen tillgänglig och lättframkomlig för rörelsehindrade, rullstolsburna och barnvagnar. Lutningen påverkar förmodligen inte tillgängligheten negativt. Arkitekternas mål att skapa en ren och enkel plats har inte uppnåtts helt, då bl.a. Sippans kiosk inte gick att flytta på. En rörig och dåligt sammanhållen placering av kiosk och marknadsstånd försvårar för synskadade. Att platsen omges av trafikerade gator minskar tillgängligheten för gående och försvårar spontana besök på platsen. Odenplan är en förhållandevis öppen plats med nära till bebyggelse, vilket är positivt för trygghetskänslan. Här finns inga skymmande buskage.

Upplevelser och målpunkter

Odenplan har en enkel och enhetlig gestaltning med tydlig funktionsindelning. De största målpunkterna är tunnelbanan och bussarna.

I övrigt är det främst de två kioskerna och försäljningsstånden som lockar folk.

Få människor utnyttjade sittplatserna under träden vid mina besök, som främst skedde vintertid, vilket antagligen var en stor anledning till det. Förutom sittplatserna vid tunnelbanan finns inga fler platser att sitta ned.

Det var synd att inte arkitekternas planerade fontän i anslutning till tunnelbanan blev av, den

skulle säkert ha lyft torget och skapat en naturlig samlingspunkt. Helhetsomdömet är ändå att Odenplan fungerar bra som den plats den är.

Anpassning till omgivning/landskap

I utformningen av Odenplan har arkitekterna tagit en stor hänsyn till den närmaste omgivningen och försökt återställa platsens ursprungliga trekantsform. Vegetation har anpassats för inte skymma sikten mellan Gustav Vasa kyrka och stadsbiblioteket. Granitsten som markmaterial stämmer bra överens med stadens tradition. Nya byggnationer som ventilationstornet i glas har fått ett eget uttryck, men konkurrerar inte med tunnelbaneuppgångens tak.

Det som drar ned platsen är den dåliga samordningen i placering och stil på kiosker och marknadsstånd, men det är inget som arkitekterna kunde råda över.

Rörelse

Odenplan är en öppen och plan yta med god möjlighet till rörelse i flera riktningar. Minuset är de starkt trafikerade gatorna som måste korsas för att komma till torget. Det påverkar troligtvis att de flesta som besöker platsen har tunnelbana eller buss som mål och färre som kommer hit med torget som målpunkt.

Material

Markmaterialet flammad bohusgranit är konsekvent och noggrant valt för att skapa en slitstark och enhetlig yta. Det är synd att bussgatan i asfalt bryter av kopplingen till kyrkan.

Vegetation

Vegetationens koncentration till torgets övre del fungerar bra och bidrar till att skapa rumsligheter och variation på torget. Det är också bra att det gick att spara flera befintliga träd, för att skapa känslan av en mer färdig plats. De nyplanterade kärrekarna är ovanliga i stadsmiljöer, men passar bra ihop med de befintliga träden. Deras placering skapar en tydlig gräns mellan torgets övre och mellersta del. Marktäckare och vårlökar i planterings- groparna runt träden, är bra både för träden och gör också att torget upplevs som grönnare. Klätterväxterna vid bussgatan ramar in och förstärker siktlinjen mellan kyrkan och stadsbiblioteket.

Utrustning

Torget utrustning i form av skyltar, räcken, belysningsarmaturer och papperskorgar är enhetliga och bidrar till att skapa en sammanhållen plats. Att det finns så många reklamskyltar och räcken är ett minus och får platsen att se rörig ut. De rundade sittbänkarna vid planteringsgroparna är enkelt och vackert designade.

4.8.11 Jämförelse torg

Odenplan och Plaça de la Universitat har flera likheter. Båda platserna är centralt belägna i respektive stad och fungerar som knutpunkter för kollektivtrafik. På båda platserna finns karaktäristiska äldre byggnader som skurits av från platserna och som arkitekterna velat återknyta (Gustav Adolfs kyrka vid Odenplan och Universitetsbyggnaden vid Plaça de la Universitat). I båda projekten har det strävats efter att göra platserna så enkla och rena som möjligt med få och enhetliga markmaterial och utrustningsdetaljer. Trafiken har varit viktig fråga och arkitekterna har samarbetat med trafikingenjörer och andra experter inom området.

Andra likheter är strävan efter att återskapa platsernas ursprungsformer som under tidens gång naggats i kanten. Det har till viss del lyckats men ingen av platserna har helt fått tillbaka sin ursprungsform enligt den gamla stadsplanen. Odenplan lyckades återerövra delar av omgivande gator som tidigare varit torgmark, men busstrafiken satte stopp för en sammanlänkning med samma markmaterial mellan kyrkan och torget. Nya hot mot Odenplans triangulära form är framtidsplanerna på en ny tågstation under torget, där mark till nya entréer kommer att krävas.

Plaça de la Universitat hindras av en gata från att återgå till sin ursprungliga form enligt stadsplanen, men den visuella kontakten med universitetsbyggnaden har förstärkts. Den största skillnaden mellan Odenplan och Plaça de la Universitat är förändringen mot hur

platserna såg ut tidigare. På Odenplan bevarades flera befintliga delar, bland annat träden på torgets övre del. Tunnelbaneuppgångens klassiska skärmtak bevarades också. Ett nytt element är ventilationstornet i glas ritat av Leif Bolter. Dagens Plaça de la Universitat har få likheter med hur platsen såg ut innan. Den tidigare utformningen fungerade dåligt och platsen var snarare en visuell barriär mellan centrum och universitetsbyggnaden än en funktionell och utnyttjad plats. I samband med anläggandet av en ny tunnelbanelinje med en station under Plaça de la Universitat grävdes allt upp, vilket förenklade utgångspunkten för arkitekterna som inte behövde ta hänsyn till så mycket av det befintliga.

Plaça de la Universitat avviker med sin rena och förhållandevis enkla gestaltning mot många av Barcelonas närmast överarbetade offentliga platser från de senaste decennierna. En anledning till att Plaça de la universitats enhetliga gestaltning framträder tydligare än på Odenplan, är sannolikt att arkitekterna inte behövde ta hänsyn till lika mycket befintligt som på Odenplan. På Odenplan blev kulturminnesmärkningen av Sippans kiosk ett problem för gestaltningen då den ligger mitt i siktlinjen mellan kyrkan och stadsbiblioteket. Det finns även flera tillfälliga marknadsstånd samt en grillkiosk vars placeringar och utseende påverkar helhetsintrycket. På Plaça de la Universitat finns inga mobila marknadsstånd eller kiosker och arkitekternas gestaltning framträder därför tydligare än på Odenplan.

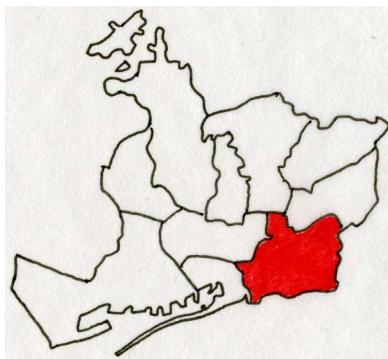
En jämförelse av arkitektens roll i projekten visar att utgångsläget är olika. Arkitekten Montserrat Periel som har ritat Plaça de la Universitat, var anställd av staden som också var beställare av projektet. Landskapsarkitekten Sture Koinberg driver sitt eget kontor och blev anlitad som extern part av staden. Montserrat Periel och Sture Koinberg har båda samarbetat med interna och externa parter.

Parc de les Auditoris

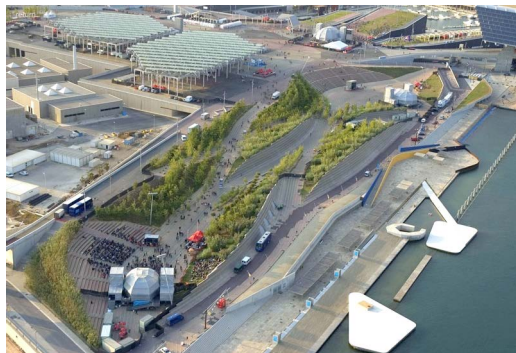
4.9 Parc de les auditoris

Stadsdelar i Barcelona, Sant Martí

4.9.1 Presentation av platsen

Parc de les Auditoris är ett parkstråk beläget i Forumområdet som ligger vid havet där floden Besos mynnar. Forum Barcelona stod färdigt 2004 och var det stora stadsplaneringsprojekt man satsades mest pengar på efter OS 1992. Den nya stadsdelen är modern och innehåller en blandning av bostäder och företag som byggts på mark som tidigare dominerades av industrier och fabriker (Ajuntament de Barcelona, 2006).

Flygbild av Parc de les Auditoris (www.geocities.com)

4.9.2 Intervju

- Teresa Galí Izard

Teresa Galí Izard föddes år 1968 i Barcelona. Hon studerade på Escola Superior de Agricultura de Barcelona, där hon även studerade trädgårds- och landskapsarkitektur. Hon och innehar yrkestitlarna "Ingeniero agricolo" och "Paisajista". Mellan 1988 och 2000 genomförde hon flera landskapsarkitekturprojekt tillsammans med arkitektparet Enric Batlle och Joan Roig som driver ett landskapsinriktat arkitektkontor i Barcelona. Sedan år 2000 driver Teresa Galí Izard ett eget kontor i Barcelona.

De flesta av hennes projekt handlar om privata och urbana trädgårdar, stadsplanering och återställande av naturmark. Projektet Parc de les Auditoris utförde Teresa Galí tillsammans med arkitektkontoret FOA (Foreign Office Architectes).

Intervjun med Teresa Galí Izard är skriftlig då det inte fanns möjlighet att träffas på plats.

Hur mycket frihet hade arkitekterna?

”Man kan säga att arkitekterna hade mycket frihet på vissa sätt och lite frihet på andra sätt. Eftersom parken var en del av ett större projekt med flera offentliga platser hade de lite frihet att påverka omgivningen men mycket frihet i utformningen av själva platsen”.

Vilken roll hade du som Paisajista?

”Det var ett samarbete från början till slut med arkitekterna på FOA. Från första skissen till det färdiga förslaget. Det är mitt första projekt där vi enbart kommunicerade via e-post. Dialogen var mycket löpande och vi hade kontakt nästan varje dag. Samarbetet fungerade mycket bra, både arbetet och press”.

Arbetade du med designen i projektet?

”Vi samarbetade med designen i parken men inriktade oss på olika frågor. Jag inriktade mig på frågorna om dränering, den efterkommande förvaltningen och vegetationen. Jag ansvarade för alla frågor som hade med vattenregleringen att göra. Arkitekterna inriktade sig på vägar, mötet med omgivningen, användning, utrustning och belysning. Topografin var den del vi arbetade med gemensamt och vi möttes på mitten allt eftersom projektet utvecklades. Som alltid är mitt uppdrag att ansvara för vegetationen och inte för personerna som ska använda parken. Arbetet med vegetationen omfattar även dränering som är viktig att passa in i parkens koncept. Vegetationen är lika viktig som allt annat och får inte bli ett extra element som inte är naturligt i parkkonceptet. Det finns för många parker där vegetationen bara är ornamental”.

Vilka var de största utmaningarna?

”I första hand var det tempot och förändringar som beställaren gjorde, men så är det alltid. I det här fallet blev det mycket arbete vid varje förändring eftersom allt skulle gå så fort. Vi hade minst fem projekt samtidigt”.

Hade du/ni några referensobjekt?

”Till en början hade vi inte något referensobjekt. Om man ska nämna något så utgick vi från strändernas sanddynor som formell referens. För mig är de enda referenserna till en början, att hitta ett enkelt och rationellt koncept, som lantbrukarna, som alltid strävar efter så hög avkastning som möjligt. Det var villkoret för den slutgiltiga designen”.

Finns det starka urbana element och landmärken i parken eller dess omgivning?

”Det finns urbana element men inte uttänkta i projektet. Från min synvinkel är det inte något som intresserar mig mycket. För mig är solen och skuggan de viktigaste elementen för att orientera sig”.

Frågor om yrkesrollen

Vet arkitekter generellt tillräckligt om geologi, vegetation och landskap för att genomföra landskapsarkitektoniska projekt utan paisajistas?

”Ingen vet allt. Jag tror att yrket som paisajista måste vara öppet för olika yrkesinriktningar. Jag tror inte att någon kan göra anspråk på det här yrket och därför tror jag att en bra ingenjör kan vara en bra paisajista, en skulptör kan vara en bra paisajista, liksom en bra arkitekt, en bra agronom eller en bra skogsingenjör kan vara en bra ”paisajista”. Därför tror jag inte mycket på yrket paisajista, även om det kan låta konstigt. För att arbeta med landskapet måste känna till grunderna. Man måste vara duktig i sin yrkesutövning och då är man säkert också bra på att arbeta med landskapet. Därför anser jag att de bästa exemplen på trädgårdar och parker i landskapsarkitekturhistorien (om man vill kalla den så) har blivit ritade av andra yrkesgrupper än paisajistas. Med det vill jag säga att jag tror att paisajismo är ett komplement till olika yrken. Det är inte ett eget yrke utan tillhör alla”.

Finns det någon diskussion mellan arkitekter och paisajistas?

”Det har funnit en diskussion tidigare, men den handlade inte om yrkesrollen. Jag tror att alla som är öppna och professionella i sitt yrke vet hur man lyssnar på och arbetar tillsammans med andra”.

Vilka är skillnaderna mellan paisajistas, Ingenieros agricola och arkitekter i Spanien?

”I varje land ser utbildningen och yrket olika ut anpassat till landets traditioner och kultur. Därför tror jag att det i Spanien håller på att födas något nytt. Spanien är öppet för allt och alla och det är bra. Det finns inte mycket gemensamt mellan de olika länderna. Detamma gäller beställarna. I USA finns få uppdrag i offentliga miljöer medan de flesta uppdrag i Spanien är offentliga. Det kan man läsa i tidsskrifter. I USA är de flesta uppdrag privata”.

Studerar paisajistas ämnen som arkitektur, stadsplanering, konstruktion, historia och konsthistoria?

”De bästa inom vilket som helst av yrkena har god kunskap inom humanistiska ämnen. I Barcelona studerar man en del av ämnena. Det är ett kulturintresse som är olika för varje person”.

Vem har mest inflytande i projekten? Arkitekten eller paisajistan?

”Den som har mest makt är den som leder projektet och som har de mest kompletta ideerna och visionerna för platsen i tiden. Jag insisterar på att diskussionen arkitekt/landskapsarkitekt inte intresserar mig”.

Arbetar paisajistas med stadsplanering som inkluderar väg- och järnvägsbyggen?

”Det blir hela tiden mer av den sortens uppdrag och vi arbetar med ingenjörer i infrastrukturprojekt. Men det är inte alltid paisajistas inblandade, utan ibland är det biologer, agronomer”.

Vilka är de största skillnaderna mellan arkitekter och paisajistas?

”Inga. Det beror på personerna. En arkitekt som är bra på att placera byggnader är för mig en bra paisajista. Och det har ingenting att göra med att begrava byggnader och göra gröna överdäckningar”.

4.9.3 Inventering

Första gången jag besökte Parc de les Auditoris var strax före invigningen av Forum år 2004 och då uppifrån en pir i närheten. Mitt första intryck var att parken innehöll mycket hårdgjorda ytor. Vid mitt andra besök fick jag ett bättre intryck, då jag tillbringade mer tid i själva parken och hade möjlighet att se detaljer.

Parc de les Auditoris, som egentligen mer är att betrakta som ett promenadstråk mellan två utomhusauditorier, är utformad för att likna naturliga sanddynor. Allt i Parc de les Auditoris lutar inåt land som på en vindpinad sandstrand, inklusive belysningsarmaturer och papperskorgar. Markstenen är rundad till formen och finns i två olika färger; sand- och naturfärgad. Den används både på parkens vägar, liksom på de artificiella sanddynornas sidor mot havet. Inåt land är sanddynorna vegetationsbekladda. Planteringarna är välgjorda med växter som passar i havsmiljö, vass och olika sorters prydnadsgräs samt mindre träd och gräsytor. Träden, placerade i rader formade efter sanddynorna, fortsätter ut längs vägarna. Det syns att arkitekterna haft hjälp av en kunnig expert inom växtområdet. Växterna är anpassade till ståndorten.

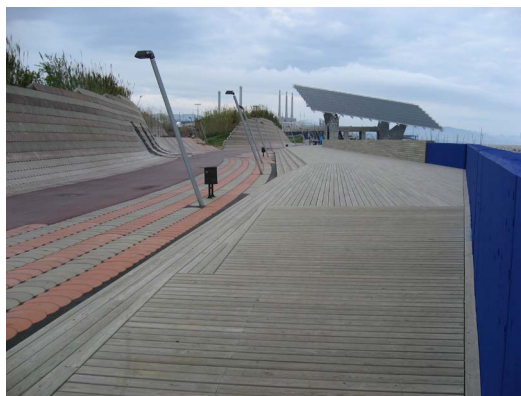
Parken är folktom så när som på skateboardåkare som använder sanddynornas hårdgjorda sidor, till att åka skateboard. Det är nog en kombination av dåligt väder och avståndet till centrala Barcelona som bidrar till det dåliga utnyttjandet av platsen. Tält vid en av auditorierna vittnar om tidigare aktivitet här. Men dagarna jag besöker platsen är det ödsligt och blåsig.

Ovan tv; utsiktspiren från vägen, ovan th; utsikt från piren, mitten tv; piren sedd från parken, mitten th; entré från vägen, nedan th; utsikt över parken från piren

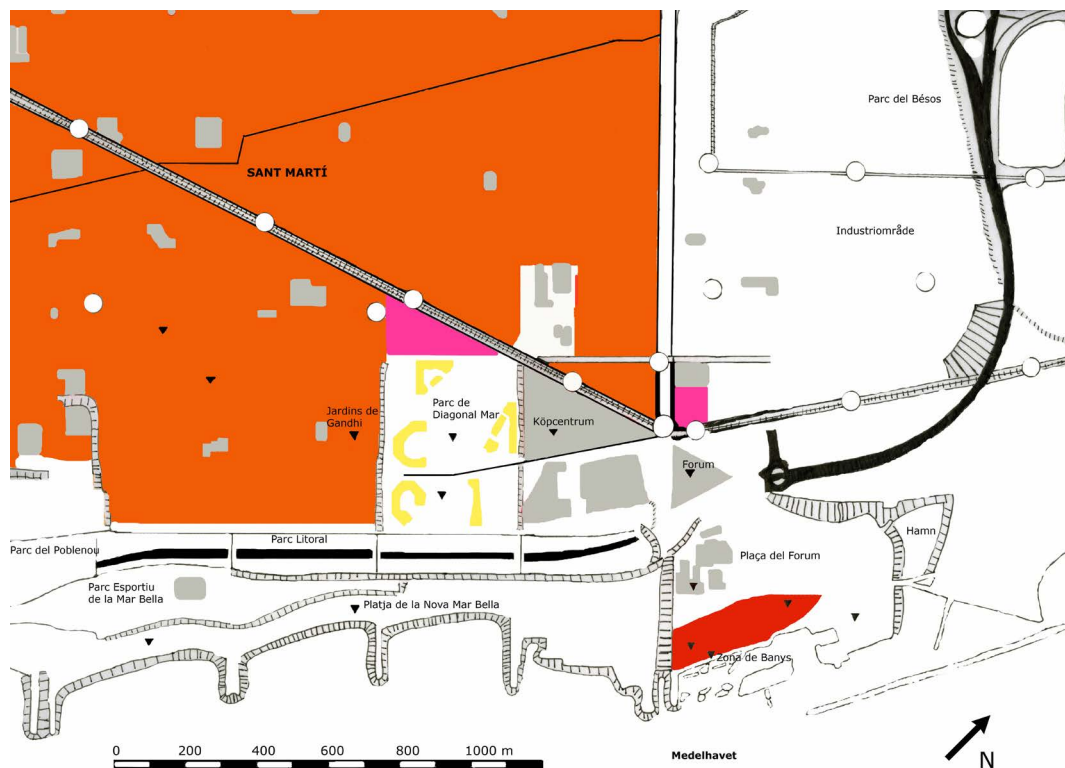
Ovan tv; bänkar, ovan th; träd och prydnadsgräs, mitten tv; vass och prydnadsgräs, mitten auditorium, nedan tv; artificiella sanddyner, nedan th; utsikt mot havet från den övre platån

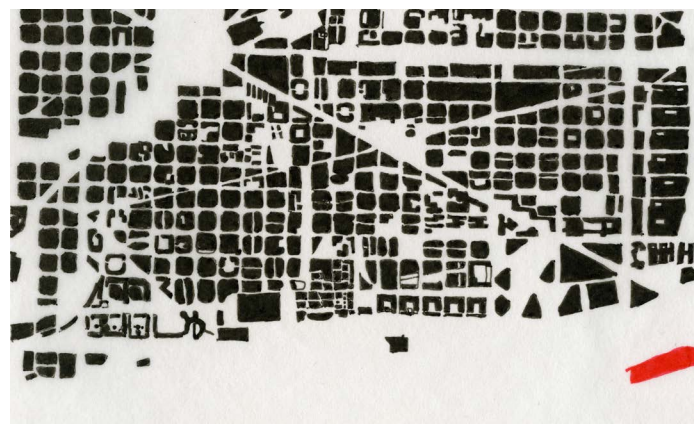
Ovan tv; strandpromenaden längs Zona de Banys, ovan th; parken sedd från strandpromenaden, mitten tv; strandpromenaden, nedan tv; trädrader i ett av parkens stråk, nedan th; artificiella sanddyner

Ovan tv; strandpromenaden längs Zona de Banys, ovan th; parken sedd från strandpromenaden, mitten tv; strandpromenaden, nedan tv; trädtrader i ett av parkens stråk, nedan th; artificiella sanddyner

Plan 30. Stadsbilsanalys av delar av Sant Martí, Barcelona

Plan 31. Bebyggelsestruktur i Sant Martí, Barcelona

Parc de les Auditoris

- starkt stråk, trafikled**
- stråk, gata, väg**
- promenadstråk**
- stark kant**
- kant**
- svag kant**
- stark knutpunkt**
- trafiknod**
- mindre knutpunkt**
- stadsbebyggelse; blandfunktion**
- bostadsbebyggelse**
- industri, företag, institution, skola**
- utvecklingsområde**
- starkt landmärke/målpunkt**
- landmärke/målpunkt**
- lokal målpunkt**

4.9.4 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Parc de les Auditoris ligger i stadsdelen San Martí, i utkanten av Barcelona. De senaste åren har stadsdelen genomgått en totalomvandling från industriområde med arbetarkvarter till att bli en modern stadsdel, med mässor, företag, bostäder, hotell och nya parker. Omvandlingen är ännu inte helt avslutad, även om Forumområdet invigdes med en världsutställning 2004.

Avinguda Diagonal är Barcelonas diagonala huvudgata och sträcker sig från tekniska universitetet i sydväst till Forum i nordöst. En ny spårvägslinje förbinder Forum med trafikknutpunkten Plaça Glories Catalanes som är en av Barcelonas större trafikknutpunkter. Längs med havet går den överdäckade motorvägen Avinguda Ronda Litoral som anlades inför sommar-OS 1992. För fotgängare är promenadstråket Litoral Mar ett starkt stråk.

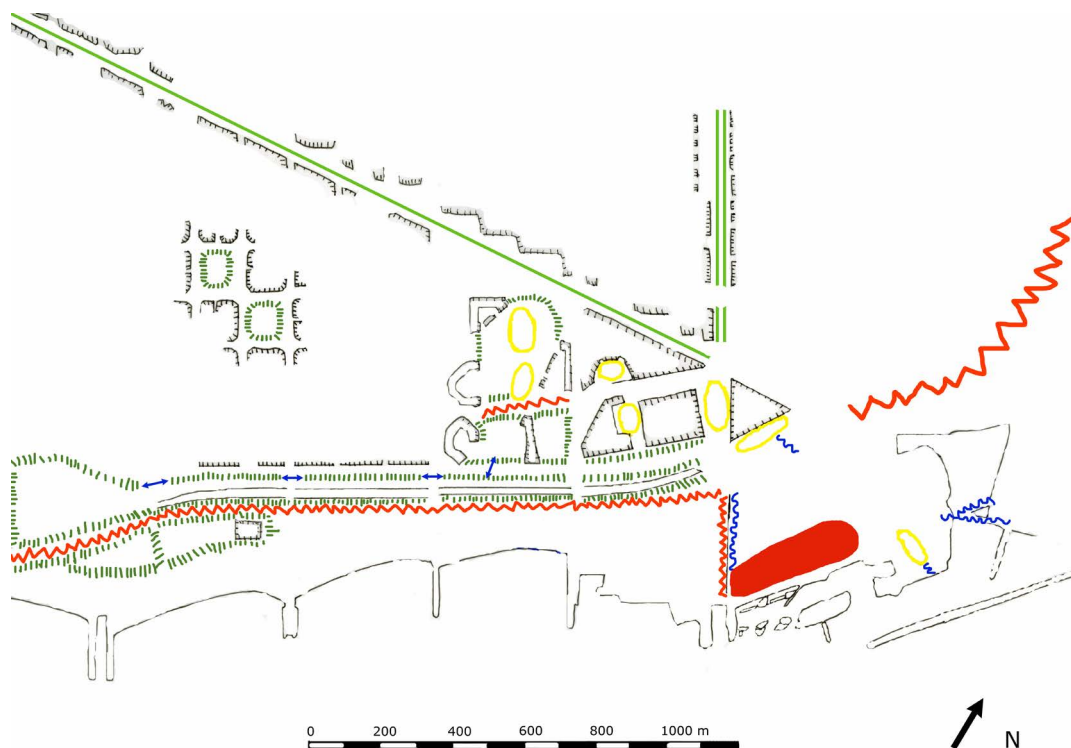
Från Parc de Les Auditoris är Elias Torres lutande pergola på hamnpiren det landmärke som ligger närmast parken. Inom Forumområdet utmärker sig själva forumbyggnaden mest. Byggnaden är mörkblå med glas och går att spegla sig i. Det finns visserligen flera andra nybyggda högre byggnader i omgivningen, men de är anonymare än forumbyggnaden. På längre håll vid "Plaça Glories Catalanes" reser sig ett av stadens nyare landmärken "Torre Aqbar". Byggnaden ett i toppen avrundat torn utgör tillsammans med Gaudis "La Sagrada familia" ett av Barcelonas landmärken som syns från stora delar av staden.

Plaça Glories Catalanes (ej i plan) är en av Barcelonas större knutpunkter, både

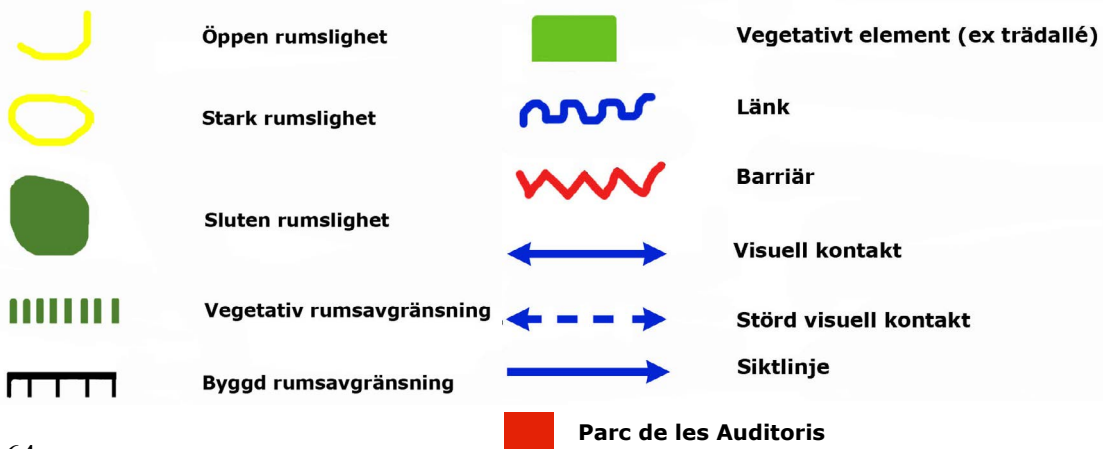
kollektivtrafik och som trafiknod. Här möts flera tunnelbanelinjer, bussar och spårvägstrafik. Spårvägsstationerna längs avinguda Diagonal, utgör mindre knutpunkter i stadsdelen.

Floden Besós utgör en stark avgränsning mellan innerstaden och ytterstaden. Industrier och en motortrafikled förstärker barriärskänslan. En upprustning med iordningställande av gång- och cykelvägar pågår längs floden.

Utanför Parc de les Auditoris finns en kanal. Området på andra sidan är gammal industrimark. Övriga gränser utgörs av strandlinjen längs Medelhavet.

Plan 32. Landskapsanalys av Sant Martí, Barcelona

4.9.5 Landskapsanalys

Sant Martí är en stadsdel som ligger i utkanten av Barcelona. Tidigare var stora delar av stadsdelen ett område med industrier och äldre bostäder. Gränsen mellan Sant Martí och ytterstaden går tvärs genom Forumområdet. En ny stadsdel började anläggas efter sommar OS i Barcelona 1992. Den nya stadsdelen innehåller både bostäder och kontor, centrum är mässområdet Forum, där också Parc de les Auditoris är belägen.

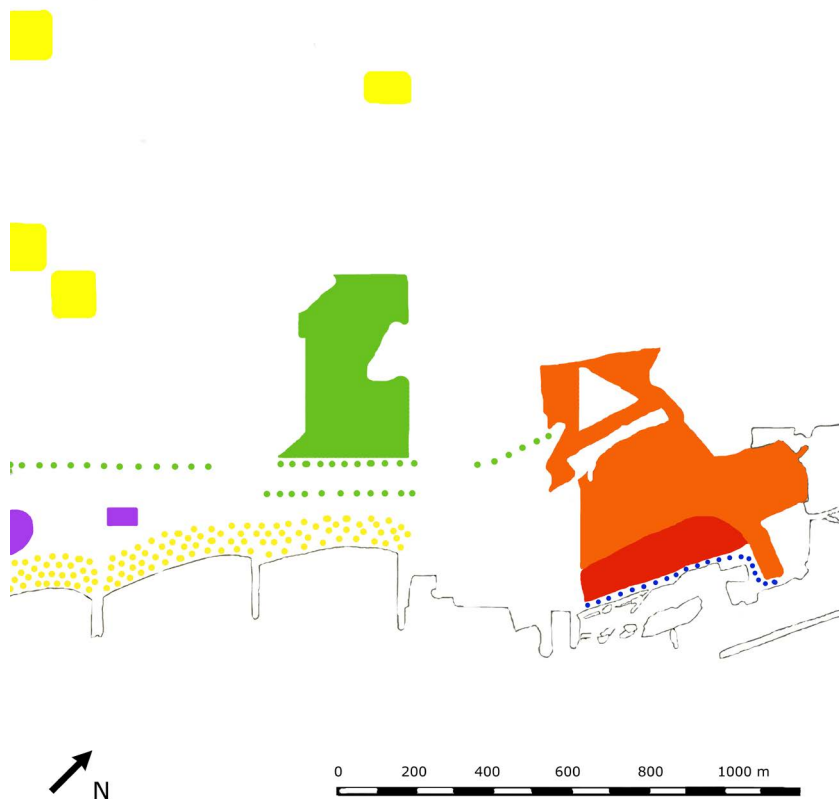
Stadsdelen är tätbebyggd efter traditionellt rutnätsmönster. De flesta öppna rumsligheterna finns i den östra delen. Parc Diagonal innehåller några olika rumsligheter. Runt parken är bebyggelsen glesare med utspridda bostadshus. På några ställen har tomter i rutnätet lämnats obebyggda och här finns mindre kvartersparker eller gröna torg.

Stora barriärerna är motortrafikleden Ronda Litoral och industriverksamheterna längs delar av stränderna och längs Rio Besós. Delar av Ronda Litoral är nedsänkta för att minska barriärskänslan mellan staden och havet.

Det gröna promenadstråket längs Ronda Litoral länkar ihop Sant Martí med centrala Barcelona. Strandpromenader och parker avlöser varandra ända till centrum. Mellan forum och Parc de les Auditoris finns en gata med trottoarer. En bro över en mindre båthamn länkar ihop Forumområdet med förorterna på andra sidan.

Promenadstråket längs Ronda Litoral bildar en vegetativ rumsavgränsning mellan tätbebyggd stad och havet.

Stadens gräns är tydligt linjär längs Ronda Litoral. Mellan Parc Diagonal och promenadstråket längs Ronda Litoral finns en siktlinje. Ett industriområde väster om Parc de les Auditoris och Zona de Banys blockerar den visuella kontakten med sandstränderna på andra sidan. Trädalléerna längs Avinguda Diagonal bildar vegetativt element i stadsdelen.

Plan 33. Grönstruktur i Sant Martí, Barcelona

Parc de les Auditoris

- kvartersparks
- stadsdelsparks
- grönområde, naturmark
- torg
- sportanläggning
- parkstråk
- strandpromenad
- sandstrand

4.9.6 Grönstruktur

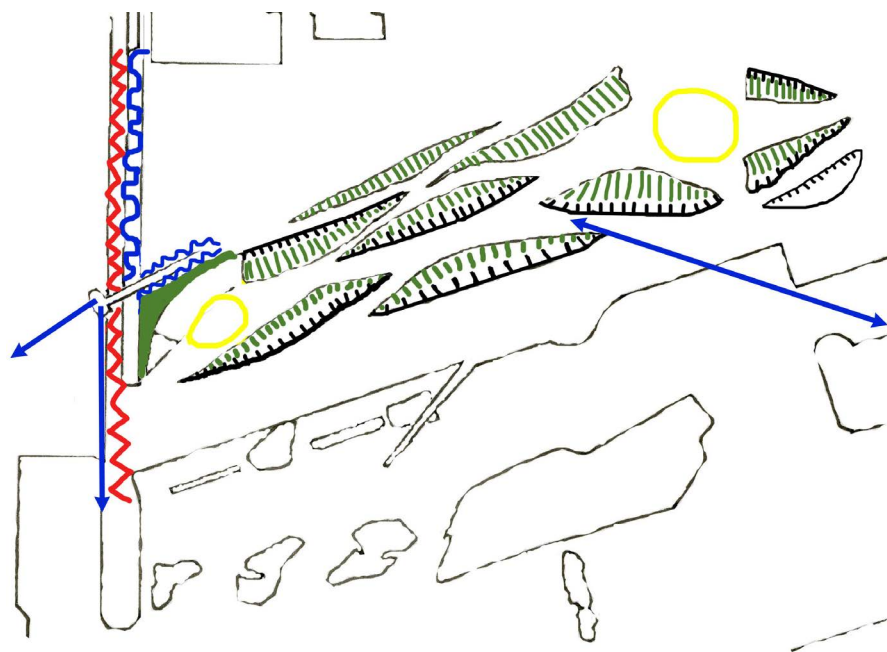
Parc de les Auditoris utgör en del av ett gröonstråk som med något avbrott löper längs strandlinjen mellan Besós och hamnen vid La Rambla i centrala Barcelona.

Den största parken i området är Parc de diagonal Mar som gränsar till både Avinguda Diagonal och Avinguda Litoral del Mar. Parken innehåller konst, lekplatser och naturlika dammar. Den ramas in av modellerade gräskullar. Det finns minst fyra kvartersparker i stadsdelen. Parkerna är anlagda obebyggda tomter i rutnätsstaden och kvadratiska till formen.

Plaça de Forum är ett stort torg i anslutning till mässbyggnaden i Forum. Torget är öppet och till största delen hårdgjort. På delar av torget finns mässtånd. Plaça de Forum avslutas av en utskjutande pir skyddad av en enorm pergola. I övrigt finns det få definierade torg i stadsdelen. Istället finns mer eller mindre rumsliga platser i anslutning till företag, hotell och köpcentrum.

Parc Litoral är ett grönt promenadstråk längs med den nedsänkta motorvägen Ronda Litoral. Stråket börjar vid Parc de Diagonal Mar och fortsätter ett någon kilometer till en park.

Väster om Parc de les Auditoris ligger ett äldre industriområde som är under omvandling. Efter industriområdet tar stränderna vid och fortsätter med få avbrott ända till centrala Barcelona.

0 25 50 75 100 125 150 175 200 225 m

Plan 34. Rumsanalys av Parc de les Auditoris

Öppen rumslighet

Stark rumslighet

Sluten rumslighet

Vegetativ rumsavgränsning

Byggd rumsavgränsning

Vegetativt element (ex trädallé)

Länk

Barriär

Visuell kontakt

Störd visuell kontakt

Siktlinje

4.9.7 Rumsanalys

Parc de les Auditoris är ett parkstråk beläget mellan Plaça de Forum i nord och nordöst, ett utomhusbad i öster och ett utvecklingsområde i väster. Parken består av två utomhusauditorier i vardera ände som förbinds av tre stycken promenadstråk.

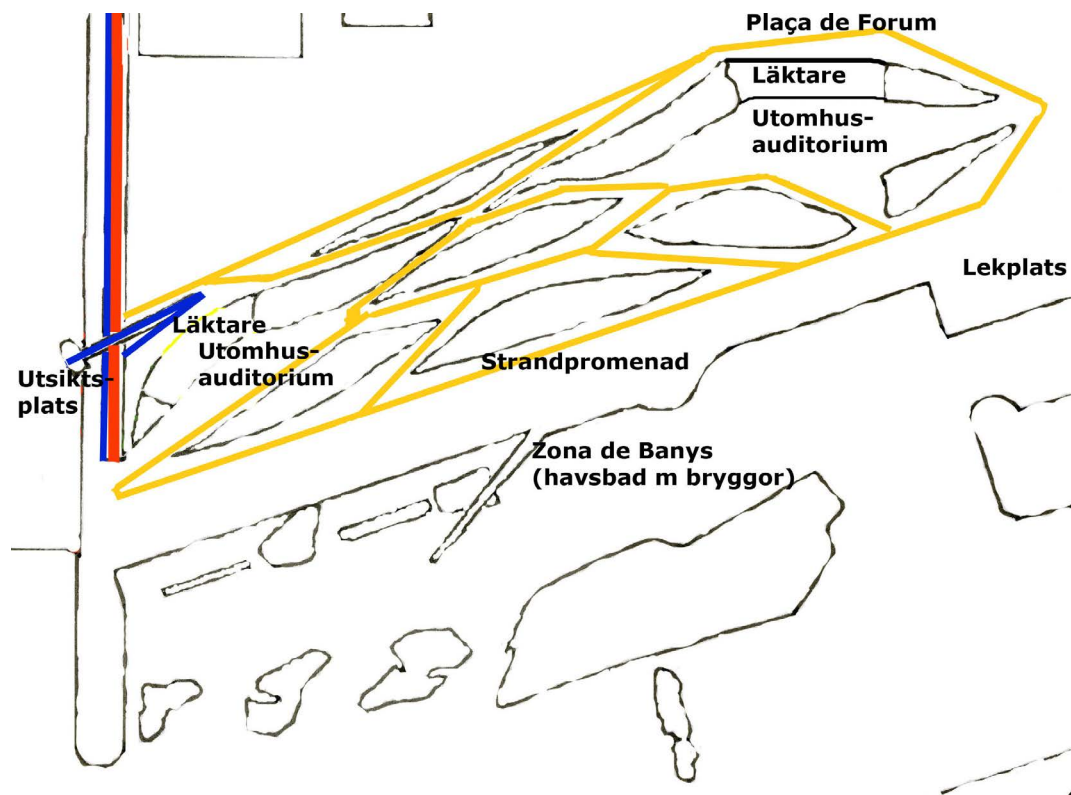
De två utomhusauditorierna omgivna av artificiella sanddynor utgör parkstråkets starka rumsligheter. Lågtare i samma material som marken bidrar till att avgränsa rummen. Närmast vägen vid parkstråkets västra entré, bildar en tät vassplantering en sluten rumslighet som också bilda gräns till det ena utomhusauditoriet.

De artificiella sanddynornas landsidor är vegetationsklädda med vass, prydnadsgräs, mindre träd och gräs och utgör vegetativa rumsavgränsningar mellan stråk och hav. De artificiella sanddynornas havssidor består av samma rundade plattor som på marken.

Gatan mellan Forumområdet och havet är en länk. Industriområdet till väster om parkstråket bildar en barriär till sandstränderna.

Mellan piren och parkstråket är sikten god. I Parc de les Auditoris finns dessutom en egen mindre pir, med utsikt över industriområde och hav.

Muren som omgärdar industriområdet stör den visuella kontakten mellan parkstråk och stränder.

Plan 35. Funktions- och rörelseanalys av Parc de les Auditoris

- Fordonstrafik
- Gång- och cykelväg
- Gångväg/trottoar
- • • Övergångsställe

4.9.8 Funktion och rörelse

Parken är en kombinerad upplevelse- och sportpark och innehåller två utomhusauditorier för uppträdanden och konserter. De flesta besökarna utnyttjar de lutande artificiella sanddynerna för att åka skateboard, inlines och cykla. Längs med promenadstråken finns bänkar på olika ställen.

En återvändsgata leder till Parc de les Auditoris västra entré. Det går att köra bil till utomhusauditorierna, men parkstråket är stängt från privat fordonstrafik. De olika parkstråken i Parc de les Auditoris är till för både gående och cyklister. De lutande väggarna på de artificiella sanddynerna används av skateboard- och rullskridskoåkare. Längs återvändsgatan finns också en trottoar på sidan mot industriområdet.

Plan 36. Material- och vegetationsanalys av Parc de les Auditoris

4.9.9 Material och vegetation

Arkitekternas och paisajistans val av material, vegetation och utrustning är konsekvent och enhetligt. Dyner och vassvegetation har markbeläggning i sandliknande färger. Här och var fortsätter markbeläggningen upp i lutande väggar som föreställer sanddynor.

Längs vägarna finns bänkar och räcken som bl.a. används för skateboardåkning.

Belysningsarmaturerna längs promenadvägarna i parken lutar för att ytterligare förstärka känslan av vindpinad sandstrand.

På sanddynornas sluttande baksidor är vass och prydnadsgräs planterade för att förstärka strandkaraktären.

4.9.10 Bedömning

Tillgänglighet och trygghet

Parc de les Auditoris ligger i utkanten av Barcelona gör att platsen inte verkar utnyttjas dagligen. För att ta sig till platsen måste man gå i trappor eller upp för ett lutande torg, vilket försvårar tillgängligheten. Industriområdet mellan strandpromenader och parkstråket är ytterligare en faktor som minskar tillgängligheten. Markmaterialet är slätt vilket är bra för tillgänglighet i parken. Platsen ligger avsides, långt från bostäder och insyn, vilket kan medföra en lägre trygghetskänsla vid tidpunkter då det rör sig så många människor som är i parken. När strandpromenaderna i framtiden öppnas upp och fler människor rör sig i området kommer parkstråket förmodligen att upplevas som tryggare.

Funktion och användning

I nuläget verkar Parc de les Auditoris mest vara en utflyktsplats i samband med konserter eller bad på utomhusbades i Zona de Banys. Andra som använder platsen är skateboardåkare och turister som besöker Forum.

Upplevelser och målpunkter

Parc de les Auditoris upplevs som avskilt från andra promenadstråk vilket är synd för de som vill promenera längs havet. För skateboardåkare upplevs nog platsen som ett paradis; mycket plats att åka på och gott om lutande plan. Den utskjutande utsiktsplatsen över industriområdet är inte särskilt vacker, men utsikten kanske blir vackrare i framtiden då området omvandlas.

Att stå sig inne bland vassen och titta ut över havet är för mig den bästa upplevelsen i parken, som annars upplevs som hårdgjord och outnyttjad.

Platsens relation till omgivningen

I området för Parc de les Auditoris och Forum var tidigare industri- och hamnverksamheter förlagda. De förutsättningarna och läget vid havet gör att utformningen av parken som artificiella sanddyner passar bra ihop med omgivningen. Det som drar ned betyget är den något otydliga anslutningen till kajområdet nedanför piren.

Rörelse

Parc de les Auditoris är med sina sluttande stråk och lutande vägggar en plats som uppmuntrar till rörelse.

Material

Allt material från markplattor, till bänkar och belysningsarmaturer är utvalda för att likna naturliga sanddyner så mycket som möjligt. Samma material på mark, läktare och ”sandyner” bidrar också till att förstärka sanddynskonceptet.

Vegetation

Det är tydligt att vegetationen planerats av en växtmaterialexpert. Vass, prydnadsgräs och låga träd passar bra in i sanddynskonceptet. En nackdel är de otydliga avsluten mellan planteringar och hårdgjorda ytor

Utrustning

Belysningsarmaturerna lutar inåt land som på en vindpinad strand. Markplattornas färger förstärker sandstrandskänslan. Bänkarna passar bra in i parkstråkets formuttryck, men har inget rygg- eller armstöd vilket minskar bekvämligheten.

Skötsel

Parc de les Auditoris gav ett städat men vildvuxet intryck. Ogräs och gräs mellan markplattor och oregelbundna gränser mellan planteringsytor och hårdgjorda ytor, drar ner helhetsintrycket av platsen.

Vassparken

4.10 Vassparken

Stadsdelar i Stockholm, Hammarby Sjöstad

4.10.1 Presentation av platsen

Vassparken är belägen på Sickla Udde i Hammarby Sjöstad i sydöstra Stockholm. Parken är anlagd på en smal strandremsa som sparats undan den annars höga exploateringen i den nya stadsdelen. Tillsammans med konstverket Observatorium vann Vassparken Sienapriset år 2006 (Grontmij, 2006).

Illustrationsplan Vassparken

4.10.2 Intervju

-Sylvia Kornstad

Sylvia Kornstad är landskapsarkitekt och arbetar på Grontmij (fd Carl Bro). Hon har under flera år arbetat med planering och gestaltning i Hammarby Sjöstad och är ansvarig landskapsarkitekt för Vassparken i Sickla.

Hur fick kontoret uppdraget att gestalta Vassparken?

”Carl Bro var ett av flera kontor som var med och framställde detaljplaner för Hammarby Sjöstad innan det var bestämt vilka som skulle göra vilka projekt och vad som skulle ligga var. Kontoren som arbetade med detaljplanerna fungerade som bollplank för stadsbyggnadskontoret. Landskapsarkitekterna var med och gjorde detaljplaner över parkmarken i området, men kunde inte påverka exploateringsstalet. Exploateringssiffrorna bestäms av politikerna men i dialog med stadsbyggnadskontoret där det arbetar både husarkitekter och landskapsarkitekter. Senare utsågs de kontor som slutgiltigt fick gestalta de olika delarna genom parallella uppdrag. Vi fick gestalta Vassparken och Ekdungen på Sickla Udde”. Arbetet med Vassparken engagerade tre landskapsarkitekter på Carl Bro dåvarande Skandiakonsult under 10 år.

Hur fungerade samarbetet med beställaren?

”Samarbetet med Stockholms stad fungerade mycket bra. Vi landskapsarkitekter fick mycket frihet i utformningen av våra projekt”.

Samarbetade ni med landskapsarkitekterna som ritade bostadsgårdarna på Sickla Udde?

”Vi hade en dialog med landskapsarkitekterna som ritade gårdarna till bostadshusen på Sickla Udde för att få bra möten mellan vassparken och gårdarna. Det var egentligen inget samarbete eftersom vi hade helt olika uppgifter (de ritade halvslutna bostadsgårdar och vi ritade ett offentligt parkstråk), men där gårdarna och vassparken möts i form av trappor och gångvägar var det viktigt att prata med varandra för att passa ihop de olika delarna. Dialogen fungerade bra och vi har lyckats bra med mötena. Problemet är att marken närmast husen tillhör bostadsrättsföreningen och där har vi ingen kontroll över vad som planteras. För att nämna ett exempel finns det boende som har planterat sockertoppsgränar som inte alls passar ihop med vassparken och den omgivande miljön. Men det kan vi inte göra någonting åt”.

Vilka idéer låg bakom formgivningskonceptet?

”När vi besökte platsen för första gången letade vi efter starka karaktärer att bygga vårt projekt på. Längs med Sickla kanal fanns en slyartad björkskog. Vi kände att det var ett karaktäristiskt element som vi ville bygga vidare på. I övrigt var miljön naturlig och vardaglig i form av en strandremsa med vass. Strandremsan var smal och det fanns inte möjlighet att göra vad som helst tekniskt sätt. Tidigt i processen skissade vi på vilken användning som området skulle få. Skulle det bli ett promenadstråk, en båtupplägningsplats eller något annat? Eftersom strandremsan runt Sickla Udde var den enda naturliga stranden i Hammarby Sjöstad (i övrigt är alla strandkanter hårdgjorda kajer) var det

värdefullt att bevara den karaktären. Området var också känsligt och eftersom det skulle bli en offentlig plats var det nödvändigt att utforma platsen så att den skulle tåla slitage. Frågorna vi ställde oss var klassiska: Hur dramatiserar man den vardagliga naturen för åskådaren? Vassruggarna är karaktäristiska för platsen och dessutom värdefulla för djurlivet, men kan kännas vardagliga och se fula och skräpiga ut. Hur gestaltar man något som ska vara ifred? Hur gestalta för att ett stort antal människor ska kunna använda och uppleva platsen utan att störa växt- och djurlivet och slita ut den? Det fanns egentligen tre olika sätt att gå tillväga med miljön: Skulle vi anlägga ett sorts stiliserat landskapsstråk som Norr Mälarstrand?, eller skulle vi låta naturen vara och anlägga en diskret grusväg som vid Råstasjön i Solna. Eller kulturforma hela miljön som runt Lötsjön i Sundbyberg? Det gällde att välja en väg att gå för att det inte skulle bli något mellanting”.

Landskapsarkitekterna valde att skapa en kontrast mellan det byggda/anlagda och det naturliga. (gammalt arkitektoniskt uttryck: arkitektonisk spänning mellan byggt och fritt). Genom att arbeta med geometriska former och raka bryggor framhävs naturen och det organiska som en spännande kontrast till det byggda. Vassruggarna kom fram och blev vackra och dekorativa istället för vardagliga.

”Hade vi anlagt en slingrande grusväg i marknivå hade det inte uppstått någon dramatik. Det finns ingen motsättning mellan ett format uttryck och en ekologiskt bärighet”

Senare fick arkitekterna tillfredställande nog veta att det inte var geotekniskt möjligt att anlägga

en gångväg i marknivå och på så sätt behövde de inte försvara sina upphöjda bryggor i någon ekonomisk fråga.

”Det spelade oss rakt i händerna. Men det är viktigt att veta att vi redan hade upphöjda bryggor som ett del av en mycket medveten gestaltning och att det inte var det tekniska förutsättningarna som tvingade oss till detta”.

Hade ni något referensobjekt?

”Sven Ingvar Anderssons anläggning i Ronneby (Brunnsparken) med upphöjda träbryggor omgivna av ormbunkar. Vi inspirerades av spelet mellan vegetationen och det byggda.

Ett annat projekt som inspirerade oss var en artikel om ett tyskt eller danskt projekt i tidsskriften *Topos*, med stiliga bryggor mot sjök av planteringar utanför en kontorsbyggnad. Men vi tyckte att planteringarna var för stela för vår smak”.

Hur har ni arbetat med skala och rumslighet?

”I våra analyser var skalor och rumslighet mycket viktiga. Hammarby Sjöstad är uppbyggt kring ett stort offentligt vattenrum som kallas för ”ögat”. På Sickla Udde är bostadsbebyggelsen småskalig och har en annan slags rumslighet. Vassparken ligger i skarven mellan dessa båda rum och är både en del av det småskaliga rummet och en del av det stora vattenrummet som också har visuell kontakt med stadsrummet. Från parken kan man se Sofia kyrka och Skatteskrapan på söder. Genom att anlägga ett bryggsystem utanför vassen fick vassparken tre olika rumsligheter: Det småskaliga promenadstråket längs bostadsbebyggelsen, det intima vassrummet där man bara är omgiven av vassruggarna och det stora vatten/stadsrummet när man står längst

ut på bryggorna och tittar ut över vattnet och stadshorisonten”.

Rörelse

”Bryggsystemet formades medvetet så att det går att gå runt och inte bara gå fram- och tillbaka på samma brygga. Det är roligare att gå nya vägar. Idén är att det inte ska gå att ha en total överblick”.

Användning

Vassparken är ett promenadstråk som används av både boende och folk utifrån. Bryggsystemet avslutas med två större plattformar med sittplatser för att sitta ned och sola eller titta på utsikten. Gunilla Bandolins konstverk används på sätt som man inte hade räknat med; barn har döpts, par har gift sig, folk badar, har picknick eller sitter och tittar på utsikten.

Är parken tillgänglig för alla?

”Vassparken är till stora delar tillgänglig för alla. Anslutande gångvägar finns på flera olika ställen och på bryggan som löper längs med hela Sickla Udde går det bra att köra med rullstol eller barnvagn. Ett staket avgränsar promenadbryggan från bostadsbebyggelsen. Mellan huvudbryggan och bryggsystemet är de två trappsteg. Det har varit mycket diskussioner med handikappförbundet om vi skulle tillåtas göra så. Det viktigaste är att alla kan uppleva platsens värden och det är möjligt från promenadbryggan i Vassparken. Bryggorna är bredare än standardmättet för att det ska vara möjligt att mötas i bredd utan att känna osäkerhet eller rädsla att trilla i vattnet. Alla bryggor har ett rep att hålla sig i på ena sidan. Om det hade gjorts det tillgängligt för rullstolar och barnvagnar på

bryggorna hade vi varit tvungna att ha staket på båda sidorna och det hade ändrat karaktären. Det hade också varit nödvändigt att snöröja bryggorna vintertid och det hade ökat kraven på tillgänglighet och bärighet för röjningsfordon. Gunilla Bandolins "Observatorium" omfattades inte av några tillgänglighetsregler, eftersom det räknas som ett konstverk".

Säkerhet

"Det är säkert på så sätt att staket och rep finns. Skulle någon ramla i vattnet är det grunt vid vassen. Men självklart är det inte säkert att låta småbarn leka ensamma nära vattnet. Och Hammarby Sjöstad är omgivet av vatten".

Material och utrustning

"Bryggssystemet vilar på kohesionspålar som flyter. Det hade inte gått att stödja bryggorna på stålpålar eller friktionspålar eftersom botten inte är stabil. Hela bebyggelsen på Sickla Udde är anlagt på pålar. Staketet längs promenadstråket är ritat av Jonas Berglund. Räckets är lätt och passar bra ihop med vatten/vass-karaktären. Det är placerat på sidan mot husen och lutar för att få en jämn lutande balans från husen och slutningen mot vattnet. Hade det placerats på vattensidan hade det brutit upp linjen och blivit som en barriär istället".

Belysning

Vassparken är en offentlig plats och måste vara belyst. Det är dock ingen plats som man måste vara på för att ta sig till hem, arbete eller samhällsfunktioner och behöver därför inte uppfylla samma krav på belysningssort och styrka som på andra platser. Eftersom en stor del av

värdet i Vassparken är möjligheten att blicka ut över vattenrummet och stadshorisonten, får inte belysningen vara för stark. Man ska kunna se var man går men det får inte vara för upplyst. I arbetet med att få en bra belysning diskuterades flera olika lösningar. Den ursprungliga iden var att ha markbelysning i bryggorna. Det gick tyvärr inte att genomföra eftersom de tillhörande elektriska dosorna skulle hamna under säkerhetsgränsen och kunna komma att hamna under vattenytan vid högt vattenstånd. Att placera dosorna högre upp fungerade inte heller eftersom belysningen påverkas av avståndet mellan källa och lampa. Då hade lamporna kunnat lysa olika starkt och det skulle inte godkännas ur säkerhetssynpunkt. En annan ide var att placera belysningen i räckets, men vid den tiden fanns ingen teknik för att ha belysningen i ett så pass lätt räcke. Belysning på höga stolpar gick inte heller eftersom man inte hade stabil grund att placera stolparna på. Den slutgiltiga lösningen blev pollarbelysning. Pollarna är dessutom ovanligt höga för att klara av säkerhetskraven på 1,50 meters höjden".

Växtmaterial

"Det täta björkbeståndet var karaktären vi fastnade för. Tyvärr gick det inte att spara björkbeståndet runt hela udden eftersom bostadsbyggandet tog mycket plats. Längs med kanalen domineras strandslutningen av björkar. En konflikt har varit att bevara trädbeståndet samtidigt som de boende vill ha utsikt mot vattnet och vi har fått kompromissa och gallra ur en del av beståndet".

Hur fungerar skötseln av parken?

”Skötseln för Vassparken var med i planen redan från projektets början. Det är viktigt för en skötselplan att den både innehåller målet för skötseln, ett slutmål och även tydliga instruktioner hur man ska göra för att nå målet. Man bör t.ex. skriva att ”gräset ska klippas x antal gånger per säsong eller när det är x cm” så att det inte blir några missförstånd mellan beställaren och entreprenören. Vassparken sköts av en privat entreprenör och avtalen sluts på 3 plus 5 år. I någon av förstudierna skrevs att vassen skulle beskäras varje år för fågelhäckningens skull, men så är det inte idag. Vassen lämnas som den är att utvecklas naturligt. Gräsytorerna mellan bostäder och promenadbryggan ska vara ängsmark och inte klippas som gräsmatta utan slås. Fackelblomster och andra karaktäristiska växter för strandängsmiljö har planterats in, men har förmodligen försvunnit. I och med byggandet av bostadshusen och marksaneringar försvann mycket av den ursprungliga trädvegetationen och de boendes utsiktskrav gjorde att man inte kunde plantera tillbaka det befintliga björkbeståndet. Landskapsarkitekterna har planterat sälg, pil och al som klarar högt vattenstånd och som växer naturligt i fuktiga strandmiljöer. Trädbeståndet ska se naturligt ut, det ska inte placeras i för tydliga grupper och se för anlagt ut. Det gör dock inget om något träd växer som solitär”.

4.10.3 Inventering

Mitt första besök i Vassparken var i december 2006. Det för årstiden milda vädret hade lockat mycket folk till parken. Majoriteten var föräldralediga som promenerande eller joggade med barnvagnar. På Gunilla Bandolins konstverk ”Observatorium” satt en kvinna och solade.

Vassparken är ett långsmalt promenadstråk längs med vattnet på Sickla Udde. En gång- och cykelbro förbinder promenadstråket med Sickla Kaj på andra sidan Sickla kanal. Vassparken sträcker sig från slussen mellan Sickla kanal och Hammarby Sjö och längs med vattnet runt hela Sickla udde. Den första biten är belagd med singel. En utglesad björkskog bildar gräns mellan bostäder och promenadbrygga en bit nedanför slussen. Promenadstråket fortsätter under bil- och spårvagnsbron som förbinder Hammarby Sjöstad med Sickla Udde. Mot Hammarby Sjö tättnar vassen och bildar en tät rumsavgränsning mot den upphöjda promenadbryggan. Ett staket bildar gräns mot strandäng med trädplanteringar och bostadshus. En gång- och cykelbro förbinder Sickla kaj med Sickla udde ett femtiotal meter från bilbron. Efter gång- och cykelbron blir vasspartiet bredare. I parkens sydvästra hörn finns ett bryggsystem som man kan gå ut på. Som stöd finns rep att hålla i på ena sidan av bryggan. Längst ute finns två plattformar med bänkar i trä. Här kan man (om man inte är rädd att få fågelbajs på kläderna) titta på utsikten mot Hammarby Sjö och Södermalm. En bit från bryggsystemet finns en ö av vass som tidvis bebos av häckande fåglar. Tillbaka på ”landbryggan” går det att promenera vidare längs hela udden. På mitten av uddens yttersta spets leder en gångbro utan räcken till

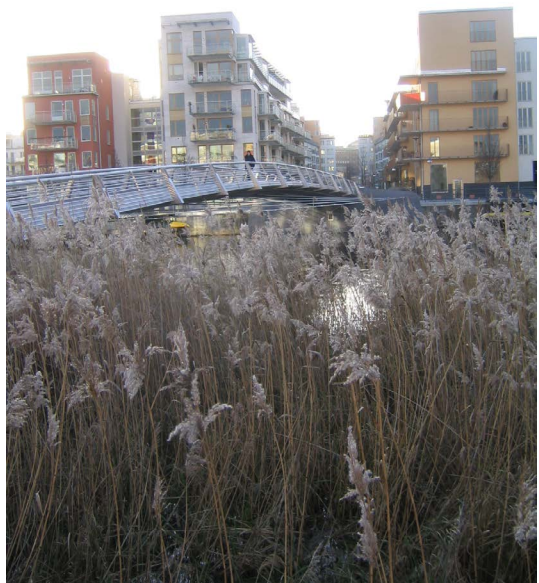
konstverket ”Observatorium”. Konstverket är cirkelformat och byggt i trä. På dess utsidan finns terrasserade sittbänkar, där man kan sitta och njuta av den vackra utsikten. Även på insidan finns bänkar och i mitten en cirkulär öppning där man kan se vattnet från Hammarby Sjö.

Den norra promenadbryggan ligger närmare öppet vatten, då det inte växer lika mycket vass där, som på den södra sidan.

Träden som avgränsar promenadbryggan och den norra strandängen, står i flera decimeters vatten. Även gångvägarna mellan parken och bostadsområdet är delvis vattentäckta.

Parken slutar där udden övergår i fastland.

Precis ovanför går Hammarby Sjöstads huvudgata och till vänster kommer ett utomhusbad anläggas..

Ovan tv; utsikt från bron över Hammarby sjö, ovan th; promenadbryggan längs Sickal kanal, nedan tv; bron över Sickal kanal, nedan th; promenadbryggan

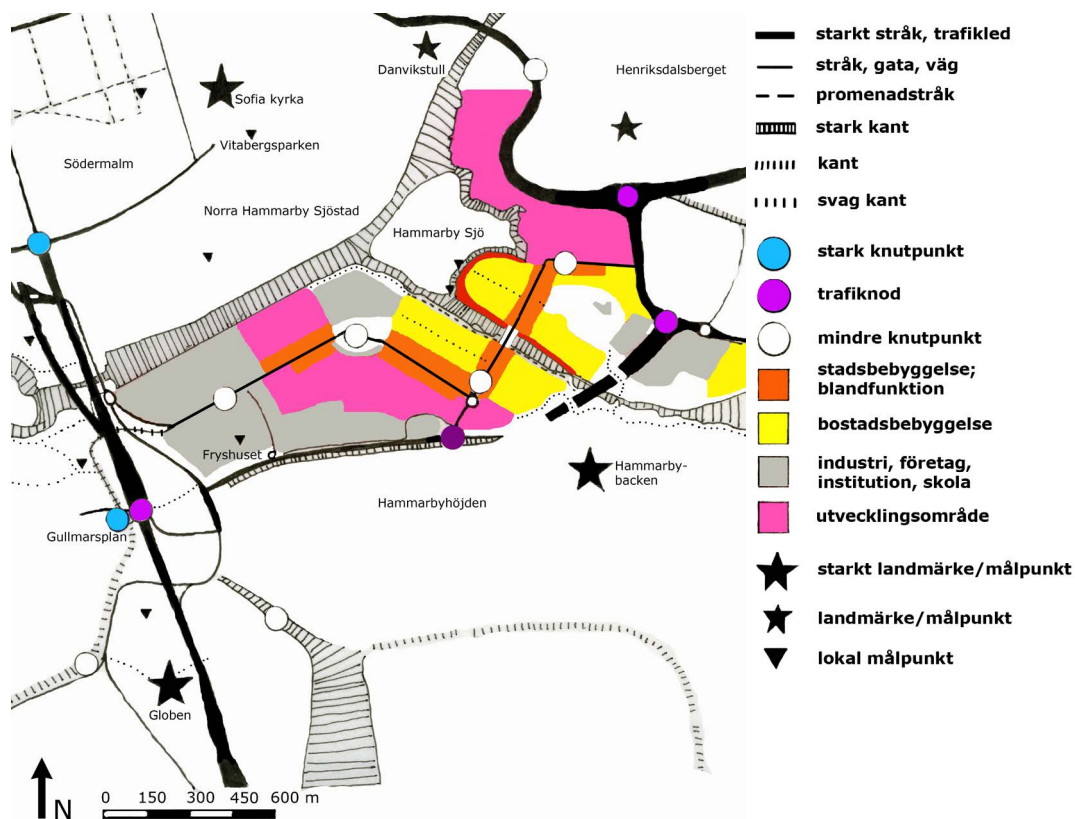
Ovan tv; sittplatser, ovan th; avstängd gångväg över strandängen, nedan; observatorium (Danvikstull syns i bakgrunden)

Ovan tv; strandpromenaden, ovan th; del av bryggssystemet, nedan tv; strandpromenaden och observatoriet

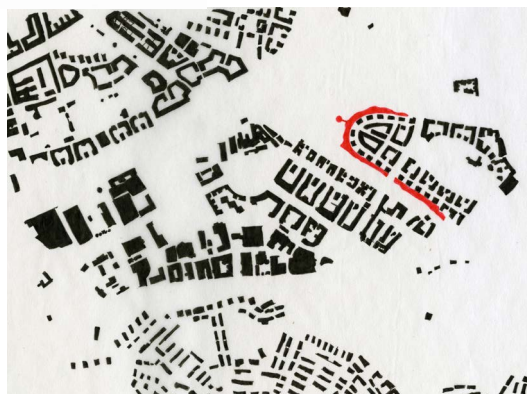

Ovan tv; belysningspollare, ovan th; spång mellan Vassparken och gångvägar till bostadsområdet, nedan; bänkar

Plan 37. Stadsbilsanalys av Hammarby Sjöstad, Stockholm

Vassparken

Plan 38. Bebyggelsestruktur i Hammarby Sjöstad, Stockholm

4.10.4 Stadsbildsanalys enligt Kevin Lynch

Södra Länken och Skanstullsbron är starkt trafikerade trafikleder i närområdet. Hammarby Sjöstad är byggt runt en huvudgata som löper centralt genom stadsdelen. Gatan ansluter mot stan vid gamla Skanstullsbron och mot Nacka vid Sickla. Här finns körytor för biltrafik, spårtrafik och busstrafik. Spårtrafiken är dubbelspårig och upphöjd mellan körbanorna. Gräsytor med trädader markerar gräns mellan spårväg och bilväg. Gatan är en tydlig central länk genom hela stadsdelen både både biltrafik och kollektivtrafiksmässigt. Vägbulor förhindrar och dämpar genomfartstrafiken. Tvärbanan går mellan Sickla Udde och Alvik och passerar flera knutpunkter som Gullmarsplan, Liljeholmen och Alvik där man kan byta till de både röda och gröna tunnelbanelinjerna samt till flera lokalbussar och Nockebybanan (lokaltåg). De flesta affärer och restauranger är samlade till huvudgatan.

Starka promenadstråk är Sjöstadspartären, kajerna och Vassparken.

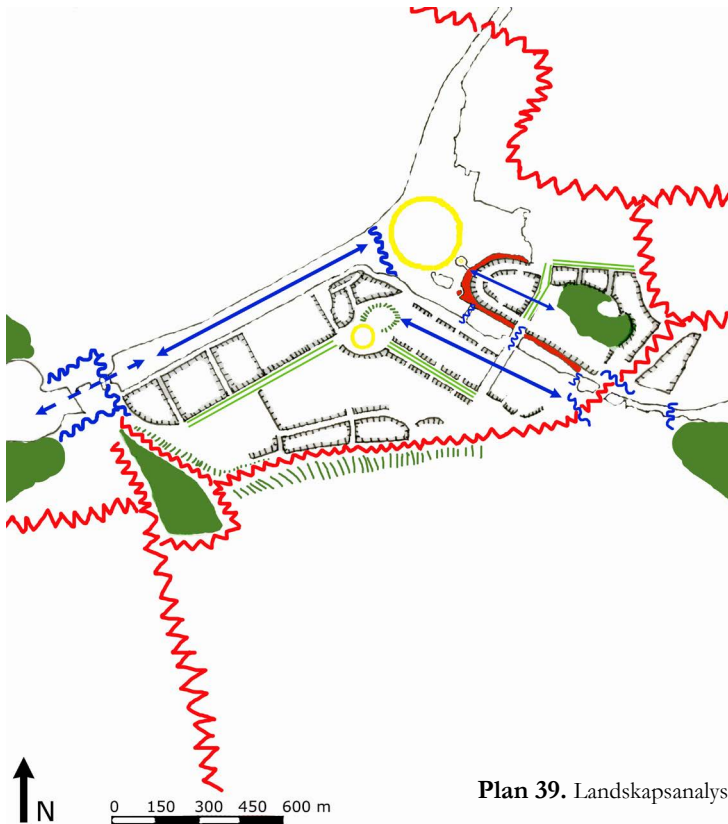
Starka avgränsningar är vattnet, Hammarbyleden och topografin mot Hammarbyhöjden, Skanstullsbron och Södra Länken.

Trafikknutpunkter är Gullmarsplan, cirkulationsplatserna vid Nacka/Värmdöleden, Sickla och Södra Länken. Mindre knutpunkter är tvärbanans stationer.

Kvarteren innanför huvudgatan är av bostadskaraktär. Framförallt på Sickla udde har

man velat skapa en småskaliga karaktär genom lägre hus. Industrin och företagen är förlagda till västra delen av Hammarby sjöstad. En skola öppnades 2006 och är belägen vid Lumaparken i centrala Sjöstaden. Området norr om Sickla udde, delar av industriområdet och delar av centrala Hammarby sjöstad håller på att färdigställas.

Målpunkter och landmärken är Hammarbybacken, Sofia kyrka på södermalm, Danvikstull, Skatteskrapan. Henriksdalsberget samt Gunilla Bandolins konstverk utanför Sickla udde. Fryshuset är en målpunkt för många ungdomar. Här finns också en gymnasieskola.

Plan 39. Landskapsanalys av Hammarby Sjöstad, Stockholm

	Öppen rumslighet		Vegetativt element (ex trädallé)
	Stark rumslighet		Länk
	Sluten rumslighet		Barriär
	Vegetativ rumsavgränsning		Visuell kontakt
	Byggd rumsavgränsning		Störd visuell kontakt
			Siktlinje

 Vassparken

4.10.5 Landskapsanalys

Hammarby Sjöstad är beläget i ett dalstråk omgivet av olika förkastningsbranter; Henriksdalsberget, Danvikstull och Hammarbyhöjden. I öster fortsätter dalstråket med Sickla Kanal mot Nacka och Erstaviken. Sickla kanal är en del av ett grönstråk som sträcker sig från Tyresö in till centrala Stockholm. I västlig riktning utgör Årstaviken en fortsättning på dalstråket i riktning mot Mälaren omgiven av Söders höjder och Årstahöjden.

Den största öppna rumsligheten är Hammarby sjö. I planarbetet kallas vattenrummet även för ”Ögat”. Lumatorget är den tydligaste större rumsbildningen inom bebyggelsen i Hammarby Sjöstad.

Hammarby sjöstad är en hårt exploaterad stadsdel med tätt mellan husen. Byggnaderna bildar rumsavgränsningar mot vattnet och parkerna. Huvudgatan avgränsas på båda sidor av bebyggelse.

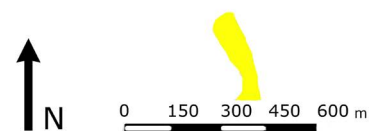
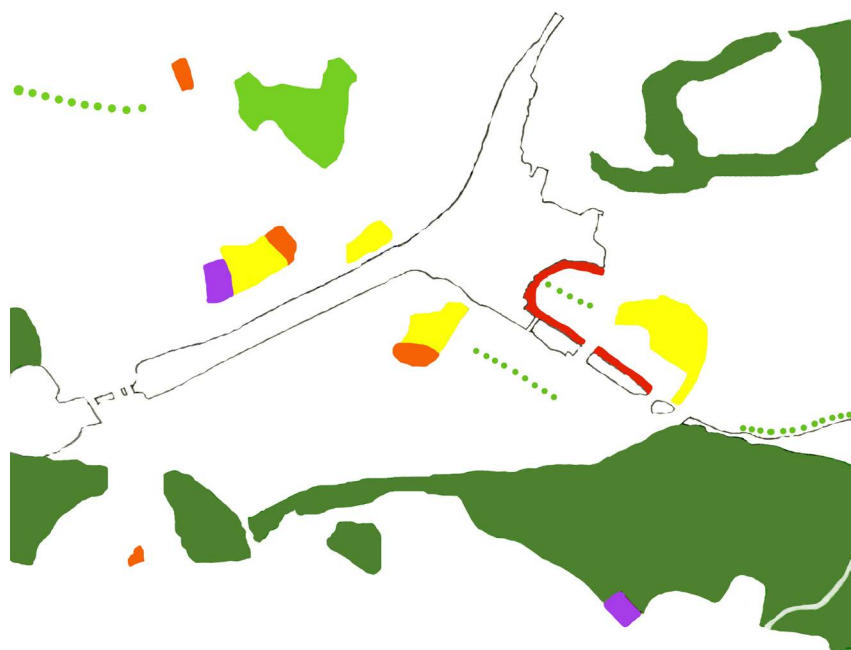
Nacka/Värmdöleden, Södra Länken och Hammarbyleden är hårt trafikerade trafikleder som omger Hammarby Sjöstad.

Promenadstråket mellan Vassparken och Ekiparken utgör en visuell kontakt mellan parkerna. Slussen mellan Hammarbysjön och Sickla kanal blockerar sikten mellan Sickla kanal och Hammarby sjö.

Hammarby sjö trafikeras av gratisbåtar mellan södermalm och Hammarby Sjöstad. Över Södra Länken finns två ekodukter

som binder samman Hammarby sjöstad med naturområdena vid Sickla kanal och Ersatviksreservatet.

Huvudgatan omges av trädtrader som bildar ett grönt sammanhang genom stadsdelen.

Plan 40. Grönstruktur i Hammarby Sjöstad, Stockholm

 Vassparken

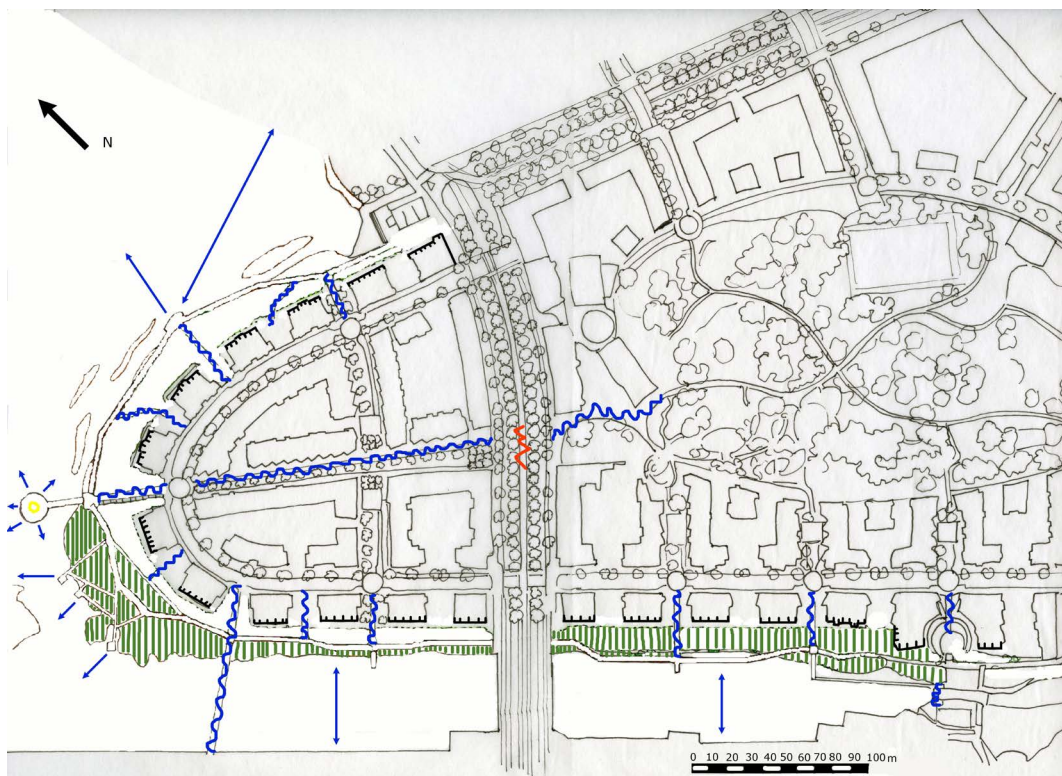
- kvarterspark
- stadsdelspark
- grönområde, naturmark
- torg
- sportanläggning
- parkstråk
- strandpromenad
- sandstrand

4.10.6 Grönstruktur

Hammarby Sjöstad är en förhållandevis hårdexploaterad stadsdel med mindre parker och större naturmarksområden i nära anslutning.

I Hammarby Sjöstad finns två kvartersparker som utnyttjas som stadsparker; Luma och Ekbacken. Till Lumaparken hör en större torgyta med spårvägsstation. Parken innehåller en amfiteater väd mot Luma torg och lekplatser för barn. Ekbacken på Sickla Udde har den enda sparade naturen i det nyanlagda Hammarby Sjöstad. I den kuperade parken finns uppvuxna ekar.

Det finns flera grönområden i närheten av Hammarby Sjöstad. Hammarbybacken och Sickla kanals omgivning är förbundna med det stora Nackareservatet. Ovanför Hammarby Sjöstad finns skogsmark på Hammarbyhöjden. På andra sidan Skanstullsbron finns grönområden längs Årstaviken.

Plan 41. Rumsanalys av Vassparken

Öppen rumslighet

Stark rumslighet

Sluten rumslighet

Vegetativ rumsavgränsning

Byggd rumsavgränsning

Vegetativt element (ex trädallé)

Länk

Barriär

Visuell kontakt

Störd visuell kontakt

Siktlinje

4.10.7 Rumsanalys

Vassparken har ett bra läge vid vattnet och är solbelyst stora delar av dygnet. Bryggorna ligger i söderläge och har sköna sittplatser vindstilla dagar. Parken kan delas in i flera olika rumsligheter samtidigt som den har en enhetlig karaktär som helhet. Närmast Sickla sluss är promenadbryggan en del av vattenrummet som även omfattar Sickla kaj på andra sidan kanalen. Björkbeståndet bildar en grön avgränsning mot bebyggelsen på udden. Sikten mellan de båda sidorna är ändå god eftersom trädbeståndet gallrats ur för att ge alla lägenheter sjöutsikt. Promenadstråket fortsätter under bron som binder ihop Sickla Kaj och Sickla udde. Här skapas en egen atmosfär särskilt kvällstid då bron belyses underifrån. Mellan broarna blir promenadbryggan mer en del av det inre rummet med bostadshus och vass som väggar. Vassen är ännu inte så tät att utblickar saknas mot Sickla kaj. När den nyplanterade vegetationen på strandängen växer upp kommer brygggrummet att slutas ytterligare. Efter gång- cykelbron blir vasspartiet bredare. Bryggssystemet som går ut i vattnet omsluts av vass och bildar en egen rumslighet. Bryggssystemets tre plattformar är utgör istället en del av det stora vattenrummet i Hammarby Sjö.

Gunilla Bandolins konstverk är en egen del men som ändå tillhör Vassparken. Bandolins konstverk tillhör både det stora vattenrummet samtidigt som dess runda form skapar ett eget mindre rum på insidan. Mellan konstverket och ekbacken finns ett bilfritt promenadstråk med en rak siktlinje mellan. Promenadbryggan utgör en del av vattenrummet från bostäderna avgränsat

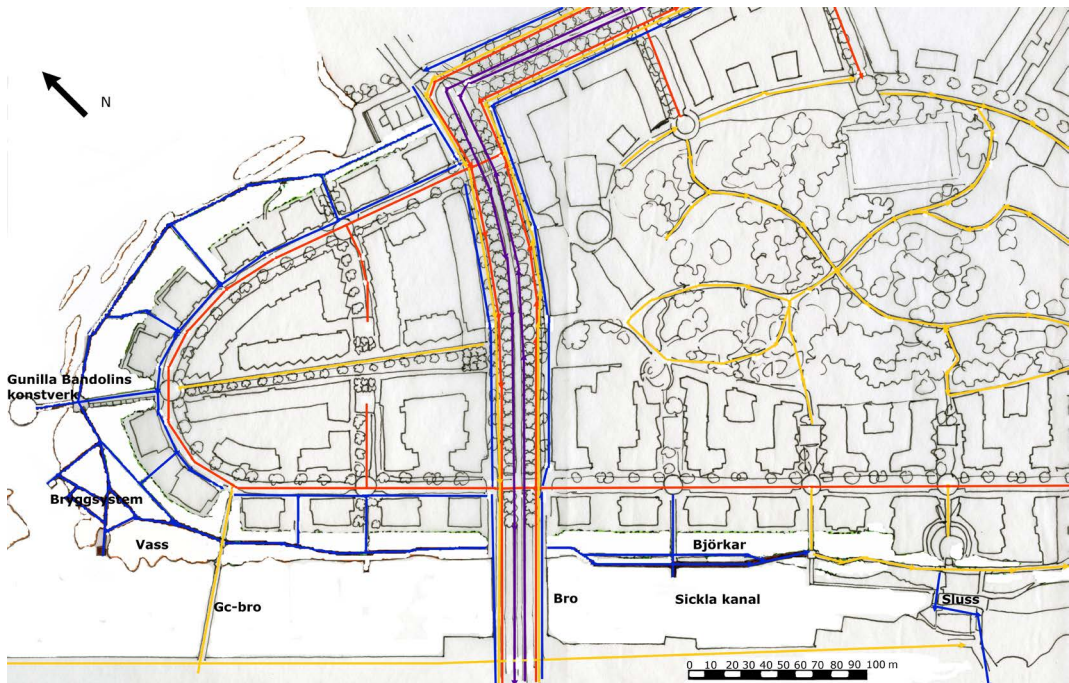
av nyplanterad träd- och buskvegetation. Härifrån har man utsikt mot Danvikstull och Lugnet. Den sista etappen är ännu inte färdigbyggd, men planen är att strandpromenaden ska fortsätta till Danvikstull.

Gunilla Bandolins konstverk och bryggssystemets vassrum utgör rumsligheter. Vassen bildar ett slutet rum mellan promenadbryggan och vattenrummet.

Bostadshusen längs med promenadstråket bildar gräns mellan Vassparken och övriga Sickla Udde.

Huvudgatan utgör en mindre barriär mellan Vassparken och Ekskogen.

Vassområdet förbinds visuellt mer den närliggande vassön som rymmer en av Stockholms största skrattnåskolonier. Sikten är god vattenvägen mellan Sickla kaj och Sickla Udde samt norra och södra sjöstaden. Slussen mellan Hammarby Sjö och Sickla kanal.

Plan 42. Funktions- och rörelseanalys av Vassparken

- Fordonstrafik**
- Gång- och cykelväg**
- Gångväg/trottoar**

4.10.8 Funktion och rörelse

Inom Vassparken är cyklar och motorfordon förbjudna, men gator för bil- och kollektivtrafik samt gång och cykelvägar finns i nära anslutning till promenadstråket. Vassparken är ett promenadstråk och har inte olika ytor för bestämda aktiviteter. Hammarby Sjöstads huvudgata med bil- spårväg- och busstrafik passerar Vassparken på en bro. Längs huvudgatan finns även cykelbanor i båda färdriktningarna. Bostäderna på Sickla Udde ligger utmed en halvcirkelformad lokalgata. Bron mellan Sickla Kaj och Sickla Udde är en gång- och cykelväg.

Plan 43. Material- och vegetationsanalys av Vassparken

4.10.9 Material och vegetation

Vassparken upplevs som modern och nyskapande samtidigt som den bygger på kontrasten mellan det byggda och det naturliga som vilket har använts förr som gestaltungsgrepp. Mycket av vegetationen är sparad befintlig vegetation eller nyplanterad för att återskapa den naturliga.

De medelhavsinspirerade kaklade husen vid Sickla kanal passar fint ihop med de vita björkstammarna som växer på strandängen nedanför. Vassen framträder också fint mot de byggda bryggorna. Gräsyterna ska bevaras som strandängar men har förlorat en del växter som fackelblomster som folk gärna plockar.

Det är svårt att inte störa de känsliga ängsyterna eftersom platsen är offentlig och bostäderna ligger nära. De upphöjda promenadbryggorna motverkar det värsta slitaget då det inte blir lika naturligt att gå eller sitta där som om gångvägen hade legat i marknivå.

4.10.10 Bedömning

Tillgänglighet och trygghet

Vassparkens läge i den nybyggda stadsdelen Hammarby sjöstad gör den till ett promenadstråk tillgängligt för både besökare från närområdet och utifrån. Stråket kan nås av alla då det ansluter till omgivningen både med gång- och cykelbro, gångvägar och trappor. Vassparken ligger mellan två tvärbanestationer på några minuters promenadavstånd. Närheten till bostadsbebyggelse är en trygghetshöjande faktor. Parkens upplevelsevärden är tillgängliga för rullstolsburna, även om bryggsystemet endast kan nås via en trappa. Upplevelsen av vattenrummet mellan södra och norra Hammarbyhamnen, skiljer sig inte nämnvärt mellan huvudbryggan och bryggsystemet. För synskadade finns staket längs med alla bryggor utom den som leder till Gunilla Bandolins konstverk. Vintertid är endast huvudbryggan tillgänglig då bryggsystemen inte uppfyller snöröjningsfordonens breddkrav.

Funktion och användning

Promenader, vila och lek.

Upplevelser och målpunkter

Trots Vassparkens begränsade storlek innehåller promenadstråket både upplevelser och målpunkter. Som målpunkter räknas bryggorna samt Gunilla Bandolins konstverk, platser som lockar människor både för aktivitet och utsikten över vattenrummet.

Platsens relation till omgivningen

I anläggandet av promenadstråket har arkitekterna tagit stor hänsyn till det befintliga

landskapet och till och med fått det att verka mer spännande i kombination med det byggda. Trots närheten till bostäder upplevs stråket som en egen del och påverkas inte negativt av bebyggelsens närhet.

Rörelse

Rörelsemönstret i Vassparken är i första hand koncentrerat till bryggorna, antingen som en promenad längs med Sickla Uddes strandkant och eller mellan de olika bryggorna. Det är möjligt att röra sig på strandängarna men inte gestaltat för att underlätta det då vegetationen är känslig för slitage.

Material

Materialen i Vassparken bidrar till parkens enhetliga gestaltungsuttryck.

Vegetation

Större delen av vegetationen är befintlig och har avsiktligt sparats. Där det varit nödvändigt att ta bort ursprunglig vegetation i samband med byggnationen av bostäder har arkitekterna i möjligaste mån försökt återplantera eller nyplantera för platsen naturtypisk vegetation. Arkitekterna har lyckats bra med att återskapa den naturliga karaktären även om vegetationsbeståndet varierar åldersmässigt.

Utrustning

Vassparkens utrustning är enkel och fint utformad. Belysningspollarnas höjd är det som bryter av i Vassparkens annars enhetliga gestaltning. De bryter av mot arkitekternas önskan om en sluttande linje från byggnader till vatten. Bryggor och strandängar avgränsas med

ett staket i. Sittmöbler i form av bänkar av trä passar bra ihop med bryggorna.

Skötsel

Vassparken har vid mina besök gett ett välstädat intryck, bortsett från plastpåsar och burkar som blåst in i vassen.

4.10.11 Jämförelse parkstråk

Vassparken och Parc de les Auditoris fungerar bra som jämförelseobjekt då de har haft liknande förutsättningar men har gestaltats på olika sätt. Båda parkstråken är belägna vid vatten i nyanlagda stadsdelar (Forum i Barcelona och Hammarby Sjöstad i Stockholm). Områden som tidigare i första hand har använts för industriverksamhet. I gestaltandet av Vassparken har arkitekterna tagit till vara på värdefull befintlig vegetation som vassruggar och björkar och använt den som en spännande kontrast mot det byggda/anlagda.

I gestaltningen av Parc de les Auditoris har arkitekterna tvärtemot haft naturen som mall och gestaltat en artificiell efterlikning av den.

Båda utgångspunkterna har följts och jag tycker att arkitekterna har uppnått sitt syfte.

Funktionsmässigt har stråken gemensamt att de båda används som vattennära promenadstråk.

Parc de les Auditoris verkar även vara skapad för sportaktiviteter som skateboardsoch cykling.

Vassparken är ett promenadstråk och det finns ett förbud mot att cykla där. Parc de les Auditoris har två större utomhusauditorier för organiserade evengemang och konserter, Vassparken har (även om den inte ingick i arkitekternas uppdrag)

Gunilla Bandolins konstverk som kan användas och har använts på olika sätt.

Gestaltarna av platserna skiljer sig åt.

Parc de les Auditoris har ritats av arkitektkontoret FOA. Ingenjören och Paisajistan Teresa Gali var ansvarig för växtförslag och dränering men har inte medverkat i det arkitektoniska gestaltungsarbetet.

I projektet Vassparken var den ansvariga arkitekten en landskapsarkitekt.

5. Avslutande diskussion

Mitt huvudsyfte med examensarbetet var att utifrån platsstudier föra ett resonemang kring likheter och skillnader vad gäller spansk och svensk landskapsarkitektur och reflektera kring landskapsarkitektyrket i de båda länderna.

Syftet var problematiskt att uppfylla, eftersom gestaltningen påverkas av flera saker. Det är tydligt att det finns många olikheter, men flera faktorer gör jämförelsen komplex och jag kan inte att säga säkert vad som påverkar vad.

Till att börja med är den spanska benämningen paisajista inte ett namn på ett specifikt yrke, utan olika yrkesgrupper med kunskap om växtmaterial använder det. Innan jag påbörjade mitt examensarbete trodde jag att en paisajista var en ingenjör med naturinriktning, och att även flera spanska arkitekter kallar sig för paisajistas kände jag inte till. För att kunna göra en jämförelse var det därför viktigt att reda ut begreppen arkitekt, paisajista och landskapsarkitekt för att förstå vad de har gemensamt och vad som skiljer dem åt. Utöver yrkesroll och status, är det dessutom många andra faktorer som spelar in och som påverkar gestaltningen av offentliga platser. Kultur, historia och politik påverkar natur- och människosynen, vilka i sin tur påverkar synen på och utformningen av offentliga platser. Klimat och landskapstyper påverkar funktion, växt- och materialval. Med risk för att tappa fokus på ämnet landskapsarkitektur har jag försökt sammanfatta de viktigaste aspekterna som jag anser påverkar gestaltningen av offentliga platser i Stockholm och Barcelona.

5.1 De olika yrkesrollerna

Paisajista kommer från ordet paisaje som är det spanska ordet för landskap. Genom intervjuer och insamlande av fakta har jag kommit fram till att paisajista inte är en yrkestitel, utan benämningen på en specialisering inom flera olika naturrelaterade yrken. Med den kunskapen inser jag att det inte går att likställa en paisajista med en landskapsarkitekt. Landskapsarkitektutbildningen i Sverige innehåller naturvetenskapliga, humanistiska och konstnärliga ämnen och är förhållandevis generalistisk. En paisajista kan vara en ingenjör, agronom eller trädgårdsutbildad och specialiserad på växter. Något som försvårar jämförelsen är att paisajista på flera ställen översatts till landskapsarkitekt, vilket gör att man kan få uppfattningen att det inte finns några skillnader mellan dem. Det verkar inte finnas en tydlig bild om vad en paisajista är.

5.1.1 Olika syn på vad en paisajista är

I mina intervjuer framkommer flera motsatser om vad en paisajista egentligen är. Carme Fiol uttrycker sig så här "Vi räknar oss själva som landskapsarkitekter och hade ingen paisajista som samarbetspartner i projektet Nou Barris". I hennes uttalande uppfattar jag det som att paisajista och landskapsarkitekt likställs. Teresa Galí Izard skriver följande; "Jag tror att yrket som "Paisajista" måste vara öppet för olika yrkesinriktningar. Jag tror inte att någon kan göra anspråk på det här yrket och därför tror jag att en bra ingenjör kan vara en bra paisajista, en skulptör kan vara en bra paisajista, liksom en bra arkitekt, en bra agronom eller

en bra skogsingenjör kan vara en bra paisajista. Med det vill jag säga att jag tror att paisajismo är ett komplement till olika yrken. Det är inte ett eget yrke utan tillhör alla”. Teresa Galí Izards beskrivning av paisajista verkar vara den vanligaste tolkningen, att det inte är ett eget yrke utan ett komplement till andra yrken. Hon sätter paisajista inom situationstecken, vilket också tyder på att paisajista inte är en erkänd yrkestitel.

På internetsidan wordreference.com framgår det att paisajista har två betydelser; ”landskapsmålare” eller ”specialist på gestaltningen av parker och trädgårdar och planering och skyddande åtgärder av den naturliga miljön” (Wordreference, 2006). Min slutsats är att en paisajista är en person som på något sätt arbetar med landskapet, men som inte nödvändigtvis har en arkitektonisk bakgrund.

På Asociación Española de Paisajistas hemsida beskrivs paisajista till att börja med som ett yrke. ”Varför behövs yrket paisajista?”, är den första rubriken på hemsidan. Längre ned under kraven man måste uppfylla för att bli medlem i organisationen, framkommer det att det inte finns någon specifik utbildning för att bli paisajista. Man måste dock ha minst två års utbildning inom landskapsområdet (en masterutbildning eller trädgårdsskola) och även två års yrkeserfarenhet. Som grund kan man inneha en examen från en flerårig teknisk utbildning eller en landskapsarkitektutbildning från ett erkänt universitet (Asociación Española de Paisajistas, 2006).

5.1.2 ”Arquitecto paisajista”

”Arquitecto paisajista” eller ”arquitecto de paisajes” är den fullständiga översättningen av landskapsarkitekt till spanska. Det finns arkitekter som kallar sig för arquitectos paisajistas, men det är ingen erkänd yrkestitel och det finns inga krav på en speciell utbildning för att få kalla sig så. Det verkar vara vanligt att arquitectos paisajistas är arkitekter som har läst en tvåårig master i landskapsarkitektur, men de kan också vara som Carme Fiol som har erfarenhet från landskapsarkitekturprojekt men ingen utbildning inom landskapsarkitektur. Min slutsats är att en arquitecto paisajista en arkitekt som skaffat sig kunskaper om växter och landskap genom studier eller arbete medan en paisajista kan vara en ingenjör, agronom, biolog, trädgårdsdesigner, målare eller skulptör. En arkitekt som kallar sig för paisajista har specialiserat sig på landskapsarkitekturfrågor, men en paisajista utan arkitektbakgrund arbetar mer med det rent tekniska än med gestaltning.

5.1.3 Var hamnar landskapsarkitekten?

Med resultatet av mina efterforskningar anser jag att landskapsarkitekten har mer gemensamt med arkitekten än med paisajistan. Landskapsarkitekten och arkitekten delar synsätt och arbetsmetoder som skiljer dem från paisajistan. Arkitekten och landskapsarkitekten är utbildade för att se helheten och ska ansvarara för att de olika delarna fungerar ihop. I både arkitektutbildningen och landskapsarkitektutbildningen ingår humanistiska och konstnärliga ämnen. Paisajistan är ofta specialist på vegetationen. Det blir tydligt i intervjun med paisajista och agronom ingenjör

Teresa Galí Izard när jag frågar om hennes delaktighet i gestaltungsarbetet och hon svarar; ”Som alltid är mitt uppdrag att ansvara för vegetationen och inte för personerna som ska använda parken”. Och så här beskriver hon arkitekternas och paisajistans olika ansvarsroller och samarbete; ”Vi samarbetade med designen i parken men inriktade oss på olika frågor. Jag inriktade mig på frågorna om dränering, den efterkommande förvaltningen och vegetationen. Jag ansvarade för alla frågor som hade med vattenregleringen att göra. Arkitekterna inriktade sig på vägar, mötet med omgivningen, användning, utrustning och belysning. Topografin var den del vi arbetade med gemensamt och vi möttes på mitten allt eftersom projektet utvecklades”. Med ovanstående beskrivningar blir det tydligt att paisajistans arbete ofta skiljer sig mot landskapsarkitektens arbete, som utöver vegetationen även innefattar platsens gestaltning, och användning.

Om landskapsarkitektur är uppbyggt av tre delar, ekologi, samhälle och estetik, som Ian H. Thompson beskriver, skulle jag dra slutsatsen att landskapsarkitekten delar ekologi med paisajistan. och estetik och samhälle med arkitekten (Thompson, 2000).

Det unika för landskapsarkitekten är kombinationen av alla tre delarna. En landskapsarkitekt är inte i grunden en specialist även om det i yrkeslivet finns olika inriktningar som gör det möjligt för en landskapsarkitekt att inrikta sig mer mot någon av delarna.

5.1.4 Likheter och skillnader mellan arkitekter och landskapsarkitekter

Det som återkommer när jag frågar olika yrkesverksamma landskapsarkitekter och arkitekter om vad som är den största skillnaden mellan landskapsarkitekten och arkitekten är dynamiken i det man gestaltar.

Victor Tenez i Ybern har märkt att hans arkitektstudenter på masterprogrammet i landskapsarkitektur har svårt att förstå att man inte skapar en färdig bild med levande material, utan en bild av en utveckling. ”I teorin borde arkitekterna känna till hur man arbetar med landskapet eftersom de läser fysisk planering. Men fysisk planering är enklare, staden har enklare cykler. Den innehåller subjekt och objekt. Landskapet däremot är en blandning av cykler, både kulturella och naturliga. Arkitektstudenterna får anstränga sig mycket när de arbetar med landskapsprojektet” (Tenez i Ybern, 2007).

Genom mina intervjuer fann jag också skillnader mellan arkitekternas och landskapsarkitekternas syn på vegetation som rumsskapare. Varken Carme Fiol eller Monsterrat Periel i Piquer sade att träden på platserna var till för att skapa rumslighet. ”Vegetationen på torget är inte till för att skapa någon rumslighet. Tvärtom. Vi ville få bort barriären av växtlighet som tidigare skymde sikten mot universitetsfasaden” (Periel i Piquer, 2007). De svenska landskapsarkitekterna använde i mina platsexempel vegetationen medvetet som rumskapande bas på sina platser. ”Parkens gröna element är mycket viktiga och en av de bärande delarna i parken” säger exempelvis Åsa von Malortie om gestaltungsförslaget till Kristinebergs strandpark (von Malortie, 2007).

I de här fallen kanske skillnaderna i synen på rumslighet mellan arkitekterna och landskapsarkitekterna är en slump, men troligen påverkar också de olika utbildningarna till arkitekt och landskapsarkitekt. För många arkitekter är byggda element det man använder för att skapa rumsligheter, medan träd och växter ofta tillhör landskapsarkitektens viktigaste rumsskapande element. ”Husarkitekter är mer vana att arbeta med platta element som golv och väggar” säger Sylvia Kornstad. Men hon tycker generellt att arkitekter är bättre på rumslighet än landskapsarkitekter som å sin sida är bättre på att arbeta storskaligt. ”Förr var landskapsarkitekter inte så bra på de grundläggande idéerna, men det har förändrats” (Kornstad, 2006).

På en peruansk internetsida har skillnaderna mellan en arkitekt och en landskapsarkitekt lyfts fram; ”Arkitekten kan arbeta individualistiskt för att gestalta i tre dimensioner. Arkitekten använder döda material och den användbara livslängden är beroende av kvaliteten. Landskapsarkitekten, å andra sidan, arbetar aldrig ensam, utan påverkas och inspireras av en högre makt; naturen. Ekologin visar vilka grundläggande beslut som måste fattas. Landskapsarkitekten arbetar mestadels med levande material, biologiska i tre dimensioner. Emellertid existerar det en fjärde dimension; vädret och årstiderna, som måste tacklas i arbetet” (Godfrey Stoddart, 2006).

5.1.5 Finns det en konflikt mellan arkitekter och paisajistas i Spanien och borde landskapsarkitektyrket erkännas?

”Ja det finns en debatt men det finns få paisajistas i Spanien. Det finns färre än hundra titulerade och det är en fråga om makt. Det är en diskussion som mest handlar om administration. Det är inte rättvist att paisajistas inte får skriva under projekt. Ansvar är viktigt. Det här kommer att förändras mycket i Spanien” (Tenez I Ybern, 2007). Teresa Galí Izard tror inte på ett erkännande av paisajista som eget yrke; ”Det har funnits en diskussion tidigare, men den handlade inte om yrkesrollen. Jag tror inte på varken den ena eller den andra. Jag tror att alla som är öppna och professionella i sitt yrke vet hur man lyssnar på och arbetar tillsammans med andra” (Galí Izard, 2007).

Elias Torres är en arkitekt från Barcelona som ofta betraktas som en av frontfigurerna för landskapsfrågor i sin generation. Hans kunskaper bygger på erfarenhet och han inte har någon utbildning inom landskapsarkitektur. Han är kritisk mot ett erkännande av landskapsarkitektur som ett eget yrke. ”För mycket specialisering reducerar nivån”. Själv anlitar Elias Torres alltid olika experter på bland annat växter om han ritar ett landskaps-/parkprojekt eller en ingenjör om han ritar en bro, men anser att det är arkitektens uppgift att leda projektet. Elias Torres har blivit tillfrågad att undervisa på masterprogrammet i landskapsarkitektur, men har tackat nej. ”Landskap har ingenting att göra med arkitektur”. Men han tycker samtidigt att landskapselementen bergen, havet, parkerna och gatuträden är det

viktigaste resurserna Barcelona har (Torres, 2006).

Barcelonas ”enda riktiga landskapsarkitekt” Bet Figueras tycker att det vore en fördel om landskapsarkitektur erkändes som ett eget yrke. Debatten finns, men de som arbetar med landskapsfrågor är få och av tradition ingen stark grupp. Hon tror inte att någon förändring för yrkets status är i sikte än på några år. Bet Figueras studerade både på arkitektskolan i Barcelona och landskapsarkitektur på Berkley i USA och har examen som landskapsarkitekt från universitetet där. Hon är registrerad landskapsarkitekt i England men i Spanien räknas hon inte som arkitekt. Idag (2006) driver hon ett eget kontor med flera anställda, både spanska och utländska landskapsarkitekter, i Barcelona samtidigt som hon både undervisar och arbetar för staden. Bet Figueras har haft goda samarbeten med flera arkitekter. Bland annat i projektet med Botaniska trädgården där hon arbetade tillsammans med Carles Ferrater och Josep Lluís Canosa under 1990-talet. Enligt Bet Figueras existera rivaliteten mellan arkitekter och paisajistas mer i teorin än praktiken (Figueras, 2006).

Carme Fiol tycker att det är bra om det finns en specialisering för landskapsarkitekter. ”Om du arbetar med materialen måste du känna till formen. Hur växer träden? Det är det inte många arkitekter som känner till. Men jag tror inte att det är bra att stänga in sig allt för mycket inom ett specialiserat område”. Hon tycker att projekten på masterprogrammet verkar innehålla mycket landskap och lite stad. ”Landskapet är självklart viktigt men det går inte att utesluta staden” (om man ska bli en bra arkitekt) (Fiol, 2007).

”Jag tror man måste kunna erkänna paisajistas, men jag tycker inte att utbildningen till paisajista i Barcelona är tillräcklig för att yrket ska kunna erkännas. Om jag ska vara ärlig så är jag lite rädd för den här specialiseringen av landskapsarkitektur” (Periel I Piquer, 2007).

Frågan om landskapsarkitektens yrkets erkännande borde egentligen vara känsligast för paisajistas utan arkitektbakgrund. Arkitekten har en stark position i Spanien och med konstruktionen av byggnader som bas behöver de förmodligen inte känna sig lika hotade av landskapsarkitektdisciplinen som yrkesverksamma inom de naturvetenskapligt relaterade disciplinerna. Ett godkännande av landskapsarkitektyrket kan bli konkurrensfaktor mot dem, eftersom de vanligtvis inte har arkitektens kompetens men arbetar med samma frågor som en landskapsarkitekt.

5.1.6 Landskapsarkitekt är ett eget yrke som inte konkurrerar med arkitekten och paisajistan

Innan jag påbörjade examensarbetet trodde jag att paisajistas var mer lika landskapsarkitekter än vad de i verkligheten är och att de självklart strävade efter att få landskapsarkitektyrket godkänt. Nu har jag förstått att ”debatten” mellan paisajistas och arkitekter egentligen mer är en ”debatt” mellan tekniker/specialister och arkitekter. Med den informationen tycker jag att landskapsarkitektyrket borde erkännas i Spanien, då det inte finns något yrke med motsvarande kompetens. Jag tror är att diskussionen om landskapsarkitektens yrkes vara eller ickevara mer handlar om rädslan inför något nytt, än ett

reellt hot. Både paisajistas (trädgårdsdesigners, ingenjörer, biologer och agronomer) och arkitekter har sina yrkesspecialiteter och jag tror att landskapsarkitekten snarare kompletterar än konkurrerar med dem.

5.1.7 Viktigt med humanistiska ämnen som grund för att bli en bra landskapsarkitekt

Paisajistas, arkitekter och landskapsarkitekter verkar vara överens om att det är viktigt att ha en humanistisk grund för att bli en bra landskapsarkitekt. Bet Figueras tror att masterutbildningen i Barcelona kan vara bra, och att det är viktigt att studenterna har en bra bas som till exempel arkitekt samt att man är ideologiskt medveten. Har man inte det är det svårt att bli en bra landskapsarkitekt. ”Det är viktigare med en god bakgrund än hur många år mastern är”, svarar hon på frågan från intervjuaren om en tvåårig master är tillräcklig för att betrakta sig som en landskapsarkitekt (Figueras, 2006). Den åsikten delar flera av arkitekterna jag intervjuade. ”Det finns flera exempel på bra landskapsarkitekter som egentligen är arkitekter. Det är viktigt att ha kunskap om arkitektur och kultur också. Jag tror att det är viktigt att ha arkitekturen som bas. Alvar Aalto, Gunnar Asplund och Le Corbusier var alla bra landskapsarkitekter fast de egentligen var arkitekter”(Fiol, 2007).

”De bästa inom vilket som helst av yrkena har god kunskap inom humanistiska ämnen”(Galí Izard, 2007).

”Jag tror att en master är tillräcklig om man har en bra grund från arkitekturstudier eller liknande. Man måste kunna se ett projekt både globalt

och visuellt. Och man måste ha idéer” svarar Montserrat Periel I Piquer på frågan om en master på två år är tillräcklig för att bli landskapsarkitekt (Periel I Piquer, 2007).

5.2 Likheter och skillnader i gestaltningen

Jag tror inte att det bara genom att titta på en plats går att se vilken status landskapsarkitektyrket har i ett land. Frågan är mer komplex än så och därför är det svårt att göra en sådan jämförelse. Mitt examensarbete kan därför bara ses som en början till en fördjupningsstudie av ämnet. Jag har försökt ta reda på en del av vad olikheterna i gestaltningen av offentliga platser mellan Stockholm och Barcelona kan bero på.

5.2.1 Överdesign eller avhållsamhet och att utgå från platsens befintliga kvaliteter

En viktig skillnad mellan utformningen av offentliga platser i Stockholm och Barcelona tror jag är synen på design och funktion. I Stockholm har funktionen under stora delar av 1900-talet varit det centrala i gestaltningen av offentliga platser, medan designen verkar ha haft en mer framträdande roll i Barcelona. Flera av de moderna offentliga platserna i Barcelona innehåller designade föremål som inte alltid har en praktisk funktion. I Stockholm har gestaltningen av offentliga platser varit mer minimalistisk och stor hänsyn har tagits till omgivningen och platsens befintliga kvaliteter, något som är tydligt i alla mina svenska

jämförelseobjekt. ”När vi besökte platsen för första gången letade vi efter starka karaktärer att bygga vårt projekt på. Längs med Sickla kanal fanns en slyrtad björkskog. Vi kände att det var ett karaktäristiskt element som vi ville bygga vidare på” säger exempelvis Sylvia Kornstad om Vassparken (Kornstad, 2006). Landskapsarkitekten Thorbjörn Andersson kallar det för ”den svenska avhållsamheten” (Andersson, 2006). Hänsynstagandet till användaren samt platsens befintliga kvaliteter och funktioner, har medfört att de flesta platser fått en enkel gestaltning. ”Vi ville inte stöka till med bänkar och sånt. Många av våra nya torg och platser överarbetas idag” (Koinberg, 2007). Kontrasten är stor mot Barcelonas offentliga platser som har blivit internationellt uppmärksammade och inspirerat många arkitekter och samhällsplanerare genom sin spektakulära former. Kritiken har inte bara varit positiv utan flera av platserna har beskyllts för att vara ”överdesignade”. Thorbjörn Andersson skriver om Barcelonaparken Parc Diagonal. ”Ibland ser man parker som ser ut som röriga nöjesfält” ”De är som Disney world, fast utan Musse Pigg” (Andersson, 1993). Organisationen ”Project for Public Spaces” (PPS) bestående av arkitekter och samhällsplanerare har en nätsida där de diskuterar designens påverkan på offentliga platser. ”Barcelona är en stad av världsklass men Barcelonas nyare arkitektur har fokuserat för mycket på designen och för lite på funktionen och på människorna”, skriver de (Project for Public Spaces, 2006).

5.2.2 Grönt/Hårdgjort

Generellt ger de offentliga platserna i Barcelona, ett mer hårdgjort intryck än de svenska. Skillnaden är störst mellan de jämförda parkerna och stråken. De svenska landskapsarkitekterna har i både Kristinebergs strandpark och Vassparken haft växtligheten som bas och rumsskapande element i gestaltningen, medan de spanska arkitekterna bakom Parc Central de Nou Barris och Parc de les Auditoris, har byggt upp parkernas olika delar/rum med hårdgjorda element där senare växter placerats. Kanske går det här att se en skillnad som beror på vilket yrke gestaltaren har? Landskapsarkitektens och arkitektens olika sätt att skapa rumslighet kan påverka gestaltningsuttrycket till att bli mer eller mindre hårdgjort eller ”grönt”, då landskapsarkitekten oftast arbetar med vegetationen som rumsskapare medan arkitekten använder byggda element.

5.2.3 Lutande ytor och plan

En design som återkommer på flera platser (även platser som jag inte har skrivit om i min jämförelsestudie) i Barcelona är lutande ytor och plan. Genom att arbeta med olika lutningar går det att skapa många olika former. På en del platser är de lutande ytorna ett uttryck i gestaltningen, som till synes saknar funktion medan de på andra ställen fyller en funktion. I Parc Central de Nou Barris är de lutande planen både lösningen på de stora nivåskillnaderna och basen i gestaltningskonceptet. Även i Parc de les Auditoris är de lutande artificiella sanddynorna en del av ett starkt gestaltningskoncept, men används också för skateboardåkning.

5.2.4 I praktiken

Sammanfattningsvis finns det några punkter som skiljer sig mellan offentliga platser i Stockholm och Barcelona. Den tydligaste skillnaden är hur arkitekterna och landskapsarkitekterna har tagit till vara på platsens befintliga kvaliteter.

Av mina spanska platsexempel följer både Parc Central de Nou Barris och Parc de les Auditoris starka gestaltningskoncept som inte har skapats utifrån platsernas befintliga kvaliteter. I de här fallen fanns det inte heller några nämnvärda kvaliteter att bygga platserna på vilket det fanns i de svenska jämförelseplatserna och jämförelsen är inte helt rättvis. Det går ändå inte att komma ifrån att de spanska platserna har ett mer artificiellt uttryck än de svenska platserna och som inte bara kan bero på att platsernas befintliga förutsättningar varit olika. Även i Kristinebergs strandpark och i Vassparken var den befintliga marken delvis exploaterad och det var inte självklart vilket gestaltningsuttryck man skulle välja. Befintlig vegetation på platserna och i nära anslutning till platserna har varit en del av de svenska landskapsarkitekternas gestaltningskoncept. I Parc Central de Nou Barris och Parc de les Auditoris fanns det inte några sådana befintliga kvaliteter på platserna, men i närheten i form av skogsklädda berg, sandstränder och hav. Gestaltningen i Parc de les Auditoris har visserligen inspirerats av strandmiljön, men jag upplever ändå att parken har gestaltats efter ett arkitektoniskt koncept där växter placerats in i efterhand. Samma gäller för Parc Central de Nou Barris, som också har en stark arkitektonisk gestaltning där jag upplever att växterna placerats i efterhand. Arkitekterna har använt träd som växer naturligt

i medelhavslandskapet, men träden är utspridda och avsaknaden av buskar och perenner gör att helhetsintrycket blir att träden är solitärer som står bredvid varandra. Marc Treib tar i sin artikel om Parc Central de Nou Barris, upp dessa skillnader som han menar både är kulturella och yrkesmässiga. Landskapsarkitekten ser ofta naturen som utgångspunkt medan husarkitekter arbetar mer med rumsliga former skriver han. ”Det här (Parc Central de Nou Barris) är helt klart en arkitekts landskap, i den betydelsen som George Descombes än gång konstaterade; att han var en arkitekt som arbetade i landskapet, snarare än en landskapsarkitekt som börjar med att beakta de naturliga systemen. Parc Central de Nou Barris är naturligt artificiell där naturen består av självständiga element snarare än som genererande (Treib, 2004).

Vassparken är ett bra jämförelseexempel, där landskapsarkitekterna har planterat träd som växer naturligt i fuktiga strandmiljöer. För att trädbeståndet ska se naturligt har träden placerats i inte allt för tydliga grupper eftersom det ger ett mer anlagt intryck. Landskapsarkitekterna har utgått från platsens ursprungliga naturliga miljö och försökt återskapa naturen där den påverkats av tidigare exploatering och annan mänsklig verksamhet.

I min skriftliga intervju med landskapsarkitekt Åsa von Malortie skriver hon att det är problematiskt att även ”gröna miljöer” ska vara klara redan vid slutbesiktningen i Sverige, eftersom det gör att mest stora individer (träd och buskar) planteras. ”Dessa har sedan svårt att utvecklas till något annat än flera individer bredvid varandra. Systemtänkande och skötselkunskap saknas” (von Malortie, 2007).

5.2.5 Relationen till omgivande landskap

En skillnad mellan Stockholm och Barcelona, är relationen till det omgivande landskapet. I Stockholm är det vanligt att det inför park- och stadsplaneringsprojekt görs landskapsstudier och analyser, även om landskapsstrukturerna ytligt kan vara dolda av bebyggelse och infrastruktur. Att ha så stora arealer närliggande naturmark som i Stockholm är ovanligt för storstäder. De gröna kilarna av naturmark är viktiga för både människor, växt- och djuliv. Stora stadsplaneringsprojekt som Hammarby sjöstad föregicks av analyser av ekologiska och rekreationsmässiga förbindelser i regionen för att inte bryta viktiga länkar (Stockholms stad, 2006). I Barcelona är skillnaden mellan stad och land skarpare. Staden verkar mer betraktas som en byggd miljö och kopplingen till omgivande landskap är inte självklar, den är en kulturell företeelse och ses som motsats till naturen. En del spanska arkitekter verkar inte förstå varför en landskapsarkitekt skulle intressera sig för fysisk planering i staden. Landskapsarkitektur verkar i Spanien mer handla om miljön utanför staden eller om avgränsade uppdrag inom parker och trädgårdar i staden. Gestaltning av gator och torg räknas till arkitektens ansvarsområden.

Synen på stad och land och var gränserna går är inte statisk. Det finns spanska arkitekter som intresserar sig för landskapet och som inte drar skarpa gränser mellan stad och land. Enric Batlle och Joan Roig är två arkitekter från Barcelona, vilkas kontor är inriktat mot landskapsarkitektur. Ett av deras uppmärksammade projekt "Nus de la Trinidad" är en landsbygdsliknande parkmiljö i anslutning

till en trafikplats i utkanten av Barcelona. Batlle och Roig är av uppfattningen att landskapet är grunden till allt och att det inte går att separera byggnader från omgivningen (Batlle och Roig, 1999).

I Stockholm finns det de som tycker att de gröna kilarna segregerar staden och vill bebygga delar av dem för att skapa föbindelser mellan stadens olika delar. I Barcelona som är en mer tätbebyggd stad än Stockholm, konstrueras fickparker på rivningstomter i stenstaden istället för att bygga nya byggnader.

Av mina platsexempel syns skillnaderna tydligast i Parc Central de Nou Barris där arkitekterna trots läget i utkanten av staden inte gör någon koppling till det närliggande bergslandskapet. Skillnaderna i synen på stad och land blir extra tydliga i jämförelsen med de svenska jämförelseobjektet Kristinebergs strandpark, där arkitekterna har tagit stor hänsyn till Kungsholmens topografi och växtlighet, även om landskapets strukturer ytligt är dolda av bebyggelse. Av stråken har Vassparken tydliga kopplingar till närliggande naturmark i och med att mycket av den naturliga vegetationen har sparats och med ekodukter som binder samman Vassparken med promenadstråken vid Sickla kanal och skogen i Erstaviksreservatet. I Parc de les Auditoris fanns ingen naturmark och närheten till havet har inspirerat arkitekterna att gestalta platsen som artificiella sanddyner. Odenplan och Plaça de la Universitat, de platser som jag tycker har mest likheter, är anpassade till omgivningen och kan inte jämföras på samma sätt eftersom det inte finns något "naturligt landskap" i den närmaste omgivningen.

5.2.6 Gestaltningsmässiga likheter

Av mina platsexempel är gestaltningen på Plaça de la Universitat som har mest likheter med den ”svenska” avskalade gestaltningen. Plaça de la Universitats gestaltning är enkel och funktionalistisk och saknar den ”överdesign” som finns på andra offentliga platser i Barcelona. Allting på torget fyller en funktion och materialen är förhållandevis få. Valet av granit som markmaterial är också ovanligt i Spanien.

5.3 Orsaker

Att det finns skillnader mellan svensk och spansk gestaltning av offentliga platser är tydligt och att de till viss del kan förklaras med olika intällningar till landskapsarkitektur och landskapsarkitekturtyrket är också troligt. Men till största delen tror jag att olikheterna orsakas av kulturella och smakmässiga skillnader. En annan viktig orsak ligger i arkitektrollen och dess historiska bakgrund.

5.3.1 Arkitektrollen i Sverige och Spanien

I Spanien och andra medelhavsländer är arkitektrollen av tradition stark. Min uppfattning är att den spanska arkitekturens inriktning mot konst och de spanska arkitekternas starka roll, har påverkat den designinriktade gestaltningen av offentliga platser i Barcelona. I Sverige där funktionalismen haft en framträdande roll under stora delar av 1900-talet har användaren varit det centrala i gestaltandet av offentliga platser, vilket har påverkat både designen och arkitektrollen. Den politikernas strävan att höja levnadsstandarden för alla människor medförde

en likriktning inom samhällsplaneringen under 1960- och 70-talen, och att arkitekturen tappade en del av formen och estetiken. De svenska arkitekterna medverkade i utvecklingen av prefabricerade byggnader under 1960- och 70-talen, något som jag tror påverkade en försvagning av arkitektrollen. Med prefabricerade element gick det snabbare och lättare att uppföra hela byggnadsområden som kunde massproduceras och det blev mindre arbete för arkitekter med enskilda byggnader. De storskaliga och monotona 60- och 70-talsområdena fick negativ kritik, vilket jag tror har påverkat synen och inställningen gentemot arkitekter negativt.

Det spanska kulturhistoriska arvet med romerska, gotiska och moriska byggnader i kombination med att Spanien var en diktatur under en stor del av 1900-talet och på så sätt kom att isoleras från många samtida trender i resten av Europa, har troligtvis bidragit till att bevara och befästa den starka rollen arkitekter har i det spanska samhället. Som jag tidigare nämnt, var Spanien länge förskonat från det moderna samhällsbyggandets baksidor och när den modernistiska trenden sedan kom under 1980-talet, varade den inte lika länge som i andra delar av Europa. Efter diktaturårens stagnation i byggande och samhällsutveckling var det arkitekterna som tog ledningen i utvecklingen av byggnader och offentliga platser.

5.3.2 Ansvarsrollen

Att de spanska arkitekternas oftare har en projektledarroll tror jag också har påverkat det designinriktade gestaltungsuttrycket som många offentliga platser i Barcelona har. Spanska arkitekter verkar ha lättare att få igenom sina gestaltningskoncept än svenska arkitekter och landskapsarkitekter. Helhetskonceptet utförs tror jag mycket påverkar mycket av vilken roll som arkitekten eller landskapsarkitekten har i projektet. Är arkitekten eller landskapsarkitekten med från början har de ofta större möjlighet att påverka än om de anlitas när projektet redan är påbörjat eller för att rita en begränsad del. Bland mina jämförelseexempel är skillnaderna inte så stora mellan landskaps- och arkitekternas ansvarsroller. I alla projekten har landskapsarkitekterna och arkitekterna varit med under stora delar av processen och lyckats genomföra sina stora delar av sina gestaltningskoncept.

5.3.3 Yrkesmässiga skillnader

Det finns olikheter i gestaltningen av offentliga platser i Stockholm och Barcelona som jag tror beror på yrkesmässiga skillnader. Dessa skillnader syns tydligast i användningen av växtmaterial och av befintliga kvaliteter på platsen och är störst utanför och i utkanten av staden, där landskapet gör sig mer påmint. Här tycker jag att landskapsarkitekten oftare gör en tydligare koppling till naturen i omgivningen än arkitekten.

5.3.4 Klimatets påverkan

Nyttjandet av de urbana platserna är något som jag tror påverkar hur de värdesätts. Spanska städer har ett intensivt uteliv. Både unga och

gamla använder det offentliga rummet lite som ett "vardagsrum". Jag har sett människor som har flyttat ut soffor och stolar på trottoaren för att umgås bekvämt på gatan utanför sina hus. I Sverige ökar utomhuslivet också på sommaren, men vintern då fler håller sig inomhus varar ju mycket längre. I Barcelona ligger dagstemperaturen vintertid ofta på mellan 15-17 grader, vilket underlättar för ett socialt uteliv året om.

5.3.5 Kulturhistoriska skillnader

Jag tror att kyrkans starka inflytande i Spanien till viss del bidrar till synen på naturen och staden som två separata delar. Arvet från morenas paradisträdgårdar påverkar också den spanska traditionen av muromgärdade parker och trädgårdar. Att det spanska landskapet länge varit brukat och att naturen är mindre tillgänglig är förmodligen också en orsak till den skarpa uppdelningen mellan stad och natur i Spanien. Jag tror att den större naturtillgången i Sverige och nationalromantiska idéer från slutet på 1800-talet har bidragit till den svenska synen på naturen och landskapet som en grund även i staden.

6. Reflektion

Jag visste redan när jag påbörjade mitt examensarbete att frågan om landskapsarkitekturkyrkets påverkan på gestaltningen är komplex och att jag inte skulle hitta några enkla svar. Under arbetets gång har jag fått addera ämnesområden som påverkar gestaltningen och som jag inte hade tagit med i beräkningen från början. Som följd har examensarbetet vuxit och blivit svårt att avsluta. Nu måste jag sätta punkt och kan konstatera att mitt examensarbete inte har några färdiga svar, utan kanske mer är att betrakta som en början till flera års fördjupningsstudier? Eftersom landskapsarkitekturkyrket är ett brett yrke, tycker jag att det är svårt att sammanfatta på ett kortfattat sätt och jag tror inte att jag är ensam om att ibland fundera över yrkesrollen. Därför tyckte jag att det var intressant att fördjupa mig i ämnet och jag hoppas att min undersökning om yrkesrollen kan vara en intressant trots att den inte ger några tydliga svar.

Jag hoppas också att det kan vara intressant att läsa om synen på landskapsarkitekturkyrket och arkitektens ansvarsroller i Spanien. Jämförelsen av arkitektens ansvarsroller i Sverige och Spanien visade på skillnader som kan ha stor påverkan på gestaltningen. Kanske kan det bidra till att ge perspektiv på byggföretagens starka inflytande i Sverige? För landskapsarkitekturkyrkets utveckling, i Sverige, Spanien och i andra länder, tror jag att det är bra att landskapsarkitekter tar mer plats i samhällsdebatten. Jag tror att landskapsarkitekten har en viktig roll i framtidens samhällsbyggande,

både för människornas och naturens skull. Landskapsarkitekten är inte en konkurrent till andra yrkesdiscipliner utan min uppfattning är att alla yrkeskompetenserna behövs.

Ökad kunskap om hur det ser ut i Spanien kan inspirera och förhoppningsvis stärka kopplingarna mellan landskapsarkitekter i olika länder, vilket jag tror är bra för yrkets utveckling. Min förhoppning är att studenter som läser mitt examensarbete inspireras att studera utomlands, även om man kanske inte har möjlighet att läsa lika många kurser som man skulle gjort hemma i Sverige.

Avslutningsvis tror jag inte att mitt examensarbete har bidragit till något som direkt påverkar landskapsarkitektens dagliga arbete men förhoppningsvis har det inspirerat någon att studera utomlands, skriva om landskapsarkitektur arbeta som projektledare eller något annat?

7. Referenser

Tryckta källor

Andersson Thorbjörn, "Svensk landskapsarkitektur i New York", *Tidningen Utemiljön*, 2006-09-06

Andersson Thorbjörn, "The Stockholm Park System", *Modern Landscape Architecture*, (red Marc Treib), The MIT Press 1993

Andersson Thorbjörn, "A critical view of landscape architecture", *Modern Landscape Architecture*, (red Marc Treib), The MIT Press 1993

Andersson Thorbjörn, Jonstoj Tove och Lundquist Kjell, *Svensk trädgårdskonst under fyrahundra år*, Byggförlaget Stockholm 2000

Asensio Cerver Francisco, *Atlas över modern arkitektur*, Könnemann Verlagsgesellschaft mbH 2000

Battle Enric och Roig Joan, *Works 1982/1997*, Arquitecturas de Autor, T6 Ediciones 1999

Battle Enric och Roig Joan, *El País*, 2003

Bellmunt Chiva Jordi, "El paisajismo en Barcelona", *Cervantes, revista del instituto*, nr 2, s 43-53, 2002- 03-01

European Foundation for Landscape Architecture, EFLA Seminar, 10/2005

Hallemar Dan, "Parkliv i kvarteret", *Arkitekten* 08/2007

Hauxner Malene, "Reflections on the avant-garde; language and significance in Barcelona's urban landscape", *In 'Scape*, nr , 2006, s 19-25

Hayter James, "IFLA New proposal: The Global State of the Profession", (International Federation of landscape architects) *IFLA Newsletter* nr 60, 2006

Isling Bengt, "Rapport från EFLA", *Sveriges Arkitekter; Akademin för landskapsarkitektur*, 11/2005

Johannisson Karin, *Det sköna i det vilda: en aspekt på naturen som mänsklig resurs, ur Paradiset och vildmarken*, (red Tore Frängsmyr), Stockholm 1984, s 15- 81

Klarqvist Björn och Thiberg Sven, *Acceptera inte- Om arkitektyrkenas marginalisering och om behovet av en motståndsrörelse*, Bokskogen och författarna 2003

Koinberg Sture, "Det kloka vardagsarbetet ger resultat", (red Annika Jensfelt), *Arkitekten*, 12/2003

Lancaster Michael, *The New European Landscape*, Butterworth Architecture 1994

Lynch Kevin, *The Image of the City*, The MIT Press 1960

Meason Laing Gilbert, *Landscape Architecture of the Great Paintings in Italy*, British London 1789- 1850, 1828

Montaner Maria Joseph, "El nuevo paisaje catalán", *El País* 10/2005

Nolin Catharina, *Till stadsbornas nytta och förlustande: den offentliga parken i Sverige under 1800-talet*, Diss Stockholms universitet, 1999

Pfistermeister Ursula, *Drömvägar Spanien*, Lekturama 1987

Persson Kerstin, "Det romantiska jordbrukslandskapet är kört", *Arkitekten* 01/2004

Sommar Ingrid, *Funkis stilen som byggde Sverige*, Bokförlaget Forum 2006

Red: Långvik G, Gullberg A, Perner M och K, *Stockholm Bygger*, Torstensson Stockholmia förlag 2006

Thibaud Ewa, "Landskapa", *Perspektiv- En specialtidning om bygg och fastigheter från NCC*, nr 11/2005

Thompson Ian H, *Ecology, Community and Delight sources of values in landscape architecture*, E & FN Spoon 2000

Treib Marc, *Modern Landscape Architecture: a critical review*, The MIT Press 1992

Treib Marc, "Oasis from a wounded Landscape", *Landscape Architecture Magazine*, 02/2004

Woodward Christopher, *The buildings of Barcelona*, Manchester University Press 1992

Elektroniska källor

(Alla källor var aktuella i januari 2007)

Ajuntament de Barcelona. Hemsida
<http://www.bcn.es>
<http://www.bcn.cat/>
<http://jardibotanic.bcn.es/13.htm>
http://www.bcn.es/urbanisme/model/expo/castella/clos_casasz.htm Programa d'inversions, Ajuntament de Barcelona 06/2006
<http://E:/22@bcn> Urbanisme de Barcelona
Sökord; Parc de les Auditoris m.fl.

Arbetsförmedlingen. Hemsida
<http://www.ams.se;yrken.landskapsarkitekt>

Àrea Metropolitana de Barcelona. Hemsida
<http://www.amb.cat/s/home.html>

Asociación española de paisajistas. Hemsida
<http://www.aepaisajistas.org>

Asociación peruana de arquitectura del paisaje. Hemsida
<http://www.paiperu.org>,
Godfrey Stoddart John "Arquitectura paisajista Contemporánea", 2006

Bet Figueras. Hemsida
<http://www.betfigueras.com>

Biennal Internacional de Paisatge. Hemsida
<http://www.coac.net> "Biennal Europea de Paisatge"

Collegi d'Arquitectes de Catalunya. Hemsida
<http://www.coac.net> ”Biennal Europea de Paisatge”

Forum area. Hemsida
<http://www.forumarea.se/artiklar/2001/05/22/barcelonabiennalen-gardens-in-arms>

Geocities. Hemsida
<http://www.geocities.es>
Flygbild Parc de les Auditoris

International Federation of Landscape Architects. Hemsida
<http://iflaonline.org/>

Moviments. Hemsida
<http://www.moviments.net/resistencias2004>

Project for Public Spaces. Hemsida
http://www.pps.org/great_public_spaces

Stockholms stad. Hemsida
[http://www.stockholm.se/Om Stockholm/Fakta- och kartor/Stadens historia](http://www.stockholm.se/Om%20Stockholm/Fakta-och-kartor/Stadens-historia)
Sökord; Odenplan m.fl.

Sveriges Lantbruksuniversitet. Hemsida
<http://www.slu.se>
<https://www.slu.se/documents/externwebben/overgripande-slu-dokument/forskning-dok/profbok06.pdf>
<http://www.slu.se/om-slu/fristaende-sidor/aktuellt/alla-nyheter/2006/6/nu-anpassas-slus-utbildning-efter-bolognamodell>

Sveriges arkitekter. Hemsida
<https://www.arkitekt.se/tavling/kristinebergs-strandpark-i-stockholm/>
<https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/08/T%C3%A4vlingar-2005-Kristinebergs-strandpark-juryutl%C3%A5tande.pdf>

Universidad de Alicante. Hemsida
<http://www.ua.es/es/servicios/comunicacion/notas/05091502.html> ”Tenemos que revalorizar nuestro paisaje, no todos los jardines son hermosos por tener césped, Universidad de Alicante 09/2005

Uppsala Universitet. Hemsida
<http://www.linnaeus.uu.se/online/eko/eko-sammanfattning.html>

Wikipedia. Hemsida
http://sv.wikipedia.org/wiki/spaniens_historia
<http://sv.wikipedia.org/wiki/spanien>
<http://wikipedia.org/wiki/skyddad-yrkestitel>
<http://www.wikipedia.org/wiki/stockholm>
<http://en.wikipedia.org/wiki/history-of-landscape-architecture>
Sökord: stadsplanering, Stockholms historia, landskapsarkitektur, funktionalismen, Ildefons Cerda, Antoni Gaudí, torre de Collserolla, Montjuic, torre Agbar, Plaza de la Universitat m.fl.

Wordreference. Hemsida
<http://www.wordreference.com/definicion/paisajista>

Intervjuer hämtade från internet

<http://web.mac.com/verzone/iweb/site/terragrams/terragrams.html>

Figueras Bet 2006-02-14

intervjuare: Verzone Craig

<http://web.mac.com/verzone/iweb/site/terragrams/terragrams.html>

Torres Elias 2006-02-17

intervjuare: Verzone Craig

Muntliga intervjuer

Koinberg Sture, landskapsarkitekt, Koinbergs Arkitekter, 2006-12-14

Kornstad Sylvia, landskapsarkitekt, Grontmij (fd Carlbro), 2007-02-27

Florgård Clas, landskapsarkitekt och professor, SLU, 2007

Fiol Costa Carme, arkitekt, ArriolaFiol Arquitectes, 2007-04-11

Periel I Piquer Montserrat, arkitekt, Barcelona Metropolitana, 2007-04-12

Tenez I Ybern Victor Tenez, arkitekt, Barcelona, Metropolitana 2007-04-11

Torres Jaume, arkitekt, Stockholm 04/2007

Skriftliga intervjuer

von Malortie Åsa, landskapsarkitekt, Sydväst Arkitektur och Landskap, 2007-02-13

Galí Izard Teresa, ingeniero agrícola/paisajista, 02/2007

Underlag för analyskartor

Ajuntament de Barcelona

Plànol Guia de la Ciutat de Barcelona, 2007

Fiol Costa Carme, *Barcelona perifèria cubista*, Ajuntament de Barcelona 2004

Forshed Kjell, Koinberg Sture, Johansson Anders och Torstensson Kjell, red; Kallstenius Per, Lundevall Peter och Fager Mats, *Gatuvisioner- idéer för en grön och levande innerstad*, Stockholms stads stadsbyggnadskontor, gatu- och fastighetskontor, Ljunglöfs Offset Stockholm, 1994, s 50- 63

Hammarby Sjöstad program för detaljplanläggning, Stockholms stads stadsbyggnadskontor, 1996

Kvalitetsprogram för gestaltning av Sickla Udde, Utbyggnadsetapp II, DP 96099, Stockholms stads stadsbyggnadskontor, 04/1999

Sickla Udde- Park och gator: Komplement till kvalitetsprogram för gestaltning etapp 1, Stockholm konsult samhällsbyggnad Gatu- och fastighetskontoret 04/1999

